

KALAUZ

❧ BIHARFÜREDI ❧
KIRÁNDULÁSOKRA.

❧
— FÜGGELÉKÜL —
RÖVID TÁJÉKOZÓVAL
A BIHARHEGYSÉG
EGYÉB TERMÉSZETI —
NEVEZETESSÉGEIRŐL.

❧
— IRTA —
CZÁRÁN GYULA.

KALAUZ

A BIHARFÜREDI =
KIRÁNDULÁSOKRA.

NEM FÁRAD AZ, KI NEM SZALAD ;
S KI NEM FÁRAD : MESSZE HALAD.

== IRTA : ==
CZÁRÁN GYULA.

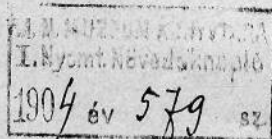
Belényes,
Süssmann Lázár nyomdája.

7t.
553

BIHARFÜRED

kelkes természetbarátnőinek

ajánlva.

Előljáróban.

A Bihar aránylag nagyon gazdagon van mindennemű természeti nevezetességekkel megáldva; s alig van az egész hegységben ezen nevezetességek felkeresésére oly kedvező pont, mint Biharfüred. Hajlékot, jó és olcsó ellátást, lovakat, tájékozott vezetőket talál itt a kiránduló; s ha fáradtan megtér, szórakozással fűszerezett pihenést élvezhet itten.

E könyv tehát főleg azok számára van írva, kik Biharfüredet választják kirándulásaik központjául; s célja, lehetővé tenni, hogy bárki felkereshesse szükség esetén vezető nélkül is mindazon természeti szépségeket, melyek *egynapos* kirándulásokban Biharfüredről megtekinthetők. Ezért törekszik a lehető legnagyobb — sokszor talán nevetségesnek látszó részletességre; ezért figyelmezteti a kirándulót mindenre, a mi irányítást adhat utjában, — habár talán egyes konkrét esetben az feleslegesnek tűnik is fel; ezért vezeti lépésekben, — és mondhatni lépésről lépésre őt, hogy képessé tegye folyton ellenőrizni a részlettávolságokat s az általak meghatározott tájékozási

pontokat. Természetes, hogy nem szükséges azért senkinek önmagából lépés-számláló gépet csinálnia: elég egyszer megolvasni, hányat lép egy perczen sikon menve, hányat lankásan — hányat erős emelkedéssel felfelé mászva, — és hányat mikor leereszkedik; s ha ezzel tisztában van, akkor órája segítségével folyton nyilvántarthatja a lépések számát és a távolságokat.

Egyébiránt ne tessék azoktól a lépés-vezérektől megijedni: a mily félelmesekek a papiroson, így egy csomóba összesítve és kifejezve, — olyan ártatlanok kint a természetben szétaprózva, egyenkint fölvonulva; s a ki nem próbálta meg lépéseit megszámlálni, el fog pár órai séta után bámulni, hogy már 10—12000 lépést tett, mióta elindult.

A menetidők meghatározásánál egész lassú tempo, az u. n. *Bihar-lépés* van alapul véve, melyben minden lépésnél kipihenhetni az ezen lépés megtételére fordított fáradságot. Egy perc alatt felfelé, ha nagyon merő az emelkedés, 40—50, ha menedékesebb, 60—70, simább helyen 80—100, — lefelé 100—110 lépés. Természetes tehát, hogy az egyes kirándulásokat keményebb járással meglehet rövidebb idő alatt is tenni, mint a mennyire vannak a fejezetek élén szabva. Az időt itt a nagy közönség zömére nézve általánosan használható módon kellett meghatározni.

A fejezet élén álló óra-számba a szükséges pihenési idő is be van véve: ellenben a szöveg közt zárjelben előforduló óraszámok tisztán csak az egyik ily számtól a másikig terjedő menésre szükséges időt jelentik.

A fejezetek élén kitüntetett méter-számok az egész útnak minden egyes emelkedését egy összegbe foglalva mutatják, — érthetőleg mérnöki pontosság nélkül, csupán nagyjából való tájékozás céljából.

A mi a részletlépéseknek a *Kalauz*-ban való elolvasását illeti: a kérdéses számú lépéseket mindig meg kell tenni, hogy a lépés-szám kettős pontja után leírt helyre jöjjön az ember; e szerint a lépés-szám tulajdonképen még az előbbi ponthoz tartozik, annak kiegészítése.

Példában:

20 l: e. á: j.

50 l: j. f.

30 l: egy nagy sziklatömb alatt b. f.
stb. *így értendő:*

a 20 l. utáni elágazásnál jobbra fordulva, ezen irányban 50 lépést kell menni: ez 50 lépés után jobbra felkanyarodva, ezen irányban 30 lépést tenni, 30 lépés után egy nagy tömb alatt stb.

Vagy:

150 l: e. á: e. j! ff

640 l: az erdőből ki a borókásba:

360 l: az út mellett j. forrás stb.
ekkép értendő:

az előbbi pontban jelölt tárgytól 150 lépést téve, elágazáshoz jutni: itt egyenesen jobbra kell felfelé menni s 640 lépést téve ez irányban, vége az erdőnek s kezdődik a borókás: ebben 360 lépés után jön a forrás.

Vagy:

b. le a gerinczről

10 l: egy gyökérlépcsőn leszállva s j. kny a

40 l: nagy gyökértuskóhoz stb. *Értsd:* balra letérve a gerinczről s (az előbbi pont számától olvasott) tíz lépést téve; itt a gyökérlépcső: ezen leszállva s jobbra kanyarodva, 40 lépést kell (az előbbi tíz lépés végpontjától számítva) tenni a nagy gyökértuskóig.

Ajánlható a kirándulás előtt átnézni az illető fejezetet, hogy az esetleg előre szükséges felvilágosításokat ne utólag kapja meg az ember.

Szép kilátó pontoknál nagyon czélszerű, derékban egész oldalt hajolva is megnézni a panorámát, a fejnek oly állást adva, hogy a két szemet összekötő vonal ne vízszintesen hanem függőlegest képezzen: a kép bája ezzel többnyire fokozódik, s néha szinte tündéres zománczot nyer ekképen a táj.

Egész ismeretlen barlangokban járhat

bárki is az eltévedés veszedelme nélkül, ha szigoruan ragaszkodik ahhoz, hogy a belépéstől kezdve végig mindig csak balra, vagy mindig csak jobbra tartson. Ez a legjobb Ariadne-fonal; mert a ki vigyáz rá és úgy megy, hogy mindig a balján vagy mindig a jobbján legyen a barlangi alagut sziklafala, és ettől el nem tér semmi szín alatt: annak előbb-utóbb vissza kell ismét kerülnie a barlang összes ágazatain keresztül a bejáráshoz. S ha a barlang oly nagyterjedelmű volna, hogy ennek nem győznék végét várni: nem kell egyebet tennie, mint helyben megfordulni s ugyanazon sziklafal mentén, most már természetesen az ellenkező kezénél tartva azt, — ugyanazon úton visszatérni oda, a honnan elindult.

Barlangok megtekintésére szúrokfáklya épen nem alkalmas: mindent be füstöl s nyugtalanul lobogó lánggal ég. Legczélszerűbb a nagy négy lángu stearin-fáklya: intensív, szép nyugodt világot ad s 7—8 órát eltart, tehát olcsóbb is amannál. Szükségből lehet 3—4 gyertyát is összekötni egy-egy embernek a kezébe. — De magnézium-szalag nélkülözhetetlen minden barlangnál: e nélkül az alvilág szépségeit felismerni s megérteni lehetetlenség.

A mi a vezetőket illeti: a román paraszt általában véve jó indulatu, szelid természetű ember: igényei nincsenek; és nagyon

könnyű őt jó hangulatban tartani, ha az ember azt az egy-egy porció pálinkát reggel indulás előtt és a hazaérkezésnél nem sajnálja tőle; a tetejébe még egy pakli dohány meg éppen boldoggá teszi. Ajánlom mindenkinek e csodaszereket, a ki szereti, ha vezetője vagy teherhordója jó akarattal, jó kedvvel és megelégedésére teljesíti kötelességét.

A Kalauz-hoz függesztett rövid Tájékoztató felvilágosításokat nyújt a hegység ama természeti ritkaságaira nézve, melyek a Bihar egyéb részeiben fekszenek, vagy egyáltalában egy nap alatt Biharfüredről meg nem járhatók. Ez azonban már nincs annyira részletezve, hogy a vezetőt teljesen nélkülözhetővé tegye; célja csupán felvilágosításokat adni arra nézve, a hegység mely részében mily nevezetességek vannak merről s hogyan lehet hozzájuk férni, s mi módon kell a kérdéses kirándulást rendezni. Ezekre vezető nélkül elindulni nem ajánlható. — Sőt még azon biharfüredi kirándulásoknál is, melyek a nagy havas főgerinczének nyílt mezőin menne át vagy végig — milyenek a VIII. XII. XIII. XIV. XV. XVI. XXV. XXVI. számúak és a más havasokat érintő *Operenciás körut* is — tanácsos, borult vagy bizonytalan időben vezetőt vinni; mert midőn a havas sűrű, sötét felhőben uszik s az irányító pontokból és csúcsokból semmi sem

látszik a szürke semmiségben: nagyon nehéz a tájékozódás és nagyon könnyű, sőt csaknem biztos az eltévedés.

Ne vedd rossz néven végül, kedves kollegám, ha túl oldalon néhány szerény tanácscsal alkalmatlankodom, miket még ékes ritmusokba is szedtem, csakhogy annál inkább megszivleld azokat. Itt következnek szép hegedű szóban:

Korán fekve s kelve, korán menve útra :
Meglátsz mindent könnyen s nem kell járnod futva.

Hosszú az út ? — Annál kedvesebb ;
Az eső meg : minél nedvesebb !

Ne néz aggodalmasan
— Kell vagy nem — az égre !
Hagyd a felhők járását,
Soh'se törődj véle !
A legnagyobb zápor is
Mi kárt tehet benned ? —
Legfelebb, hogy megáztat,
S más ruhát kell venned !

Ha kétes az idő reggel,
Menj csak bátran útra !
— Ha nem mégysz el, és kiderül :
Megüthet a guta !

(Ez a regula nem áll azonban az előbb felsorolt nagy
havasi kirándulásokra.) —

Ha együtt indultok : úgy menjeteK végig !
Ne hagyd el társaid, akármi történik.

„Megtettem nyolcz óra alatt
Ezt az utat, tiz helyet !“ —
— „Nékem az egész nem tartott
Csak hét órát és felet !“
„„En meg ha kell, fogadok rá,
— Itt kezem : nem disznóláb — :
Nékem nem fog tartani az
Öt s fél óránál tovább !““

Kilométer, óra és percz :
Csak ez a fő, uraim !
Mit táplálni szívet-lelket
A természet bájain ? ! —
— Valóságos láb-művészek :
Mindent a láb-tesz nekik ;
Még a természet örömét
Is csak lábbal élvezik.

A rövidítések magyarázata:

- b. — bal, balra
bv. út — bevágott út, mely a hegyoldalba be van kapával, csákánynyál vágva, nem csupán kitaposás által keletkezett.
e. — egyenesen
em. — emelkedés, v. emelkedni
e. á. — elágazás (út szétágazás)
f. — fel
ff. — felfelé
gy. — gyalog
j. — jobb, jobbra
kny — kanyarodni, kanyarodva
lf — lefelé
m. e. — mintegy
m. — méter
ó. — óra
p. — percz
sz. út — szekérút
t. — tovább
v. — vissza
É. — észak
D. — dél
K. — kelet
Ny. — nyugot
-

I.

Omnibusz körút.

(M. e. 7000 l.; 1½—2 óra.)

Ki ind. a konyha mellett el, tovább a nagy séta-úton a hegy lábánál a bujjalá felé, a patak mentén, folyásával szembe menve, mindenütt jó széles nagy úton,

1) 330 l: j. egy medencze, beömlő vízzel, látható lefolyás nélkül.

2) 50 l: forrásviz, mely egy medenczébe ömlik; ez a víz jut át a hegy alatt az előbb említett medenczébe.

3) 10 l: egy hídon át;

4) 50 l: j. kitérő a *Békeforráshoz*, mely innen 70 l.

Tovább a kitérőtől a fő úton

5) 20 l: egy kis pallón át;

6) 50 l: b. lent a *Fortyogó* forrás;

7) 220 l: b. kitérő a *Narciss-* és a *Próféta-forráshoz*. (E kitérő úton tovább 60 l: elágazás: b. 10 l. a *Narcissforrás*; j. a kiömlést fen megkerülve, át a padhoz a *Prófétaforrás* mellett 90 l.)

Tovább a fő úton

8) 510 l: át a patakon

9) 270 l: egy kis mellékcsermelyen keresztül;

10) 160 l: ismét a nagy patak pallóján át, ki a Remete-forrás ligetére; ezen

11) 50 l: egy bujjalá; ezt j. hagyva, az út a gazoson át b. bekanyarodik.

12) 100 l: a *Remete-forráshoz*. Idáig összesen a (a kitérők nélkül) 1800 l: 25 p.

Ettől j. ff visz a szerpentin tovább;

13) 400 l. után egy hajlást került meg az út, s innen egyenesen É-ra halad tovább;

14) 100 l. után j. ff kanyarodik s pár csavargás után a lankás hegybordán egyenesen ff húzódik, de némelyhol látszólag csaknem elvész, mert itt bevágva nincsen s iránya főleg csak a régebben megcsapkodott fákról kivehető;

15) 250 l. után újra bv. útra jutni, mely ismét egy hajlást került meg. Innen símán tovább;

16) 1060 l: egy hajláson át, s ebben j. kanyarodva.

17) 80 l: a *Bolondtő*: egy beiszapolt dolina, mely a sziklafal tövében egy kis patakcskát nyel el. A *Remete* forrástól idáig 1890 l., 25 p.

18) Tovább ff a padhoz 50 l.

Innen tovább

19) 400 l: ismét egy beiszapolt dolina (*Jaj, jaj, jaj, ne menjen bele!*) mellett visz el az út, tele sáros, ingoványos láppal.

A következő elágazásra jól vigyázni!

20) 290 l: (j. fenyves, b. bükkerdő) szét ágazik az út; itt j. szép buja magas fű közt;

21) 380 l: ki egy kis kerek mohos ligetre; ezen kissé b. hajlik az út és

22) 60 l. után ismét a fenyvesbe tér;

23) 220 l: az elágazásnál j!

24) 100 l: után bükkal vegyes bokrosba jut az út;

25) 300 l: kezdődik a bv. szerpentin, mely levisz a völgybe. Nem sokára hallani már a Csoda-forrás habjainak zúgását.

26) 260 l: az elágazásnál j!

27) 30 l: át a patakon a bv. útra;

28) 180 l: a *Csoda-forrás* a bujjalával. Innen a forráson és a köves lovagló úton át le a völgybe a sí mább útra 150 l.

Ezen tovább

29) 500 l: egy kis csermelyen át ki a mezőre; ezen tovább

30) 120 l: a vízmosásos szekér útra; ezen le

31) 380 l. Biharfüred. A Bolondtőtől a Csoda-forráson át idáig 3270 l., 45 p.

II.

Kusztura körút.

(8700 l.; m. e. 2—2¼ óra; m. e. 180 m. emelkedés)

Ki ind. a Belényesbe vezető nagy kocsin, mindenütt a nagy utat tartva.

1) 680 l: (8 p.) j. egy kék sávval jelzett fánál elágazás a fűrészmalomhoz. A nagy úton t.

2) 350 l: b. a hajlásban az *Árva-forrás* 30 l. az úttól.

A nagy úton tovább

3) 1230 l: (20 p.) itt ágazik be a régi elhagyott, begyepesedett széles nagy út. Ezt b. hagyva t. egyenesen a járt nagy úton.

4) 600 l: (80 p.) j. az úttól 3—4 méterrel alább jó forrás.

Tovább a nagy úton

5) 100 l: a telefon oszlopokkal elhagyva az utat s ezek mentén a gyalog ösvényeken

fel a gyepon az elhagyott régi útig, mely itt b. ismét előkerül 120 l.

6) Itt a régi utat át vágva, b. ff. a tető gyepes útján tovább;

7) 80 l: (7 p.) szép *visszatekintés Bihar-füredre a felette kiemelkedő Boczászával*;

T. ff a gerincz gyepes útján,

8) 120 l: j. a Belényes felől jövő kopott fahordó út beágazása;

Tovább a gerinczen ff a mindenütt jól kivehető gyepes úton, többnyire gyengéven emelkedve;

9) 1180 l: (15 p.) a szétágazásnál j. f. a köves úton;

10) 160 l: elhagyni a b. kanyarodó nagy utat s j. f. a gyepon a legalyazott kettős fiatal fenyőfákig és innen a gyepes, afonyás gerincz kigyó útján tovább ff;

11) 200 l: (5 p.) a **Kusztura-kilátó** szikla erkélye. Biharfüredről idáig 4820 l., egy óra és öt perc, m. e. 180 m. emelkedés.

Innen hazafelé indulva s a kilátó szikla-erkélytől

12) 15 l.-t vissza felé menve, itt j. egy keskeny kő-közön f. s mindjárt t. le a kigyó úton;

13) 120 l: a nagy köves útra ki érve, e nagy úton t. b.;

14) 60 l: a bv. gy. ösvény kiágazása; ez ösvényen lf.

15) 120 l: egy afonya-erdő következik; ezen át t.

16) 150 l: a bükkerdőt elérve, ebben t.

17) 180 l: ki a régi meredek széles tönk vontató útra; ezen j. t. le;

18) 170 l: b. egy bv. gy. ösvény torkollik be (e ponttól 30 l. a kettős fenyőfa alatt a

pataokban jó hideg forrás!); e gy. ösvényen b. le t;

19) 360 l: egy szélesebb bv. útra érve, ezen t.,

20) 350 l: (a Kilátótól idáig 26 p.) az elhagyott begyepesedett régi nagy kocsi útra ki érve, s ennek j. ágán t. menve,

21) 70 l: egy korhadtt csonka fatörzsnél egy kis bevágásnál letérni róla j. az erdei útra a megjelzett fákra figyelve;

22) 330 l: (7 p.) j. letérni a szerpentin gy. útra a hajlásba,

23) 260 l: Kusztura patak; ezen át t. ennek egy mellékpatakjához.

24) 210 l: ezen át t. az erdei gy. úton le a széles vápába, (melynek rendesen nincs vize),

25) 740 l: itt át a patakmedren, s b. fordulva a völgyön lf. ki a nagy útra,

26) 150 l: ezen j. haza 690 l., (a 22 ponttól idáig 24 p.)

III.

Jád-körut.

(Séta a Boicza körül)

(5—8 ora.)

A/

Kiind. az étterem előtti hídon át. (20150 l. 700 m. emelkedés.)

A patakon s a szekérúton e. keresztül, a vendéglős lakásának kerítése mentén kívülről ff. ennek a templomnál már magasabban levő szegletéig. Innen b. e. a kétágu fenyőnek; ezt elérve s a nagy lapos sziklatömböt b. hagyva, j. e. ff a gyepes lejtőn az egészen magában álló legalyazott fiatal fenyő mellett el

1) 400 l. — T. e. ff a legalyazott fiatal fenyőknek;

2) 50 l: egy kis csapás kezd már lát-szani a gyepon; ezen be a fenyvesbe

3) 300 l: a tiszta fenyvesből fenyővel vegyes bükkösbe érve, ebben t. ff. a jelzett fák mentén,

4) 410 l: (22 p.) az elágazásnál b., a zöld mohával borított sziklacsoportot b. hagyva,

5) 80 l: az emelkedés megszűnik. T. a jelzett fák mentén, előbb símán, később gyengén lejtve,

6) 360 l: az út elhagyja a gerinczet, j. fordul le a hajlásba, hv. serpentin úttá válik: ezen lf t. a Jádig;

7) 1140 l: (16 p.) át a Jádon s ennek mentén lf. morotvás, köves úton;

8) 200 l: az elágazásnál b., mindig vize-nyős, köves úton,

9) 130 l: (4 p.) egy tövestől kidöntött csonka fenyő mellett az út ki ér a lágymá-nyosból s felkanyarodik b. magasra nőtt fű-ben a Zgláku patak völgyébe;

10) 150 l: bemohosodott sziklatömbök omlatagához jutva, ezen keresztül t.

11) 30 l: a Zgláku patakon át s t. a j. ff húzódo hv. serpentin úton,

12) 750 l: (20 p.) fel érve s innen már alig emelkedve, sőt később kissé lejtve, e. É-nak visz az út és

13) 390 l: el éri a b. a Boicza-tető felől jövő régi kopott szekér-utat; ezen t. lf; vi-gyázz az elágazásra!

14) 270 l: az elágazásnál b.

15) 110 l: (8 p.) ki érve a *Tilpe ligetre*

s ezen át kelve a még kivehető régi hv. úton É Ny irányban,

16) 150 l: ismét be b. a fiatal bükker-dőbe; itt a hegybordán kitakarított s később hv. úton a kék jelek mentén le a patak völ-gyébe,

17) 570 l: (8 p.)

18) 20 l: egy kis csermelyen át;

19) 30 l: még egy csermelyen át;

20) 100 l: egy kis páfrányos liget;

21) 60 l: nagy levelű vízi lapuk telepe;

22) 50 l: egy csermelyen át;

23) 110 l: még egy csermelyen átkelve, az út végre lekigyózik egy nagyobb széle-sebb patakba;

24) 260 l: ezen át t.,

25) 210 l: egy széles medrű, de kevés vizű kis patak, bemohosodott kövekkel; ezen át

26) 60 l: a *Türelem-rét*, egy nagy fűvel be nőtt kis liget; ezen végig t. be az erdőbe;

27) 620 l: a Tilpe patak pallóján át, a túl oldalon fel t.

28) 60 l: egy kis mező; ezen végig,

29) 80 l: újra át a Tilpén a b. partra; a túl oldalon fel t.

30) 60 l: (20 p.) végre kibukkan az út a Jád tágabb völgyébe.

A Jád mentén t. lf. egy pár semlyékes helyen keresztül;

31) 260 l: egy patakon át;

32) 90 l: j. az út mellett a *Reménység hajója*: egy afonyával benőtt s hajóvég alakú óriási sziklatömb. A túlparton az elpusztult mezíádi fűrészmalom csatornájának marad-ványai láthatók.

33) 290 l: (7 p.) híd a Jádon; ezen át, t. b. a magános bükkig.

34) 100 l. Az ennél kezdődő régi széles tönkvontató úton be az erdőbe ff. Ez útnak egy merész b. kanyarulása után

35) 460 l: (10 p.) a kékre mázolt fánál (erre jól vigyázni!) elhagyni a széles utat s le térni b. a bv. gy. útra.

36) 80 l: egy csermelyen át; t. a sziklák alatt;

37) 180 l: az elágazásnál j. t.

38) 40 l: (4 p.) **Lája esés.** Ennek képe az esés mellett álló két nagy fenyő közti zsöllyéből legjobban élvezhető. (A karfás lépcsőhöz felkapaszkodó kigyózdó a Pável Mihály körútra, a Jadolinához vezet.)

39) Innen ismét vissza menve

40) 40 l: az elágazásnál a bv. kigyódzón j. le.

41) 190 l: híd a Jádon; át t. j. a Jád mentén húzódó úton.

42) 370 l: (5 p.) **Lája páholy** (paddal)

43) 600 l: az elágazásnál j. a hidig

44) 50 l: **Actaëon veszedelme**

A hidról ismét vissza menve,

45) 50 l: az elágazásnál j. t.

46) 120 l: (10 p.) le a sziklaszoros alsó nagy medenczéjébe benyúló szikla lapra, a vízhez: **Diána berke.**

Innen vissza fel (de most jobbra t., nem az előbbi úton!) a kigyódzón;

47) 80 l: egy padról szép visszatekintés az előbbi scénára. — T. ff.

48) 140 l: (5 p.) **Trices-traccs esés.** T. ff a lágymányosban csavargó serpentinén;

49) 510 l: kitérő a Szerenád eséshez; itt j. le;

50) 80 l: (10 p.) a **Szerenád esés,** erkélye. Innen vissza ff menve

51) 80 l: az elágazásnál j. ff.

52) 20 l: innen a nyeregéből j. le lehet menni a patakba, az esés aljáig.

A nyeregéből t. j. bv. úton;

53) 400 l. egy jó vízű csermelyen át,

54) 120 l: ki az erdőből a vízenyős kákás legelőre. Itt e. a magános fenyőfának tartani, mely mellett egy boróka bokor áll.

55) 200 l: egy régi szekérút; ezen le;

56) 100 l: (11 p.) a két patak találkozásánál át a pallón; t. ff a gyepen bv. kigyódzón

57) 300 l: ismét be az előbbi szekérútba. Szép visszatekintés a Lája hegyre s a vizesések szakadékára.

T. ff a széles szekérúton;

58) 300 l: ki érve az erdőből,

59) 220 l: az út ki jut a szép nagy »Ngilt tér«-re, mely számtalan buczkával van borítva s egyes elszórt fenyőfákkal tarkázva. Itt a szekér úton e. t.

60) 300 l: j. a Jadolina felől jövő út ágazik be; itt b. kanyarodva, t. a szekérúton, mely kákás ingoványokat kerülget.

61) 410 l: az úttól pár méternyire b. egy alacsony nyomorék kettős fenyő; innen

62) 50 l: (8 p.) j. az út felett egy oszlop; itt a nagy sátor alaku Boicza hegy csúcsának irányában kell a

Jupiter-visszhangot.

megszóllaltatni (de csak puskának, mozsárnak, vagy a hosszú nagy havasi dudának, a pásztrok által u. n. tulnyiknak válaszol!)

A következő elágazásra nagyon vigyázni!

A visszhangtól e. t. az úton,

63) 100 l: az elágazásnál a szekérutat elhagyni s b. az egymás mellett mélyre betaposott gy. ösvényeken t., egy ideig simán, később emelkedve

64) 600 l: kijutni a gyepes gerinczre, (hol az Ilia felől jövő szekérút ágazik be). E gerinczen b. D-i irányban t.

65) 200 l: egy határdombnál be az erdőbe,

66) 200 l: j. egy kis liget nyílik az erdő közt; itt nem ki e kis ligetre, hanem a jobbról sorban álló fák utolsóját elhagyva a gy. ösvényen t.

67) 60 l: egy ferdén álló, görcsös, mohos bükkfa mellett be a széles útra s ezen lf,

68) 80 l: egy sáros vápán keresztül t. az úton.

69) 100 l: ki az erdőből. Itt az úton j. kanyarodva s a magánosan álló szép bükkfát b. hagyva,

70) 70 l: egy széles, kákás, rosz vizű patakon át, s az alsó ösvényen t.

71) 130 l: ismét be az erdőbe; itt mindjárt j. ff.

72) 20 l: a szekérútra jutva, mely kátyukkal s kövekkel gazdagon fel van díszítve, ezen t. az erdőben.

73) 440 l: (16 p.) ki a mezőre. Ezen ff t. e. azon irányban, melyben a legtágabb nyílás látszik a fák között.

74) 190 l: (5 p.) ki a buczkákkal borított mezőre. Ezen t. e. a csapásokon,

75) 110 l: (5 p.) belényesi nagy út. Ezen b. térve, mindig ez úton hazáig.

76) 610 l: A legfelső bujjalá: szép kilátási pont.

77) 610 l: b. az út alatti mezőn, m. e. ötven l. az úttól, a *Hó meg állj!* forrás jó vízzel.

78) 550 l: az elágazásnál b! — Szép kilátás a Boczásza három csúcsára,

79) 70 l: (23 p.) az út j. kanyarodva, ereszkedni kezd; j. a Kusztura csúcsa mögül a Pojeni kopasz kupolája buvik elő.

80) 220 l: b. az út alatt pár méternyire jó vizű kis forrás.

81) 600 l: az elágazásnál b!

82) 2150 l: (28 p.) Biharfüred.

B)

Kiind. a belényesi nagy úton, a fűrészmalom felé.

(19,710 l. — 650 m. emelkedés)

1) 680 l: (8 p.) egy kék sávval jelzett fa irányában j. letérni s e fa mellett el, t. a

2) 60 l: gyalog hidon át, innen b.

3) 60 l: ismét egy kis pallón át, b. t. a gyepes köves gy. úton, mely

4) 100 l: a szekérúttal találkozik, de nem megy bele, hanem azzal párhuzamosan halad tovább néhány méterrel felebb a hegyoldalban, imitt-amott meglehetősen köves helyeken, míg végre lekanyarodik b. a

5) 430 l: szekérút hídjára; ezen át t.

6) 100 l: (16 p.) a *Fűrészmalom*. Innen t.

7) 40 l: a pallón át a malomcsatorna árkan;

8) 20 l: még egy kisebb pallón át; t. a dágványoson keresztül kikövezett gy. úton, mely

9) 270 l: egészen a Jád partjára jut ki; t. a Jád mellett;

10) 60 l: az út a hegyoldalba emelkedik s pár méternyire a Jád fölött marad.

11) 80 l: egy nagyobbára bemohosodott sziklaomlatag; ezen át j. és

12) 40 l: élesen b. fordulva

13) 30 l: ismét egy dágvány, hol a talaj fenéig fel van ázva; ezen át, a köveken a lépéseket válogatva,

14) 40 l: ebből ki;

15) 100 l: egy csermelyen át;

16) 50 l: egy sáros patakon át; ez után tíz-tíz lépésnyi közökben még három kis morotvás patakon keresztül, míg végre le visz a lágymányos ut ismét a Jádba, ki a régi sáros köves útra; ezen t. lf.

17) 110 l: találkozik az A) úttal; innen t. mint az A) út 7) pontjától

IV.

Itthon körút.

(Séta Biharfüred moh-pázsitos ligeteiben.)

(2530 lépés. 55 m. emelkedés. 35 p.)

Kiind. a tánczterem nyílt verandájától a legfelső turista ház felé húzódó gy. ösvényen, a Terézia villához vezető széles utat átszelve

1) 150 l: az út a legfelső turista-ház (Bellevue) alatt balra kany. a fák alá; mindig ff.

2) 200 l: kijut a *plateau*-nak nevezett magos mezőre, ennek szélén haladva;

3) 170 l: b. bekany. az erdőbe, s lf. ereszkedve, nagy moh-telepek s magasra nőő buja erdei fű közt halad a nagy mohás ligetbe

4) 180 l: b. egy szép nagy moh dívánal; j. kany.

5) 100 l: a sűrű erdőből szabadabb helyre jut s folyton gyengén emelkedve s a régi utat többször átszelve, tovább csavarog

6) 200 l: egy csermelyhez;

7) 90 l: ezen át, t. ff. csavarogva

8) 160 l: fen kijut egy másik útba: ezen b. lf.

9) 370 l: be egy szép fiatal fenyő be- rekbe; ebben

10) 70 l: j. kany.

11) 20 l: kezdődik a bv. út; ezen t.

12) 160 l: b. kany., s

13) 160 l: lejut a patakba; ennek men- tén t. lf.

14) 140 l: ki a széles nagy útba; ezen úton — a hidat j. hagyva — t.

15) 360 l: B-Füredre.

(Bár e kirándulás megtehető — folyton menve egy jó fél nap alatt is: sokkal czélyszerűbb és kellemesebb azt úgy a mint szokásban van, egész napra beosztva s reggel 8-9 óra tájban indulva, — a Diána berkében megebédelni hová esetleg egy aboz értő halász embert is lehet reggel korán előre küldeni, ki ott a kifogott pisztrángokkal várja a társaságot, s onnan délután 5-6 órára kégyelmesen ha- za sétálni. Ilyen formán jut elég idő minden érdekesebb pont megtekintésére)

V.

Itthon körút.

(3240 lépés. 120 m. emelkedés. 48 p.)

Kiind. az étterem előtti nagy hídon át

1) 80 l: a nagy köves, vízmosásos sze- kérútra; ezen j. ff. t.

2) 350 l: az elágazásnál b. a ff. haladó szekérút j. szélén a táblával ellátott hármás fenyőnél el, azon fenyőhöz, mely felebb az

erdő szélén állva, alulról 4—5 m. magasságig lombtalan s szintén táblával van ellátva, a szekérút j. oldalán

3) 190 l: itt e fánál elhagyni a szekér-utat s a bv. gy. úton j. be az erdőbe.

4) 190 l: a gy. út ismét találkozik a szekérúttal; de nem megy bele, hanem j. kany. ff. haladva;

5) 470 l: kijut egy kis semlyékes ligetbe; ezen át — két nyomorék fenyőcskét b. hagyva — e. keresztül egy megjelölt nagy hármás fenyőhöz

6) 30 l: — ezen fát b. hagyva. t.

7) 50 l: egy nagyon vastag, de idétlen természetű fenyőhöz, melv mellett egy szép egyenes fenyő áll; ezt j. megkerülve s b. kany. t. ff.

8) 40 l: (22 p.) egy megjelölt kormos fenyőhöz; itt a szekérúton b. t. a fa mellett el

9) 200 l: itt, hol a nagy út b. kny., ezt elhagyva, j. be a gy. útra, mely bükk-cserjével vegyes fenyvesbe visz; mindig a jelölt fák mentén t. A bükk lassankint kiszorítja a fenyőt, mely később csaknem egészen elmarad

10) 240 l: az út egy nagy kőtetem mellett visz el.

11) 260 l: (12 p.) egy vastag mohos bükkfánál e. á: itt nem kell az elől látszó bemohosodott szikla csoport felé menni, hanem b. le. A lf. haladó út lassankint tiszta fenyvesbe jut. A jelölt fák mentén mindig lf.

12) 680 l: az erdőből kijutva, szép kilátás nyílik B.-füredre a fölébe tornyosuló Pojéni csúcsal. A legalyazott fenyőcskék mentén t. lf.

13) 160 l: a nagy kőtetemet j. hagyva s a kerítés szöglete irányában b. kny.

14) 300 l: 14 p.) B.-füred.

VI.

Kirligát-körut.

(10820 lépés: 200 m. emelkedés. 2 1/2—3 óra.)

Kezdetben mint az előbbi V. sz. körut 8-ik pontjáig. Itt a kormos fánál a szekérúton vissza kny. s ennek három ága közül a b. oldalin be az erdőbe, gyengén emelkedve,

1) 50 l: e. á: j.

2) 300 l: az emelkedés megszűnik; a széles hegyrónán a jelölt fák mentén a nyomon t. a bükkben.

3) 400 l: j. puskalövésnyire egy sziklás domb (a Püspök sziklája) marad el. Innen lf. mindenütt a jól látható széles nyomon, egy tágas, lapos gerinczen hosszában végig

4) 730 l: (40 p.) elhagyni a szekérutat s j. a gy. útra letérni

5) 90 l: e. á: b. le a gy. úton s alább a Czikázón végig (főtős számú kanyargásokkal)

6) 1520 l: az út len a völgyben egy másik gy. ösvényt ér el: ezen b. t. a kezdetben köves, később gyepes úton a nagy patak mentén lf.

7) 320 l: az útnál b. jó forrás

8) 220 l: az út leszáll a patakhoz s úgy szólván ennek medrében halad tovább;

9) 410 l: (30 p.) Kirligát (Körliget) a két nagy patak találkozásánál, egy fűrészmalom romjaival. Itt át a malomárkán, s b. kny. ezzel párhuzamosan t. a csapáson a b. jövő patak folyásával szembe menve

10) 120 l: egy kövekből készült átkelőn át a patak két ágán, s a túlparton b. t.

11) 30 l: e. á: b. len. Az út innen fogva tarkázva van pazarul kátyukkal, morotvakkal,

dágványokkal, felázott, vizenyős részletekkel, pangó és szivárgó vizekkel, melyek sűrűn követik egymást.

12) 320 l: innen egy darabig szép száraz gypes úton t.

13) 400 l: egy mohával benőtt liget;

14) 150 l: e. á: b.

15) 80 l: e. á: b.

16) 60 l: le a Jád medrébe;

17) 160 l: egy kettős fenyőnél bevágott út kezdődik a meredek parton.

18) 100 l: a bv. út megszűnik; t. a gypen; ezen j. kny.

19) 50 l: ismét bv. útra;

20) 150 l: egy dudvás térség; ezen át t.

21) 100 l: le a Jád medrébe;

22) 200 l: az út egy omlatagon ff. kaspaszkodik s ezen halad t., de

23) 80 l: újra leszáll a Jádba, s tovább is nagyon köves, míg végre

24) 60 l: j. f. kny. a hegyoldalba s mint bv. út halad t.

25) 70 l: a két fiatal fenyő közt a gyökérlépcsőn ismét le a Jádba.

26) 100 l: egy nagyobb liget; ezen át

27) 70 l: egy dudvás térség; ezen át

28) 360 l: a Zgláku patakon át egyenesen t. a lágymányoson keresztül a köves, vizes, dágványos útra

29) 60 l: ezen t. a Jád folyásával szemben.

30) 290 l: kövekből készült átkelő a Jádon, melyen keresztül menve, a túlparton az új diagonál úton a hegyen át is haza lehet menni. — Tovább a Jád mentén

31) 130 l: egy morotvás helynél e. á: itt j. f. a kikövezett úton

32) 270 l: egy szikla omlatagba; ennek közepén j. kny. t. ki belőle;

33) 440 l: a fűrészmalom csatornáján át;

34) 30 l: fűrészmalom; t. a szekérúton.

35) 100 l: a nagy hidon át s túl rögtön b. f. kny. a köves gy. útra, mely párhuzamosan halad az alsó szekér úttal.

36) 470 l: az út eltér e nyílt helyen a szekérúttól s b. kny. Oda át a Kuszura patak ömlik a Jádba.

37) 100 l: egy pallón át

38) 50 l: egy hidon a Jádon át, s túl b. kny.

39) 80 l: ki a nagy kociútra, s ezen t. b.

40) 700 l: (1 ó. 15 p.) B.-Füred.

VII.

A Vicinális vizesések körútja.

(13500 lépés. 500 m. emelkedés. 3¹/₂—4 óra.)

Kezdetben mint az előbbi VI. sz. körút 6-ik pontjáig; de az itt említett gy. ösvényen nem balra, hanem azt keresztül vágva, egyenesen a kis pataknak, mely jobbról zuhog le.

1) 30 l: (1 ó. 5 p.) e patakon át, az apró fenyők csilitájába, a nagy patak mentén;

2) 700 l: egy köves patakmeder; ebben megy az út t. ff; itt a ferdén dőlő nagy sziklalapoknál elhagyni e patakmedret s b. az úton letérni.

3) 60 l: a **Neptun-villa** (zuhatag); t. ki ismét a köves útra s ezen b. t.

4) 60 l: kitérő a hídon át a túlparti padhoz

5) 120 l: mely ép szemben van a zuha-

taggal s honnan ez legjobban látható; innen vissza

- 6) 120 l: a kitérőhöz.
- 7) 50 l: a száraz sziklaomlatagon f.
- 8) 240 l: a túlparton egy kis patak ömlik a főpatakba.
- 9) 30 l: az út egy kőtetemnél hirtelen j. s rögtön megint b. kny. ff kigyózva s folyton hágva, elhagyja a patakot;
- 10) 430 l: ismét lejtteni kezd a
- 11) 100 l; **Danaë** zuhataghoz; t.
- 12) 120 l: a hídon át; a túlparton ff.
- 13) 160 l: t. ismét egy híd; előtte e. á: j. a hídon át a túlparton előbb j., de rögtön megint b. kny. ff. Később az út egy sziklacsoportra kapaszkodik f.
- 14) 360 l: ezen át, t. le;
- 15) 70 l: ismét egy sziklacsoport; e közt f. t. a sziklafalig
- 16) 40 l: ezt elérve, mellette t. f. a lépcsőn a kitérőig
- 17) 10 l: innen b. le a fenyőig, mely mellett egy fiatal fenyő áll s alatta egy pad romjai láthatók.
- 18) 10 l: innen, ama fa kiálló gyökereit székek gyanánt használva látható legjobban a **Házi Zenekar** zuhatag (a csecsemő oda át van a túlparton). Vissza a fő útra s ezen t.
- 19) 80 l: **Desdemóna** zuhatag;
- 20) 35 l: egy gyökérlépcsőn f.
- 21) 105 l: **Othello** zuhatag a sziklacsatornában.
- 22) 90 l: (1 ó.) az út egy kis ligetre ér ki s itt j. f kny. a hegyre bükkerdőben; ebben a jelzett fák mentén mindig ff., többnyire bv. úton a hegy orrára;
- 23) 650 l: bv. út nélkül egy szélesre la-

pitott gerinczen f. Odább fentebb a bv. út a Cikló északkeleti lejtőjét harántolva kapaszkodik ff., imitt-amott egy-egy kigyózóval segítve magán; míg végre

- 24) 1300 l: a Cikló sziklás-fenyves csúcsa alá jut, mely j. marad.
- 25) 50 l: egy bokros; ezen át
- 26) 100 l: (40 p.) ki a *Sasok szérűje* nevű mezőre. Ezen haránt-hosszában végig, a legalyazott fenyőcskéhez
- 27) 300 l: t. az egyes fenyőtől tarkított ligetes mezőn haránt a kivehető úton
- 28) 300 l: be az erdőbe;
- 29) 150 l: egy szekérútra; ezen t. le a
- 30) 70 l: nagy útra (egy fehér kereszttel jelölt fánál). Ezen t. j. ff.
- 31) 1120 l: ismét egy fehér kereszttel jelölt fa; de ennél nem kell betérni a Csoda-forrás gy. útjára, hanem mellette el tovább a nagy szekérúton.
- 32) 120 l: egy kis ligetnél e. á: b. a nagy úton.
- 33) 520 l: e. á: j.
- 34) 160 l: egy kormos, jelölt fa az út b. oldalán, mely előtt három út összejön. Itt elhagyni a szekérutat s b. letérni vissza kanyarodva a gy. útra, ff. haladva
- 35) 40 l: egy időtlen vastag fenyőhöz, mely mellett egy szép egyenes áll; ezeket balról megkerülve
- 36) 40 l: egy nagy hármassal fenyőhöz; ezt j. hagyva; e. t. kereszttől a kis semlyékes ligeten
- 37) 40 l: az erdei bv. útra; ezen t.
- 38) 550 l: ki az erdőből;
- 39) 570 l: (45 p.) Biharfüred.

VIII.

Nagyhavas-körút.

(43640 lépés. 1400 m. emelkedés. Gy. 13—14 óra.)

Ezen körút nagy részben lóháton is megtehető a következőképen: a Boczásza kupolájának aljáig lovagolva, a lovakat innen a Dragánba az Eszmeralda forráshoz leküldeni s a csúcsról lejövet itt azokhoz csatlakozva, innen haza lovagolni.

Kezdetben, mint az I. sz. Omnibusz körút 11-ik pontjáig. Innen a bujjalá szegletétől j. egy magánosan álló fenyő irányában a már ide látszó bv. útra s ezen t. ff. b. kny.

1) 410 l: az út leér a vápába, a kitaposott nyomon ebben t.

2) 120 l: a vápa szétágazik; itt b.

3) 130 l: újra szétágazik; itt is b. t. f. mindig az enyhe hajlásban;

4) 450 l: a vápát elhagyva, j. haránt f. a lejtőn, a jelölt fák mentén, a bükkösben;

5) 140 l: a gerinczen b. f. kny.

6) 160 l: innen egy könnyítő szerpentina ágazik ki j. a lovaglóknak számára; ezt félre hagyva, e. t. ff.

7) 70 l: az első fenyő;

8) 100 l: a *Kőgombóc*, egy jól megtermett konglomerátos sziklatömb (jó utmutató, lefelé jövet!): kezdődnek a tiszta fenyves ligetek.

9) 40 l: j. kny. a jelölt fák mentén;

10) 100 l: egy nagyobb liget, egy magánosan nagy bükkal; ezt és egy felebb álló más bükköt j. hagyva s b. kny. a ligetben

11) 100 l: egy kis csonka fenyőcskénél be a fiatal fenyők közé;

12) 300 l: ki az erdőből; innen a fen-

tebb látszó magánosan fenyőnek tartva, tovább haránt ff. a

13) 200 l: galléros kis fenyőig; de ez előtt j. f. kny. a nyílt gerinczre a Pojeni csúcs irányában; ezen t. ff.

14) 160 l: egy sziklapárkányon f.

15) 200 l: a gerincz köves útját elhagyva, b. a gerincz alatt e. az elől látszó legmagasabb fenyő felé; de azután e fát b. len hagyva, t. a két fiatal fenyő közt látszó kapuszerű nyíláshoz.

16) 230 l: e kapun át, t. a fenyő fákat mindig b. hagyva, az elől látszó törmelék zátony irányában;

17) 360 l: (1 ó. 30 p.) kitérő a *Cserepes forráshoz*; innen a jelölt fa irányában egy kis patakon át

18) 60 l: a *Cserepes forrás* (kitünő hideg víz). Vissza a kitérőhöz

19) 60 l: innen mindenütt a zátony mentén, ezt b. hagyva,

20) 130 l: azon átkelni s a ritkásban, a jelölt fák mentén, a mélyre kijárt ösvényeken t.

21) 400 l: egy nyíltabb hajlásba; ezen át

22) 60 l: a köves sz. útba; ezen t. ff. Most jól vigyázni!

23) 300 l: egy kis szabad téren elhagyva az e. t. haladó szekérutat, j. kny. egy köves csapáson kifelé az erdőből, mely itt már nagyon ritkul;

24) 140 l: ki az erdőből; csak egy-egy fa látszik még;

25) 100 l: visszatekintés Biharfüredre.

26) 100 l: elmaradnak az egyes kis fák is; csak boróka van itt-ott. T. ff. az elől látszó köves sz. út irányában; ezt

27) 150 l: elérve ott, hol j. a tetőnek kny., ezen t

28) 100 l: (kitérő a Pojeni csúcsra) a sz. út elvész a gyepekben; e. ff. t. a tetőre

29) 100 l: (38 p.) innen *szép kilátás* a Galbina hegyvilágára, a fölébe tornyosuló Biharcsoporttal, Vaskohra, a menyházai hegyekre. Innen félbalra fordulva a sziklás Bohogyó felé, t. ff. a gyepek a

30) 80 l: kijárt gy. és sz. útra; ezen lf. menve, szép letekintés a *Golgotha* sziklakoszorús mezejére, mellette b. a *Bethlehemmel* s ettől b. a várom alaku *Osterlamm-torony*nyal; len mélyen az Aló-völgyben egy az erdő sűrűjéből kiemelkedő szikla-bálvány: a *Góliáth*; az egész fölött a *Bohogyó* sziklagulája uralkodik.

31) 1120 l: az út folyton lejtve j. kny. T. a Bohogyó felé, míg végre

32) 180 l: leér a nyeregbe: szép kilátás Belényesre.

33) 280 l: ki a gyepe, a kopott csapáson t. a kisebb csúcs *Bumbó* irányában.

34) 490 l: (24 p.) egy czölöp maradványánál j. a Kereszthegyi körút ágazik be. Ama czölöp a háromtagu szép tiszta *Viszhangot* jelölte, melyet innen megszólítva a Bohogyó sziklavára ad csendes időben. Innen a mélyre kijárt ösvényeken emelkedve s inkább kissé b. tartva,

35) 300 l: j. fordulni a két csúcs köves nyerge irányában, a vizmosás j. oldalán, az elől látszó köves útnak;

36) 280 l: ezt elérve, t. rajta ff. a kőbódé irányában

37) 300 l: (a lv. ut innen j. eltér.) t. a köves úton ff. haladva

38) 120 l: kezdődik a bv. kigyózó; ezen a legmagasabb fenyőcsoportnak b. kny. t.

39) 150 l: az út a vizmosáshoz jut, melyben téglavörös kövek láthatók (*Bumbó vére* a Bohogyó regéjében); itt b. kny.

40) 110 l: egy a dolmenekre emlékeztető sziklacsoport alá jut (*Bumbó szármolya* a Bohogyó regéjében); ezt b. megkerülve, t. f. a

41) 120 l: köves sz. útra s ezen t.

42) 90 l: (28 p.) f. a nyeregbe.

43) 130 l: egy borókátlan tiszta térség (innen j. a gerincz hajlása felé térni el a Bohogyó körútra); t. a gerincz alatt a nyomon, az alsó hajlást megkerülve:

44) 500 l: a gerinczre ki érve, ezen e. t.

45) 100 l: egy nyeregbe;

46) 100 l: e á: nem j. a csúcsra, hanem alatta b.

47) 40 l: a gy. ut nagyon kövessé lesz. s lassankint a mérnöki gulával ellátott Kornu Munczilor csúcs felé kny.-be 'b. len a Dragánban a *Lekaszált erdő* látható, mint az 1895-iki nagy ciklon döntött halomra.

48) 980 l: egy csermelyen át.

49) 30 l: (28p.) a vizéről méltán híres *Funtina-recse* (Hidegkut) kőbe foglalt forrása kilátással a Dragán völgyre egész hosszában. Pogácsázással egybekötött rövid pihenő.

50) 30 l: t. egy nagyobb sziklatömb mellett el, kissé inkább ff. tartva a sok egymás mellett húzódó csapás közt, a b. maradó boróka csoportoktól 10–20 m. távolságban.

51) 900 l: j. látható a közelben a csúcs mérnöki gulája; tiszta térség; ezen az egyes boróka-bokrok mentén t. a csapáson;

52) 100 l: a boróka mind messzibb

marad b. Folyton ugyanazon irányban a nyomon; később ismét közeledik az út kissé a borókáshoz.

53) 500 l: vigyázni: nem az alsó, hanem a felső ösvényeken t. megkerülve a hajlást, a Kék Magna tülről előtűnő sötét tömege irányában. A következő elágazásra nagyon vigyázni!

54) 280 l: (22 p.) egy kopott nyom vezet j. át a gerinczen a Szamos bazárhoz s a Boga várához. Itt b. t. megkerülve a hajlást gyepes úton, mindig nyílt helyen.

55) 800 l: a nyeregből láthatók a *Bi-har-park* fenyves ligetei, a meleg Szamos völgye a Piatra Alba és Csicsera kolczuluj fehér szikláival s távolabb lent a Szamosponor (Runkulársz) kis mezejével. T. a tetőt b. hagyva. Most vigyázni!

56) 450 l: e. á: nem jobbra a mőczos kővek deszka szállító sz. útján hanem b. a gy. ösvényen. T. a Briccej kopasz orma felé a tető alatt;

57) 730 l: kis patak;

58) 200 l: a patak és a sziklás csúcs közt, ezt j. hagyva t. Vigyázni!

59) 100 l: (28 p.) e. á: j. hegyoldalban húzódik az Oncsászára vezető út. Itt b. t. a nyeregbe s onnan t. a tető felé, ennek kőves, borókás ormát b. hagyva

Odább még egy kopasz és egy borókás ormot is b. hagyva, t. ff.

60) 2400 l: az emelkedés megszűnik. Ott elől a Briccej orma, b. a Boczásza három csúcsa. Le a nyeregbe

61) 470 l: b. a Sután borókás, gömbölyű orma. Az út lassan j. kny. egy kis kőves szakadáshoz: itt a

62) 380 l: (50 p.) *Duhaj-forrás*, jó hideg

vizzel; így nevezve az Erdélyi Kárpát Egyet kirándulása alkalmával 1902. aug. 20-ikán itt lezajlott pezsgős muri után. Egyébiránt e forrás népies neve is (*Funtina de Nedei*) hasonló jelentéssel bír (Nedea-mulatság). Különben azt tartja e forrásról a néphit, hogy minden évben kétszer változtatja helyét: évenként elköltözik s még azon évben ismét visszatér régi helyére.

Innen a járt utat j. hagyva, b. fel a tetőnek s a Briccej ormát is j. hagyva, mindig ez alatt t.

63) 1050 l: ez oromnak egy sziklás sarkát j. hagyva, t. egy a mezőn egész magában álló nagyocskas sziklatuskónak tartva;

64) 400 l: a dombot j. hagyva, t. ugyanazon irányban az említett

65) 280 l: kőtuskóhoz (*Piatra szeritóre, Ugró kő* a nép nyelvén). Ennél az Oncsászára vezető gy. utat átszelve, mindig az eddigi irányban e. t. a Boczásza nagy csúcsának tartva.

66) 600 l: a nyeregből kilátás a Vlagyeásza hatalmas tömegére a Piatra Alba fehér bástyáival.

Innen t. f. a csúcs felé. Az elől látszó kis lapos dombot j. hagyva, ennek oldalában el; azután kissé j. kny. ff a nagy csúcs alatt j. látszó kis szikla orom irányában

67) 500 l: az emelkedés megszűnik.

Innen kissé j. kny. le a

68) 700 l: nyeregbe; itt két kis száraz morotvás mellett el, t. ff mindig nyomon haladva a merre utca látszik a borókás közt

69) 700 l: (1 ó.) a kőbe foglalt *Boczásza forrás*, nagyon jó vizzel; alighanem a Dragánnak legmagasabb forrása.

Innen kissé j. kny. e. az elszigetelten álló sziklabástyának, a Boczásza csúcsát s egy lapos omladékhalmot b. hagyva;

70) 400 l: a bástyához érve s ezt j. hagyva, a sziklaomladék alatt a gyepen t. az omladék szegletéig

71) 50 l: és innen alatta j. ki a szikla-erkélyre

72) 30 l: érdekes belátás a **Boczásza Nagy Czirkuszába**, a fölébe tornyosuló legmagasabb csúccsal, az alant tátongó mélységgel, a belőle kimeredő bástyákkal s futófenyő-csalitjaival. E szakadéknak északra tekintő oldala az egyedüli pont e hegyek közt, hol nyílt helyen is láthatni egész nyáron havat. A Czirkuszon át a Vlagyeásza magaslik ki a Piatra Albával.

Vissza ismét a bástya sarkáig s innen j. kny. a gyepen ff a lapos omladékos magaslatot balról megkerülve, alatta el ff, a Boczásza hosszú középső sziklacsúcsát b. hagyva;

73) 400 l: j. kny. a nagy csúcs felé, a borókás mentén

74) 100 l: innen le egy kis nyeregbe, mindig a csúcsnak tartva

75) 200 l: innen a nyeregből a kupolának azon pontja felé tartani, hol a jobbról azt elborító törpe fenyő-geszt megszűnik,

76) 150 l: a kupola aljához érve (s innen a lovakat a Dragánba előre küldve), a sziklaomlatagon a könnyebb helyeket s az imitt-amott látszó nyomot válogatva, kezdetben inkább kissé j. tartva f. a csúcsra;

77) 200 l: a kiszáradt futófenyők meglábolhatatlan sűrűséget elkerülve b. kny.

78) 250 l: (30 p.) **Boczásza csúcs**, egy a mérnököktől rakott kőkuppall. Szép körkép,

Kilátás a Dragánra, a Vlagyeásza-csoportra, kelet felé a Gyalui Havasokra, délnek a Nagy Biharra, délnyugotnak a biharfüredi havasokra. Ha a levegő egész tiszta, messzelátóval Várad is kivehető.

Lefelé menet vigyázni: eleintén inkább kissé b. tartani s csak később fordulni j.

79) 450 l: a kupola lábához leérve, j. le a hajlásba út nélkül a boróka közt, a megcsapkodott, legalyazott, jelölt cserjék mentén, egy alább látszó félig sziklás, félig fenyves csúcs irányában, folyton erősen lejtve s alább egy nem messze magában kimeredő sziklabástyának tartva; ezt végre elérve s. b. hagyva,

80) 700 l: lábánál egy kis csapáson b. kny., egy kisebb szikla csompót j. hagyva. A lejtés megszűnik s a kis párkányut a jelölt fák mentén balad mindenütt a hegyoldalban t.

81) 300 l: b. az ut mellett a *Sohajobb forrás*.

82) 160 l: a csapás egy nyeregbe bukkan ki, mely a Boczásza középső hosszukás csúcsa s az előbb említett félig sziklás, félig fenyves orom közé hajlik. Innen a legalyazott s megcsapott fák mentén t. e. keresztül lf.

83) 80 l: j. kny.

84) 240 l: b. kny, mindig lejtve; odább a lejtés megszűnik; be az erdőbe;

85) 200 l: bv. út kezdődik;

86) 80 l: egy kis liget; át t.

87) 240 l: apró fenyőkkel behintett szabad térség és ligetek;

88) 340 l: bv. útra

89) 50 l: ismét bv. ut;

90) 50 l: egy eldudvásodott nagyobb liget; ezen át, egy csonka száraz fenyő fe-

lett el, ezt j. hagyva, a mező tulsó szélén látszó legfelső száraz fenyőknek tartva

91) 130 l: a legfelső száraz fenyőnél be az erdőbe a bevágott útra; ez innen többé nem fogy el; rajta t. lf.

92) 100 l: egy szikla omlatagon át

93) 500 l: az út lekigyózik s az erdőből kibukkanva, itt

94) 60 l: (50 p.) a **Boczásza nagy omlataga**; ezen keresztül e. t. az annyira mennyire ki-egyengedett csapáson;

95) 100 l: a sziklalépcsőn f.; később ff b. kny.

96) 130 l: ismét be az erdőbe.

97) 50 l: az út kettős kanyarulatánál a szikla alatt forrás. — T. lf.

98) 300 l: az út a patakhoz ér s ennek mentén halad lf.

99) 40 l: j. az út mellett a *Piano-forrás* kitünő vízzel; jó ebédelő hely.

100) 200 l: a nagy bemohosodott sziklatömböknél az ut b. kny. s

101) 80 l: eléri a falépcsőt; ezen le a patak azon pontjához, hol egy levágott fa belé dőlt

102) (20 p.) **Rendez-vous esés**: nagy mogorva sziklabástya által elválasztott két virgoncز patak jön — azt áttörve — itt össze, mindenik egy-egy mohó vizeséssel sietve a találkozóra.

Innen t. b. ff a kigyózón a nagy sziklabástya sarkának

103) 90 l: e mellett elhaladva, j. fentebb hatalmas bástyázat látható;

104) 50 l: kitérni b. a két nagy fa közt, a sziklabástya mellett f. ki az erkélyre ott,

hol két legalyazott fenyőcske áll egymás mellett

105) 30 l: érdekes betekintés az **Ördögmalom szakadékába**.

Vissza a kitérőhöz

106) 30 l: t. az uton

107) 60 l: az ut j. oldalán fekvő nagy kötetemtől ismét kitérni b. felkapaszkodva a mohos sziklaerkélyre ott, hol ezen három legalyazott fenyőcske áll egymás mellett

108) 10 l: az **Ördögmalom Karzata**; innen a Rendez-vous esés jobb fele is látszik.

Vissza a kitérőhöz s az uton t.

109) 40 l: egy jó vizű csurgó; innen lejtteni kezd az ut;

110) 160 l: innen pedig már sűrű kanyarulatokkal kigyózva halad lefelé a sziklaszakadék törmelék omlatagain, magas bástyák között,

(NB. Az utleírásnak most következő része egész az Eszmeralda forrásig, nem volt pontosan elkészíthető, mivel az utak a fellépés alkalmával az erdővágas miatt teljesen járhatatlan, sőt részben felismerhetetlen állapotban valának. A következő adatok tehát csak megközelítőleg felelnek meg a valóságnak; s esetleg becsuszott kisebb hibákért szíves elnézést kérek)

111) 800 l: a legalsó bástya sarkánál elérve az alsó utat, a padhoz

112) 20 l: (20 p.) **Melitskő-zsöllye**: az **Ördög malom** alsó képe. A pad az Erdélyi Kárpát Egylet lelkes alelnökének nevét viseli, ki e kilátó pontot első találta meg.

Be az Ördögmalomba:

A Melitskő-zsöllyétől t. ff a bástyák alatt kigyózó uton

113) 60 l: innen kitérni b. egy ferdén dőlt nagy fehér sziklaphoz, hol egy pad romjai láthatók:

114) 10 l: *Vulkán-páholy*: ebből feltekinteni a közvetlen fölötte tornyosuló bástya ormáról előre dülő sziklaszörnyre; ismét le az utig

115) 10 l: ezen t. ff egy a bástyákról nemrég lezuhant, ferde szögletekkel bíró, fehéres nagy sziklatömeghez:

116) 30 l: *Atala pihenő* (Czájlik Györgyné ő nagysága után így nevezve); t. ff az uton

117) 50 l: kitérő a hidra; ezen át s tul j. kny. le a part mentén a mohos omlatagon a jelölt fához, a sziklaponk végére:

118) 50 l: *Etelka páholy* [így nevezve Balázs Ernőné ő nagysága után]; innen tekinthetni csak teljesen át az *Ördögmalom hatalmas bástyasorozatát*, a mi egyik legérdekesebb része az *Ördögmalom* képeinek. — Vissza a hidon át az utra

119) 50 l: s ezen f. t.

120) 40 l: a vizesés lábához; innen b. kny. fel lehet a bástyák alatti párkány úton menni az Erkélyre

121) 60 l: mely hibásan van a feliratban karzatnak nevezve; de a ki fent a karzaton volt már, az innen ujat nem igen lát. Vissza le a Melitskő zsöllye melletti sziklabástya sarkához

122) 240 l: innen t. le az uton

123) 120 l: e. á: kitérő b. le; a szikla sarkánál b. az *Ördög pinczéje* s odább lent a pataknál a

124) 80 l: **Quasimodo zuhatag**, melynek teljes képe csak a patakban heverő nagy sziklatömről tűnik ki. Innen vissza a kitérőhöz

125) 80 l: az omlatagos hegyoldalba az

uton visszatekintve a **Notre Dame-ra**, t. míg végre

126) 220 l: az út kiér az omlatagból s lefelé kezd karikázni.

127) 600 l: (?): e. á: innen lehet b. is, a később leírandó uton a Dragánba lemenni. T. j. a bv. uton többnyire omlatagokon keresztül;

128) 1050 l: egy patakon át, melynek vizét a nagy kövek csaknem egészen eltakarják;

129) 30 l: e. á: b. le a patakba s

130) 250 l: ezen át; a tulparton t. lefelé a tönkvontató uton;

131) 600 l: e. á: b.

132) 750 l: át a patakon

133) 250 l: egy hosszú sárfedő hidról, háromnegyed hosszában (nem egészen végig menni rajta!) b. letérni s át a patakon, a tulsó hegyoldalon fel a gy. uton

134) 280 l: ki az erdőből a *Dragánligetbe*; itt azon nagy fenyő felé, mely mellett egy suhancz fenyő áll, — ezt b. hagyva

135) 160 l: (l. ó. 30 p.) egy rendkívül bő, jó vizű forrás egy fenyő tövében: az *Eszmeralda-forrás*, hol bármi rövid időre is mindenki megszokott pihenni. Csatlakozás a lovakhoz. Innen t. b. a sz. utig,

136) 50 l: ezen j. t. a

137) 60 l: gyaloghidra s túl a köves sz. uton ff, mely többször szétágazik, de mindig össze kerül. T. szakadatlanul ff

138) 200 l: b. egy beágazó sz. ut, j. t. ff.

139) 350 l: a mint az ut b. kny., szép *Visszatekintés a Boczászra* (»a Boczász életnagyságban«). T. mindig ff

140) 2000 l: az ut végre kijut a bük-

kösből s ennek szélén b. kny., j. a fiatal fenyők kísérik.

141) 550 l: az erdő elmarad; t. e. a tetőn álló czölöp felé;

142) 700 l: a sz. ut b. kny; ezt elhagyva, e. a czölöphöz.

143) 50 l: (75 p.) innen a czölöptől m. e. 50—100 lépést a Pojeni csucs irányában kitérve, derült délutánokon nagyon jól látható az Ördögmalom vizesése sziklakeretével.

A czölöptől — irányt nem változtatva s a sz. utat átszelve — e. t. a csapáson átkelni a gerinczen; a kis erdős orom j. marad;

144) 300 l: szép *Viszhang*, fél jobbra kiáltva az erdő felé (mi adja e viszhangot?). Innen be a mező öblözetébe az erdőnek lf

145) 50 l: be az erdőbe a köves uton lf

146) 570 l: egy kis csermelyen át; tul ismét ff

147) 480 l: a *Sasok szérüje*, egy szép nagy liget a fenyves közt; ezen e. át s a b. jövő sz. uton

148) 160 l: be az erdőbe. Itt a következő négy elágazásnál mindig b.

149) 340 l: (21 p.) egy fehér kereszttel jelölt fánál a Vicinális vizesések útja ágazik be j. Innen a nagy uton t. lf haza, a mint ez utóbbi (VII. sz.) körút ismertetésében le van írva.

Jegyzet. Az itt leírt kirándulást nagyon kellemessé s ajánlhatóvá teszi azon körülmény, hogy az utnak nagyobb része szép magas nyílt gerincezen huzódik végig, szabad kilátást engedve folyton mindenfelé a környező hegyvilágra s lóháton megtéve, inkább a könnyebb, mint a nehezebb kirándulások közé tartozik.

IX.

Pável Mihály körút.

(38b40 l. 1500 m. emelkedés. 13 $\frac{1}{2}$ —14 $\frac{1}{2}$ óra.)

E körút nagyrésze lóháton megtehető úgy, hogy a lovakat a 12 ponttól (még a Szerenád esés előtt) a Balincel mezőre átküldjük s gyalog tovább menve és a Jadolinától feljőve, a 111 pontnál azokhoz ismét csatlakozunk, honnan hazáig — a Tisza gerinczet s a 158 sz. meredek kapaszkodót kivéve — mindenütt lovagolni lehet.

Kiind. a belényesi nagy uton. Kezdetben mint a II. sz. Kuszúra körúton az ut alatti kis forrásig (*Boicza-forrás*). Tovább mindig a nagy uton fel a tető nyergébe.

Tovább a nagy uton a legfelső bujjalá mellett el addig, hol az ut egy sűrű buczkával borított mezőn a hajlást megkerülve b. kny. Itt elhagyni a nagy utat, s j. a mezőn a nyereg legmélyebb részén, hol a buczkák közt utca van, egy külön álló fiatal bükkfacsoporthoz tartva s ezt j. hagyva, le a nyomon a jelölt fa irányában az erdőbe

1) 300 l: a nagy uttól. A köves, vizezős erdőben a sz. uton t. s a végéhez közeledve, erről j. letérni az erdő szélén látható

2) 460 l: gyalogutra; ezen t. a szép magas bükköt j. hagyva s a szittyóval benőtt rosz vizű patakon át

3) 200 l: a kék kereszttel jelölt fánál be az erdőbe. Itt egy hajlás kátyuján át, t. e. fel a gerincz csapásain a ritka bükkösben, az erdő szélén látszó határ dombnak;

4) 440 l: e mellett b. el, t. gyengén lejtve a nyílt gyeses gerinczen, szép kilátással a Lája hosszú hegytömegének fenyvessel vegyes bükkösei

5) 160 l: itt a hajlásban j. le a csapásokon, a három bükköt j. hagyva, a buczkák-tól szabad vonalon, egy feltűnően tágas szabad térségre: a *Nyílt tér*-re. Itt az e. á-nál j. a magános fenyőcskének.

6) 700 l: egy alacsony buczkó termetű fenyőcskén innen b. az ut fölött egy oszlop:

Jupiter-visszhang.

A nagy sátor alaku Boicza hegy csucsának irányában kell felhívni mozsárral vagy a hosszú havasi pásztor dudával (u. n. tulnyik); a revolvernek vagy puskának csak úgy félvállról válaszol. Miután a viszhang zugása egyszer pár pillanatra közben megszűnik s azután meglepően fokozott erővel ujul ismét meg: az egész szimfóniát néma csendben szükséges végig hallgatni.

Tovább a sz. uton

7) 460 l: b. a Jadolina felől jövő ut ágazik be; itt j. kny a sz. uton simán s később lejtve

8) 520 l: be az erdőbe; ebből kijutva

9) 300 l: b. letérni egy kis kákás csermelyen át a gyepes lejtőre s ezen le oda, hol

10) 270 l: egy pallónál két patak egyesül. Ezen átmenve, b. fel a köves sz. uton és

11) 100 l: felérve, erről b. letérni a gyepre s az ennek semlyékeit kerülgető gy. uton

12) 200 l: be az erdőbe; mindig uton t.

13) 120 l: egy jó vizű csermelyen át t. a bv. uton

14) 400 l: e. á: b. le a szikla alatt kigyózó uton a

15) 80 l: (30 p.) **Szerenád esés**-hez. Visz-

sza az elágazáshoz s itt b. t. menve a bv. s később lf. kigyózó uton

16) 510 l: (8 p.) **Triccs-traccs esés**. T. egy gyökér-lépcsőn fel s azután lf

17) 140 l: egy padról szép letekintés a Diána berkébe s Actaeon veszedelmére. Innen le

18) 90 l: a patak medenczéjének szikla-talajára a vízhez, hol a csatornából kiömlő habok megcsendesedve szétterülnek:

Diána berke

Kellemes pihenő s falatozó.

Innen t. b. ff

19) 80 l: e. á: b. a hidra s azon át

20) 50 l: **Actaeon veszedelme**. E hid épen a vizesés fölött áll, hogy ennek játéka teljes mértékben élvezhető legyen.

Innen vissza az e. á.-hoz s ettől b. t. ff a kezdetben merően emelkedő bv. uton

21) 640 l: **Lája-páholy**, egy pad romjával. Kilátás a Lája esésre. T. a bv. uton

22) 180 l: a hidon át s tul ff

23) 190 l: e. á: egy csonka törzsnél b. a szikla alatt

24) 40 l: (20 p.) **Lája esés**; itt szoros közelből az esés az egész magosságában látható. Nagyon jól élvezhető a két nagy fenyő közti zsöllyéből.

Innen j. f a szakadék lejtőjén kigyózó uton a falépcsőhöz s ezen fel t. a kigyózón;

25) 240 l: az emelkedés megszűnik; le a patakba

26) 80 l: itt a régi uton át a patakon s tul t. ennek mentén folyton;

27) 70 l: egy kis ligeten e. át t.

28) 80 l: ismét át a patakon s túl a kigyózón t. ff.

29) 330 l: j. egy beágazás; csak b. t. le a patakba

30) 150 l: ott hol tulról egy csermely ömlik bele. Jobbról egy zuhatag marad el. — Át a nagy patakon s túl t. ff a kis csermely mentén a nyomon, mely felebb bv. úttá lesz

31) 280 l: b. beágazás; csak e. t.

32) 180 l: e. á: csak e. a bv. uton.

33) 80 l: a dágványt a kikövezett vonalon végig átszelni s túl j. kny.

34) 240 l: az út j. kny. megkerülve a hajlást egy vastag csonka törzs felett elhaladva t. kigyózik ff s végre j. kny.

35) 200 l: felér a tető nyergébe s ezen j. ff t. halad a hegy b. oldali lejtőjének csapásán s végre egy hajlason átmenve

36) 300 l: kijut az erdőből; itt a gyeppen lassankint j. kny be a csonka fa alatti hajlásba, hol a nagy bükk lábánál

37) 150 l: egy rácszal védett jó vizű forrás van (az egyetlen friss forrásvíz az egész köruton, a „Hó megállj“ és a Boicza-forrást kivéve, melyek már Biharfüred közelében vannak): a *Lája-forrás*. Ez is alkalmas pihenő és falatozó.

Innen a felső csapáson a legnagyobb mohos bükk mellet t. b. kny. ki a nyílt mezőre:

38) *Lája-liget* s

39) 100 l: egy korhadt csonka törzsnél el; innen t. a mezőn se fel se le

40) 100 l: Elől messze látszik a Tisza lapos orma a gulával. T. az elől látszó erdős hegyes csúcs felé, ennek b. lejtőjén

41) 150 l: egy csapás tűnik elő: ezen t. végig a mezőn, a nyergen keresztül.

Most jól vigyázni!

42) 120 l: el kell hagyni a b. letérő ösvényt s t. a

43) 80 l: jelölt fához. (E ligeten végig különben a legalyazott fenyőcskék is jó iránymutatók!)

Itt kezdődik a

Nyúl-gerincz,

(melyen ugyan nem jár nyúl, de infámis hoszszan nyúl).

A jelölt fák mentén t. e gerinczen

44) 260 l: innen a gerincz b. oldalán vezet t. a csapás.

45) 100 l: az út kövesebb lesz;

46) 100 l: a szép széles erdei utcán t.

47) 100 l: lf egy kis nyeregbe s innen t. a kitakarított vonalon a köves hegyoldalban;

48) 100 l: a gerincz hegehupás lesz; csak t. lf rajta, mindig arra, a merre a legtagabb; nagyon erős lejtés kezdődik;

49) 200 l: szép fiatal fenyves: ebben t. a keskeny gerinczen

50) 100 l: innen a gerincz b. oldalán t. a nyomon; alulról a Jád zugása hallható.

51) 200 l: az út ismét kijut a keskeny gerinczre s ezen előbb gyengén s később a kövessé váló gerinczen merőbben száll lf

52) 280 l: a merő lejtés megszűnik s a gerincz kitakarított vonalán szép simán halad az út t. s

53) 100 l: leér egy kis nyeregbe és itt egyet b. s rögtön megint j. kny. simán t. halad a gerincz szép erdei utcáján

54) 100 l: innen ismét a gerincz b. lejtőjére tér s eléri

55) 70 l: a bv. utat, mely

56) 70 l: egy sziklafal alatt s

57) 20 l: egy kirugó sziklacsoporton haladva át, — j.

58) 20 l: b. — és

59) 20 l: ismét j. kny; azután nagyon merőn lejtteni kezd, kövessé válik s

60) 50 l: j. kny, míg végre

61) 150 l: a merő, sziklás lejtő megszűnik; a keskeny gerinczen t.

62) 30 l: j. és

63) 20 l: (30 p.) b. kny s a Nyúlgerinczet elhagyva, egy régi széles uton merően lf a gerincz j. oldalán

64) 40 l: j. kny a bv. gy útra s ezen t. le kigyóзва. Oda át az *Arabs-kő* (Harápsa) sziklabástyái fehérленек.

65) 350 l: az út b. kny egy omlatagba s ezen keresztül lejut

66) 150 l: a patakhöz, e mellett haladva — később egy keskeny sziklapárkányon — lf

67) 60 l: át a patakon

68) 30 l: újra át a vizen;

69) 80 l: itt, hol a patak nagyobb esést kap, még egyszer át rajta;

70) 60 l: ki az erdőből egy sziklaomlatagra; ezen át

71) 60 l: e. á: b. le az erkélyre

72) 20 l: honnan a

Boa-esés

látható (ezen találó elnevezés Némethy Erzsike ő Nagyságától származik).

Vissza az e. á.-hoz s innen b. t.

73) 40 l: ismét az omlataghoz jut az út; ezen keresztül, azután félerdőbe t. s

74) 430 l: ismét egy nyílt omlataghoz; ezen ff t.

75) 140 l: kiér az út végre a gyepes hegyoldalra; ezen t. ff.

76) 100 l: két nagy fenyőnél el;

77) 100 l: a bv. út eltűnik; de a gyepes bordán j. f. s azután kissé b. kny

78) 20 l: ismét előkerül; azonban

79) 40 l: újra elvész; innen a gyepes oldalon t. a

80) 50 l: nagy kettős nyírfához; t. út nélkül a gyepes gerinczen

81) 60 l: innen lf a szikla sarkától j., kissé a hajlást kerülve, a kitisztított gerinczre

82) 30 l: — Végre a gerinczen gyengén lejtve

83) 90 l: e. á: innen b. ki a szikla sarka mellett j. el a köves ösvényen a sziklás gerincz alatt az

84) 80 l: *Arabs-kő* tetejére, a *Jád-látó* erkélyre: érdekes kilátás a Jádnak ember-nemjárta vad szorosába. —

Innen j. még t. menve a sziklagerincz b. oldalán s

85) 30 l: a sziklatarajon átmászva,

86) 30 l: (25 p.) a sziklaponk végéről kilátás a Jádolinát bezáró sziklabástyákra. — Vissza a Jád-látó erkélyre s onnan az e. á.-hoz

87) 140 l: innen b. be az erdőbe

88) 40 l: kezdődik a Jádhoz le bv. kigyóző. Ezen lf

89) 430 l: a köves hajláson át s túl ennek mentén t.

90) 140 l: még egy köves hajláshoz érve,

ebbe nem bemenni, hanem az innenső oldalon b. kny t: lf

91) 100 l: a két hajlás találkozásánál benne t. lf

92) 220 l: j. a köves hajlason át s azután b. fordulni az omlatagon;

93) 140 l: (15 p.) híd: ezen át; túl az omlatagon merőn emelkedve csavarog az út: mindig a kiegyengetett kigyóvonalon ff. Végre

94) 220 l: egy nagy fenyőnél egy szikla-bordán áthaladva, a sziklás oldalban már könnyebb úton t.

95) 40 l: az emelkedés megszűnik; e. á: b. le;

96) 90 l: (8 p.) a sziklaerkélyről épen szemben látható a

Jadolina esése

Innen lf a vizesésnek indulva s alább egy gypes sziklapárkányon b. kny

97) 70 l: (2 p.) az árnyas lugasban jó ebédelő hely; csak a forrásvíz hiányzik.

Innen haza indulva ff ugyanazon úton (jól vigyázni az elágazásra!)

98) 160 l: e. á: itt b. ff!

99) 80 l: egy sziklafalhoz érve, ennek tövében t. lf

100) 30 l: innen ismét folyton ff; az út sűrűn kigyózva

101) 310 l: egy sziklagerinczre jut; t. f.

102) 250 l: meredek sziklás lejtőn csavarogva,

103) 50 l: egy kis sziklaerkélynél rövid nyugóponthoz ér; de mindjárt t. megint ff

104) 300 l: ki egy kis hegyélre; t. kigyózva

105) 70 l: ismét ki a hegyélre, ezen e.

106) 80 l: innen ismét ff kigyózik az

107) 150 l: e. á-hoz: itt b. f. és ki, azután le a sziklaponk végére

108) 50 l: (30 p.) **Etelka-kilátó a Jadolina czirkuszába.** (Ifjabb Balázs Etelka ő Nagysága után így nevezve).

Ha nem éget a nap, akkor ajánlatosabb innen a nyílt sziklagerinczen felkapaszkodni a mezőre; máskülönben vissza az e. á-hoz s innen b. t. ff az erdőben; végre

109) 470 l: ki az erdőből s előbb ennek szélén, azután ff kigyózva a sziklagerinczre,

110) 100 l: ki ennek tetejére. Visszatekintés a biharfüredi hegyekre: a Gyalu máre. rétjeivel, ettől b. a Boicza zöld sátra, mely mögött a Pojeni kupolája buvik elő.

T. le haránt a

111) (12 p.) 60 l: két nagy görbe nyírfához a nyílt mező szélén: *Balincel rét.* Itt megint lóra lehet ülni. E. át a mezőn a szemben levő erdős tető irányában ki. az alatta huzódó útnak inkább felső része felé tartva;

112) 600 l: ez utat elérve, azon b. t.

113) 280 l: be az erdőbe;

114) 170 l: kis ligeten át;

115) 40 l: megint az erdőbe;

116) 50 l: b. egy rét marad el;

117) 100 l: ki egy mezőre; itt a gerinczen át s ennek b. oldalán t.

118) 140 l: az erdő és mező határát elérve, ezen t.

119) 150 l: ki a nyereg rétjére.

Most nagyon vigyázni! Nem az úton, mely a hajlást megkerülve b. tér, sem azon úton, mely j. tartva tér be az erdőbe; -- hanem a mezőn e. végig s kissé j. tartva, a mező túlsó végén magában álló büktől j.

mintegy 15 m.-nyire, egy fiatal bükk cserje j. oldalán elhaladva, — egy háromágu vastag görcsös girbe-gurba bükk alatt

120) 160 l: be az erdőbe, ff tartva a ben látszó fiatal fenyő-csoport irányában. Ff. a lejtőn, a *Tisza-gerinczre*, mely itt kezdődik.

121) 70 l: ama fenyők alatt b. kny

122) 20 l. j. kny

123) 40 l: a fenyők alatt kissé b. fordulni a szabad lejtő csapásán a tető felé, fentebb a sziklás részt elkerülve s a lejtő terrászának szélén az oldalban mindig ff haladva;

124) 220 l: j. f. ki a gerinczre s ezen b. t. folyton ff

125) 60 l: ismét b. a gerincz alatt;

126) 60 l: megint j. ki a gerinczre s ezt kissé j. harántolva, a bokroson át ki a

127) 100 l: nyílt sziklás gerinczre; t. a szikla-taraj alatt,

128) 40 l: ennek egy kis nyergébe; innen t mindenütt a gerinczen

129) 160 l: itt a bokroson át

130) 60 l: az út b. hagyva a gúlás csúcsot, j. kny s az oldalban erősen kezd lejteni

131) 160 l: itt j. kitérni a gerincznek egy kirugó rövid szárnyára, a szikla-erkélyre

132) 30 l: (35 p.) **Tisza kilátó**: alant a Fekete Körös völgye, Vaskoh, Belényes, Meziád, a lombok alá rejtőző hosszú falu fölött uralkodó templomával, j. a váradi fürdők Somló hegye.

Egyébiránt vannak a Tiszagerincznek e kilátón kívül még egyéb fényes oldalai is: nagy afonya-, eper- és málna telepek, mely gyümölcsök itt e napérte nyílt száraz helyen mind sokkal korábban találhatók érett álla-

potban, mint egyebütt. De nemcsak botanizálni: mineralogizálni is lehet itt: mindjárt alantabb az út mentén szép kvarcz-kristályok fordulnak elő, egész fészkekben.

A kilátótól vissza a kitérőhöz s ettől j. lf. a sziklás oldal ösvényén

133) 160 l: egy omlataghoz; ezen át ismét ff a szikla

134) 50 l: egy kiugrásának; innen lf a sziklabástyák alá a

135) 50 l: bokroshoz: ebben nagyon merőn ff, ki a

136) 80 l: sziklagerinczre, hol újra hallható lesz a Jád zúgása. Oda át lejjebb az Arabs-kő sziklái fehérlenek. — Itt a szikla-tarajon j. t.

137) 40 l: b. le a taraj alá s itt t.

138) 20 l: ismét át a gerincz egy nyergén a tuloldalra;

139) 60 l: vissza a taraj b. oldalára s ezen t. lf

140) 100 l: egy rövid, de merő leereszkedő; t. a gerincz b. lejtőjén. Végre kijut az út

141) 200 l: a tető szelid, erdős gerinczére, melylyel a Tisza gerincz elvégződik és kezdetét veszi az

Őz-gerincz.

Ez nevét vadászati funkciójától nyerte. A vad u. i. ez enyhébb gerincz járhatóbb lejtőin vált át a Fekete Körös völgyéből a Jádba és viszont és így a gerinczen állást foglalt vadászoknak épen kapóra jön. Egy környékbéli román papnak, ki szeretett vadászni, kedvelt vadászati leshelye volt régebben e gerincz egy nyergében, mely a nép

száján mai napig is a Scaunu popi (Pap széke) nevet viseli.

T. folyton a gerinczen ; le

142) 150 l: egy nyeregbe ; innen f. a gerinczen.

143) 130 l: az út a gerinczczel együtt, ennek egy kirugó könyökét j. hagyva, a bokrosban b. kny, mindig a gerinczen maradva s ezen

144) 100 l: emelkedni kezd ;

145) 130 l: egy kis tisztáson át

146) 50 l: a gerincz b. oldalára ; innen le a

147) 70 l: nyeregbe s t. ismét e. ff

148) 150 l: egy kis mezőn át t. ff, b. az erdő szélén haladva,

149) 120 l: be az erdőbe a gerinczen kissé emelkedve. Végre egy sziklás, de nem rossz részlet után

150) 290 l: (20 p.) ki az erdőből a *Vojvogyásza* (Gruju Jaduluj) ormára Kilátás Belényesre s környékére s azon át a Codru-Móma hegylánczaira.

Itt az erdő mentén, b. kny, t. a páfrányos gerinczen lf.

151) 160 l. a mező végén be az erdőbe s a jelölt fák mentén e. lf a gerinczen, a végén meglehetősen merőn le egy

152) 740 l: kis rétre ; ezen hosszában e. át s a tulsó végén, ott, hol a mező hegye benyúlik az erdőbe, ebbe az afonyás közé

153) 180 l: a gy. útra be ; ez kevéssel odább bv. úttá fejlődik ; és

154) 360 l: az erdőből kijutva megszűnik. Innen a réten át e. le a patakba

155) 100 l: (14 p.) itt ennek öblén felül

át s a túl parton rögtön b. kny és odább a domb alján kissé j. tartva

156) 80 l: a kis mellékpatakon át s e. f. az innen kiinduló gerinczre

157) 20 l: itt j. kny t. e. ff. mindig a gerinczen

158) 70 l: be az erdőbe s itt a nyomon t. egyenesen és keményen ff.

159) 440 l: ki a rétre s ezen e. t. most már csak gyengén emelkedve s a tetőt b. hagyva, az oszlopnak s a két erdős csúcs közt látszó nyílásnak tartva.

160) 140 l: az oszlop által jelölt hely a liget közepén a

Ciklofon

érdekes körviszhanggal (revolver- vagy puskával vagy a hosszú havasi dudával hívandó fel).

Innen j. kny a tetőn végig

161) 100 l: innen b. kny lf a hajlást megkerülve, kezdefben ennek mentén, később mindinkább eltérve attól az oldalban és

162) 140 l: elérve a szembe jövő patakot, ennek völgyében ff t. menve,

163) 60 l: egy vízenyős, köves sz. útra érve, ezen t. ff

164) 120 l: egy nagy kettős bükk mellett elhaladva,

165) 60 l: át a patakon s t. ff a sz. úton ;

166) 60 l: ez itt elvész ; t. az

167) 40 l: egyes bükkfához ; itt kissé j. fordulva, f. a gerincz élére

168) 30 l: s ezen b. t. a nyomon mindig ff a

169) 80 l: fiatal bükkfához ; Innen kissé b. s odább j. fordulva a mesgye mentén, a nyomon e. ff a

170) 200 l: legalyazott fenyőcskéhez. Itt megszűnik az emelkedés. J. kny lf a nyeregnek tartva a vizmosások irányában,

171) 220 l: (15 p.) a nyeregben végre csatlakozás a b. a Szerenád-eséstől jövő sz. úthoz. Itt a sz. úton j. t. s haza mint a III. sz. Jád körútban le van írva

X.

Dragán-körút.

(34180 l. 1200 m. emelkedés, 11—12 óra)

E körút csak lovak használatával tehető meg; mert a Kentz-ligetben, hol a Dragánon legelőszőr át kell menni, nincs ezen hid s a hidak használhatóságára a további négy átkelőnél sem lehet biztosan számítani. Ha pedig a fa-úsztatás miatt lóháton sem lehetne a Dragánon végig menni, akkor a Kentz-ligetből a Dragán b. partja s a Kentz patak j. partja közti hegyorrán a Rájára felhúzódó régi utat kell a hazatérésre választani.

Kezdetben mint az V. sz. Otthon-körútnál a kormos fáig. Innen t. j. a nagy úton, mely

1) 20 l: háromfelé ágazik: a közép ágon t.

2) 100 l: e. á: j. — az út emelkedik s azután leszáll egy

3) 560 l: kis ligetbe; ezen át;

4) 260 l: j. egy fehérkeresztrel jelölt fa mutatja a beágazást a Csodaforrás felől.

T. felebb egy mély úton végig s ebből kiérve, egy szakadást megkerülve b. kny az út.

5) 1180 l: egy fehér kereszttel jelölt fánál b. a Vicinális esésektől jövő út ágazik be. Itt j. t. ff a járt sz. úton

6) 240 l: *Sasok szérűje*: fenyvesekbe foglalt szép tágas, nyílt mező. Itt nagyon vi-

gyázni!!! Nem a szekéruton t. hanem ettől b. a megjelölt kétágu fenyőcske mellett pár lépésnyire elmenve, e. t. a gyepon, a merre a mélyre kitaposott nyom látszik, a Boczásza csúcs irányában, keresztül a mezőn

7) 160 l: a köves ultra be az erdőbe lf

8) 470 l: a csermelyen át (szükségből elég jó viz), s túl ff a nagyon köves úton;

9) 560 l: ki a mezőre s ezen t. ff a j. sorfalat álló fenyőcsemeték mentén:

10) 100 l: elől feltűnnek a Boczásza csúcsai. Ezekből kissé b. térő irányban t. f. a kijárt csapásokon, előbb inkább a Muncsej laposra gömbölyített kopasz magaslatának tartva s később a Boczásza legmagasabb ormának fordulva;

11) 300 l: (1 ó. 10 p.) elérve az oszlopnál a sz. utat, ezen b. t. az előbb említett magaslat b. lejtőjén, gyengén emelkedve, mindig inkább a felsőbb nyomokra huzódva

12) 500 l: szépen látszik b. a Sasok szérűje a Cikló fenyőborított hegyes ormával; ettől b. a Boicza sátra, j. a Tisza nyugtalan gerince s ettől j. a Lája sötét, komoly, hosszan nyúló tömege.

13) 650 l: az út j. le kny a hegyoldal s azután b. le a

14) 400 l: nyeregbe. T. f. e. a nyomon, a gerincz b. oldalán

15) 400 l: innen e. át a hajlásra a

16) 200 l: köves szekérútra; ezen b. t. ff

17) 400 l: innen a gerinczen simán t.

18) 300 l: innen a köves sz. úton a gerincz b. oldalán ismét ff

19) 280 l: elhagyni az utat s j. f. a kis köves kúphoz

20) 20 l: **Kilátás a Rájába**: így nevezi a

nép e helyet (Rája a. m. (Éden): közvetlenül alant a Muncsejnek tágas gyepes terrásza, lent mélyen a Dragánnak az erdők sötétjéből felcsillogó vize; túl a Zerna hegy-gúlájának omlástól kopár oldala s az egész fölé emelkedve a Vlagyeásza nagy tömege.

Innen t. a gerincz lejtéjén, mindig ezen kilátással, miközben a Dragán még inkább előbukkan

21) 210 l: innen megint a sz. útra, mely b. f. kny a kopasz Piétra Káluluir a s

22) 340 l: (45 p.) felér ennek nyergébe.

Innen le kell a lovakat a Kentz-ligetbe (Gura Kentzului) küldeni s elhagyva a sz. utat, gy. j. letérni a gyepen lf mindig azon dombnak tartva, melynek fele fenyvessel van benőve, innenső fele gyepes. A hajlás patakja b. marad.

23) 1200 l: a domb aljába érve, fel rá j. az erdőtől

24) 250 l: a dombtetőre érve, azon e. át a

25) 100 l: két magános fenyőcsoport között; innen e. lf a

26) 130 l: megjelölt kettős fához; itt be az erdőbe j. kny a jelzett fák irányában, mindig a kitakarított vonalon, odább meglehetős merőn lf.

27) 330 l: feltűnik az első bükk; b. le a hajlásba; odább néhány kőtuskót j. hagyva,

28) 130 l: előtűnik a nyom; ezen t. le

29) 150 l: egy jelölt fánál b. kny

30) 30 l: az út innen már egész jól ki-vehetőleg halad lf a jelölt fák mentén

31) 100 l: a körülgyűrűzött s kiszáradt bükkösből ismét fenyvesbe s

32) 20 l: j. kny egy rövid nyergen ha-

lad t., de nem megy ki ennek sziklapontjára hanem

33) 40 l: b. kny a jelölt fának s mint bv. út kigyózik t. le a hegyoldalban egy

34) 60 l: omlataghoz, ezen t. lf. kigyózva

35) 120 l: feltűnik a köves patakmeder; t. le

36) 385 l: a patakhöz, mely fölött magas bástyák uralkodnak. Át és ép a szemben levő bástya alatt t. a bv. uton, mindenütt a sziklák tövében.

37) 100 l: a párkány sziklalépcsőjén le s t. lf sűrű kanyargásokkal

38) 100 l: j. látszik az

Andalgó-zuhatag.

T. az elől nyíló sziklafolyósón keresztül s t. lf. kigyózva

39) 100 l: itt a hol az út j. kny: balra felnézni a Vadon templomára! T.

40) 20 l: egy sziklalépcsőn leszállva

41) 15 l: e. á: j. térti s kimenni

42) 50 l: (40 p.) a sziklaponkra, honnan a kőpadról egyszerre látható a

Vadon temploma

e megkapó alakra formált monolit és a

Saltarella-esés

(l. a „Biharfüredi regék“-közt a Vadon templomának történetét).

Innen vissza az e. á.-ig s itt j.

43) 30 l: át a patakon, hol nagy málnatelepek diszlenek.

44) 10 l: j. kny s t. a bv. úton

45) 110 l: kilátás a vizesésekre; b. kny.

- 46) 80 l: e. á: j. f.
 47) 110 l: b. kny
 48) 230 l: a két fenyőnél fel a gyökér-
 lépcsőn s t. ugyanazon irányban
 49) 100 l: a gyökérlépcsőn f. j. s mind-
 járt megint b. kny t.
 50) 170 l: egy vastag tönk körül j. kny
 51) 100 l: j. kny
 52) 20 l: b. kny
 53) 170 l: itt, hol a bv. út elfogy, j. e. f.
 kny a kitakarított vonalon
 54) 140 l: egy sziklából kinőtt bükköt
 b. megkerülve, t. ff mindig a kivágott széles
 utcán
 55) 370 l: jó vizű kis forrás;
 56) 30 l: a két megjelölt fa közt j. kny
 57) 30 l: b. kny
 58) 60 l: j. kny. Itt már megszűnik az
 emelkedés és
 59) 140 l: egy szabadabb helyről *szép*
kilátás a Boczászára. A liget b. szélén végig
 menve, hirtelen b. s
 60) 30 l: után ismét j. kny. Az út lejteni
 kezd. — A kitakarított vonalon a hegyoldal-
 ban t.
 61) 280 l: kis forrás
 62) 200 l: b. kny
 63) 50 l: j. kny
 64) 300 l: b. kny.
 65) 200 l: az út sziklák közé jut; min-
 denütt a jelölt fák útmutatása szerint t.
 66) 50 l: j. kny s mindjárt megint b. kny
 67) 280 l: a jelzett út j. kny s merőn
 megy lf
 68) 1300 l: egy omlatagon át
 69) 870 l: egy kis berekből szépen lát-
 szik a Boczásza legmagasabb csúcsa

70) 120 l: egy nagyobb liget, egy nagy
 fenyővel; e. át s az erdőben b. kny. le a

71) 100 l: (2 ó.) barákához s itt a *Kentz-*
ligetben csatlakozás a lovakhoz. Oda át a
 Dragán túl partján a fiatal fenyők kedves
 csoportokba sorakoznak.

Itt át a Dragánon; s a víz folyásával
 szemben t. a Dragánnak az erdővágással el-
 pusztított ligeteiben, hol a j. hol a b. parton.

Fél óra után j. fent a hegyoldalban a
Dragán-vár kikönyöklő sziklabástyája. Négy-
 szer át a vizen, hídon vagy a nélkül.

További fél óra múlva egy nyitabb
 helyen következik a *Vizduzzasztó*: az ebben
 felgyűjtött víz szolgál a fa leusztatására. Mel-
 lette kis viskó.

Még egy további negyedóra, s eléri az
 út a fűrészalomnál az *Eszmeralda-forrása*
 a Dragán ligetben (kitünő viz). Innen haza
 mint a VIII. sz. Nagyhasas-körutban.

XI.

Kishavas-körút (Muncsej)

(30.000 l. 7 -800 m. emelkedés. 9-10 óra.)

E körut — a Crestyet ligettől a Kirilgátig terjedő
 rész kivételével — lőhátan megtehető. A Crestyet ligetből
 le kell a lovakat a Medvehat (Gruju Urszului) bordáján a
 Kirilgátba küldeni, honnan ismét lőhátan lehet hazáig jönni.

E kirándulásra hosszú havasi dudát (tulnyikot) szük-
 séges — sőt, amennyiben lehet, mozsarat is jó vinni a visz-
 hang játékaéhoz

Kezdetben mint a X. sz. Dragán kör-
 úton a Piatra Calului nyergéig. De itt nem
 elhagyni a nagy sz. utat, hanem mindenütt
 ezen t.

- 1) 400 l: e. á: j. a gy. ösvényeken,
- 2) 800 l: innen mindenütt a sz. uton f. a gömbölyű dombnak s
- 3) 300 l: a magaslat lábát elérve, a köves utat j. hagyva, a b. lejtőn ff
- 4) 170 l: egy kis fenyőbokrot j. hagyva, mellette e. ki a tetőre; b. szép kilátás a katalanba, melynek mélyén rejtőzik Biharfüred.
- 5) 100 l: fen a tetőn a sz. úthoz csatlakozva, ezen e. t.
- 6) 400 l: a gerincz kiszélesedik.
Csak t. a sz. nyomokon;
- 7) 300 l: a sz. nyomot j. hagyva, t. e. ama félig száraz erdő irányában
- 8) 100 l: innen lassankint b. fordulva, a b. magasló dombot megkerülve s a mezőbe kinyúló erdőt a hajlással m. e. 120 m.-nyire j. hagyva: e hajlással párhuzamosan t. a tető j. lejtőjén e. le a tető két magaslata közt bemélyedő nyereg felé, melyből egy út tér be az erdőbe.
- 9) 320 l: be a sz. útba s ezen t. a nyereg felé;
- 10) 120 l: j. kny s elhagyva a sz. utat, t. le a
- 11) 120 l: nyeregbe s ennek kis fenyőbokrát j. hagyva, mellette t. e. ff egy
- 12) 130 l: koliba romjaihoz; innen nagyon gyengén lejtve, kissé j. tartva s a tetőt puska lövésnyire b. hagyva,
- 13) 250 l: egy a gyepből kibukkanó kisebb szürke kőtuskó mellett el, a
- 14) 30 l: két legalyazott fenyőcskénél be a csalitba. Ebben t. a legalyazott, jelölt fenyők mentén egy
- 15) 300 l: nyílt mezőre ki; ezen kissé

lejtve e. t., később a nagy fákat, egynek kivételével, b. hagyva, le a

15) 250 l: hajlásba. A hajlásan túl kissé j. kny ff és

16) 300 l: egy nagy fenyő alatt elhaladva, mindig a jelölt fák nyomán,

17) 140 l: egy száraz fehér gyökértuskóhoz érve, ettől egyenesen a rengetegnek fordulva, kell a viszhangot felhívni:

Zengő liget.

Innen j. vissza kny a merre nyílás látszik a csalit közt, csavarogva t.

18) 300 l: ki az erdőből nyílt helyre famunka nyomaival s apró fenyőcskékkal; ezen e. t. kissé b. kny a

19) 200 l: sz. utra, ezen b. kny be az erdőbe s

20) 80 l: át a patakon s t. ff a sz. uton,

21) 200 l: e. á: b.

22) 300 l: e. á: b.

23) 100 l: az emelkedés megszűnik; a vágásban t.

24) 400 l: e. á: b.

25) 70 l: be az erdőbe;

26) 20 l: egy csermelyen át

27) 30 l: ki a köves útra s ezen j. t. a vágás szélén;

28) 430 l: a vágás elmarad; be az erdőbe

29) 300 l: a lejtés megszűnik, de

30) 400 l: ismét gyengén lejtve t.

31) 260 l: egy kis sáros liget: ezen e. t. keresztül; e ligetnél vége a Gyálu Tóminak s kezdődik a Stina de Runk. T.

32) 50 l: be az erdőbe gyengén ff

- 33) 200 l: az emelkedés megszűnik
 34) 50 l: az út keresztekkel megjelölt öt fenyő mellett halad el. Csak e t. az úton.
 35) 200 l: kis liget fenyőcsemetékkal; keresztül t. egy
 36) 330 l: kissé tisztásabb helyre. Az út kövesebb lesz.
 37) 230 l: kis mohás liget;
 38) 100 l: az út b. kny. eléri
 39) 200 l: a *Crestyet-liget*; ezen e. t.
 40) 180 l: a liget végébe (honnan j. e. á. a Cancan eséshez) s e. be a fák közé t.
 41) 20 l: az úton keresztül dőlt fához. Innen a liget második részén e. végig
 42) 140 l: e. á: b. t.
 43) 100 l: (60 p.) a jelölt fák mentén be az erdőbe s a csapáson t. lf
 44) 100 l: kis liget, fenyőcskékkal; e. át s
 45) 50 l: be az erdőbe a széles takarított utcán e. merőn lf
 46) 300 l: itt j. a hegyoldalban, de nem bv. úton, csak a jelölt fák után;
 47) 300 l: egy kis sásos teren át
 48) 300 l: egy omlataghoz: ezen át
 49) 120 l: ki egy széles erdő-utcára: ezen e. merőn lf
 50) 240 l: b. kny a hegyoldalban, bv. út nélkül, folyton a jelölt fák nyomán; végre
 51) 140 l: bv. út kezdődik; s két óriási fenyő közt elhaladva, lekarikázik
 52) 220 l: a régi tönkvontató széles útra: ezen b. térni
 53) 10 l: s innen, ezt elhagyva, j. le a kigyózón az omlatagon át
 54) 380 l: e. á: itt b. térve t.

55) 100 l: egy padig; szemben a

Hotvolé-esés.

- Innen vissza a kitérőhöz s ettől b. t. kezdetben gyengén emelkedve, azután simán s később lf kigyózva
 56) 1400 l: j. be kny egy kis ligetbe: ezen át egy kettős bükk mellett s a vége felé b. azután j. kny
 57) 240 l: be az erdőbe, mindig lf
 58) 240 l: *Firtli-zuhatag*. Ezen alul át a patakon s a túl parton t
 59) 40 l: az út a hegyoldalban b. kny s folyton b. tartva, kijut
 60) 140 l: (20 p.) a *Jád völgyébe*.
 Itt a gyepen át t. ff a viz mentén a látható nyomon
 61) 140 l: le a Jádba: itt a parton t. mignem
 62) 100 l: felkap az út a hegyoldalba s itt húzódik t.
 63) 100 l: b. jó bővizű forrás
 64) 100 l: egy itt feltűnően sik talaju tágasabb berek, fiatal bükköstől beárnyazva: ezen e. t. végig, bv. út nélkül, egy koliba romjai mellett el; átmelve ismét a hegyoldalba kezd emelkedni az út; de
 65) 300 l: az emelkedés megszűnik; a Jád vize nagy zuhatagokban tombol alant;
 66) 50 l: egy omlatagon át
 67) 60 l: kis csermelyen át s egy omlatagon f.
 68) 110 l: az emelkedés megszűnik
 69) 60 l: egy sziklahástya tövében el,
 70) 30 l: egy patakon át
 71) 60 l: egy dudvás térség: a b. szélén e. át s

- 72) 40 l: be az erdőbe ff a hegyoldalon
 73) 80 l: egy dudvás kis térség: e. át;
 74) 120 l: egy nagyobb dudvás térség;
 e. át

75) 120 l: kis csermelyen át; alant a Jádnek egy zuhataga tombol;

76) 100 l: egy kis liget: át és

77) 40 l: egy omlatagon f. a hegyoldalba

78) 160 l: az emelk. megszűnik

79) 20 l: kis szakadáson át s azután le a völgybe egy kedves kis ligetbe, melyet a Jád félkörben karol át:

80) 130 l: Jádliget.

T. e. át be a kiszáradt fenyők közé s

81) 120 l: egy omlatagon át; t. a Jád partján.

82) 130 l: egy omlatagon ff

83) 90 l: megint ff, azután váltakozva többször f. és le; végre hosszasabban ff; de

84) 220 l: az emelk. megszűnik

85) 80 l: csermelyen át; t

86) 30 l: leérve a Jád partjára, itt e. á: j.

87) 20 l: innen t. ff a kis patak köves medrében s hol ez elvész. t. ff a

88) 50 l: ferdén dőlt nagy sziklalap lábához, honnan látható a

Zsuzsánna-fürdőkádja,

a zuhatagok az alattuk öblösödő nagy medencékkel.

Innen vissza a kitérőhöz s j. t. a Jád partján a szikla alatti keskeny parkányuton

89) 130 l: csermelyen át

90) 60 l: le a partmenti sima mezőre; ezen t. a parton, azután be az erdőbe s az

91) 160 l: ki a Kirligát mezejére (oda át a fűrészmalom romjai). Itt kissé b. kny

92) 50 l: erdő sarkához s innen j. a

93) 20 l: kövekből készült átkelőhöz. Át a vizen s e. f. a köves oldalra, át a régi malomárkán, ki a mezőre a

94) 50 l: (40 p.) hegy sarkához. honnan egy köves sz. ut indul ff. Ezt j. hagyva, b. kny a patak mentén ff a nyomon (ut már lóra lehet ülni!) — Most vigyázni!

95) 260 l: e. á: j. f. a széles, köves sz. uton (mert a b. lent maradó út nem lovagolható).

96) 380 l: e. á: b. f.

97) 250 l: e. á: b.

98) 310 l: b. a gy. út tér le a Vicinális esésekhez. E. t. ff a széles uton a jelölt fák után a kormos fáig s onnan mint a VII. sz. Vicinális körút (34) pontjától hazáig.

XII.

Körút a Bihar-parkban.

(49420 l. 1400—1500 m. emelkedés. 14—15 óra)

A Bihar Mészhegységének fenyőrengetei mindenfelé kisebb-nagyobb nyílásoktól vannak áttörve, pázsitos gyeptérségekkel tarkázva, mosolygó ligetekkel felderítve; s az egész egy nagy kiterjedésű természetes park képét tárja a szemlélő elé. A körút e park ligeteinek egy részén vezet körűl a kirándulót, hogy az egésznek jellegéről fogalmat nyújtson.

Kezdetben mint a VIII. sz. Nagyhavas-körútnál a Funtina recsén túl 1810 l. levő Szamosbazár-kiágazásig. Innen azonban nem tovább a gerincz jártabb útján, hanem j. e. át haránt a gerinczen, alig látható kopott csapáson

1) 200 l: em. megszűnik; egy kis borókás domb j. száz l. marad el. A hegyoldalban mélyre bejárt gy. út tűnik elő; a lóról leszállva, ezen gy. le. J. egy sziklás szaggatott hegyborda. Szép kilátás a mélyen alant fekvő *Bulz völgy* virányaira, a *Ruzsinósza hegyomlás vörös háromszögére*, a *Boga* és a *Száraz Magura* fehér sziklafalaira s a Bihar-park ligeteire, elől a *Kék Magura* sötét komoly tömegével.

2) 940 l: az út j. kny és

3) 300 l: leér egy sík térre. a Fekete-körös és Szamos közti vizválasztó lapos gerinczre. Ezen hosszában e. t.

4) 300 l: a *Piatra Arsza* (Égett kő) mellett, ezt száz l. j. hagyva, el s kissé b. tartva

5) 60 l: egy pocsolyán és

6) 30 l: még egyen át. Egy lápos hajlás j. marad.

7) 200 l: (20 p.) b. egy köves sz. út ágazik be. (Itt van egyszersmind a letérő a (Szamosbázárhoz.) E. t.

8) 120 l: J. egy sziklás részlet marad el. A nyom lassankint j. kny a domb oldalán; elől a Varasó szép havasi ligete, tetején a fenyősapkával. Később feltűnik az uton a terra rossa (vörös föld), a karst-képződmények rendes kísérője.

9) 700 l: egy kis morotván át, mindig a nyomon;

10) 200 l: a nyom az erdőhöz közeledve s erősebben lejtve,

11) 150 l: le ér a köves sz. útba. Ezen b. t. lf

12) 250 l: itt a nyeregben egy patakon s innen t. ff

13) 50 l: egy másikon át.

14) 120 l: az úttól b. fen pár l. egy mohos part tövében a *Koldus forrás* (így nevezi a nép) jó hideg vízzel. T. a köves sz. uton ff. Most jól vigyázni!

15) 500 (600 ?) l: e. á: itt nem azon ösvényen, mely b. tartva megkerüli a dombot, hanem e. a dombra felvezető csapásokon

16) 100 l: (25 p.) Vigyázni! itt, hol j. a nagy fáknak vége szakad s ezek folytatásaként sűrű apró fenyőbokrok csoportosulnak: rögtön eltérni j. a nagy fák és e fenyőbokrok határán azon irányban, hol fen a tetőn egy kis nyílás s abban egy vastag fa látszik

17) 120 l: innen e. f. a gyepes hajlásban, melynek j. partja sziklás,

18) 260 l: felérve, nem menni fel épen egész a tetőre, hanem az erdő sarkánál b. kny, mindenütt az erdő mentén, a legalyazott fenyők irányában a gyepes gerinczer t.

19) 70 l: fél j. kny a fenyővel benőtt csúcsocska felé;

20) 50 l: az erdőből kiérve,

21) 200 l: ép ama kis csúcs alatt j. el s a hajlást b. megkerülve és

22) 200 l: a terra rossától viritó hár om mocsarat puskalövésnyire j. hagyva s a Varasó fenyves ormának b. fordulva,

23) 100 l: innen a nyeregből j. a gyepes lejtőn húzódó csapásoknak inkább felsőbbjein a sziklás erdős orom alatti nyeregnek tartva

24) 450 l: b. egy más sziklás orom marad el;

25) 300 l: innen az említett nyeregből lf a sziklás lejtő alatt a

26) 200 l: ritka bükkösig itt be ebbe a csonka bükknél a gyepes hajlásban, nem a

sziklás oldalon. A bükkpagony vége felé kissé j. fordulva,

27) 200 l: ki érve abból s a sziklák aljának tartva

28) 100 l: elérve a sziklák alját,

29) 100 l: ezt elhagyva, e. t. a domb b. lejtőjén

30) 150 l: itt a gypes nyereghorpadás gerincze alatt e. t. a lejtő szikláinak aljában, le az elől látszó hajlás felső részébe s ezen átmenve, ismét ff e. t. az erdő széléig

31) 250 l: (32 p.) a bv. útra, mely a két csonka fa közt, a megjelölt nagy bükk alatt kezdődik. Ezen bv. kigyózón t. ff

32) 400 l: a sziklák közt ki a letakari-tott tarajra:

Pethő-páholy,

meglepő kilátással a Boga amphitheatrális mély szakadéka, a Bulz völgy ligetei közé mélyen benyúló Mataringa sziklás gerinczére, a Feketekörös völgyére, a Nagy havasra, melyen át Biharfüredről ide visz az út. — E kilátó pont dr. Pethő Gyula főgeológus után van elnevezve.

Innen vissza

33) 20 l: és most — vigyázni! — nem megint vissza le a sziklák közt az előbbi úton; hanem j. e. t. a gerincz alatt;

34) 130 l: az út j. kny egy kis üreghez s mindjárt ismét b. ff a gerinczre s t. ennek hol egyik, hol másik oldalán;

35) 350 l: egy sziklás helyen át s t. f. azután le, köves úton;

36) 200 l: a sűrű erdőből nyiltabb ligetek közé ér s j. kny ezek közt halad a köves út t., míg végre

37) 230 l: egy sziklás lejtőhöz közel érve, ez előtt j. le kny s a gypen lekigyózik az

38) 120 l: erdőbe; itt t. ff

39) 240 l: egy keskeny gerinczre; ezen e. t.

40) 50 l: egy sziklatömeg sarkához: innen e. f. a szikla mellett a

41) 20 l: (17 p.) **Nagy trambulin:** egy kirugó sziklabástya ormáról még teljesebb áttekintése a Boga szakadékanak és sziklakulisszáinak. A legközelebbi kulisszából mered ki egy sziklaboglya: a *Behemót tornya*

Innen vissza le a sziklasarkához

42) 20 l: s innen most t. merőn le a sziklás úton kigyózva a szűk sziklagádor lejtőjén;

43) 150 l: a gádor tágul s az út egy sziklaszeglettől b. kny nyiltabb helyre jut s t. kigyózik a törmellékes lejtőn lf.

44) 170 l: a **Bogavára.** hatalmas bástyától körülvett váruvar. Ezt és barlangját a nép képzelete az ördög lakóhelyének tartja és szerinte az ördög ide viszi kinezni a rossz embert, úgy hogy »Menj a Bogába!« a nép nyelvén egyértelmű ezzel: »Vigyen el az Ördög!« A bástyák közt zöldelő virágos mezőket is *Ördög kertjének* nevezik. (Gregyina drakuluj).

A **Carfiol-barlang**, melyhez az út levezet, szerény kapuval kezdődik, de befelé nagyobb méretűvé lesz.

45) 180 l: befelé, folyton emelkedve, jól járható s menyezeten bárányszőr kucsmákra emlékeztető és különösen karfiolszerűleg ki-képződött érdekes cseppkő-alakzatok láthatók. Belebb menni még t. fel az omlatag lejtőn nem érdemes, mert sáros és csak csúszva-

mászva nehezen járható; s a végében van ugyan egy cseppkőcsarnok: de ennek cseppkőképződményei mind le vannak dőlve. A barlangnak egy kis kerek medenczéjében mintegy 50—60 l. a bejárattól, többnyire szokott ibató víz is lenni.

Innen ismét vissza fel a sziklagádor kígyózóján a nagy trambulin kitérőjéig s j. t. ff ugyanazon úton

46) 610 l: ki az erdőből; t. ff

47) 90 l: itt, hol az út b. kny: ezt elhagyva, j. kny s a dőlt fák gyökerei és a fenálló fenyő közt ki a

48) 50 l: nyeregbe, a

Boga-liget

szélére: egy tálszerűleg behorpadt hosszukás mező az erdő közepén. Most vigyázni! A ligetben előbb b. az erdő szélén menni

49) 270 l: itt, a mező közepén ferdén nőtt kis bükkal egy vonalban, b. bemenve az erdő nyílásán

50) 100 l: a széles járt erdei utra jőve, ezen t. lf

51) 800 l: az erdőből kiérve, e. le a mező horpadt öblének közepén;

52) 300 l: kissé b. fordulva egy len magában álló sűrű fenyőbokornak, e mellett el,

53) 200 l: (16 p.) egy szakadásban jó vizű forrás. Alkalmas ebédelő hely; mert vizet csak imitt-amott lehet e környéken találni. A forrás előtt elterülő szép tágas hegy-róna neve

Págyis,

feltűnő terjedelmű sik föld e szaggatott hegyvilág közepén. Tiszta fenyves erdők, rámáz-

zák körül s gyeptérségét kisebb-nagyobb kelek ingoványok és morotvák, beiszapolt dolinák tarkázzák.

Innen b. t. a lejtő lábánál, É K irányban a sikon, a merre széles kapu látszik a fenyők közt; de nem ezen kapun be, hanem

54) 200 l: a csapásra jutva, ezen t

55) 200 l: egy nagy dolina mellett b. el t. az erdő szélén;

56) 350 l: az erdő lassankint mind messzebb marad b. T. e. a bárom félig gyeses, félig erdős dombnak s később inkább ezek legkisebbikének, balról a szélsőnek tartva; és

57) 300 l: ennek lábát elérve, t. a középső domb és egy más (előbb nem látszott) kopasz domb közötti hajlás irányában; ezt

58) 300 l: elérve, t. e. a völgyhajlásban

59) 150 l: e. á: b. a sziklás és a gyeses domb közötti hajlásban, hol lassankint b. kny az út s

60) 250 l: feltűnik elől a Varasó csúcsa, lejtőjén a szép havasi mezővel s az orma mögül látszó fenyőkkel.

61) 100 l: sásos, ingoványos tó marad el b. T. mindig e. a Varasó ormánál

62) 100 l: egy patak, mely b. a sziklák lábánál eltűnik; át t. e. a Varasónak

63) 360 l: egy patakon s még néhány kisebbben át. De nem lemenni a medenczébe, hanem a j. oldali lankás, gyeses lejtőn, mindig kissé inkább ff a Varasónak tartva. J. 100—150 l. marad az erdő. B. az Arkádia liget gyeses, dolinás medenczéje.

64) 360 l: b. egy vizmosás marad el. Később kissé j. fordulni a lejtőn s két mo-

hos domb mellett el az erdő kirugó sarkának tartva; ezt

65) 300 l: a nyomon átvágva, t. az erdő szélén, ennek egy-egy kirugását átvágva s a ligeteket b. hagyva, mindig ff a nyomon

66) 190 l: e. á: e. b. (nem ff). A Varasó csúcs itt már kissé b. marad.

67) 70 l: kőomlatagon át s kissé j. ff a hol nagyobb a tágasság a lejtőn

68) 230 l: kis köves hajláson át s b. fordulni

69) 90 l: egy ledőlt fát kikerülendő, b. a sürűbe s ott azután j. kny

70) 60 l: ismét ki a szabad útra s e. t. a ligetben

71) 100 l: egy száraz, köves patak medren át. T. a gyepen ff e. a nagy havas távoli főgerinczének két agancsszerű dudora („Kumunacsél”) irányában f. a

72) 300 l: nyeregbe. Innen le a Varasó medenczéjébe s e. t.

73) 450 l: (55 p.) egy rövid kis patak tűnik el a *Kőkredencz* sziklafalainak lábánál. Falatozásra alkalmas hely, minthogy a patak b. partján iható vizű forrás is van. A *Kőkredencz* szemben levő lejtőn egy kőrákából kinyúló kis oszlop jelöli a helyet, honnan felhíva a Varasó keleti szárnya szép háromtagu viszhangot ad.

Innen az eddigi irányban e. t.

74) 100 l: b. a hegy sarkánál ép az út mellett egy szikladolina, feltűnő erősen dőlt rétegekkel. Ezt elhagyva s b. fordulva, ff a vápában

75) 700 l: ebből kiérve, t. ff a nyomon s lassankint b. be kny az erdőbe; itt inkább

a felső (b. oldali) csapásokat tartva, mert j. gonosz lápok vannak; a köves uton lf

(76) 1000 l: j. az út mellett a *Koldus forrás*. Odább több patakon át,

77) 200 l: egy kis térségen keresztül menve, az út b. kny

78) 200 l: j. megszakad az erdő: innen

79) 20 l: (30 p.) elhagyni a köves sz. utat s j. kitérni arra, a merre nyitabb a hely, haránt ff tartva a merő lejtőn.

80) 150 l: j. egy kis vizmosás; az erdő mind messzebbre marad. T. e. a dombtető mögül átnéző facsúcsok irányában

81) 240 l: egy sáros vízáren át; t. a dombra f., inkább j. lejtője felé húzódva.

82) 300 l: az út lassankint b. kny a dombra, az előbb látott facsúcsok alatt jó puska lövésnyire s folyton kissé b. tartva, feljut a vízvázasztó lapos gerinczre. B. egy hajlás kísér.

83) 650 l: (25 p.) a nyom egy köves sz. úthoz ér: de itt nem e köves úton, hanem b. ff a gy. csapásokon, a hajlással párhuzamosan,

84) 240 l: egy tömpölyön átmenve,

85) 100 l: a nyom lassan-lassan j. el kny azon gy. ösvény alá, mely ott elől magosan húzódik haránt ff a hegyoldalban

86) 350 l: a sík hegyterrásznak vége szakad: innen a nyomon haránt f. a lejtőn a magános kis fenyőnek s a két egymás mellett heverő nagy sziklatömbnek tartva;

87) 300 l: a nyom b. k. ff s mind mélyebbre bejárt uttá fejlődik

88) 1000 l: a tetőre érve s a borókás dombot jó puska lövésnyire b. hagyva, csak

e. t. a nyomon, a lejtőn ott elől ff húzódo csapások felé

89) 160 l: (35 p.) be a Boczásza felől j. jövő kijártabb szélesebb útha, ezen t. gyengén ff a csapásokon, előbb a Bohogyó nagyobb csúcsának tartva, később kissé b. térve ez iránytól;

90) 460 l: b. fen a *Cornu Munczilor* csúcsa a mérnöki gúlával. T. 30—40 l. távolban a borókástól, az elől látszó széles, lapos dombnak tartva. Az út lassankint mindinkább b. tér. A gúla alatt a hajlást a sok csapás közül inkább a felsőbbek valamelyikén — nem alant — megkerülni

91) 350 l: a hajláson átmenve, többé nem ff, inkább kissé lf kissé j. kny ismét ama széles lapos dombnak

92) 300 l: nem a felső, hanem az alsó csapásokon, az említett domb alatti szakadás irányában

93) 520 l: a szakadás alatt a

Funtina recse (Hidegkut).

T. e. a patakon át s kissé j. kny.

94) 900 l: az út egy köves orom alatt egy borókás hajlást kerül meg s

95) 150 l: végre kijut a kövek közül.

96) 100 l: e. á: nem b. a felső nyomon, hanem e. t. j. az alsó uton

97) 300 l: egy hajlás; e. a Bumbó köves csúcsának, a borókás szélén.

98) 320 l: hajlás, patakkal: ezen átmenve, kissé j. tartani a köves uton; mely a hegyoldalba visz;

99) 500 l: j. len a Dragán partján a *Lekaszált erdő*: az 1895-iki nagy ciklon pusztításának emléke.

100) 700 l: az út leérve a hegyoldalból, lassankint elvész a gyepon: csak e. t. a Pojeni csúcsának s később ez iránytól kissé b. térve, le a köves csapásokon a nyeregbe,

101) 480 l: (35 p.) hol a Bohogyó vizhangját jelző oszlop maradvány van. (A gyepebe bemélyedt út itt b. a kereszthegeyi víz-esésektől jön fel). E. t. a gerinczen maradvány, ennek csapásain, melyek később a gerinczet b. hagyják a

102) 800 l: nyeregbe, honnan derült délutánokon a lemenő nap sugaraitól megvilágított Kőröst vakító fényben csillogva lehet néha látni. — Innen az út emelkedni kezd a Pojeni vállára, a hegyoldalba szélesen bevágva.

103) 1200 l: e. á: j. a széles uton; s ezen túl inkább a felső nyomot tartva,

104) 200 l: itt hol a sz út egészen elvész, j. kny. e. át a gyeper gerinczen, a Pojeni kupolájának aljától puskalövésnyire s túl a gerinczen ama távoli magos csúcs irányában (*Magura Rosaiani*), mely alatt egy hosszú mező látszik, egy

105) 160 l: (35 p.) széles, köves út-romhoz s ennek jobboldalán menve 80 lépést a könyökéig, ott hol ez b. kny: itt át egy j. menő jól kijárt uton s ezt j. hagyva, gyengén lejtve s lassankint mindinkább eltérve az átszelt uttól, e. az erdő sarkán álló legalyazott fenyőcskéhez

106) 130 l. — T. e. gy. uton s

107) 300 l: egy széles, köves uton keresztül, e. t.

108) 30 l: b. kny. az uttal, mely sz. uttá fejlődik.

109) 250 l: e. á: j. le a gy. utra

110) 150 l: e. á: j. le a köves csapáson; azután egy kis térségen átmenve,

111) 150 l: a szakadás partján j. s

112) 70 l: ismét vissza b. a szakadás partjához kny s ennek mentén

113) 50 l: lemenve, b. át a törmelék-zátonyon Ennek szélén t. le

114) 90 l: j. letérő a jelölt fának a Cse-repes-forráshoz (60 l.)

T e. az erdő mentén le a nyeregbe s innen kissé ff az erdő sarkának, a gerincz dombosodásának j. lejtője felé

115) 340 l: az erdő sarkát elérve, itt a két fenyő közti kapun át t. a hegyoldalban a nyomon, gyengén lejtve, a szemben levő gye-
pes lejtő irányában

116) 200 l: kissé b. tartani s t. e. a gerinczen le a nyeregbe az erdő sarkának.

117) 200 l: a gerincznek egy sziklás párkányán le az erdő sarkának. Ezt megke-
rülve s e. le át egy

118) 170 l: kis úton, e. t. le a jelölt fe-
nyőcsoportnak, lassankint b. kny a mellette
lf húzódó ösvényre; ezen t. lf a jelölt fák
után

119) 480 l: egy nagyobb lígethen a két
nagy bükköt b. hagyva, kissé j. tartani lf

120) 50 l: egészen j. kny lf a nyílásnak és

121) 100 l: egy a zöld kapuban magá-
ban álló jelölt fenyőcskét elhagyva, b. le kny a

122) 50 l: (28 p.) *Kőgombóc*hoz, mely
biztos utmutató arra: hol kell az erdőbe be-
térni. E mellett be lf

123) 300 l: elhagyni a nyomot a hegy
élén s j. le a hegyoldalba a jelölt fák men-
tén a

124) 140 l: hajlásba; itt b. kny mindig
lf a hajlásban a jelölt fák után

125) 650 l: e. á: kissé f. a hajlásból b.
a dőlt fák irányában ff

126) 30 l: itt egy sziklatömböt megke-
rülve, az út ismét letér a vápába.

127) 50 l: e. á: b. egy bv. lovagolható
út kerüli el a vápának mindjárt alantabb
következő köves vizmosását. J. a vápában
e. t. gy.

128) 80 l: a köves vizmosáson le

129) 80 l: ki a Remeteforrás mezejére.

130) 50 l: a bujjalá mellett j. el

131) 60 l: a patakon át s a nagy séta-
úton haza Biharfüredre

132) 1670 l. (28 p.)*

XIII.

Szamos-bazár.

(50380 l. — 1700 m. em. — 15¹/₂ — 16 ó.)

(44480 l. — 1400 m. em. — 14 ó.)

(41740 l. — 1300 m. em. — 13 ó.)

Ezen körut a többiek közül kiváló; egé-
szen sajátosságos, rendkívüli természeti tűne-
mények képét tárja fel; de megkivánja a
nagyon korai — legkésőbb reggel négy órai
elindulást.

Az út nagyobb része, t. i. Biharfüredtől

* Ezen nagy kirándulás csaknem egészen láthaton te-
hető meg. A lovak csak a Bogában nem használhatók; s
azért a 31) pontnál, hol az erdő szélén a bv. gy. út kezdő-
dik, a lovakról leszállva, ezeket az 53) pontnál leírt Págyis
forráshoz kell átküldeni, honnan tovább mindenütt lovagol-
ható az út.

a „Jó étvágyat!“ étkező helyig (egy pár leereszkedő kivételével) s onnan ismét vissza Biharfüredre, — lóháton tehető meg. A lovak ott az erdő szélén maradnak, mert tovább már csak gyalog lehet járni.

Stearin fáklyát és mágnezium szalagot vinni a barlangok megtekintésére!

Kezdetben mint a XII. sz. (Biharpark-) körutnál a 7) pontig. Itt elhagyva a gerincz csapását, b. letérni e. ama lapos zöld domb közepének irányában, melynek tetejében a sziklák mellett kis fenyőpagony látszik. A túl ezen látszó erdős Kucsoláta hegynek kis mellék-búbja is jó irányító.

1) 100 l: elől lent két kopár szakadás tűnik fel. Kissé b. tartva lf

2) 150 l: az első szakadáson át s t. j.

3) 140 l: a másikkhoz; ezen végig menve s

4) 80 l: azt j. hagyva, az eddigi irányban t. a gyepen az említett hegybúbjának és az erdőből kifehérlő szikláknak;

5) 50 l: lassankint, gyengén emelkedve, fél j. kny a hegység horpadásának;

6) 200 l: az em. megszűnik s az említett sziklás-fenyves orom jó puskaövésnyre j. marad. T. lf a sziklák irányában

7) 200 l: egy a gyepből kimeredő nagyoeska kőtömb mellett el, mindig a szikláknak s az erdő szélén álló legalyazott fiatal fenyőknek tartva

8) 610 l: az erdő széléhez: „Jó étvágyat“ étkező hely. — A ló itt marad; a fáklyát tovább vinni!

Be az erdőbe a jelzett fák után, előbb b. azután

9) 150 l: j. kny, mindig lf

10) 360 l: egy sáros patakon át; itt elmarad a sár;

11) 60 l: csermelyen át s. t. lf kigyózva

12) 180 l: még egy csermelyen és

13) 130 l: még egyen át

14) 50 l. hv. kigyózó kezdődik, mely

15) 300 l: levisz a Szamoshoz, elérve a Szamosbazárt. Itt az alsó hidon végig a

16) 50 l: felső karfás hidon át a

Kis Tunnel

főlé, melyet a régi medrét megunt patak j. fordulva a sziklába vágott. A hidon felül a meder szikláiban gletschermalmokra emlékeztető kis kerek medenczék.

Innen t. f. a falépcsőzeten a vörösfehér kopott színjelzésig

17) 70 l: itt e. á: csak e. j. t. a színjelzés után, mely köröskörül végig vezet a Bazár körútján.

T. a sziklafal oldalában, azután leki-gyózva a patakhöz, ezen át, a lépcsők felső részétől visszatekintés a Kis Tunnel szádára T. f. s j. le, a patakon át a

Fortuna-ligetbe ;

itt j. kny a két árok közé vett töltésen s odább a patakon átmelve, inkább kissé j. tartani a befestett fáknek, melyekre az van írva: „Erre!“ Innen b. (j. marad a Fortuna-forrás) azután kint a köves mederben j. kny be a sziklaszorosba

18) 650 l: **Sárkányzug**, zuhataggal. Innen vissza a j. oldali sziklafal alatt s a sziklasar-

kánál levő e. á.-nál ne j. f. hanem b. t. a mederben a vízfolyásával szemben, át a patakon s ennek menték j. be kny. a sziklafolyosóba :

Meduza-zug.

Ebben t. b. f, a lépcsőkön (fen j. egy vöröstre festett páholy rug ki a szakadékra) s a nagy portálén be az **Aragyásza katakombái** nagy barlangjába, mindenütt a hidláson. Odább a nagy ablak alatt elhaladva, sötétebb lesz a barlang s meg kell gyújtani a fáklyát, hogy a hidláson biztosabban lehessen járni. A nagy kerek csarnok, a *Dom*, hová a hidlások vezetnek, ismét természetes fényvel van felső ablakok által megvilágítva. Itt a falépcső aljából menjen valaki magnézium-szalaggal át a patakon a tulparti sziklaterrasz hátsó részében tátongó üregeknek, a **Katakombáknak** kellő megvilágítására.

T. f. a falépcsőn s a terraszról a sziklába vágott lépcsőkön vigyázva és óvatosan le a kavicsos barlangjába s odább a falépcsőn j. f. a barlang emeletére s ezen végig az előcsarnokba (b. túl a patakon egy óriásra váró szikla-balzac).

Ki a nagy nyíláson, kint át a patakon, mely mindjárt odább ömlik ki egy üregből e nagy szikla-dolinába s e kitörés fölött j. f. kny szép visszatekintés a barlang beömlési portáléjára :

Babilon kapuja

szép szabályos ellipsis mintájára alakítva. — A jelzett út t. vezet ff s azután vissza kny mindenütt a barlang fölött, a *Bölcső* medencéjén át, sziklával diszitett, afonyával fűsze-

rezett fenyvesvadonban, a barlang egyes ablakai mellett s *Palmyra romjai*-nál el a nagy ablakhoz. Innen b. kny lf a mohával s afonyával borított sziklás uton addig, hol b. egy e. á. van egy gádorhoz : ezen le lehet menni az *Alsó Páholy*-ba, mely a barlang belsejének félmagosságából a nagy ablak alatt letekintést enged annak fenekére s tuloldali karzatára. — Innen ismét vissza f. s t. le az úton egy a Meduza-zug fölébe kirugó faalkotmányra : a

Felső páholy,

kilátással a Belveder fehér sziklacsucsára. — Innen vissza f. s az e. á.-nál j. t. s azután lf a kigyózón a Sárkány-zug és Meduza-zug közti sziklasarokhoz s t. el a törmelék-mederben a vízmentén s 50 l. után átmenve a patakon s j. kny ismét végig a Fortuna ligeten, a töltésen ; de most nem át menni a nagy patakon, hanem e. t. egy csermelyen keresztül a kopár oldalra felkapó uton, be az erdőbe. Több patakon át, nagy afonyások közt f. kigyózva végre a *Fazset* ligetbe. Innen a sziklák alatt le 200 l. : e. á. b. letérni 140 l. : karfával ellátott letekintés a

Moloch torkába.

Vissza f. a kitérőig s onnan t. át a patakon s túl ff kigyózva, később lankásan emelkedve, az erdő sűrűjéből b. egy nyíláson kilátás a

Semiramis Tornyára.

T. simán az erdei uton, mely később b.

mohos sziklák közé kny s kijut azon kilátó pontra, honnan az egész körut áttekinthető: a

Szamos-Belveder:

alant a Szamos, túl rajta a Bábel alatt kigyózó út; b. a Varasó orma s a pirosra festett Felső Páholy; j. a Czukorsüveg s még alább a körut gy. hidja. Felettük a Nagy-havas fő gerincze a Briccej ormával s ettől j. a Tolvajvár sziklaomladékával.

Innen most t. b. lf a nagy serpentinához, mely folytonos szép kilátással a **Czukor-vár**ra, a szohodolban sűrű kanyargásokkal kigyózik le a b. oldali sziklafal sarkához: itt e. á: b. f. a gyepes meredek oldalon 55 l: odáig, honnan látszik a

Sidrák, Mizsák, Abednego kemenczéje

(F. menni a görgeteg lejtőn a barlanghoz nem szükséges).

Vissza a kitérőhöz s b. t. lf a köves kigyózón egy testes sziklatömeg aljához: a *Frigy szekrénye* s ennek lábánál f. a padhoz, honnan a

Czukorsüveg

leginkább látható. Odább menve lf j. fen magaslik ki a három ormu *Baál temploma*; b. túl a Szamoson a *Három arkangyal*. — T. a Czukorsüveget megkerülve, mindjárt az erdő széléről vissza tekintve, látható a Szamos medréből e. kiemelkedő *Mágus-torony*, fenyő-süvegével.

Pár l. odább b. túl a Szamoson a *Piccolo-zuhata*g néz át szerényen ide.

Le a hidhoz, melyről a Belveder látszik.

Átmenve a hidon, itt b. a *Piccolo-zuhata*g patakjában nagyon jó hideg ivó-víz van. — A híd végétől t. j. s nem sokára b. f. kny a sziklák között ff csavargó uton, mely fentebb a gyepes vápában kigyózik t. ff egy barlang kapujához; ennek bolthajtása a középén szívyszerűleg bevan fűződve. Ez a

Belczazár palotája

(L. a Siina de Valé-i regék második sorozatát). A belső portálén b. kny magnézium-fénynél a falak érdekesen színezett sávozásokat s bordázatokat mutatnak ott, hol a barlang menete ismét j. kny

Innen t. ff s t. a sziklák alatt lf s ismét ff a *Dániel próféta oroszlán-barlangjához*, mely inkább szabályszerűségével mint nagyságával tűnik ki. Odább az **Elvált Torony**: ennek alakja legjobban előtűnik azon kis sziklazámmolyról, melyre az utról néhány lépésnyi kitérő a sziklafal tövéhez felvezet.

Le egy hajlásba, honnan b. a szikla-kapun át a Belveder látszik; s t. a **Bábel** sziklafalainak lábától aláhuzódó görgetegek utján végig be az erdőbe lf. Odább egy sátor-koliba romjainál e. á: itt b. le a kigyózón a **Szamos-köközbe** s ennek hidján s a zugból előrohanó mellékpatak hidján át a **Moloch torkába**, ha ennek lépcsőzete járható.

Vissza le, a két hidon át s ismét f. a kigyózón a sátor-romokig: itt b. t. az erdei uton s a hol ez lf kezd karikázni, az e. á.-nál j. le a Szamoshoz, ezen át s j. kny. a ff induló kigyózón. Az egész körut idáig, a hol a kör bezárul, 12460 l.

A kinek azonban ez igen sok volna, megrövidítheti az utat következőképen.

Biharfüredről jövet ide a Kis Tunnelhez érve s a lépcsőn felmenve, a 17) 70 l. e. á.-nál b. feltér a kigyózóra s ezen t. a sátorkoliba romjái és itt j. le a Szamos-kőközbe s a Moloch torkába; s ismét vissza a sátorromokhoz, itt b. t. az erdei uton; de ennek le- kigyózásánál most már az e. á.-nál nem j. hanem b. le s a következő e. á.-nál ismét b. menve, t. a sziklafal oldalába vágott uton, a Fortuna ligetbe, a Katakombákön át, a Felső Páholytól le, mint fentebb le van írva. De most a Fortuna-liget töltésén végig jöve, át kell ismét a nagy patak b. partjára jönni s t. az uton az oldalon fel a domb vállára s onnan — a Kis Tunnel szádával szemben, a lépcsőkön le, a patakon át, a tulpart kigyózóján f. s az e. á.-t j. hagyva, e vissza a Kis Tunnelhez, a lépcsőn le, a hidon át és t. hazafelé.

A ki különben még ezt a dióhéjba szorított Szamosbazárt is sokalná: akár mogyoróhéjba is szoríthatja azt úgy, hogy Biharfüredről jövet a Kis Tunnel lépcsőjén felmenve, a 17) 70 l. e. á.-nál nem tér b. f. a kigyózóra, azaz kihagyja a Szamos kőközt és a Moloch torkát; és j. e. t. lemegy a patakba, át a Katakombákhoz s vissza a Kis Tunnelhez, a mint előbb le van írva.

A fen elősorolt három fokozat bármelyikében járta is be valaki a Szamos-bazárt: innen, a Kis Tunneltől az út hazafelé ugyanaz: F. a lejtő kigyózóján s t. a jelzett fák mentén s a csermelyeken át ki az erdő szélére, a falatozóba.

Innen haza indulva, legelőbb a főgerincz legmagasabb ormának tartani ff, mely alatt mindkét oldalon húzódik egy-egy gy. ut ha-

ránt f. a tetőre. A dombtetőre érve, mintegy százötven l. a kis sziklás orom fenyőitől fél b. kny a kis gerincz éle alatt látható szakadás irányában, a két hajlás közti nyeregnek, hol egy fenyőbokor áll. (J. és b. gonosz lápok vannak!) — Az alsó szakadáson — a kis fenyőbokrot 10—15 l. b. hagyva — végig menni s t. f. a felső szakadásnak. Ennek alsó részén, a hol nyomok vannak, át s t. haránt ff egy kisebb hajlásnak és a két hajlás közti dombháton f. a lapos gerinczre, hol a köves szekér út kezdődik; de itt nem ezen, hanem b. f. e. a gerincz kopott gy. csapásán, mint a XII sz. (Bihar park körül 83) pontjától tovább haza.

XIV.

Oncsásza körút.

(45230 l. 1400—1500 m. em. 14—15 óra)

Ezen körút — a grujesi ereszkedő kivételével — egészen lóháton tehető meg.

Kezdetben mint a VIII. sz. Nagyhavas körút 59.) pontjái.

Itt elhagyni a gerinczen b. e. t. vezető nyomokat, s j. a nyomon a két pup alatt, az elől látszó gerincz j. lejtőjének ritka borókása közt haránt húzódó út irányában, — le e. a közeli hajlás nagy boróka bokrának; e mellett

1) 340 l: el; t. lassankint j. kny

2) 200 l: a gerincz j. lejtőjére; j. len a Szamos völgye a Kék Magura fenyves-vadonjaival;

3) 180 l: egy patakon s mindjárt t. még néhány kisebbben át. T. a nyomon a ritka borókéval behintett dombnak

- 4) 250 l: széles, köves vízfolyáson át,
- 5) 140 l: patakon át; a nyom megke-
rülve a nagy szakadást, j. kny
- 6) 200 l: az út kövessé válva, kezd az
oldalban leereszkedni;
- 7) 250 l: ismét mint gyepes út halad lf.
Oda át len a sötét fenyves alatt, a fehér szik-
láktól b. a Szamos-bazár kigyózója látható,
mely a Czukorvárhoz leereszkedik.
- 8) 250 l: j. jó puskalövésnyire egy szik-
lás, fenyves orom marad el; a sima gye-
p csapásán t,
- 9) 140 l: itt ez kissé leereszkedve, az
alsó terraszsima gyepején halad ismét t. —
B. a *Piatra Greitóre (Hangos Kő)* sziklafalai.
Az út odább lejteni kezd s
- 10) 350 l: be az erdőbe;
- 11) 70 l: egy ledőlt száraz fatörzsnél el-
haladva,
- 12) 150 (?) l: a köves kigyózó leér egy
kis ligetbe. Itt b. letérni az utról a jelölt fák-
nál s a nyomon t. a fák közt
- 13) 70 l: itt kiérve a nyílt helyre, kissé
j. e. a nagy lapos sziklatömbnek
- 14) 50 l: erre állva kiáltani a sziklafal
felé, hogy a

Piatra Greitóre (Hangos Kő)

viszhangja megszólaljon. A sziklafal két szó-
tagot kétszer tisztán vissza ad. J. a lapos kő-
től egy nagyobb ingovány, melynek senyvedő
fenyőcskéi arra vannak kárhóztatva, hogy
gyermeki természetben öregedjenek meg. Visz-
szatérve az utra a

- 15) 120 l: kitérőhöz, innen az út melletti

lapos kis sziklatömbtől az ellenkező irányban,
azaz az uttól j. is ki lehet térni, mindig lf a
gyepen az erdő mentén

16) 210 l: a *Teu fere fundu* („Feneketlen
tó“) a nép elnevezése és hite szerint; holott
a beledőlt fák is mutatják, mennyire el van
iszapolva, — mi annak következménye, hogy
a Hangos Kő patakja belé ömlik. Látható le-
folyása a tó vizének nincs; bizonyára oda
húzódik ez a föld alatt ama bővizű forrás-
patakhoz, mely ott alant az Izbuk Hergye-
tyen barlangjából tör elő. Innen ismét vissza a

17) 210 l: (40 p.) kitérőhöz a kis lapos
sziklatömbhöz s az uton t. keresztül a ligeten;

18) 70 l: egy patakon át

19) 50 l: ismét borókás gyepe ki; de

20) 200 l: megint zártabb helyre jön,
galyak s bokrok közé a sáros, köves út s

21) 100 l: újra kijöve a mezőre, kissé
b. kny

22) 80 l: egy kis tömpölyt j. hagyva, b.
kny s

23) 30 l: egy széles, köves patakon át-
menve, itt j. kny

24) 40 l: be a bokros erdőbe

25) 100 l: ki a mezőre; ezen e. át

26) 120 l: a patakon átmenve, j. kny

27) 30 l: be a bokros erdőbe

28) 190 l: át a patakon s t. a bokros
gyepen

29) 380 l: be a szálerdőbe s itt a köves,
sáros uton t. Később ff

30) 400 l: kissé nyíltabb helyre jön az
út, a lábán kiszáradt sok nagy fenyőfa közt
s később lejteni kezd;

31) 770 l: egy nagyobb patakon át;

32) 520 l: patakon át s

33) 140 l: még egyen átmenve, az út
 34) 100 l: végre kibukkan a köves, sáros, borzos, mocskos erdőből s elvész a gye-
 pen. Itt se fel, se le a hajlásba, hanem j. kny a
 35) 120 l: két egymás mellett heverő
 nagy sziklatömbhöz s e mellett el e. t.
 36) 200 l: ki nyitabb helyre; ezen e.
 végig t. s (itt már nyomon)

37) 250 l: a b. oldali domb oldalában
 leereszkedve e. az elől látszó sárgás kis sza-
 kadásnak; ezt még el nem érve

38) 250 l: j. a mezőn egy horpadás lát-
 szik az erdő szélén: ide kitérni, mert itt van

39) 110 l: a nagy **Oncászsai hó-dolina**,
 mely egész nyáron át havat tart s egy még
 feltárássra váró *Jégbarlangot* rejt fenekén.
 Vissza a kitérőhöz az

40) 110 l: utra s ezen t. az említett sár-
 gás kis szakadáshoz

41) 60 l. Ennek kátyuján átmenve, nem
 kell a nyomon az erdőig menni, hanem erről
 még előbb b. letérni a távolabb látható haj-
 lás végének, a mint ez a két lejtő közt el-
 vész; mert ott van az *Oncásza* egyedüli
 forrása; arra tartva a letéréstől

42) 50 l: a karst sziklák mellett j. el
 mindig lf

43) 300 l: itt egy kis szakadásnál el, t. e.
 az említett irányban az

44) 110 l: (1 ó.) *Oncásza forrásához*;
 a mederben ebédelő hely.

Innen hazafelé indulva a gerinczen fen-
 látható Tolvajvár (*Piatra talharului*) szikladu-
 dorai irányában, — előbb a forrás fölötti j.
 oldali sziklás oldal alatt a hajlásan ff az erdő
 sarkánál s

45) 300 l: néhány sáros tócsa mellett el

és innen mindig a mezőn túli erdőnek a me-
 zőbe nyúló nyelve irányában

46) 350 l: egy kis bemohosodott ingo-
 vány mellett el s azután a dombtelejtőn f.

47) 200 l: az említett erdőnyelvhez s itt
 j. kny a Tolvajvár irányában, de mégis ettől
 kissé b. ff

48) 550 l: egy sárgás zöld mohával bo-
 ritott kerek ingovány, vizgyűrűvel övezve
 köröskörül. T. nem a Tolvajvárnak, hanem a
 j. látszó nagy sziklabástyának

49) 350 l: b. kny a felebb látszó gye-
 pes terrasznak s

50) 50 l: j. e terrasra f. kny s ezen t

51) 200 l: egy nagy sziklatömb alatt
 kissé j. ff

52) 100 l: ismét kissé j. s azután a haj-
 lást alul hagyva

53) 100 l: b. kny

54) 100 l: j. kny

55) 40 l: egy kőomlás hajlásán át s t. a
 csapáson

56) 70 l: itt mintegy húsz l. a nagy
 sziklabástyától b. f. kny a

57) 440 l: *Tolvajvár (Piatra Talharului)*
 sarkához. (1 ó. 15 p.) Innen szép visszatekin-
 tés az *Oncásza* parkszerű ligeteire, fölötté a
Ringó (Szkrincsubu) hullámzó fenyves gerin-
 czével s az ennek b. szárnyából kifelérő
 sziklafalakkal.

Innen t. a Tolvajvártól lassankint mind-
 inkább eltérő irányban (odább egy kis visz-
 hangja is van ez omladékhalmaznak), a Briccej
 csúctól j. látszó laposra nyújtott széles domb-
 nak tartva, az alatta levő

58) 250 l: borókabokorhoz; innen t. a
 domb aljában látszó betaposott csapásoknak s

59) 50 l: a gerincz széles csapásait átvágva, e. az előbbi tapodékoknak, mik a dombra felhuzódnak. A dombra

60) 150 l: felérve, e. t. a másik domb b. szárnyának ff

61) 660 l: ezen szárnyon átmenve, az em. megszűnik. T. e. még

62) 200 l: s akkor lassankint j. kny: a nyom kerülgeti a j. oldali hajlás kiágazásait.

63) 250 l: j. egy köves, vizes szakadás, b. a Briccej orma marad el. T. e. a gerincznek egy nagyon csekély kiemelkedése felé. B. az út mellett egy kis földrozkadás; t. a nyeregnek, nagyon gyengén emelkedve.

64) 350 l: j. egy morotva, b. az említett kis magaslat. Az em. megszűnik s j. a Boczásza, b. a Sztinisóra borókás orma tűnik fel: ez utóbbin egy kőgúla áll. E. e két hegy közti nyílásnak. az

65) 200 l: *Ugró kő-höz* (Piatra szeritóre): a sik gyepből kimeredő kőkolonc, mellette egy kisebb: feltűnő magánosan állnak a sima gyepes hegyrónán; ködös időben jó útbaigazító: ezért érdemesítette a nép arra, hogy külön elnevezéssel tisztelje meg e különben jelentéktelen tuskót. Innen gyengén lejtve

66) 400 l: a sekély hajlason e. át s csak e. t. az oldalban, se fel, se le a hajlásba.

67) 500 l: b. a Sztinisóra köves csúcsa marad el. Gyengén lejtve, mindig egy irányban t.

68) 100 l: egy széles, sáros, köves patakon átmenve, kissé j. fordulni a tiszta térségre s itt a csapásokon t., de mindig inkább kissé lf huzódva, a két fenyő pagony közt elterülő hegyterasz zöld mezejének tartva.

69) 500 l: j. len egy gyepes sáros szakadás marad el; t. lf a

70) 280 l: sima nyeregbe (innen b. mint egy háromszáz l. a széles domb sziklabibircsánál jó hideg forrás van!) Itt a szerte heverő nagy kőtuskókat puska lövésnyire j. hagyva, e. t. lf a Pojeni csúcs irányában, az elől látszó erdőnyílásnak tartva;

71) 150 l: b. kézt fenyőket érve, ezek mellett t. lf

72) 180 l: egy kis nyeregbe; innen f. e. t. az erdő sarkának;

73) 60 l: a nyíláson keresztül e. t. a térségen, gyengén lejtve

74) 120 l: zártabb, bokrosabb helyre, s így tovább váltakozva hol nyiltabb, hol zártabb erdőrésztelken át végre be a sűrű erdő merő köves útjára, mindig erősen lf.

75) 1570 l: egy kis ligetecske (j. a jelölt fánál letérő az Ördögmalomhoz); merő görgeteges lejtőn t. lf

76) 490 l: b. az út mellett egy a kisebb lapjára állított nagy csonka gúla a mélység fölött: a *Kaffka-kő*. — T. csaknem simán, odább lejtve

77) 730 l: egy tövestől kidöntött bükk nagy gyökértányérát j. hagyva, az út b. kny merőn lf s

78) 150 l: után megint j. fordul az oldalban;

79) 1000 l: b. kny merőn kigyózik le a Dragánba és kijutva a Dragánligetbe

80) 270 l: eléri a sz. utat; ezen e. t. j. a fűrészmalom csatornájához

81) 100 l: (Innen, a vizen át nem menve, az Eszmeralda forrás, a kormos fa tövével, kitűnő vízzel, — 50 l.) Át a csatornán fel a

82) 60 l: 1 (ó. 45 p.) gy. hidra s ezen át t. mint a VIII. sz. Nagyhavas-körutban hazáig.

XV.

Oncsászhai csontbarlang.

(48000 l. — 1700 m. em. — 15—16 óra.)

Kivéve a grujesi kapaszkodó merőbb pontjait és visszajövet a leereszkedést azon a Dragánba — az egész út lóháton megtehető. A barlanghoz azonban csak gyalog lehet le szállani:

Fáklyát vinni!

Bár a barlangot meg lehet egy nap alatt Biharfüredről járni: de a nagy távolság miatt nem igen marad rá idő, abban még csontok után is ásni; hanem meg kell ez esetben az előbbi kutatóktól kisélejtített s a felszínen heverő barlangimedve-csontokkal elégedni.

Kezdetben mint a IX. sz. Dragán-körutnál fel a Muncsej (Kishavas) tetőre az oszlopig. De itt nem b. térni a gerinczen, hanem ezen e. keresztül t. lf az oszlopot b. hagyva, a sz. nyomokon az

1) 750 l: erdő széléhez; itt a két hajlás közti széles gerinczbordán az erdő szélében t., később be a mezőnek az erdőbe nyúló öblébe, mindenütt sz. uton;

2) 450 l: az út betér az erdőbe;

3) 1270 l: kis vízfolyáson át;

4) 540 l: itt hol az út j. kny, ennek j. oldali szegletéről szépen látszik a Boczásza kimagasló alakja.

5) 70 l: e. á: j.

6) 220 l: e. á: b.

7) 140 l: gy. hid: át a Dragánon;

8) 100 l: át a fűrészmalom árkán; itt e. á:

9) 60 l: (2 ó.) balra a kormos fa tövé-nél az *Eszmeralda forrás*, kitünő hideg viz-zel. Innen vissza az e. á.-hoz s nem átmenve újra a fűrészmalom árkán, hanem a sz. uton e. t.

10) 160 l: itt ezt elhagyva, b. f. a jelölt fánál be az erdőbe; mindig ff; kezdődik a *Grujes hágó*.

11) 100 l: e. á: b. s azután merőn ff

12) 200 l: az út lankásabb lesz, j. f. kny a vágásba s a gerincz élet elérve, mind me-nedékesebbé válik; de odább a gerincz egy hirtelen terraszának j. oldalán ismét merőb-ben kapaszkodik ff;

13) 750 l: t. a lankás hegyoldalon

14) 300 l: itt az út b. merőn hág ff; de

15) 200 l: ismét j. kny a hegy élére s lankán halad t.

16) 600 l: innen csaknem simán t.

17) 150 l: egy sziklás kaptatónál j. az út mellett a

Kaffka-kő:

egy csonka gúla alakját viselő kolosszális sziklatömb, mely felfordítva, azaz a kisebb lapjára állítva néz le onnan a szikla erkély-ről az alatta tátongó mélységbe. Innen t.

18) 300 l: a köves út merőn kezd emel-kedni és

19) 180 l: (1 ó.) kijut egy kis ligetecs-kébe (itt b. a jelölt fánál e. á. az Ördögmalomhoz). Innen j. t. e. ff, később merő, köves, sziklás uton, össze-vissza csavargó s egymásba fonódó csapásokon; végre

20) 1400 l: ki egy nagyobb ligetbe; innnen kezdve felváltva hol nyiltabb hol zár-

tabb helyeken át a hegyoldalban a csapásokon ff végre az erdő sarkának s ettől

21) 300 l: ki az egész nyílt dudvás mezőre; (*Grujes havas*); itt t. e. az eddigi irányban. a merre nyílás látszik a fenyő csoportok közt,

22) 50 l: a gerincznek egy kis nyergébe s onnan t. ff a dudvás, később lágymányos mezőn

23) 150 l: a zöld kapun túl a lejtő csapásain lankásan ff kissé j. tartani mindig azon nyeregnek, melytől j. emelkedik ki a borókás, apró fenyűs domb.

24) 500 l: puskalövésnyire b. egy egész nyáj nagy sziklatetem marad el; fölötté a Boczásza kopár orma. Innen t.

25) 150 l: a kis gúla alaku kőtömbhöz a lapos borókás domb aljában (e tömbtől j. 200 l. a széles domb sziklabírcsánál a *Sztinyi-sóra forrás*, jó vízzel). E mellett el t. ff a számtalan csapás közt mindig inkább a felsőbbeket válogatva;

26) 200 l: a dombnak egy köves, vize-nyős hajlását megkerülve s b. hagyva, t. ff a domb oldalában (nem len, hol ritka a boróka), a b. oldali völgy fenéktől mindig legalább 2–300 l. távolban maradva;

27) 450 l: b. len megint egy vizenyős hajlás marad el. Csak ff! t.

28) 100 l: nyíltabb helyre, hol kevesebb a boróka. Mindig ff, de most már gyengébben emelkedve. T. néhány száraz patak-medren át

29) 150 l: j. 4–500 l. a Sztinyisóra sziklás orma, a tetejébe rakott két kőgúlával.

30) 100 l: ne b. le a hajlásba, hanem ennek mentén e.

31) 150 l: itt néhány nagyobb kőtuskó közt el, t. e. a hajlásban kissé j. tartva, a hajlás mentén mindig ezzel együtt lassankint j. fordulva, boróka nélküli sik gyepen gyengén em.

32) 300 l: innen a Briccej lapos ormának a

33) 60 l: csapásig: itt fél b. ezen t. e. a gyeptől kimeredő hegyes sziklatömbnek (a háta mögött egy kisebb): az *Ugró kő* (Piatra Szeritőre).

34) 120 l: a hajláson át e. t. gyengén em. az Ugró kőnek; ezt

35) 400 l: elérve, mellette el e. t. gyengén em.

36) 220 l: az em. megszűnik; b. ép az út mellett egy morotva, j. puskalövésnyire egy köves domb marad el. Simán t.

37) 200 l: innen kissé lf a hajlás felső részének szakadásai közt, mindig a nyomon.

38) 120 l: j. az út mellett egy újabb kis földroscadás. A sziklatuskók közt az út lassankint j. megkerüli a hajlás szétágazásait, mindinkább b. fordulva s egy kis dombot j. hagyva

39) 750 l: elől feltűnik a

Tolvajvár

kettős sziklacsoportja a gerincz peremén. Lf a nyomon e. ennek tartva s

40) 660 l: a gerincz hosszában haladó széles nyomokat átvágva, e. a

41) 300 l: *Tolvajvár* b. sarkához (2 ó.), s kissé odább a hajlás felső részéről szép lelátás az Oncsásza medenczjének parkszerű ligeteire, túl berámázva a *Ringó* (*Szkrincsobu*)

sötét fenyves borította hullámzó gerinczétől, a b. szárnyán kifehérlő mészsziklákkal.

Innen mindig lf, előbb a hajlásban inkább b. és

42) 100 l: e. amaz alsóbb nagy szikla-bástyának tartva s

43) 340 l: után ahoz húsz l. közel érve, j. kny a csapáson s

44) 70 l: egy kőomlatag hajlásán át t.

45) 40 l: b. le kny az alsó mező kis erdőszigete irányában;

46) 100 l: j. kny az alul látszó hajlást b. hagyva;

47) 100 l: ismét kissé b. kny az erdő nyelvének s ama kis kerek ingoványnak, melyet sárgás zöld növényburok takar s vizgyűrű övez.

48) 100 l: egy nagy sziklatömbnél kissé b. le a tiszta gyepes kis gerinczre; ezen t. az ingoványnak

49) 200 l: itt a gerincz végén b. le kny s

50) 50 l: ismét j. kny az ingoványnak és

51) 350 l: ezt elérve s j. hagyva, mellette el t. az erdő beszögellő sarkához

52) 550 l: s itt e mellett t. a b. túl a mezőn benyuló erdőnyelvnek és odább le a parton,

53) 200 l: egy kis mohos ingoványt b. hagyva,

54) 350 l: pár sáros tócsa szintén b. marad el; s itt az erdő sarka mellett el lf e. a sziklás oldalhoz, a hajlásba be s a sziklák alatt el e. az *Oncsásza egyetlen forrásához* a hajlás medrében, kőkeretbe foglalva (ezen túl nincs semmi víz!); alkalmas falatozó (35 p.)

Innen át a csermelyen s mindenütt a legalyazott és vörössel jelölt fenyőcskék után,

attól mindinkább eltérve körülbelül 35—40 foknyi szög alatt, út nélkül a gypen, a bokroktól el nem zárt vonalon, lassan emelkedve.

55) 300 l: egy hajlásan átmenve, túl j. kny be a ligetesbe

56) 440 l: egy csoport leperzselt fenyőcskétől b. a sátor romjai, hol dr. *Pethő Gyula*, a korán elhunyt természetbuvár és országos főgeológus tanyázott egy hétig 1900. évi augusztus hóban, midőn a csontbarlangot tudományos gyűjtés céljából átkutatta. Innen t. a muczikat itt hátra hagyva,

57) 70 l: be a szálerdőbe a jól kijárt köves utra; ezen t., a kétségesebb pontokon a jelzett fák után

58) 300 l: nem menve az uton odáig, hol a j. oldali hegycsúcs kissé beöblösödik, elhagyni az utat s a jelölt fák után, a takarított vonalon kissé b. tartani.

59) 50 l: itt megint j. kny. a kijárt köves utra;

60) 160 l: az ut kissé szabadabb helyre jut ki, köves, karstos lesz s

61) 20 l: a nyergen átkelve, kezd lassan ereszkedni

62) 60 l: egy szép sima gyepes természetes fasorba; ezen végig

63) 80 l: megint karstosabbá lesz s a karstban merőn száll alá egy

64) 80 l: kis sima gyepes ligetbe: ezen e. át, a merre egy kis nyílás látszik

65) 100 l: be az erdőbe a széles csapáson.

66) 80 l: innen nagyon merőn le s

67) 60 l: a sziklabástya aljában egy ledőlő fa alatt j. letérni a köves csapásra, mely

a hegy oldal párkányán vezet végig a barlanghoz

68) 20 l: a csapás eléri a szikla falat s mindenütt az alatt halad t. Kilátás a Szamosponor-völgyre

69) 60 l: egy rossz sziklás ereszkedőn le szállva

70) 50 l: az út a bokrosba visz.

71) 30 l: előtűnik a szikla falban az

Oncásászi csont-barlang (45 p.)

aránylag jelentéktelen kapunyílása. A barlang a tudományos világban Európaszerte ismeretes tárháza a kihalt barlangimedve-faj ősvilági csontmaradványainak: de a cseppkőbarlangok közt nem tesz számot. Nagyon sziklás, különösen a leereszkedő a fenekéig, itten sok helyt sáros és meglehetősen hűvös. Két nagy menete van: az elsőnek aljára leereszkedve, hol leginkább fel van dulva a talaj az ásatásoktól, j. egy nagyon szűk, alacson bujtatón át lehet menni a belső csarnokba, melybe leszállva, ez ismét kétfelé ágazik: a b. oldali ág b. bekanyarodva, hamar megszakad; a j. oldali e. t. ff. haladva, hosszabban tart. A külső s a belső utak hossza összesen tehet ötszáz lépést.

A barlangtól ugyanazon úton vissza a forráshoz, s itt megebédelve, t. hazafelé nem át a patakon, hanem a mező túl oldalán ebbe benyúló azon erdőnyelvnek, mely előtt még két külön fenyő-örsem gyanánt áll, le a

72) 110 l: hajlásba; egy kis szakadás mellett el s t. f. a lejtőn a sziklás domb azon pontjának, hol b. a karst sziklák megszűnnek;

73) 300 l: ide érve, ép a végső szikla sarkánál el, t. f. a lejtőn

74) 50 l: a gy. utra s ezen j. t. egy vizes sáros, sárgás szakadáshoz s ezen átmenve, elnagyva az utat, b. térni a gyepon oda, hol az erdő szélén egy mélyedés látszik, az uttól

75) 130 l: az **Oncásászi hó-dolina**, mely egész nyáron havat tart s egy mély feltárássra váró *Jégbarlangot* rejt fenekén. Innen vissza az útra

76) 110 l: s ezen t. e. ama kis hajlás-hoz, mely az erdő kinyult nyelvétől b. mélyed he

77) 300 l: a hajlásban ezzel j. kny s át a vízjáráson

78) 60 l: Innen rögtön b. kny az erdő sarkához

79) 110 l: Innen t. haza mint a XIV. sz. Oncásászi-körut 47)-dik pontjától le van írva.

XVI.

Az Alun-cseppkőbarlang.

(53800 l. — 2000 m. em. — 16 óra lóháton.)

Mint az előbbi XV. sz. út az Oncásászi-csontbarlanghoz, úgy ezen út is legnagyobb-részt lóháton tehető meg, minthogy Biharfüredtől az Oncásásziig s innen vissza egészen azonos amazzal.

A fáklyán kívül okvetetlen szükséges a magnézium-szalag is, minthogy a különféle-kép festett cseppkőképződmények színhatásai e nélkül épen nem érvényesülhetnek.

A barlangtól m. e. $\frac{3}{4}$ órányira t. lf. az Alunon s a Szamoson, ott hol ebbe a Ponor beszakad, — jó erdei lak van fűthető vendégszobával; egy uradalmi erdővédé lakik ott. Nagyon jó menedékhely a kirándulóknak azon esetre, ha közbejött rossz idő miatt nem volna

kellemes, tanácsos vagy lehetséges, a főgerin-
ezen keresztül az nap még Biharfüredre haza
menni

Kezdetben mint a XV. sz. utnál ennek
52) pontjáig: de itt 550 l: elérve az erdő be-
szögellő sarkát, most ezen erdő mentén e. t.
(nem átmenni a mező tulsó oldalára!) ama

1) 110 l: zöld kapuhoz, mely elől a haj-
lásban látszik; itt j. kny át a vízjáráson és

2) 60 l: a hajlásban ezzel együtt b. kny.
t. c. nem le, hanem az elől látható sárgás
szakadás felé; de

3) 240 l: letérni j. a gyepen az erdő szé-
lén levő horpadáshoz

4) 110 l: itt van a nagy

Oncsászhai hó-dolina,

mely egész nyáron át megőrzi a havat s mé-
lyében egy még feltáráásra váró *Jégbarlangot*
rejt.

Vissza a csapásra

5) 110 l: s innen azon t. az említett

6) 60 l: sárgás szakadáshoz. Ezen át,
és e. t. később a csapáson be az erdőbe s
egy csermelyen át

7) 160 l: ki az erdőből; a gyepen a haj-
lást j. megkerülve, a

8) 60 l: kolihához. Innen e. t. ama kis
dombnak, melynek bunján fenyőcskék állanak;
keresztül menve a hajlásra, a domb és egy
kis árnyas dolina-gödör közt a domboldalon
ff kissé b. tartva. Felérve, t. az erdő szélén
levő sekély hajlásnak, a csapásra, mely be-
visz az

9) 400 l: erdőbe; itt t. a nyomon, las-
sankint emelkedve a ligetek közt

10) 380 l: be a szálerdőbe a köves uton.

11) 70 l: e. á: j.

12) 80 l: e. á: j. t. f. a

13) 280 l: tető nyergébe (1 ó.) innen t. e,
lf a

14) 140 l: nagyon merőn ereszkedő utra;

15) 550 t: kis ligethez; ezen át

16) 100 l: ismét erdőbe.

17) 520 l: a patakon át a b. partra.

18) 800 l: egy kis egyenletesebb térségen
át. Azután több rudfa-híd következik, melyek
részint a patakon, részint dágványokon ve-
zetnek át. Nyitabb helyek; j. b. letarolt er-
dők. Végre

19) 1700 l: (45 p.) j a letarolt sziklás
hegyoldalban nem nagyon magosan látható-
vá lesz a barlang nyílása.

Innen a gazos vágásban j. gy. f.

20) 130 l: az **Alun-cseppkőbarlang.**

Belépve, mindig lf a sziklatorlatokon az
előcsarnokba

21) 20 l: itt j. (a bal. szárny üres) a szük-
sziklakapu függő köve alatt óvatosan kez-
lábat használva leszállani, s a sziklafolyósó-
ban odább

22) 10 l: egy még kényelmetlenebb s
mélyebb leereszkedőn kézzel-lábbal dolgozva
lekuszni (némi óvatossággal nincs semmi ve-
szély) körülbelül még egy méterrel alább a
cseppkőbarlang színvonalára. Itt t. az alag-
utban

23) 15 l: e. á: b. hol az alagut

24) 35 l: kiszélesedik: itt a *Kalvária*
dombja, cseppkőalakokkal benépesítve. A
mélyre huzódó iszapos üreget b. hagyva, a
domb b. lejtőjén t. f. egy szük alaguton át a

25) 20 l: középső — és innen b. t.
ismét egy szük szikla folyosón végig

26) 20 l: a legbelső csarnokba, mely kellő világításnál érdekes szín-akkordokat mutat

Vissza f. a. kijáráshoz,

27) 120 l: s innen le az utra

28) 130 l: Itt az utmentén lf tekintve, a b. hegyszőlő az Alun-duzzasztó fölötti szép mezeje látszik.

Ha nem volna a kis pataokban ebédhez való víz: az Alun nagy kitörése innen alig pár száz l. van a b. lejtő lábánál.

Vissza indulva hazafelé, mindég ugyanazon uton fel a *Ringó (Szkricsobu)* tetőre

29) 3810 l: innen a tetőről le az uton s a sűrű erdőből

30) 430 l: ki szabadabb helyre a ligetek közé, honnan feltűnik ott elől a Tolvaj vár: s ennek tartva s az e. á.-nál b

31) 380 l: a nyomon ki az erdőből a mezőre; innen a fenyőcskével díszített domb b. lejtőjén le keresztül a hajlason a kolibához

32) 400 l: innen t. kissé ff. a hajlást megkerülve, be az erdőbe

33) 50 l: itt az erdő szélében t. az uton.

34) 60 l: egy patakon t. s

35) 40 l: egy pocsolyán át, ki a nyílt gyepre. T. a csapáson a

36) 180 l: sárgás, vizes, sáros szakadás-hoz; ezen át t. haza, mint az Oncsásza barlang XV. sz.útjának 74) pontjától le van írva.

XVII.

Magura-körút.

(53730 l. — 1600 m. em. — 16 óra lóháton)

E körút nagy részét lóháton meg lehet járni, kivéve a Pláj ereszkedő merőbb részeit,

a Magura csucsára fölvezető gy. kigyózót és a leereszkedést a csucsról Fericse faluig, mely részletek csak gyalog tehetőek meg. Nagy terjedelme daczára sem mondható tehát nagyon fárasztónak.

De igen tanácsos, minél korábban, ha lehet, négy órakor elindulni, hogy kilencz órakor már a csucsról lehessen a reggeli kilátás pompáját élvezni; mert később a dél-előtti órákban hova tovább, annál párasabb a levegő.

Magától érthető, hogy fáklya (legjobb a négylángú füsttelen stearin fáklya) és magnézium-szalag is szükségesek a barlang megtekintésére.

Kiind. a Hoványi-villához felvezető széles uton; a villa alatt e. á: itt nem fel a villához b. hanem e. t. a gy. nyomon, mely később lassankint a jelölt fának j. kny

1) 360 l: e jelölt fánál be az erdőbe

2) 20 l: b. kny. e. t. a nyomon

3) 180 l: az új utat elérve, ezen b. kny és mindig ezen t.

4) 40 l: egy csermely

5) 100 l: ezen át; t. ff kigyózva

6) 150 l: itt, hol három felé ágazik az út: j. ff. visszakanyarodva t.

7) 50 l: ismét egy másik utat érve, ezen b. f. a csapáson t.

8) 60 l: j. egy gy. út ágazik be; e. t.

9) 130 l: b. még egy gy. út ágazik be. e. t.

10) 160 l: egy csermelyen át s t. ff

11) 160 l: egy dágvány: át s t. ff. egy

12) 100 l: sziklás oldalra; innen le a

13) 110 l: mederbe; t. azon irányban

14) 30 l: át a patakon és túl

15) 20 l: a nagyon köves sz. uton b. f. kny

16) 200 l: j. kny. a bükkel vegyes fenyvesbe s innen a mezőig mindenütt a jelzett fák mentén t. ff.

17) 300 l: a hegynék egy terrászán f. t.

18) 400 l: az uton két egymás mellett álló fiatal bükk szépen szokott muzsikálni szélben.

10) 160 l: az út nyiltabb helyre jut, lassankint egészen j. vissza ff. kny.

20) 100 l: kiérve a *Boélistye* (45 p.) nevű dudvás mezőre, ezen mindjárt b. ff fordul a legalyazott fenyőcskék irányában. Ezen mezőn mindig e. ff. t.

21) 80 l: a kolibát j. hagyva, t. egy két-águ göröcsös bükknek, melynek egyik ága csonka

22) 120 l: e bükk mellett el, t. e. ff.

23) 90 l: a három nagy bükk mellett j. el. Innen nagyon keveset j. tartva ff

24) 120 l: m. e. ötven l. távolban egy sziklacsoport j. marad. A kettős fenyő alatt fél b. kny, gyengén emelkedve,

25) 120 l: be az erdőbe s az eddigi irányban e. t. a lejtő oldalában gy. emelkedve, később nyomon, mindig a galyaktól megtakarított fenyők mentén, hol lovagolni lehet.

26) 350 l: ki egy szép mezőre a gerincz nyergében: a *Galbina forrás ligete* (Funtina Galbina). Ide kiérve j. egy hajszálnyit el kell az előbbi iránytól térni, a mezőn haránt át e. a nyereg legmélyebb pontjának tartva s a nyergen keresztül menve és

27) 350 l: a Pojeni-Kusztura útját átmetszve (ezen uton j. pár száz l. van a jóvizű Galbina forrás), kissé b. tartani a jelölt fának;

28) 90 l: ennél a gy. uton be az erdőbe,

a merre a fák galyai a lovaglás végett le vannak takarítva.

29) 200 l: egy nagy mező: a *Funtinyele* nevű legelő, mely azóta, hogy egy kiránduló társaságot itt a nagy jégverés keményen megpaskolt:

Jegelő

nevet visel. Ezen előbb a két boróka irányában s azután a másodiktól fél b. fordulva

30) 100 l: a mező nyergébe, szép kilátással Belényesre a budurászhai úttal s b. a Codru-Móma hosszú gerinczével. - Innen e. lf a hajlásba a nagy kövek irányában, inkább az alsó köcsoporthoz tartva, honnan már nyom látszik;

31) 130 l: e csoport alatt el a nyomon a hajlásban a fenyők közti nyílásnak tartva (j. rossz forrás marad el);

32) 80 l: j. még egy rossz forrás marad el. Itt j. kny a nyomon gyengén lejtve a jelölt fának;

33) 80 l: ennél a köves uton be az erdőbe, mindig lf

34) 400 l: a kövek az utról elmaradnak.

35) 510 l: egy hosszukás kis mező (30 p.):

Baj-rét. (Boj)

Ezen e. t.

36) 50 l: j a jelölt fenyőknél van a Rádás-körut gy. letérője a Bajvárhoz és a Bajadérhez. Ezt j. hagyva, csak e. t. a virágágyás-szerű bükkbokr csoportokkal behintett mezőn hosszában

37) 100 l: b. egy gyalog út tér le az erdőbe a Góliáth-körutra; csak t. a mezőn és

38) 100 l: be az erdőbe a »*Fericeai Pláj*«

nagy pázstorutjára, melyen hajtják fel nyáron e környék jószágát a havasi legelőre. Ez út a Kuszura-Pojeni-gerincznek egy lenyúló bordáján ereszkedik alá. A V. E. betű, melylyel annak mentében egy-egy fa jelölve van, annyit jelent, hogy ez véderdő: nem szabad levágni vagy benne jószágot legeltetni.

39) 160 l: j. a Bajadértól feljövő gy. út beágazása. T. a nagy uton;

40) 620 l: az út b. kny s kövek közt halad t.

41) 1270 l: a bükkös lombozatának egy nyílásán szép kilátás a belényes-biharfüredi útnak Mihály-pihenői szakaszára. Mindig a gerincz járt útján.

42) 740 l: egy nyeregben b. ágazik ki egy gy. ösvény be az erdőbe: a gurányi út. Csak t. j. a gerinczen, itt egy darabig emelkedve.

43) 400 l: az em. megszűnik.

44) 630 l: b. egy határdombnál Budurásza, Fericsé és Gurány triplex confiniuma.

45) 1000 l: egy merő köves ereszkedő, kilátással az Aló völgy Pojána nevű tágulása.

46) 350 l: még szabadabb kilátás ugyan arra, fölötte a Bogavára fehér sziklafalaival. Az út j. kny s

47) 700 l: a kis gyeptérségről ismét be az erdőbe.

48) 280 l: egy határdombnál el

49) 540 l: j. len a hajlásban m. e. negyven l: jó forrás. T. mindenütt az árnyas, néha sáros, később emelkedő nagy uton, a gyeplejtők virághimes réteit idilli fekvésű házaikkal b. hagyva, — f. a

50) 1700 l: Magura vállára, (1 ó. 45 p.)

egy bekerített réthez, melyet a kétfelé ágazó út közre fog (a rét alsó végén az erdő szélén, len a hajlásban forrásviz!) Itt mind e két utat j. hagyva s a gabanczokat Fericsére leküldve, b. be egy nagy bükknél a erdőbe s a jelölt fák mentén ff a Magura lejtőjén. Az erdőből végre kijutva, j. t. f. az afonyás, nyírfás, köves élen a (50 p.)

51) 2500 l: **Fericséi Magura** csúcsára, a mérnöki gulához, — a hegységnek ha nem is legterebélyesebb, de alighanem legfestőibb, legbájosabb és megkapóbb, legtöbb közvetlenséggel ható **körképéhez**. A Fericséi Magura hegypiramisa egészen elszigetelten emelkedik ki alattalói közül, teljesen magában áll, a Kőrös völgye fölött, másik oldalán a Bihar-hegység főgerinczére tekintve, mely innen a többiek fölébe tornyosuló Nagy Bihar csúcsától a Pojeni-ig, feltárva áll a szemlélő előtt. Ny-ra a Kőrösvölgye a csallók közt kigyózó Galbinával, Vaskoh, Belényes a budurászaival; túl a völgyön a Codru-Móma hosszú gerincze, a nyergűkből tevépúphoz hasonlólag kiemelkedő menyházai *Cserbásza* hegyvel. É-ra az erdőrengetegben egy gyeptűkőr, uttól végig hasítva: a belényes-biharfüredi út Mihály-pihenői szakasza. — (Derékban meghajolva, oldalt nézni át a Kőrösvölgyén!)

52) A csúcsról leindulva, a Dre húzó gyepes, köves gerinczen lf egy

53) 650 l: kis nyeregbe; innen nem t. f. a dombra, hanem lassan j. le kny a nyomon a gerincz alá s a hajlást megkerülve, j. le a széles gyepes gerincz

54) 200 l: nyergébe. Csak e. t. a Ny-nak húzó széles, gyepes gerinczen f. a

55) 100 l: dombra. T. a gyengén hülámzó gerinczen hol f. hol le,

56) 300 l: egy darab szántóföld sarkánál el. Elől a nagy gyepes terrasznak két iker-kidomborodása látszik: lassankint kissé a b. oldalnak kny a dombletőn. — Mindinkább j. kny és

57) 200 l: a széles gyepes gerincz csapásán t. lf, most már az ikerdombokat b. hagyva.

58) 400 l: egy nagyobb kőrakás alatt elhagyni a gerinczet s b. letérni a j. oldali ikerdomb irányában, mindig ennek tartva le a

59) 300 l: nyeregbe. E. t. nagyon gyengén emelkedve, a domb erdős oldalának tartva

60) 100 l: a sz. utra kijutva, ezen b. t. a

61) 100 l: nyeregbe; t. kissé ff a

62) 100 l: dombtetőre. E. t. lf az erdő mentén;

63) 200 l: a megkeskenyedett, köves gerinczen sz. út tűnik elő: ezen lf a gerinczen

64) 320 l: egy hajlásba egy darab krumplisföldhöz. J. t. lf a nyomon, mely alább mint bv. út b. a bokros erdőbe s

65) 700 l: kövessé válva, a gerinczen j. a nyeregben levő házhoz kny merőn le.

66) 600 l: még egy ház mellett s egy nagy körtefa alatt el, e. t. az uton, mely kiszélesedik s

67) 300 l: kövesebbé lesz és

68) 150 l: két háznál j. kny a vizmosások közé, merőn lejt a gerinczen t. a nagyobb házcsoport irányában, melytől j. len látszik már Fericse falu. De nem menni egészen azon házcsoportig, hanem

69) 730 l: a nyeregből j. letérni a nagy utról a gy. ösvényen a völgybe a falunak, a kis vizmosást j. hagyva.

70) 300 l: len a patakot s a falut elérve s az ide rendelt mokányokra ülve, annak mentén ebben t. a hosszú fő utcán s ennek végén j. kny be az utcába s át a patakon t. az utcán, a malom mellett el a

71) 2200 l: forráshoz, mely a gyepes lejtő tövében ép a patak partján buzogva elő, a barlang vizét vezeti le. Ebédelő. — A barlang ép a forrás fölött van a kopár sziklák között, attól

72) 120 l: a **Fericsei barlang** (1 ó. 30 p.) főleg mint csontbarlang ismeretes a tudományos világban: de egyes részei cseppkő-képződményeket is tartalmaznak. Az egész barlang egy vizvája hosszú alagutból áll, mellékágak nélkül, melyben eltévedni nem lehetőséges. Vezetőre benne épen semmi szükség nincs.

A barlang szerény szabásu szádán belépve s a beásott uton befelé indulva

73) 40 l: b. egy alsó melléküregből zúgás hallható: a barlang patakja ott egy zuhatagot képezve siet megtalálni útját ki a napvilágra.

74) 30 l: egy kissé kényelmetlen bujtató, hol a sziklaterrasz lejtője s az alacsonra leereszkedő boltozat közt kell átkúszni.

75) 20 l: a *Templom*; úgy nevezve a barlangot régebben kutató *Petényi* és *Kovács* természettudósoktól.

76) 40 l: e. á: b. Itt egy *nagy stalagtit-stalagmit*, azaz alulról-felülről összenőtt cseppkőoszlop; odább

77) 40 l: a sár miatt ki van az út kövezve. T.

78) 100 l: a boltozat erősen leereszkedik.

79) 25 l: j. egy megkövült vizesés; len csobog a barlang patakja; itt e. á: j.

80) 50 l: a meder fölött egy a sziklafalba vágott párkányúton végig s a lejtőbe tört lépcsőfokon le a

81) 20 l: patakhöz s további

82) 20 l: le a galeriáról és végre

83) 20 l: a patakon át.

84) 10 l: fel a lépcsőn

85) 20 l: f. a galeriára j.

86) 40 l: le a lépcsőn;

87) 10 l: az említett kutatók által u. n. *Csontbarlang*. Itt találtak ők u. i. akkor legtöbb ősvilági csontot, mert a barlang belső részébe, a gazdagabb csont-telepig nem hatoltak el. Ez a régi telep el van most a barlang útjának igazítása folytán némileg temelve.

Innen b. f. a lépcsőkön egy nagyobb csarnokba s

88) 40 l: lépcsőkön le a

89) 10 l: sziklacsatornához, melyben a patak zuhog. Ezen csatornában t. a víz folyásával szembe menve, vigyázva lépkedve a vízből kiálló sziklák hegyén s a sziklapartba vágott lábnyomokon t.

90) 25 l: itt b. f. a galeriára, elhagyva a patakot s t.

91) 20 l: egy a menyezetről alácsüngő kolosszális lapos sziklatuskót j. hagyva, t. a sziklafal mellett

92) 10 l: itt j. le a lépcsőkön párl. van a

Bethlehem-Sátor,

kivül szép cseppkőrojtózatával diszítve. Lehajolva, a sátor alacsony menyezete alatt apróságos de érdekes cseppkő-alakzatok láthatók, melyek közt egy csavart formában nőtt kis stalagtit-stalagmit különösen figyelemre méltó. Az írónnal keresztezett cseppkövek különféle magasságu zenei csengő hangokat adnak s csaknem teljes skálát alkotnak; alkalmas verővel lehet harangzugást utánozni, vagy egyszerűbb, rövidebb melódiákat is eljátszani rajtuk.

Innen vissza s t. f. az iszapba vajt lépcsőkön; ezen iszapgaleria belseje telve van ősvilági barlangi medve csontokkal; t. rajta

93) 30 l: elől egy tátott száju szörnyeteg, valami vasorru bába féle. Csak e. t.

94) 20 l: egy nagy csarnok, mely magosan lévén barlangiszappal feltöltve, ebben út gyanánt árkot kellett ásni, hogy a viznek vajú és esztergályozó erejétől diszített menyezet alatt végig lehessen menni.

95) 40 l: az ároknak vége; t. egy

96) 20 l: a nagy terembe; itt

97) 10 l: b. fordulva,

98) 50 l: le a patakhöz; t. még

99) 40 l: itt ne tovább! Vissza fordulni s ugyanazon uton kifelé menve,

100) 100 l: a *Kétszarvu kő*: egy ugyan-csak a víztől ily alakra kivajt nagy sziklabálvány.

Vissza kifelé mindenütt ugyanazon uton s

101] 680 l: ki a barlangból [1 ó.];

102] 120 l: le a *Csurgóhoz*. Itt lora ülve, át a malomárkon s a patakon s a tulparton j. f. a hegyoldalban a sziklák alatt merőn ff húzó széles, köves úton, mely

- 103) 200 l: b. s
 104) 16 l: j. kny mindig ff tart a merő,
 sziklás hegyoldalban; alatt j. zuhog a patak
 105) 400 l: az út j. kny egy hajlást ke-
 rül meg; t. ff
 106) 170 l: szép visszatekintés a Magura
 kimagasló csúcsára; e. á: j.
 107) 320 l: ki a gyepes gerinczre; b.
 egy beágazás.
 108) 50 l: e. á: b!
 109) 150 l: be a bokros erdőbe.
 110) 140 l: e. á: b!
 111) 370 l: be egy más utba: ezen e. t.
 112) 200 l: az út még mindig emelkedve.
 j. kezd kny
 113) 120 l: e. á: itt ismét b. kny. Az
 em. megszűnik.
 114) 200 l: az út b. egy hajlást kerül
 meg [j. letarolt erdő] s
 115) 60 l: j. kny
 116) 50 l: e. á: j!
 117) 100 l: b. egészen letarolt erdő.
 118) 100 l: az út lejtteni kezd s
 119) 400 l: a hajlást megkerülve, ismét ff
 120) 150 l: e. á: a középső uton!
 121) 120 l: e. á: j!
 122) 20 l: e. á: b!
 123) 90 l: egy patakon átmenve, b. kny ff
 124) 110 l: egy nagyobb utba be s ezen
 t. lf
 125) 90 l: e. á: j!
 126) 160 l: e. á: j! azután le a
 127) 130 l: nyeregbe, egy kákás mocsár-
 nál b. el t.
 128) 20 l: e. á: b!
 129) 40 l: e. á: a középső uton f. egy
 más utba be: ezen j. e. t.

- 130) 100 l: b. egy hajlás marad el;
 131) 70 l: e. á: j!
 132) 60 l. az út kezd a völgybe szállani s
 133) 80 l: a bokrosban b. kny
 134) 130 l: e. á: b! t. a nyirben
 135) 270 l: keresztül egy más uton, be
 egy nagy utba s ezen e. t. a háznak.
 136) 200 l: b. egy parasztmajor, diófák;
 e. á: j. e. t. le a völgybe.
 137) 200 l: a patakon át s ennek men-
 tén az uton t.
 138) 150 l: *Budurásza* falu házai; ismét
 át a patakon s ennek mentén t.
 139) 600 l: e. á: j. le!
 140) 320 l: ki a nagy utczára, s ezen b. t.
 141) 1600 l: itt a bolton (a boltban jó
 bor és sör van!) innen elhagyva a nagy ut-
 czát, j. letérni s a malmot j. hagyva (1 ó. 20 p.)
 142) 200 l: át a nagy patakon s tul t.
 mindenütt a belényes-biharfüredi nagy uton
 (a *Mihály pihenőnél*—3-dik pihenő — a bujjalá
 b. oldalán szorosan mellette el s a gy. uton t. lf.
 menve 270 l: csurgó van jó forrás-vizzel.) haza
 Biharfüredre
 143) 19000 l:

XVIII.

Óperenciás körút.

(57650 l. — 1400 m. em. — 17—18 ór.)

Hosszu, nehéz, fáradságos vándorlás,
 melyre erőpróbául gyalog csak olyanok vá-
 lalkozzanak, kik fiatalok, egészségesek s a
 hegyjárás fáradalmaihoz keményre vannak
 meg edzve. Lóháton megtéve, a paripa erejét
 is erős próbára teszi. Nagyon hasznos, ha le-
 het, egy kis zabot is vinni: mivel a hosszú

uton nem igen marad annyi idejük a dupók-nak, hogy pusztá legeléssel jóllakhassanak s elhasznált erőiket regenerálhassák. Magától érthető, hogy a kikerülhetetlen elsőtételés miatt szurok fáklyát vinni okvetlenül szükséges

Az út azonban egész könnyűvé s ezen óvintézkedések feleslegesekké válnak, ha azt nem egy nap alatt teszi meg az ember, hanem a sebeseli nagy Duzzasztóig eljőve, éjszakára itt marad s a vendég szobába meg hálva, melyet a felügyelő mindig készségesen bocsát a kirándulók rendelkezésére, másnap reggel folytatja hazafelé útját.

Kezdetben mint a VI. sz. Kirligát körut 4 pontjáig; de itt nem elhagyni a széles sz. utat hanem ezen e. t. lf.

- 1) 1140 l: e. á: j. le
- 2) 410 l: j. egy út beágazik. Csak e. t
- 3) 70 l: az út a patak medrébe száll le;
- 4) 310 l: *Kirligát* (1 ó.) völgy találkozás (egy fűrészmalom romjaival): onnan hol b. a hegyről egy köves sz. út jön le: e. j. le, át a malom csatornán a
- 5) 40 l: patakhoz. ezen a kövekből készült átkelőn keresztül
- 6) 10 l: itt j. kny. az erdő sarkához
- 7) 20 l: innen vissza b. kny. s a gyepen át be az
- 8) 50 l: erdőbe; t mindenütt az uton a viz mentén s később ezzel b. kny
- 9) 250 l: egy nagy sziklatömb alatt el.
- 10) 20 l: e. a: b. le
- 11) 20 l: itt a kis patak köves medrében t. lf. a ferdén dőlő nagy sziklalap lábához az alsó zuhataghoz.
- 12) 50 l: *Zsuzsánna fürdőkádja*. Vissza a
- 13) 70 l: kilérőhöz s innen t. b. ff

- 14) 20 l: nagyon köves kis patakon át,
- 15) 80 l: innen lf. s
- 16) 100 l: kis szakadáson át.
- 17) 210 l: egy omlatagon át le a Jád partjára s ezen t
- 18) 100 l: ismét egy omlatagon át
- 19) 80 l:

Jád-liget.

Vad erdőbe, magas hegyek közé rejtett virághimes gyepek tükör a Jád mellett, félkörben ennek vizétől körül ölelve. Bájos kis idill. Ezen e. átmenve

- 20) 120 l: ff
- 21) 100 l: innen lf. a
- 22) 150 l: Jád partjára; ezen t
- 23) 120 l: egy gyepek, vizenyős köves hegyoldalban kis csermelyen át
- 24) 100 l: ismét egy vizenyős, dudvás hegyoldal kikövezett útján t.
- 25) 100 l: még egy ilyenén át s
- 26) 120 l: len a parton egy kis dudvás mezőn átmenve, j. f. s
- 27) 70 l: át a patakon, t. b. f. s
- 28) 40 l: a sarok bástya alatt el
- 29) 150 l: egy omlatagon s
- 30) 30 l: kis csermelyen s azon túl ismét egy omlatagon át
- 31) 100 l: ebből kiérve t. hullámszik az út a hegyoldalon s végre
- 32) 240 l: egy itt szokatlan terjedelmű vízszintes térségre egy tágas bükkberekbe jut le; ezen e. át
- 33) 100 l: innen t.
- 34) 50 l: csermelyen át;
- 35) 30 l: j. néhány l. jó bő forrás viz. Sik gyepek helyen t.

36) 70 l: át a patakon
 37) 200 l: ki a mezőre a Jád partján
 38) 210 l: e. á. (b. a Jád körut vizesei-
 hez) j. be kny. a gyepen a mellék patak völ-
 gyébe s odább a lejtő lábánál miadig j.
 tartva

39) 220 l: a *Firtli-zuhata*g alatt át a
 patakon s

40) 20 l: j. f. a kigyózóra az erdőben;
 41) 270 l: ki egy mezőre, ezen t
 42) 100 l: egy kis hajlást b. megkerülve t.
 43) 90 l: egy kis hajlason át;
 44) 50 l: az út az erdőbe mélyedve, b.
 kny. s mindig ff. tart

45) 130 l: egy félfedelű kolibánál el,
 46) 2280 l: egy omlatagos hajlást b.
 megkerülve t.

47) 30 l: e. á: j. le a padhoz
 48) 100 l: a *Hotvolé-esés* [1 ó. 20 p.]
 Innen vissza a

49) 100 l: kitérőhöz s most j. ff. a ki-
 gyózón

50) 410 l: hármas e. á: itt a középső
 kigyózón t. ff

51) 210 l: két faóriás (jegenye fenyők]
 közt el t.

52) 70 l: a bv. út meg szakad: itt j. f.
 kny. a jelölt fák után s

53) 20 l: b. kny
 54) 70 l: kissé j. merőn ff

55) 50 l: ismét kissé j. nagyon merőn
 fel egy kivágott erdő-utcán, mely

56) 100 l: b. kny
 57) 80 l: egy köves helyen kissé j. va-
 lamivel nyiltabb helyre;

58) 50 l: az utca megszakad. B. be az
 erdőbe. köves uton;

59) 40 l: a kövek közt b. később j. s a
 kövek közt megint j. kny

60) 110 l: j. kny. s e. f. a köves hegy-
 élen.

61) 150 l: egy határ dombnál j.

62) 40 l: egy ketté hasadt ledőlt nagy
 bükköt megkerülve j.

63) 30 l: b. s

64) 20 l: kissé j.

65) 30 l: a bükk s a nagy fenyő közt
 kissé b. s e. t. a hegyélen

66) 100 l: itt nagyon keveset b. a ge-
 rincz alatt;

67) 100 l: e köves helyen j. merőn ff

68) 30 l: b. a hegy éle alatt;

69) 180 l: j. f. kny

70) 10 l: b. kny. s f. a gerinczre; ezen
 b. t. (j. egy omlatag marad el);

71) 150 l: kis liget a fenyvesben: e. át
 s a legalyazott fenyőcskék mentén be az erdőbe

72) 60 l: itt az erdőben mindjárt j. kny s

73) 100 l: be a Lája felől jövő utba;
 ezen e. t.

74) 20 l: ki a

Crestyet ligetbe. (1 ó.)

ezen t. e. át

75) 20 l: e. á: b. át a ligeten

76) 70 l: be egy b. jövő gy. utba s ezen
 t. mindig a legalyazott fenyőcskék után ki egy

77) 160 l: kerek ligetbe (innen megy az
 út e. t. a Zengő-ligetbe.) Itt a száraz dőlt fát
 elhagyva, azonnal be kny b. az erdőbe a
 megjelölt fák után s t. ben a köves pásztor
 uton

78) 950 l: itt a kövesebbé vált út lejteti
 kezd;

- 79) 140 l: a jelölt fák mentén t.
 80) 130 l: egy omlatagon át
 81) 500 l: ki a fenyvesből a

Stina de Runk

szép nagy havasi mezejére. Ennek öblében e. t. ff

82) 160 l: kitárul az egész mező képe, s elől e. irányban feltűnnek a Stina de Izvor-nak fenyvesekből kibukkanó gyeplejtői. Innen le a hajlásba a j. oldali erdő mentén

83) 80 l: ennek sarkánál j. s mindinkább j. térve az erdő mentén. Elöl a Magura Rosiáni magaslik ki.

84) 190 l: a köves hajlásban a bővizű hideg

Stina de Runk forrás (35 p.)

Innen a Stina de Izor irányában a széles lapos meződomb oldalában egy legalyazott fenyőcske látszik: azon innen a domb aljában hosszú hajlás nyulik fel sötét fenyőfáival a mezőbe. A forrástól a lejtő csapásán e hajlás legfelső végének tartva kissé lejtve, a

85) 500 l: nyeregbe; innen ff

86) 60 l: át a vizmosás kezdetén s

87) 20 l: vigyázz! elhagyni az erdő sarka felé húzó csapást s kissé j. ff. tartani az egyes tömött csoportokban nőtt fenyőcskéknél.

88) 100 l: az első ily csoportot tiz l. j. hagyva, e. t. ff

89) 50 l: a másik csoportot már puska lövésnyire hagyva j

90) 50 l: az erdő b. 120 - 150 l. s később mind távolabb marad. T. ff a domb lejtője mögül kimeredő fenyőfahegyektől kissé b.

91) 150 l: az em. megszűnik. T. e. a Stina de Izvor távoli gyeplejtőjének tartva, a legalyazott fenyőcskék után. (J. a Boczásza. hátul a Pojeni és Bohogyó láthatók.)

92) 160 l: a megjelölt fenyőcskéknél el e. t. le az erdőnek

93) 150 l: egy más megjelölt fenyőcské-nél el, e. t. le s be az erdőbe; itt kissé j. kny le a liget aljában magában álló megjelölt fenyőcskéhez

94) 200 l: ennél egészen b. kny a jelölt fának, az erdő-utczába,

95) 50 l: be az erdővágásba.

96) 70 l: j. kny. Most vigyázz!

97) 60 l: elhagyni az utat s a jelölt fák mentén a csapáson b. kny

98) 70 l: be a sűrű erdőbe s t. a b. oldali lejtőn

99) 780 l: ki a vágásba;

100) 400 l: a vágást elhagyva, b. be kny a sűrű erdőbe; t

101) 200 l: b. sűrű erdő, j. növendék fenyves;

102) 380 l: az út b. be kny a sűrű erdőbe. J. a vágás szegélyén a bükkfák körül vannak gyűrűzve, hogy kiszáradva, a fenyőknek adjanak helyet. — T. mindenütt a sűrű erdő s a vágás határán visz az út.

103) 1000 l; egy sáros hajláson át

104) 100 l: be a növendék-erdőbe s ff a köves uton ki a

105) 710 l:

Stina de Izvor (1 ó. 10 p.)

havasi mezejére. T. e. le a

106) 200 l: nyeregbe, hol egy kis sástelep j. marad. Csak e. t. ff. Most vigyázz!

107) 200 l: a csapások elágaznak: egy részük b. f. megy az erdős tető felé: ezeket elhagyva, j. a lejtő oldalán, a gerinczet s a tető erdejét b. hagyva az egyes fenyőkkel tarkázott mezőn,

108) 700 l: a csapás b. kny.

109) 60 l: be az erdőbe jó széles bv. uton

110) 400 l: ki a mezőre;

111) 140 l: j. len a völgyben látszik a sebeseli duzzasztó. T. mindig a gerincz alatt ennek j. lejtőjén

112) 150 l: innen e. lf s

113) 110 l: az erdő csücskét át vágva,

114) 60 l: ismét ki a mezőre

115) 100 l: be a j. oldalt a duzzasztótól jövő széles útba s ezen b. e. t.

116) 40 l: innen b. az omlatagon felmenve

117) 20 l: a

Stina de Izvor forrás

vályával; jó hideg víz

T. menve a széles, köves uton emelkedve

118) 300 l: hosszukás kis liget, sok apró fenyőcskével b. az uttól; az em. megszűnik;

119) 100 l: e. á: elhagyni a nagy utat, s j. a hegy oldal gy. ösvényén lf a buczkás ligeten végig ki a

120) 300 l: nyílt mezőre s a

121) 80 l: nyeregbe (b. a hegyoldalban egy sztina az erdő szélén.) T. e. azon magaslatnak, melynek teteje erdővel van borítva s melybe a buczkás mező beöblösödik

122) 300 l: b. *viszhang*. T. e. gyengén emelkedve ama száraz fenyővárnak, mely az erdő szélén fekszik bordáit kimeresztve;

123) 200 l: ezt j. hagyva, kissé b. kny a csapásra, mely

124) 150 l: köves uttá fejlődve tér be az erdőbe.

125) 100 l: kis buczkás ligeten e. végig t. Innenfogva az út határt képez a belényesi püsp. uradalom s gr. Zichy Ödön remeczi uradalma közt.

126) 150 l: sűrű szálerdőbe érve, a szép szelid, lankás gerinczen halad az út t.

127) 850 l: innen lf a

128) 350 l: nyeregbe;

129) 100 l: e. á: b.

130) 500 l: e. á: j. Odább feltűnő gazdag fiatal jegenyefenyő-telepek kísérik sokáig az utat, melyek közeli atyafiaiktól, a luczfenyőktől tartózkodva, az idegen bükkösök társaságában sokkal jobban látszanak magukat érezni.

131) 790 l: a régi határdomb, mely e jelentőségét elvesztette, mióta a belényesi püspöki s a Bánffy-uradalom közt egy századig folyt határpör eldőltevel előbbi az utóbbtól az innen a következő hármashatárdombig nyúló területet szélében megayerte. Idáig ff; innen lf

132) 280 l: idilli kedves kis liget, sűrű bükkcserje-bozóttal övezve; ezen e. át t.

133) 100 l: be az erdőutczába, melynél szép fiatal bükkcserjés áll j. b. sorfalat, — gyengén em.

134) 120 l: a fasornak vége; be a szálerdőbe

135) 20 l: e. á: b. gyengén ff

136) 270 l: nagy hármashatár-domb: az uttól b. a remeczi, — j. a széles nagy erdő-lénian innen a belényesi püspöki, — túl a

Bánffy-uradalom. Az em. megszűnik s innen köves uton merőn lf

137) 420 l: e. á: j. nagyon merő, köves uton lf

138) 740 l: határdomb; az em. megszűnik.

139) 20 l: szép hosszukás kis liget; ezen t. végig

140) 100 l: be a szálerdőbe;

141) 300 l: egy bükkbokros ligetet elérve, ebben mindjárt j. kny s lf át a ligeten azon

142) 120 l: mohás dombhoz, mely a többiek közül nagysága által kiválik. E mellett el t. lf a hajlásban azon

143) 50 l: másik mohás dombhoz, mely amattól az eddigi irányban látszik s e mellett el, irányt nem változtatva

144) 90 l: egy hajláson s

145) 20 l: még egy kicsikén át

146) 80 l: egy utat elérve, a gabanczokat ezen j. leküldeni a vízhez vagy itt hagyni legelni s gy. t. e. át az uton mindig lf a hajlásnak: ennek felső részén át s ezt j. kézt tartva, t. lf annak mentén a gyepes oldalon út nélkül

147) 350 l: egy gy. utra: ezen b. t. a köves oldalban

148) 30 l: kis patakon át

149) 250 l: egy erdő-is-nem-is csalitasba.

Most vigyázni!

150) 120 l: elhagyva az eddigi ösvényt, j. letérni a bv. kigyózára, mely a szakadékokban, nagy sziklabástvák közt vezet merőn lf

151) 190 l: e. á: itt e. b. le ki a sziklapadokra

152) 30 l: a

Cancan-esés:

nem annyira magasságával, mint inkább víztömegével s szilajságával tűnik ki. De páratlanul áll a többiek közt e vizesés különösen kerekre vajt hatalmas sziklamedenczéjével, melyben forrongó lávatömeg módjára hullámzik-tombol örvényző kavargással zajongva a fékevesztett vízárja. — A patak neve *Sebesel*; a sziklaszoros maga pedig a nép nyelven »*Tyej Miskuluj*» (Misku-szoros) nevet visel; egy Misku neve parasztgazdától, kinek tulajdonához tartozik.

Itt megebédelve, esetleg a nagy medenczében óvatosan megfürödve s hazafelé indulva, vissza

153) 30 l: a kitérőhöz; most b. t. a víz mentén mindenütt a gy. uton

154) 400 l: egy omlatagon s

155) 20 l: még egy kisebbben és

156) 50 l: egy vízenyős, kikövezett hajláson át ki a gyepes lejtőbe vágott utra, mely később egy csapásban vész el: ezen t.

157) 180 l: egy szittyós hajláson át

158) 60 l: itt, hol b. a kákás megszűnik s a csapás elvész a gyepen: csak e. t. a víz felé be az erdőbe, melynek szélén

159) 20 l: ismét bv. út kezdődik, mely t.

160) 30 l: után még ki is van kövezve;

161) 30 l: innen a vízparti gyepen t.

162) 50 l: most szorosan a parton egy kikövezett dágványon át; azután t. a part mellett a gyepen

163) 100 l: eltérni a szittyó közt a víztől kissé j. a megjelölt száraz fenyőhöz

164) 50 l: innen e. t. a kőfolyás irányában, a legalyazott fák után, a kiöblösödött partszakadásnak: e mellett

- 165) 90 l: bele a nagy, köves lovagló
utba s ezen a víz mentén e. t. lóháton
166) 380 l: egy háromágu vizesés: a

Rizikó-zuhatag,

[így nevezve Melitskó Frigyes erdélyi kárpát-egyleti alelnöktől). Ide jön le b. a hegyoldalon az előbbi hármashatár-dombtól a Bánffy-uradalom és a püspökség közt határt képező nagy lénia. T. innen már ismét a püspöki uradalom területén

- 167) 140 l: a Sebesel kanyarulatán innen látható a túlparti

Kamasztorony

ff vastagodó termetével.

- 168) 190 l: visszatekintés még egyszer a Kamasztoronyra s azzal be az erdő köves utjára.

169) 280 l: egy a sziklafalhoz ragasztott fahidon átmenve, b. a

- 170) 20 l: **Kaldár-esés**
a régi határon.

171) 2500 l: az út magasra emelkedik a kirugó hegyoldalon;

- 172) 50 l: j. egy más út ágazik bele s azután

173) 20 l: j. ismét f. kapaszkodik,

- 174) 20 l: b. kny s a partszakadás peremén t. lf

175) 120 l: patakon át s a merő hegyoldalba vágott uton t.

- 176) 120 l: ismét f. a merő szakadás hegyoldalába vágott utra;

177) 400 l: ki egy nagyobb szittyós, köves mezőre; e. át s

- 178) 150 l: be az erdőbe;

179) 250 l: itt a merő partszakadásnak legszélén visz az út. Lóról leszállani!

- 180) 230 l: az út ismét emelkedni kezd s

181) 70 l: újra leszáll a vízpartra.

- 182) 200 l: a tulparton egy patakot vesz fel a Sebesel.

183) 330 l: az út em. kezd;

- 184) 200 l: a szakadás fölött el t. Elöl a Magura Rossiáni hegy-gulája, melyet meg kell hazafelé menet mászni

185) 190 l: ismét egy partszakadás fölött el s t. lf

- 186) 500 l: elől a nagy

Sebeseli Duzzasztó fala.

- 187) 20 l: j. egy *csurgó*;

188) 230 l: a faüzlet felügyelőjének háza *vendégszobával*.

Innen a fausztató csatornában t. ff a j. oldali patakon

- 189) 250 l: át a vizen az utra, mely a tulparton mélyed be az erdőbe s ez utat

190) 90 l: elérve s azon b. kny be a zöld utczába

- 191) 60 l: itt e. tág utczából a köves uton b. be az erdőbe, megkezdve a hosszú kapaszkodást fel a *Magura Rossiáni*-ra. Az út lankásan indul s halad t.

192) 1900 l: itt merő és köves lesz; de

- 193) 270 l: ismét nagyon menedékesen halad a fenyőtűtől s mohától puha talajon ff

194) 450 l: a sűrű erdőből b. tér bokrokkal, málnással, magos fűvel borított szabadabb helyre;

- 195) 300 l: ismét be a sűrű erdőbe.

196) 190 l: kilátás j. a Stina de Runk és

Stina de Izvor havasokra. Az em. megszűnik s az út a hegy oldalában visz t. a

197) 160 l: nyereg kis gyepes ligetébe.

Itt j. kny a gerinczen a jelölt fák után és

198) 100 l: kissé b. térni a gerincz alá,

míg

199) 50 l: a csapás ismét előtűnik: ezen t. a ligetben; a gerincz magosan marad. j. fen.

200) 100 l: az út az erdőbe tér s

201) 100 l: ki a gyepes hegyoldalra: ezen e. t.

202) 100 l: b. a Runku Capri szép havasi mezeje látszik. T. ki egy

203) 320 l: sással ellepelt nyílt mezőre: ezen e. t. a nagy és kis csúcs közti nyeregnek, a merre nyílás látszik a b. oldali nagy fenyves s a j. felnyúló hegyes erdőcsücske közt, — mindig ez irányt tartva, míg

204) 260 l: a csapás kissé j. kny egy másfél m. magasságig legalyazott magános fenyőcskének.

205) 40 l: most az erdőnek e. t.

206) 100 l: be egy bokrosba s

207) 50 l: ki a nyílt mezőre: ezen nagyon kicsit j. kny t. lf

208) 210 l: az erdőt elérve, be a jól kijárt, de sáros utra, sáros növényzet közt

209) 500 l: b. térni az erdőben (mindig a jelölt fák után), azután ki s

210) 80 l: újra be az erdőbe; de

211) 100 l: j. már csak ritkás — és

212) 300 l: pedig egészen letarolt erdő kíséri az utat

213) 200 l: itt a letarolt erdő elmarad, a sáros út megszakad; e. t. egy

214) 60 l: szép nagy kerek ligetbe; a

Csataria (Vadaskert).

Ezt elérve, mindjárt j. kny a gyepen s egy fenyőcske lábánál heverő pár nagyobb sziklatömbnél el, e. t. a

215) 90 l: nagy szekérutra: ezen j. t.

216) 10 l: az uttól b. lejjebb a hajlásban, hol vízi növényzet tenyészik, — jó hideg forrásvíz. T. az erdőbe a köves, vizes nagy sz. uton, mely odább patakmederül is szolgál,

217) 450 l: a patakon át ki az erdőből a nyílt mezőre s itt e. t. azon szakadásnak tartva, mely a gerincz alatt s egy magános fenyő fölött látszik; de

218) 250 l: fenyőt és szakadást j. hagyva, a hajlásan át a kis törmelékszátony fölött b. f. kny a hegyoldalon látszó csapásokra, mindig a gyepes hegyoldalon haladva t.

219) 70 l: egy hajlásan át t.

220) 650 l: lassankint b. be kny a hajlásba s ezen át t. be a

221) 100 l: nagy sz. utba: ezen e. t.

222) 500 l: j. kny a nyeregnek, de nem át a gerinczen, hanem

223) 180 l: b. térni a domb b. oldali lejtőjén látszó sz. utra s ezzel

224) 100 l: j. kny a

225) 100 l: nyeregbe; itt elérve a sz. utat, ezen e. t. ff a köves orom alatt fel a

226) 360 l: *Piatra Calului* (Lovas hegy) nyergébe. Innen e. t. le a sz. uton, de

227) 300 l: ezt elhagyva, b. felmenni a gerinczre a **Rája** (Paradicsom)-kilátóhoz a Dragánra. T. a sz. uton az

228) 3150 l: oszlophoz, hova a Dragánból a sz. út feljön. Itt j. kny t. ép úgy, mint a VIII. sz. Nagyhavas körutnál le van írva, — hazáig. Az oszloptól 300 l: haránt j. az erdő-

nek az uthoz hajló része felé kiáltva: érdekes viszhang van.

XIX.

Éjféli körut.

(A meziádi bál)

A meziádi cseppkőbarlang az aggteleki után hazánknak legnagyobb, legszebb cseppkőbarlangja. Oly nagy terjedelmű s oly sok elágazása van, hogy hat-hét órát kell benne eltölteni annak, a ki az egészet látni akarja.

Biharfüredről kocsin öt óra járásnyira van; onnan vissza Biharfüredre fel jönni, másfél órával még többet tart; e szerint gondolni sem lehet arra, hogy még a leghosszabb nyári napon is reggeltől estig innen megjárhasa az ember. Ott hálni nincsen kellő alkalmatosság; mert csak a barlang előcsarnokában lehetne — és pedig előre oda rendelt és vitetett szénán aludni; — a mi, nem számítva az ezzel járó kényelmi áldozatokat, csak nehézkesebbé s költségesebbé tenné a kirándulást.

De bár nem lehet egy nap alatt a barlangot megjárni: mégis van egy mód, azt kint hálás nélkül megtekinteni. — A nehéz feladat megoldásához Carneval arzenájából kell az alkalmas eszközt kilopnunk.

A kisvárosi vagy falusi bálba más faluból jövő vendég megérkezik kocsijával, ott mulat reggelig: akkor kocsira ül s megy hazafelé, hóbiskolva az uton addig is, a mig ott-hon kipótolhatja az éjjel elmulasztott nyugalmat.

Erre a kaptára kell a meziádi kirándu-

lást is huzni. Biharfüreden megebédelve, 1¹/₂—2 órakor kocsira ülni; este a barlanghoz megérkezve, ott az előcsarnokban tüzet rakni, megvacsorálni; akkor bemenni a barlangba, azt végig megnézni, hajnalban kijönni, megreggelezni, kocsira ülni s délre Biharfüredre haza menni.

Az út Budurásznán, Kuraczelen és Meziádfalun keresztül vezet (Kisbelényesen át rövidebb, de rosszabb) s csaknem a barlangig kocsival járható, habár Meziádon túl a barlang felé már nagyon köves. A barlangon alul, hol a kocsik maradnak, jó bő forrás van.

A négylángu stearin-fáklýákon kívül elkerülhetlenül szükséges, magnézium-szalagot is vinni bőven, mert a barlang legszebb részei csupán ily világításnál adják ki teljes szépségüket.

A bemenetelnél nem szabad melegen felöltözni; mert a barlangban nincsen hideg; s a ki nincs felhevülve vagy megizzadva, az bátran bemehet minden felső ruha nélkül, sőt ha ilyet visz be, az később majd alkalmatlanná válik rá nézve oda bent, hol a folytonos fel- és lemászkálás bőven fejleszt ki annyi meleget, a mennyi a barlang nyolcz foknyi hőmérsékletének pótlására szükséges.

Vezetőre a barlangban semmi szükség nincsen; de nem is található Meziádon oly ember, ki az egész barlangot bejárta volna s ismerné. Ez azonban ne riaszson a barlang megtekintésétől senkit se vissza; mert a barlang belseje úgy el van utjelzéssel látva, hogy csak némi vigyázat mellett is eltévedni benne nem lehet. Két- és négyszárnyu mutató nyilak vezetik ugyszólván lépésről lépésre a látogatót, — az egyik alak a befelé, — a másik

a kifelé vezető utat mutatva. A *bny* betűk jelzik a benyilókat, azaz olyan szárnymeneteket, melyek zsákutcát képeznek, honnan ismét vissza kell a főutra jönni. Ha ily benyilónál *Ű* betű van, ez annyit jelent, hogy az üres, oda nincs miért bemenni.

A barlangban ben, körülbelül közepe táján, a Jákob kutjánál, elég jó ivó víz van a cseppkőmedencékben: ott falatozni is lehet.

A barlang Belényestől három órányira van; így tehát onnan is csak a leghosszabb nyári napon, nagyon korai indulással járható meg jól reggeltől estig. Legcélszerűbb ennél fogva a Belényesből jövőnek is az éjszakát használni fel a barlang megtekintésére; és pedig — ha esetleg a hajnali vonattal Belényesből tovább akarna utazni: este 5—5¹/₂ órákor már meg kell a barlangi körutat kezdenie.

A barlang előcsarnokán át s a b. nyíló mellékkapu alatt elhaladva, a barlang kétfelé ágazik: itt előbb be a b. oldali ágba s ebben nem messzire b. a falon a

(175 l.) **Fehér Torony.** Innen ismét vissza fordulni s a két ág közé benyúló sziklafal mentén körül a másik ág j. oldali falához, az erkély alá, melyhez a feljárót a sziklalejtőbe vágott lépcsőfokok képezik

(50 l.) Itt e feljárón f. az az erkélyre s a

(32 l.) **Pizai Torony Modellje** mellett t. ff a görgeteglejtőn az **első emeletre**, és ezen t. az

(70 l.) 1-ső benyilóhoz. Itt be j. s imitt-amott sziklákon s cseppköveken fel-le mászva, a

(90 l.) **Kápolnába**, chóruossal. Ezen keresztül e. s egy bujtatón át be egy — a

mennyezet alacson volta miatt mélyre kiásott árokban a

(21 l.) **Vörös barátok klastromába**

b. az *Oltárral*.

Innen vissza ismét a benyilón végig ennek bejáratához (111 l.) s itt a főmeneten j. t. a 2-ik benyilót elhagyva, egy nagyobb csoportban

(90 l.) a **Lehel kürtje**, egy csavart alakban nőtt cseppkőképződmény. Ezt j. hagyva s a csoport alatt a sziklás uton j. s azután kissé b. tartva, a fal mentén t. (nem b. le!) a természetes sziklahidra, mely az első emelet tárnáját a földszinti altárna fölött elvezeti. Mély belátás ebbe j. és b. a hídról.

A hidon átmenve, t. e. a széles tornász (125 l.) a

Frigyszekrény.

egy csillogó rózsaszínű kristályokkal kiveret tetemes cseppkő alkotmány:

Mindjárt tul rajta a menyezetes

Szószerék.

s ettől j. kissé odább a szakadék mélységéből kiemelkedő

Nagy orgona.

Innen b. át a nagy kerek csarnokká szélesedett tárna tulsó oldalán (E nagy terem a *Denevér-csarnok* melyben a guano miatt óvatosan kell az imitt-amott kikövezett nyomot keresni.)

Ennek mentén több benyiló van; az egyikben

A király esküje :

egy vörös mezű magas alak, égnek emelt jobbajával. Egy másik mélyedésben az

Apró Szentek Kápolnája.

(500 l.) Falépcső, mely a **2-dik emeletre** fel vezet. Ezen felérve, *vigyázn*i mert mindjárt fen j. nagy mélység tálong. Ezt j. hagyva s mindjárt odább egy léghuzamos helyen egy elefántfej alaku képződménynél j. kny t. hol fel hol le a szűk menetben. A hol ez kétfelé ágazik: b. t. Pár lépés innen b. a falon egy vörös alak: a *Hóhér*. Tovább a kikövezett nyomon s azután egy nagy *Candalup-dínynye* mellett el s j. kny ki, egy tágasabb csarnokba a

(240 l.) Pálma

egyedül álló s a menyezetig érő kőmása. E mellett j. el s le az omlatag uton, mely

(40 l.) kétfelé ágazik: itt nem le b. a mély sziklagádorba, hanem e. j. az

Ördögnyak

nevű keskeny gerinczre, mely a két mély szakadék közt emelkedik ki élesen. (Ez az egyedüli út a barlang belső részeihez, honnan ismét ezen kell vissza jönni.)

E gerinczen végig, t. ff, később egy kis czirkuszon keresztül

(170 l.) b. egy benyiló: mindjárt kezdetén egy nagy cseppkő alkotmány áll melynek külső fele rozsdás-barna, a belső pedig fehér. Itt kezdődik a

Vöröstorony-szoros

benyilója. Ezen be s a sziklalejtőta bevágott nyomadékokban harántolva,

(70 l. e. á: itt j. be, a

(60 l.) **Purgatórium.**

Vissza az e. á-hoz s j. t. a szorosan mely mind kanyargósabb s szűkebbé válik úgy hogy némelyhol csak oldalt fordulva, lehet benne előhaladni; a szoros végén

(82 l.) a kis váracs a vörös tornyokkal.

Vissza ismét a benyiló kezdetéhez; b. t. és b. be a zúzott kővel hintett úton, mely a

Seherazáde kertjén

át csavarog. Innen kiérve, t. a

Méhes-en át a Jákób kutja :

egy rozsdavörös barlang iszappal bevont halom, vitzartó medenczékkel. Ez a tágas csarnok egyszersmint az *Ebédlőterem* is: a méhkasok mézén kívül ott a nagy méhkas fölött lógó szalámi, odább lecsüngő szalonna oldalak s közel ide mindjárt a Tejcsarnok; szóval egész éléskamara.

Hanem ez az ebédlő és környéke egyáltal azon része is a barlangnak, a hol leginkább kell az utmutató jelekre vigyázni! mert itt nagyon ágas-bogas a barlang elrendezése és beosztása.

A Jákób kutjához közel van mindjárt t. a

Három Párka

szép fehér cseppkőből.

Odább a *Tejcsarnok*: egy benyiló, honnan a kővé vált tejpaták ömlik ki. Azután

egy másik, legvégében egy kis *miniature boudoir*-ral. Végre egy szűk, rövid, de tekervényes folyosó végén egy fülkeszerű bemélyedés, ünnepélyes mondhatni komor hangulatu cseppkőredőzettel :

Pluto házi kápolnája.

T. menve s az e. á.-nál b. tartva, a szűkebb tárnából ki egy tágulásba s itt rögtön tel a

(480 l.) kőbe vágott lépcső fokokon : a

Diszterem

pazar redőzetű függőnyzettel s draperiákkal. Közvetlen az út mellett egy nagy lapos, vékony, halvány-sárgás-rózsaszínű cseppkőtábla : mögé tartva a fállyát vagy magnézium-szalagot, ennek fénye átdereng rajta s tündéries hatást tesz.

Ennek szomszédja mindjárt kissé felebb a

Gyászterem :

sötét fátyollal bevo nva minden ; hangulata az előbbiének legélesebb ellentéte : mint az életben, ép oly közel állanak itt is fény és árny egymás mellett.

Innen vissza s b. t. ff szűk, sáros, némelyhol kissé kényelmetlen feljárókon a

(160 l.) Siralomház

komor celláiba. A felsőbből egy bujtatón át ismét le óvatosan a meredek leereszkedőkön ! a

(25 l.) **Harangjáték** csarnokának bujtatójához. Ezen át le a harangcsarnokba, hol az írónnal keresztezett függő lapos redőkből könnyű csont darabbal, vagy ércz

pálczikával a harangszóhoz hasonló hangokat lehet kicsalni. (Ily zeneileg csengő cseppkő nagyon sok van mindenfelé a barlangban, írónnal keresztezve. Czélszerű tehát arra alkalmas kis könnyű fém pálczikákat is hozni, melyekkel azokon játszani lehessen.) A harangszó különösen akkor tesz kellő hatást, ha nem közvetlen közelből, hanem távolabbról, például a szomszéd csarnokból halgatja az ember.

A harangjáték csarnokából kényelmetlen szűk bujtatón át ismét feljutva a Diszterem előcsarnokába, itt le ismét a kőbe vágott lábnyomokon s b. t.

Odább j. ben egy sötét mélyedésben karcsu oszlopok látszanak egy csoportban : a

Szent Dávid Hárfa

a megjegyzett három oszlop egymással össze kongatva akár fa pálczával is szép csengő érczes haranghangot ad. — Még előbb a *Mátkepár* : egy kettős alak.

T. j. a **Hét Vezér Satora**, s azután mindjárt j. egy szűk alagutba a mennyezet alacsony volta miatt le ásott árok uthan be kny : ez a

(35 l.) **Szürke nénék Klastroma** ; ezen végig menve, ki ismét egy

(34 l.) tágabb, bár alacsony mennyezetű terembe :

A Katakombák Oszlopcsarnoka ;

ebben j. lf kny. a törmelékes uton, a **Katakombák** cellái között el t. ki s j. egy tágabb terembe : a

(100 l.) **Csontház.**

Ennek iszaptalaja meg van sűrűn a

barlangi medve kihalt fájának ősvilági csontmaradványaival tömve; de a csontok gyengébbek, porlékonyabbak, mint az oncsászái barlang csontjai. A csontbőség a csarnok alsó szakadásának falain eléggé fel van tárva.

Itt vissza fordulva, j. át a patak medrén e. az elől látszó tárna nyílásának; ebben t. ff főleg karcuságukkal kiváló cseppkőképződmények közt: ez a

Parkettás Tánczterem;

parkettáinak rajzát a medenczék adják meg, a közöttük kiemelkedő lapos, sima peremeikkel s párkányaikkal (Hic Rhodus, hic salta!)

Ezen végig, mindig emelkedve, az e. á-nál j. s legfelső részéből, hol hangulata már megváltozik s melyen túl kezd már iszapos lenni, — kissé vissza s most j. egy bujtatón át le a

(245 l.) **Szentek Szentje.**

gyémánt ragyogású kápolnájába. Itt nem kell a magnézium-szalagot sajnálni! E. t. a következő benyilóhoz: itt j. be: a

(25 l.) **Mater Dolorosa Kápolnája:**

az oltáron három sötét, gyászos alak egymás mellett; a középső kimagaslik közülök. Itt a benyilóban t. később beásott uton, mely odább megint megszűnik; egy szűkebb helyen át; odább j. három mellékszárny egymásután; végre egy egész szoros folyosón merőn f. a sziklalejtőbe vágott lépcsőfokon a festőileg redőzött cseppkő falazat mentén, a míg lehet s innen ismét vissza a Mater Dolorosánál a benyiló torkához

(280 l.) itt j. t. a *vörös katakombák* üregei mellett el, egy benyilót j. elhagyva, az

e. á-nál j. s végre a *sütőkemencze* mellett ki a tárnából s j. kny ismét a *katakombák* cellái közt t. ki egy tágabb a csarnokba. ff. a dombra itt: egy kimagasló cseppkő alak körül kis kamasz-cseppkövek: az

Iskola.

Innét le s j. t. menve s odább vissza tekintve, egy

Hóhid

köti a magasban a két sziklafalat össze.

T. a katakombák oszlopcsarnokában j, kny s a törmelékes, száraz mederben ff menve. előtűnik a menyeyztről lecsüngő hófehér

Nagy csillár,

mely nem cseppkő-, hanem a vízből kimart sziklaképzőgmény. T. f. a köves feljárón (110 l.) a b. oldali cseppkőbombhoz s az ennek oldalába vágott nyomadékon végig a

III-dik emeletre,

mely egyetlenegy helyiségből áll: a

Gyermekkert,

Innen j. t. f. a cseppkődomb lábnyomadékain a

IV-dik emeletre

mely a **Gloriette** gazdagon rojtozott rondellájával kezdődik. Ezen keresztül menve b. kny a szűk, ala-

csony folyosón. Ennek végében, hol cseppkővek állanak az utban, ezek közt előbb j. a

Buffet

helyiségébe; onnan vissza s most t. az utban álló cseppkőoszlopok közt óvatosan keresztül bujva, és sem önmagában sem azokban kárt nem téve, az e. á.-nál e. j. t. haladva, b. megnyílik a barlangnak ha talán nem is éppen legpazarabb, de legfantastikusabb, legkápráztatóbb csoportalkotása: az

Udvari bál

(88 l.) T. ismét e. á.: b. egy folyosón t. s odább ismét b. be kny a cseppkőlejtőbe vágott nyomadékon a folyosó végébe rejtett kápolnához: a

Keresztelő Medencze.

tündérkezektől alakított fodrozatával s művészecsetre való színezésével. Ha az előbbi a barlangnak legfantasztikusabb úgy emez talán a legfinomabb, legelőkelőbb izlésű, legtöbb gyöngédséggel alkotott, legbájosabb mester-műve.

Innen vissza a folyosón, az e. á.-nál j. s az Udvari Bált j. hagyva, b. f. a

Hárem

csarnokába, fehér oldaliszkokkal. Ebből kissé f. menve, b. nyílik a

Csungli Jámen

fülkéje, a tanácskozó kinézerekkel. T. j. ff az izzapos sziklás lejtőn. Fentebb

Vewrewhegy Dávid és Tojás Dániel :

fen egy nagy vörös alak; lábánál len egy kisebb; a háta mögött még kisebbekkel: az ispán az uradalmi személyzetet uruk elé tisztelegésre vezetve.

E mellett t. f. s azután b. kny a cseppkődomb lejtőjébe vágott lépcsőfokokon óvatosan felkapaszkodni az

V-dik emeletre

mely csak egy csarnokból áll: a (180 l.)

Pluto Mausoleuma :

sötét hangulatu, de gazdagon kiállított s díszített terem.

Innen mindenütt ugyanazon uton vissza; de most lf menőben még sokkalta inkább óvatosan s nagyon vigyázva a lépcsőfokokon a IV-dik emeletre s a *Háremen* keresztül s az *Udvari Bál* mellett el s azután a cseppkőoszlopok közti bujtatón az e. á.-nál j. kny végig a szűk alacsony folyosón, a *Gloriette*-en át le a lépcsőn a (185 l.) III-dik emeletre, és itt eltérve a feljövő uttól nem b. hanem e. át menve a gyermekkert bubái közt, vigyázva óvatosan leereszkedni a meredek leszállókon a II-dik emeletre. Itt egy chaldeai írással borított nagy kőlap mellett el azon ponthoz, honnan a

Napoleon trónusa.

látszik: egy gazdagon redőzött, hófehér függönyzetű szikla-menyezet, ben a trónus üregével. T. e. j. a jelek után, odább még egyszer visszatekinteni a

Jeges medve

álló alakjára, melyet a víz esztergályozott ki a sziklából. T. e. j. kifelé a (85 l.) *Szürke Nének klastromának* folyosójához s ezen az árokban végig ki, a *Hét Vezér* Sátora mellett el, de most nem j. az ide jövő uton, hanem e, t. a *Mátkapár* mellett el egy cseppkőalakokkal benépesített dombhoz, melyre stalagtitkok ereszkednek a menyezetről alá: a

Kalvária.

Ennek lejtőjén át, t. a Jákob kutját á j. hagyva, a nagy *Méhkas* mellett el, le a kőlejtőbe vágott nyomadékokon a (Sheherazáde kertje j. — egy üres benyiló b. marad) a hajlásba s onnan az iszaplejtőn t. f. a *Vöröstorony-szorost* a nagy felemás cseppkőképződménnyel j. elhagyva, mindig a főmeneten, a kis *Czirkušon* át, le a törmeléklejtő kigyózóján az *Ördögnyakhoz* s ezen végig menve, most nem b. f. hanem j. le kny az omlatag kigyózóján a nagy gádorba mely a

Végzet Ujja

mellett (egy hüvelyk- és mutatóujjat mimelő fehér cseppkő alak b.) levezet a

(200 l.) Földszint Nagy Altárnájába

Itt leérve, b. egy kiásott, de még mindig alacsony tárnán be s ezen keresztül a magasabb menetbe kiérve, ennek köves talaján j. kny nem messze b. a nyílásban érdekes szép cseppkőképződmény látható: a

Medencze-sor.

jó izlésű korrekt elrendezéssel egymás alá helyezett, fokozatosan nagyobbodó fodrozott medenczék, melyek egy asztali emeletes nagy csemegetartónak csészéihez hasonlólag emelkednek egymás fölébe. — Innen vissza ismét az alacsony bujtatón át a *Nagy altárnába* (100 l.) s itt a köves, száraz patakmederben, egy szűk, sziklás szoroson át tágabb helyre kiérve, j. f. az alacsony terrászra (mert a meder nagyon köves) s odább ennek félbemaradt vagy letördelt cseppkő-csőcseléke közt — mi közben b. egy vigyázatra intő kőkoszorúval körített gödör lent elmarad — végre a kőlépcsőn le ismét a mederbe s ennek egy nagy sziklás — de rövid szakaszán t.; odább ismét b. f. a terrászra, melyről a fal kirugó szögleténél pár kisebb cseppkőnél leszállva, az Altárnán t. kifelé, mindig ennek inkább b. oldali fala közelében, a mellékmenetekből kinyúló néhány törmelékdombon át, két fehér cseppkő boglyát j. hagyva, melyeknek felülete sűrű fodorbálózattal van borítva s a fodrok közti apró medenczék pedig telvék cseppkőeprecskékkal. — Az Altárna menyezete is gazdagon van imitt-amott függő csapokkal diszítve

B. egy merő benyiló felvisz az *Alsó* és a *Felső Páholy*-ba. Hogy azonban ezek láthatók legyenek: valakinek föl kell oda fáklával vagy magnezium-szalaggal menni s előbb az egyik — azután a másik páholy ablakába a világítószerral ki állania, — a mi érdekes képet ad. — T. ki, az 1-ső emeleti erkélyfeljáró mellett el, honnan már látszik a napvilág, — a barlang nagy *Főportáléjához*

(600 l), melylyel a barlangi körut be van fejezve.

A most következő öt körút mindegyike érint egy helyet, mely Biharfüred környékének legkieesebb, érdekesebb, legkedvesebb pontjai közé tartozik. Ez a Golgotha (a nép nyelvén Breásza). Már bájos fekvésével is lebilincsel: szép zöld pázsitos mezejét egy oldalon élesen szakgatott sziklataraj, — a másikon sötét fenyvesek komoly zöldje szegi be. Elöl a Bohogyó égnek meredő, hatalmas sziklagulája tekint rá felhős otthonából: míg másik oldala fel van a szép szabad kilátásnak tárva a Vaskoh-belényesi völgyre, a Codru-Moma és Bihar hegylánczaira. — Akarsz naptól derült puha pázsiton sütkérezni? — itt megteheted. Akarsz árnyas fenyőlugasban hűsölni? van itt ilyen is: tessék besétálni! — Szomjas vagy? üdítő italt kívánsz? — itt bugyog ki a hegyből szemed láttára az istenáldotta jó kristályviz. — Festői panorámán óhajtasz pihenésedben elmerengeni? — nézz oda le a Kőrös völgyébe, vagy oda fel a maga előtt mindent eltörpítő sziklaszörnyetegre! — Akarsz talán időtöltés, étvágygerjesztés vagy lejtőzés végett kényelmesen czellengeni egy-két negyedórát előre-hátra? — Menj le a Golgotha három sziklacsompójára felnéző gyepdivánhoz; vagy menj végig a Jozafát-völgy szakadékanak mélységeiből kiemelkedő

sziklagerincz peremén: s a megkapó képek egész sorozata fog e rövidke idő alatt szemed előtt elvonulni. — Idill után sóvárogsz? — ott a legelésző nyáj, csengőjével s a pásztor furulyájával. — Ehes vagy és nagy lakoma élveiben kívánsz duskálkodni? — ott a Hôtel Tarisnya. — Szóval megtalálhat itt a kiránduló mindent, mi a szabadban való tartózkodást könnyűvé, kedvessé, kellemessé teszi; s alig van Biharfüred környékén hely, mely annyira alkalmas volna rá, hogy ott a napot majális módjára kellemesen eltölthesse az ember. Azért tehát még azon idevágó körutaknál is, melyek — mint a Pojeni-körút s a Rádás-körut Bajországbán — tulajdonképen fél nap alatt megtehetőek: ajánlhatóbb és kényelmesebb, — ha idő van hozzá elég szép és elég bő, — úgy rendezni a kirándulást, hogy délfelé ide érkezve, ebéd után még néhány órát itt tölthessen a társaság.

XX.

Pojeni körut.*)

(19380 l. — 700 m. em. — 6-8 ó.)

(Csaknem egészen lóháton tehető meg.)

Kezdetben mint a VIII. sz. Nagyhava körut 28) pontjáig. De itt, hol a köves sz. út

*) A Pojeni azon lapos kupola alaku orom, mely Biharfüredről helyből látszik.

elvéssz a gyeppen: nem e. át a gerinczen, hanem b. fordulni a kupola lábához s ezen ff, inkább kissé j. tartva; később, magasabbra érve, kissé b. tartani s fel a

1) 740 l: csúcsra, mely alatt talán kissé többet ígér, mint a mennyit fen nyújt. É K-re a *Vlagueásza* háztető alaku nagy tömege s a háromcsúcsu *Boczásza*, — DK-ré a *Nagy Bihar* csoportja látszik. Kelet felé a főgerincz hosszu vonala zárja el a kilátást. D-ről s Ny-ról a Körös völgyében *Vaskoh* és *Belényes* fehérlenek a távolban, hátuk mögött a *Codru-Móma* lánczolataival s a menyházai hegyekkel. — Ama koporsó alaku hosszu gerincz, mely alatt *Vaskoh* házai derengenek: a *Móma*; ama tevepúp gyanánt kiemelkedő csúcs a hegyláncz legmélyebb részén: a menyházai *Cserbásza* (Szarvashegy.)

Innen le e. a Bohogyó sziklagulájának s az alatta koparló utnak tartva s mindig a kevésbé köves és borókától tisztább vonalat válogatva, a

2) 1000 l: nagy sz. utra. E ponttól e. előre látszik egy kis sziklás oldal, fenyőkkel: alatta vereslő csapások indulnak le a nyeregblől j. le a hajlásba. A köves, nagy sz. uton e. ezen csapásoknak tartva és

3) 280 l: ezek kezdetét elérve s j. kny azokon t. lf a hegyoldalban vezető köves utra (melynek neve a népnél: a *Fericsei Pláj*) e. a *Baj-csúcs* irányában (melynek egyik oldala sziklás és tetején gyer fenyőfák láthatók). — T. menve, hivatogatólag néz át balról a *Golgotha* szép zöld mezeje sziklapártájával.

Vigyázní az e. á-ra!

Az erdőhöz közeledve,

4) 1200 l: egy sziklás hegyoldalnál e. á:

itt elhagyva a lovakat s a ff menő köves utat, b. letérni a bv uton az

5) 100 l: erdőbe; ebben

6) 80 l: egy köves hajlás patakján átkelve, a gyökerekkel át meg át font lejtőn merőn le s

7) 120 l: egy óriási nagy, lapos sziklatömbnél (*Herkules parittyaköve*) b. és

8) 20 l: egy sziklabástya alatt j. kny azután ismét a gyökerekkel gazdagon megspékelt lejtőn nagyon merőn lf s végre néhány kanyargás után — mindig a jelzett fák mentén ki az erdő szélére: innen, a mint ki lépni az erdőből, szépen látszik b. a *Bethlehem*, a szakadékba letekintő sziklakoronájával. T. le egy

9) 110 l: köves hajlason át; e. t. a csapáson, el a nagy sziklacsoporthoz, melynek rétegei egészen sajátságos, feltűnő alaku vizvája csatornácskákkal vannak megvonaloza, mintegy cancellirozva. Innen t. e. ff a magában álló nagy fenyő irányában; s ehez közelebb érve, j. le a hajlásba a

10) 300 l: *Golgotha forrásához*. Táborozás, pihenés, ebédelés. Csatlakozás a köves Pláj-uton szintén ide került muczikkhoz.

Innen a gyeppen át e. a sziklataraj csorba sziklája felé indulva

11) 120 l: a kivágott gy. uton t.

12) 70 l: b. vicsoritja rád a fogait az

Anyós,

egy éles fogakkal felfegyverzett, tátott száju krokodilus. — T. a gy. uton

13) 30 l: e. á: itt j. t.

14) 50 l: e. á: b. le a sziklagádor ki-győzőján a

17) 70 l: gyepdivánhoz, melyre — a három keresztfát ábrázolva — a

Golgotha három sziklacsompója

tekint sötét-komorán alá.

Vissza f. a kitérőhöz

18) 70 l: itt az e. á.-nál most b. kny a szikla körül s

19) 20 l: ismét b.

20) 20 l: j. kny

21) 10 l: b. előtűnik a

Golgotha sziklavára

melyben a természet mint utánzó művész mutatja be magát, festői várromokban emberi mű emlékét ábrázolva.

Innen t. f. kny a sziklák közti feljárón a sziklagerincz bubjára

22) 30 l: erről e. t. a *Jozafát-völgy* szakadéka felett huzódó sziklataraj peremén

23) 40 l: j. le az afonyás oldalba s

24) 30 l: egy szikla sarkánál ismét b. kny t.

25) 80 l: ki az afonyából b. a gerincznek f. a sziklás feljárón

26) 5 l: a sziklák közti hézagot átugorva, t. a sziklataraj élén

27) 35 l: itt j. le az afonyás oldalba s

28) 20 l: b. kny s t.

29) 60 l: ismét ki a sziklagerinczre, de mindjárt megint le j. s

30) 10 l: b. kny az afonyás oldalban; t.

31) 20 l: ujra ki az éles sziklatarajra s ezen e. t. a meredély szélén; végre a gerincz merő ereszkedőjén leszállva

32) 90 l: j. s

33) 10 l: b. kny az afonyás oldalban

34) 70 l: a szikla sarkának réteg-lépcsőin b. f. ismét a gerinczre s ezen e. t.

35) 30 l: b. len a gerincznek egy bordájára építve áll a

Rakott Torony.

lazán egymásra helyezett kvarczitkő-réteglapokból össze állítva, mintha emberkéz meszterkedett volna rajta.

A Golgotha kvarczit-sziklái közt még szépen kiképződött kvarcz-kristályokat is találhat egész fészkekben az, kinek kedve s ideje van a keresgélésre.

Innen vissza ugyanazon uton a

36) 850 l: forráshoz, melyre j. egy ölelkező sziklapár

Sámson és Delila

néz alá.

Lóra ülve és hazafelé indulva a forrás hajlásának felső részén, attól m. e. 10—15 l. felebb b. húzódó csapásokon ff. bástát fordítva a Bohogyő sziklapiramisának, az alsó erdő szélétől m. 15—20 l. távolságban haladva

37) 150 l: j. nézve: *búcsú Sámson- és Delilától.* — E. t. a csapáson

38) 80 l: egy nagy sziklatömbnél b. el Kezdődik

Baj-ország

A sziklatömbtől nagyon keveset j. tartani a csapáson, a *Bajkő* sziklafalainak, úgy hogy a sziklás *Baj-csúcs* az alatta tátongó üreggel kissé j. maradjon;

39) 150 l: az út mellett j. egy nagy sziklatömb alatt jóvizű forrás buzog elő: a

Baj-kút.

E. t.

- 40) 40 l: be az erdőbe a köves útra;
 41) 80 l: ki az erdőből lf a köves, bokros gyepen
 42) 100 l: j. az út mellett három nagy lezuhant kőtetem fekszik: kissé b. le a gyeses terrászra. J. a

Bajkő

mogorva falai meredeznek.

- 43) 100 l: a csapás ismét kövek közé jutva,
 44) 50 l: végkép az erdőbe mélyed s itt mint szélesre kijárt út (*Fericsei Pláj*) halad t. Most nagyon vigyázni az elágazásra!
 45) 370 l: b. egy bv. út ágazik be. Csak e. a nagy uton t. még
 46) 20 l: e. á: elhagyva a nagy utat, j. f. a

Baj-út

bv. kigyózáján, sűrűn kanyarogva s folyton kapaszkodva végre

- 47) 720 l: ki az erdőből a kis kerek *Baj-berek* borókás mezejére: ezen e. át
 48) 100 l: ismét be a fenyvesbe s a jelzett fák mentén a csapásokon t.
 49) 420 l: ki a fenyőbokros mezőre: itt e. a hajlás azon felsőbb részének tartani, hol legnagyobb nyílás látszik a fenyők közt s hol egy száraz fa is áll
 50) 50 l: kissé j. kny a csapások felé s
 51) 50 l: a hajlás felső csapásain azon átmenve a száraz fa fölött s b. ff kny
 52) 30 l: kissé j. hajlani a két nagy sziklatuskó felsőbbikéhez s

53) 40 l: a szakadás fölött a hajlásra át s a felső kőtuskó mellett elmenve, kissé b. tartva t. ff a gerincez mögöl átnéző fenyőfák hegyei irányában, e. ama magános

54) 120 l: kőtuskóhoz, melynek tulsó végére egy boróka bokor telepedett. Ettől t. e. ff még egy kisebb kőkoloncznál el az erdőnek b. kinyuló végső fenyői irányában a

55) 80 l: tetőre. E szép nagy legelő most

Jegelő

nevet visel a nagy jégverés emlékére, mely 1901. aug. 22-ikén egy nagy kiránduló társaságot itt megpaskolt és szétugrasztott.

A tetőről szép kilátás Belényesre s vidékére.

Innen fél j. tartva, az erdő szélén álló felső és alsó száraz fa közt

56) 100 l: be a fenyvesbe a jelölt fák után mindenütt;

57) 220 l: ki a

Funtina Galbina

mező szép nagy borókás ligetébe. A jelölt fák után e. t.

58) 70 l: átszelve a Pojeni-Kusztura-gerincez szekérutjának csapását, csak e. t. a nyeregbe, az erdős csúcsot b. hagyva, ennek lábánál el, a legvaskosabb boróka irányában, a legalyazott, jelölt fenyőcserjék után. A mező lassankint bokrosabb lesz s

59) 380 l: a csapás sűrű fenyvesbe tér;

60) 200 l: az erdő ritkulni kezd;

61) 100 l: ki a *Boélistye* nevű dudvás mezőre. Itt t. a lejtőn e. lf nyílt helyen, egy sziklacsoportot az erdő szélén b. hagyva, a

legalyazott fenyőcskéknak, a nagy kettős fa alatt el, a jelölt fák mentén;

62) 100 l: ama sziklacsoport puskalövényire marad el b. - T. e. lf a mező közepén a jelölt fák mentén

63) 300 l: egy nagy jelölt büknél j. el, kissé j be kny az erdőbe s innen mindig a jelölt ták után t. lf

64) 120 l: b. be kny a sűrű erdőbe s meglehetősen merőn lf a csapásokon

65) 300 l: kissé b. tartva, lankásan t. s később ismét merőn lf a hegynék egy

66) 250 l: rónás terrászára: ezen előbb egész simán, később nagyon menedékesen t.

67) 280 l: itt a köves gerinczről hirtelen le kny b. merőn a sziklás uton a

68) 200 l: patakhöz; ezen át j. kny s

69) 40 l: ki a köves mederből a part utjára: ezen ff

70) 100 l: innen ismét lf az összefonódó utak bármelyikén

71) 100 l: egy széles, köves morotván s

72) 170 l: még egy köves, dágványos patakon át

73) 140 l: e. á: b.

74) 20 l: e. á: b.

75) 120 l: e. á: j.

76) 60 l: az út háromfelé ágazik: a középsőn e. lf mindig

77) 120 l: egy csermelyen át, mindig e. lf a csapáson, többször átszelve az *Itthon-körút* kigyózáját,

78) 320 l: ki érve az erdőből, j. kny s az erdő szélén a bv. uton t.

79) 440 l: Biharfüred.

XXI.

Kereszthegyi körút.

(33610 l. --- 1200 m. em. — 10—11 ó.)

E köruton több kedves vizesést lehet látni. Mindazonáltal némi csalódásnak tehetné ki talán magát, ki azon gondolattal indulna ki rá, hogy itt a körút érdekének súlypontja az egyes vizesések szépségében fekszik. Nem: e körút vonzó ereje, fő érdeke nem egyes vizeséseiben öszpontosul, mint p. a Jád- vagy a Pável Mihály körutnál. Egyéniségének egészen más vonásaival hat a természetbarátra. Képeinek egymásután kibonyolódó nagy változatossága, azoknak éles ellentétei; a hirtelen nagy szinkülömbiségek; a merészen egymás mellé helyezett s egymás erejét fokozó magasságok s mélységek; a tájnak ember nyomait s ember létét el nem áruló ős kuszáltsága, szűzvadon karaktere, zilált sziklavilága: ezek alkotják fő jellemvonásait, ezek adják meg neki tulajdonképeni érdekét.

A mi különösen vizeséseit illeti: ezek tagadhatatlanul sokat veszítenek már a nyár vége felé s főleg a felsőbbeken nagyon érezhető már augusztus derekán a víz-szükség. Ajánlható tehát, e kirándulást — ha lehet — inkább korábban megtenni.

A VIII. sz. Nagyhasas körút 37) pontjáig lóháton lehet menni. A lovakat itt elhagyva, későbbre ama padhoz kell rendelni, melytől a *Bohogyó homloka* látható s innen ismét lóháton f. egészen a XX. sz. Pojenikörút 4) pontjáig — innen ismét gy. le a kiágazó bv. gy. uton a Golgothára, hová a lovak a Fericsei Pláj köves utján kerülve jutnak

el. A Golgothától hazáig — kivéve a* merő leereszkedőket, mindenütt lóháton.

Kezdetben mint a VIII. sz. Nagyhavas-körut 43) pontjáig; de innen nem t. a gerincz alatti csapáson, hanem j. kissé ff, a két boróka-geszt között, haránt az elől látszó

1) 100 l: sziklatömbhöz: innen e. t. törhetetlenül ragaszkodva ez irányhoz, ki a

2) 200 l: gerincznek a borókától legtisztább pontjára. A **A Kőrösvölgyének panorámája** itt váratlanul egyszerre tárja fel összes bájait s azért hat szokatlan varázsszal a nézőre. Azért hát egészen felesleges is a Bohogyó szétlapult csúcsára fölmenni, melynek panorámája — hosszú lére eresztett kibontakozása miatt — nem képes ily kiszámított hatással megkapni a kedélyt.

Innen j. t. a

3) 40 l: hegyoldalba bv. utra, mely itt kezdődik; mindig ezen t. lf

4) 60 l: egy omlatagon, —

5) 170 l: még egyen, —

6) 60 l: ismét egyen s

7) 160 l: újra egyen át. Elöl j. fen magasan a sziklagerinczen a **Jó Madár** hosszú csőrű figurája. Ettől j. a csúcson egy kiterjesztett szárnyu **Egyfejű Sas**.

8) 60 l: egy merő ereszkedőn le;

9) 120 l: egy omlatagon át. B. len a kereszt-hegyi gerincz alján látszik a kigyózó, honnan majd később ide fel fogunk tekinteni.

10) 130 l: egy bástya kirugó erkélye alatt el, fel a lépcsőn: itt kezdődik a

Bohogyó sziklavára.

11) 10 l: egy omlatagon át,

12) 30 l: még egy omlatagba; de ebben

13) 10 l: után j. f. kny a merő köves lejtőn; ettől j. fen a

Füles bástya

emelkedik ki. A merő lejtőn felérve

14) 40 l: itt a szikla sarkánál b. kny

15) 20 l: j. kny

16) 20 l: b. kny. Elöl

Jericho romjai,

egy nagy sziklacsoport, melynek minden egyes része meg van indulva, dülőfélben áll s látszólag minden perczen kész az összeomlásra.

T. menve s mindjárt visszatekintve, — fen a sziklagerincz tetején, szemben a romokkal, ezekre lenézve áll

Józsue

kőalakja. — T.

17) 30 l: a szikla sarkánál el, be az omlatagba, ebben

18) 20 l: a *Kődeszka* lapján végig lf menve, elől a

Csonka Torony

a sziklavárnak mintegy őrtoronyául áll itt annak elején.

19) 80 l: egy sziklatömb mellett b. el s j. kny f. a lépcsőn

20) 50 l: egy omlatagon át; j. a

Dobos torta

vékony rétegeit mutató sziklacsemegéje. Alatta lf az omlatagon s

21) 60 l: egy sziklatömb alatt elmenve,

az út végre kiér a kövek közül s ritkás fenyves, de annál sűrűbb afonya erdő közé és később

22) 230 l: nyitabb helyre jut mig végre

23) 160 l: kiérve a borókás mezőre, a bv. út megszűnik. Itt egészen b. kny s a gyepen út nélkül le a nyeregbe, e. a Pojéni csúcs irányában.

24) 180 l: kissé b. kny le a tiszta hajlásba;

25) 130 l: a hajlás gödrében egy sziklatömböt b. hagyva, e. a Pojéni csúcs irányában t. az

26) 200 l: oszlopmaradványhoz, mely a szép háromtagu, emberhangu

Bohogyó-viszhang

jelölésére volt ott felállítva. (Sajnos, hogy e nyeregben többnyire van széláramlat, a mi a viszhang élvezetét nagyon csökkenteni szokta).

Itt elágazik az út! Nem a gyepes gerincz járt csapásain a Pojéni csúcs felé, hanem ettől b. a bv. útbarázdán t. a borókás felé s ezt

27) 180 l: elérve, benne t. a keskeny csapáson, mely

28) 200 l: után kényelmes, széles úttá fejlődik;

29) 120 l: a *Kereszthegyi forrás*, ép az út alatt b. nagyon jó vízzel. T. le a kigyózó uton a boróka családok közt

30) 360 l: be a sűrű erdőbe s itt t. lf

Most vigyázni:

31) 640 l: e. á: j!!!

32) 60 l: egy csermelyen, —

33) 80 l: még egy kicsi s

34) 40 l: még egy nagyobb csermelyen át s a hajlason túl kissé b. kny t. a bv. uton egy
35) 330 l: nyeregbe; itt éri el az út a

Kereszthegy (Gyálu krucsi)

gerinczét, mely a Pojéni és Bohogyó közti nyereg felpúposodásából indulva ki, sziklás szakadékos élével egészen a Phaëthon-esés lábáig, a Pojéni s a Bohogyó felől jövő két patak találkozásáig nyúlik le.

Innen e nyeregből nem j. le a pásztorcsapásokon, hanem e. t. ff a bv. uton, mely mindjárt b. s kevéssel odább j. kny

80 l: kiér az éles gerinczre. Alant a *Jozafátvölgy* szakadéka, túl a Golgotha aláomló kőfolyásai. — E. t. az éles gerinczen

37) 70 l: rövid sziklás leereszkedő; odább a két fa közti szorosan átmenve

38) 50 l: ki a sziklaerkélyre: a

Kereszthegyi Kilátó,

mely közvetlen a mély sziklászakadékra rug ki. Len az erdő sűrűjéből mered ki Góliáth kőalakja.

Innen j. lf t. a bv kigyózón, mely

39) 300 l: egy gádorszerű sziklászakadékhöz (u. n. *szohodol*-hoz) ér s ebben b. nagyon merőn száll alá;

40) 30 l: egy különösen merő ereszkedőnél korlát van alkalmazva; végre

41) 90 l: ki egy sziklagerinczre s ezen t. lf Vigyázz!!!

42) 15 l: j. kny s a két legalyazott fenyőcske közt kibúva a sziklalejtő peremére, leereszkedni, a szikla lépkőfokain óvatosan

43) 5 l: itt rögtön b. kny a sziklafalazat

mentén húzódó szélesebb gyepes párkány-
uton le a fenyőkhöz.

44) 30 l: Innen nagyon óvatosan! j. kny
vigyázva s a sziklába vágott lábnyomadéko-
kat használva, a sziklás lejtő végére

45) 30 l: itt már ismét földön jár a láb
s az oldalba vágott uton be az erdőbe.

46) 300 l: az út egy sziklaterász alá
kny s ff haladva

47) 80 l: ismét kijut a gerinczre; ennek
kitakarított élén t.

48) 50 l: j. feltekinteni a Kereszthegyi
Kilátóhoz!

49) 220 l: a sziklássá vált gerinczet az
út elhagyva, b. le kny s kigyózva halad lf a
gyepes köves lejtőn. E leereszkedés alatt ér-
dekes közbe-közbe a Bohogyó sziklaormára
föltekinteni, mely innen csaknem elérhetetlen
magasnak látszik, holott két órával előbb még
onnan néztünk ide alá.

50) 840 l: az út egy sziklanyeregbe jutva
b. merőn le kny de nem a hajlásba, hanem
a szikla mentén t. és

51) 30 l: ezt megkerülve, j. kny merőn lf

52) 200 l: előtűnik a *Hárpia* hidja.

53) 80 l: az út egy kis sziklagerinczre
jut ki, de mindjárt le kny j. s pár csavargás
után

54) 50 l: e. á: e. j:

55) 20 l: e. á: e. j. t. a sziklafal alatt
le és f. s b. ki kny a karfákkal körülvett

56) 80 l: *Kereszthegyi sziklaerkélyre* a

Kereszthegyi Kőrkep

panorámájával: b. a *Phaëthon-esésnek* m. e.
legfelső ötöd része, — szemben alul, hol né-

hány fa ki van döntve. a *Góliáth-körutnak*
kilátója a teljes Phaëton-esésre, fölötté a
Góliáth-szikla feje látszik. J. hátul a *Golgotha*
szaggyatott gerincze, — ettől j. a *Bethlehem*
és az *Osterlamm-torony* sziklacsoportjai a
mindnyáját átkaroló *Pojeni* tetővel s a lába-
iktól aláhúzó *Jozafátvölgy* mély szakadé-
kával, — a másik részen végre a mindenek
fölé emelkedő *Bohogyónek* tátraias jellegű,
büszke, sziklás orma veszik körül a nézőt.

Innen vissza ugyanazon uton

57) 80 l: e. á: j. merőn le (ez a kitérés
szédülésre hajlandóknak nem ajánlható) az

58) 150 l: *Alsó Erkély*-re, honnan a

Phaëthon-esés

csaknem egész nagyságában láthatóvá lesz.

Innen ismét fel ugyanazon uton

59) 150 l: e. á: j.

60) 20 l: e. á: j. le s a szikla körül a
karfás párkányon b. kny t.

61) 80 l: e. á: j. le

62) 60 l: j. ki

63) 20 l: a *Kis Erkély* a Phaëthon-esés
fölött. Innen vissza a kitérőhöz.

64) 20 l: s itt most j. le 30 l. a patak-
hoz, a **Phaëthon-esés** legfelső, bevezető szaka-
zához. Innen különben a vizesésnek a fel-
sőbbek közül még néhány szakasza látszik.
A *Kereszthegyi Forrástól* idáig itt érni elő-
ször vizet s ez sem friss forrás, — csak rő-
könyödött patakviz. De jobb hiányában ren-
desen mégis pihenésre s falatozásra szokta
csábítani a fáradt, szomjas társaságot.

Innen vissza ugyanazon uton

65) 30 l: e. á: j.

66) 60 l: e. á: ismét j. a patak mentén

- 67) 30 l: egy sziklafal alatt el, t.
 68) 80 l: egy omlatag alatt át a patakon
 s ennek mentén t. ff
 69) 130 l: egy házsártos, lármás, szilaj
 vizesés: a

Hárpia.

Itt át a hidon s túl merőn ff a gyepes,
 köves hegyoldalon

70) 80 l: e. á: b. s azután ismét le a
 patakhöz; csak t. mindenütt bv. uton ennek
 völgyszakadékaiban ff

71) 300 l: az út megint szerpentinákkal
 kénytelen az emelkedést feldolgozni;

72) 40 l: egy alacsony sátor alakra ki-
 vájít sziklánál el, t. kigyózva ff a gyepes ol-
 dalon;

73) 100 l: az út a patakhöz érve, t. ki-
 gyzók ff

74) 170 l: kettős vizesés, melyet két
 találkozó patak alkot: a

Bohogyő-esés

B. f. kny s t. ff kigyózva,

75) 550 l: a

Kereszthegyi-esés.

76) 320 l: az út újra a patakhöz térve,
 nyiltabb, szelidebb helyre jut ki az erdőből.
 B. fen látszik ama rossz sziklalejtő, melyen az
 előbb olyan óvatosan kellett leereszkedni. T.
 a patakmenti gyepon, odább egy omlatagon át

77) 150 l: ismét be az erdőbe

78) 60 l: egy csermelyen át

79) 170 l: ott, hol az út egy nagy bükk-
 fát megkerülve, a szikla sarkánál b. kny: egy

szerény, szinte szégyenlősen félrevonult kisebb
 vizesés csobogatja félénken habjait: a

Backfisch.

Innen b. kny. t. ff, azután j. s

80) 60 l: egy sziklafal lábánál merőn f.

81) 160 l: e. á: j. le a patakhöz s ezen
 átlépve: a § alakra hajtott

82) 75 l: **Fiskális-esés.**

Vissza a kitérőhöz

83) 75 l: e. á: itt most e. j. t. f. a

84) 80 l: padhoz, melyre

A Bohogyő Homloka

néz alá. Az ide rendelt mokányokra f. ülve,
 t. ff

85) 150 l: b. az útkészítés alkalmából
 csinált sátrak maradványai.

86) 150 l: e. á: e. j! ff

87) 640 l: az erdőből ki a borókásba

88) 360 l: az út mellett j. a *Kereszt-*
hegyi Forrás;

89) 120 l: a széles út keskeny csapássá
 zsugorodik: ezen t.

90) 200 l: a borókásból kiérve, t. még

91) 20 l: s itt egészen b. kny út nélkül
 f. a lapos gerinczre s ezen át e. az alatta
 húzódo csapásokra

92) 40 l: innen a gyepes csapáson b.
 e. t. a Pojeni irányában, később jobban ki-
 taposott, apróköves gy. uton a b. oldali ma-
 gaslat alatt. — Most vigyázni!

93) 360 l: itt, hol a nagy út j. e. a Po-
 jeninak fordulva a nyeregbe kny: a nagy
 utat j. hagyva, csak az eddigi irányban e. t.
 a kis gerinczre vezető csapásokon s a tető-

vonalat pár lépésben elérve, a tulsó lejtőn le a hegyoldalban tova húzó kőves utra, a tetején gyér fenyőkkel felbokrétázott távolibb sziklás *Baj-csúcs* irányában.

T. hazáig ép úgy mint a XX.sz. Pojeni-körut 3) pontjától végig.

XXII.

Góliát-körut.

(28160 l. — 1200 m. em. — 10—12 ó.)

E körút jellemzéséül körülbelül ugyanazt lehet mondani, a mi az előbbi Kereszt-hegyi körut bevezetésében van előadva; habár ép ezen körut dicsekedhetik azzal, hogy Biharfüred környéke legmagasabb vizesését — a nagy **Phaëthon-esést** — teljes nagyságában mutathatja be, melynek képe még kisebb víz-állásnál sem igen téveszti el hatását a nézőre.

A *Bajrét*-ig lovagolva; ott leszállva s a dupókat a Golgothára (Breásza) átküldve, — innen haza ismét lóháton.

Kezdetben mint a XVII. sz. Magura-körút 36) pontjáig. De itt nem j. letérni a bv. gy. útra az erdőbe, — hanem e. t. a mező hosszában még

1) 70 l: itt elhagyva a mezőn e. t. végigvonuló csapást, — b. letérni a bükkbokrosban látható kivágott gy. utra s ezen

2) 60 l: az erdőbe lépve, mindjárt az első nagy bükknél b. kny a bv. kigyózón, mely nem szűnik meg t. sem.

3) 200 l: néhány nagy sziklatömb közt el;

4) 500 l: az omlatagos oldalon keresztül;

5) 290 l: egy omlatagban b. kny

6) 110 l: ismét egy omlatagban b. kny

7) 200 l: b. patak zuhog alá a lejtőn; az út ezt b. hagyva, az omlatagon kigyózik le t.

8) 110 l: át egy patakon, melynek jó ivó vize van, mert itt bugyog elő a sziklából;

9) 80 l: egy mellékpatakon átmenve, merőn le b. a törmelékes lejtőn. T. minde-
nütt a nagy patak völgyhajlásában lf. Azonban oly nagy eséssel zuhog alá a patak, hogy az út nem maradhat mindenütt szorosan mellette, hanem egy-egy kigyózással kénytelen a lejtő merő voltát enyhíteni, miközben újra ki-ki jön a patakhoz s megint eltávozik attól,

10) 1000 l: át a patakon s túl t. ennek mentén lf

11) 290 l: itt, mielőtt ez a b. jövő patakkal egyesülne, — még egyszer át rajta s t. a völgyben lf. — Egy nagy sziklacsoport aljában b. kny t. lf s azon nagy mohos fánál, mely a patakon át van dőlve, vissza tekinteni: a

11a) 100 l: **Nyujtott esés.**

T. lf

12) 60 l: át a patakon

13) 40 l: a sziklafal párkány utján t. — Később több rendbeli kigyózás után

14) 250 l: visszatekinteni: a

Hajlott esés.

Innen ff t.

15) 50 l: egy hajlást megkerülve, a hegy csipőjén körül mindenütt bv. uton a Pojeni és Bohogyó patakjainak völgyébe

16) 760 l: egy széles, régi tönkvontató utra: ezen b. e. t. kezdetben gyengén, később keményebben em.

17) 290 l: itt hol a széles utat dőltek fák

t orlaszolja el, ezt j. hagyva, b. merőn f. kapaszkodni

18) 10 l: s itt ismét j. fordulva, t. f. a merőn hágó uton

19) 580 l: egy hajlason át;

20) 400 l: egy köves, páfrányos kis tér-
égen b. térve: elől a

Philiszter zuhatag.

Most vigyázni!

21) 110 l: e. á: j. le

22) 80 l: át a patakon, túl kissé j. s
mindjárt megint b. kny a páfrányos s. görge-
teges lejtőn ff törekvő kigyózóra; ezen

23) 640 l: e. á: j. e. t. menve, az út

24) 70 l: a köves hajlást kerüli meg s
azután a kirugó nagy gyepes sziklabástya
párkányait felhasználva, kiemelkedik a

25) 100 l: a bástya fokára, a

Góliát-kilátó

panorámájához.

Elöl mered szinte ijesztőleg fel **Góliát**
szörny-alakja, — még süvege s füle is látható.
Felemelt jobbja csapásra készen áll, hogy az
előtte eltörpülő kis **Dávidot** össze zúzza, ki
hátra hajlik, hogy parittyaköve röptének na-
gyobb lendületet s erőt adhasson.

A Góliát lábánál egy üreg nyílása lát-
ható: ezen bebúva egy nagyon alacsony alag-
utba jutni, melyen kényelmetlen mászással a
sziklakolosszus alatt végig kúszva, annak tulsó
oldalár. ismét ki lehet jönni. Sőt még egy
harmadik bejárója is van az alagutnak; mert
ez belül villa-alakulag kétfelé ágazik s ezen
ág is kijön a napvilágra.

Az alagut nem bányász munka, nem
emberi kéz műve, hanem természetes alko-
tás: viz vájta ki a sziklában. Mészkőzetben
ez mindennapi dolog: említést sem érdemelne.
De a Góliát tiszta kvarcit-homokkőből van
alkotva, mely kőzetben hasonló tűnemények
nem igen fordulnak elő; s ez a körülmény
őt ritka, érdekes geológiai jelenséggé is avatja.

Laikusnak azonban nem érdemes ezen
csúszó-mászó földalatti utazást megtennie,
mely körülbelül negyven l. hosszú lehet s
mely után a nyeregbe a dőlő fához hatvan l.
felmászva, innen még nyolczvan l. tart a tör-
melékes lejtőn az erdőig jönni. Azért tehát a
kilátó bástya fokáról előbb a *Kereszthegyi*
körkép-hez hasonló panorámán körül tekintve,
— végig menni a bástya sziklagerinczén s a

26) 40 l: e. á-nál nem j. leereszkedni a
kőfolyásnak 100 l. hosszú útján az üreghez,
hanem a gerinczen e. még néhány l. t. s el-
érve a dőlő fa nyergéből jövő utat, ezen b. t.
az erdő bv. útján

27) 280 l: ff hágva, egy sziklabástya
alatt el; innen kissé lf

28) 140 l: egy kőfolyáson túl ismét szo-
rosan egy sziklabástya sarkánál el; azután
egy keskeny gerinczen

29) 10 l: két egymáshoz közel álló fenyő
közt el s t. a gerinczen

30) 10 l: egy merő gyökér-lépcsőn le-
szállva

31) 10 l: b. le a gerinczről

32) 10 l: egy még merőbb gyökérlép-
sőn leszállva s j. kny a

33) 40 l: korhadt gyökértuskóhoz ki,
honnan nézve feltáru a

Phaëthon-esés

megleő képe.

Innen vissza fordulva és j. lf indulva

34) 100 l: a sziklabástya sarka alatt el,
b. merőn le kny s a szűk, köves szakadék
falépcsőjén leszállva

35) 50 l: át a patakon, b. tartva

36) 60 l: a kőlépcsőzeten f.

37) 100 l: egy sziklagerinczre kiérve,
ezen j. t.

38) 10 l: e. á: j.

39) 20 l: innen a szikla sarkától a szik-
lák lábánál ff

40) 40 l: egy félreeső zugba visszavo-
nult zuhatag: a

Duzzogó.

Ismét vissza a kitérőhöz

41) 60 l: innen most j. t. lf egy

42) 40 l: nagyon keskeny helyen a szikla
sarkánál el

43) 20 l: a szikla sarka alatt le a pa-
takhoz

44) 30 l: e. á: b. a sziklaszorosnak, mely
a patakot kiönti,

45) 10 l: át a patakon s b. kny f. a szikla-
szoros

46) 20 l: pallójára, honnan a

Vöröskő-esés

sziklakapujával együtt legjobban látható.

Ismét vissza a kitérőhöz

47) 30 l: s most az e. á.-nál b. a patak
mentén

48) 40 l: négy fenyőcske közt egy kis
nyergen átmenve

49) 20 l: a szikla körül j. kny

50) 30 l: át a patakon s b. kny ennek
mentén lf

51) 200 l:

Búcsú-esés.

Most vigyázz!

52) 20 l: e. á: j. f. a gyökereken s

53) 10 l: egészen j. vissza kny a szik-
lák alá;

54) 50 l: egy nagy sziklabástya alatt b.
kny merőn ff kigyózva

55) 80 l: egy sziklabástya alatt j. kny

56) 150 l: egy pados szikla sarkánál el;

57) 120 l: egy nagy fenyő gyökérlépcső-
jén felmenve: e. á: itt b. f. a meg lehetős
merő uton, mely

58) 200 l: után lankásabb lesz; lf egy

59) 150 l: szikla sarkához: ez alatt

60) 30 l: el s t. ff

61) 180 l: egy omlatagos hajláson át
b. kny

62) 140 l: még egy omlatag hajláson át;

63) 420 l: b. f. kny a szikla lépcsőn; a
bv. út

64) 120 l: kissé nyiltabb helyre jutva, a
gyepes hegyoldalban halad t. ff s

65) 200 l: elérve a hegy orrát, ennek
tulsó oldalára megy át; ezen

66) 110 l: e. á: j.

67) 40 l: búcsú a lent látható *Phaëthon*
eséstől. Csak t. f. a gerinczen, imitt-amott bv.
út nélkül, a kitakarított élen, mindig ff

68) 120 l: kissé szabadabb kilátás, a ge-
rincz élen;

69) 30 l: az egész sík gerinczen t.

70) 600 l: e. á: j. csak mindig ff s

71) 30 l: egy nagy dőlt fát megkerülni

72) 320 l: az út a merővé s sziklássá vált gerincznek b. oldalán halad ff; de

73) 40 l: j. vissza kny a gerinczre, ennek ismét tulsó oldalára megy át s itt mint bv. kigyózó emelkedik t.

74) 140 l: ismét b. vissza kny áttér a gerincz b. oldalára;

75) 140 l: j. vissza kny a gerinczre;

76) 20 l: e. á: j.

77) 50 l: j. f.

78) 30 l: egy fenyő gyökereitől körül ölelt nagy sziklatömb alatt n. f. a b. oldali köves hegyoldalba: itt nagyon sziklás de nem emelkedő uton t.

79) 90 l: innen megint kissé j. ff

80) 40 l: j. f. kny s mindjárt a nagy sziklatömb alatt b. kny a sziklás hegyoldalban;

81) 20 l: megint b. s t. kigyózva az afonyás, mohás omlatag közt ff

82) 40 l: nagy kopár omlatag: ezen merőn ff

83) 50 l: ki az afonyásba; ebben t.

84) 40 l: a **Golgotha** keskeny sziklage-rinczére kiérve, ezen b. vissza kny t. ff

85) 20 l: egy nagyon merő kapaszkodóhoz s ezen

86) 10 l: f. menve,

87) 20 l: egy szűk, mély szakadékot j. hagyva, az afonyás gerinczen ff, egy merő kapaszkodón f.

88) 20 l: j. az uttól len a gerincznek egy bordájára helyezve áll a

Rakott Torony

egymáson fekvő s ff arányos fokozatossággal kisebbedő sziklalapokból össze állítva, mintha emberi számításával készült volna.

T. a gerinczen e.

89) 30 b. itt, hol egy nagy sziklabástya áll utban, b. letérni a szikla párkánylépcsőin s a b. lejtő afonyásán t.

90) 70 l: itt vissza kny s

91) 10 l: f. a keskeny sziklatarajra: ezen t. f. merően mindenütt a meredély szélén a Józafát-völgy szakadéka fölött

92) 90 l: b. letérni a gerincz alatti afonyásba;

93) 20 l: j. vissza kny a

94) 10 l: a gerinczre; de erről mindjárt le a b. oldali afonyás lejtőre

95) 60 l: itt megint vissza kny a

96) 20 l: gerinczre s ezen t. Elöl feltűnik egy kis sziklapiramis a gerinczen.

97) 35 l: egy folytonossági hiány a gerincz sziklái közt: ezen átugorva, b. le

98) 5 l: az afonyásba; ezen t.

99) 80 l: egy szikla sarkánál el s

100) 30 l: megint f. a sziklatarajhoz s ezen t. a tátongó mélység fölött

101) 40 l: f. a gerincz bubjára s túl mindjárt le róla

102) 30 l: elől emelkedik a meredély fölött a

Golgotha Sziklavára.

103) 10 l: b. kny

104) 20 l: j. kny a vár alatti hajláshoz s

105) 20 l: innen lf. a gádorszakadék (u. n. *Szohodol*) kigyózójához: itt e. á: j. le a kigyózón a szohodolba a

106) 70 l: gyeppamlaghoz: csak innen látható a

Golgotha:

a három keresztfát ábrázoló három komor sziklacsompó.

Innen vissza f. a kigyózón

107) 70 l: e. á: most j. a gyep csapásán

108) 50 l: e. á: b. a bv. uton

109) 30 l: megállni s j. visszatekinteni a kitátott szájában hegyes fogakkal felfegyverzett krokodilusra, mely a keresztségben

Anyós

nevet kapott. T.

110) 70 l: a bv. uton: itt ez elfogy: a gyepen e. t. a hajlás felső részéhez:

111) 120 l: itt a

Golgotha forrása,

alkalmas pihenő és ebédelő hely.

J. fen egy ölelkező sziklapár:

Sámson és Delila.

Pihenés és ebédelés után innen a gyepen a *Sámson és Delila* alatti sziklák mellett — ezeket b. hagyva el s a csapáson t. azon sziklák alatt, melyeknek rétegeibe párhuzamos csatornácskákat vésett a víz, — le az itt kezdődő uton a

112) 300 l: köves hajlásba; ezen át e. t. a bv. uton az erdőhöz s ennek széléről j. tekintve, szépen látszik a

Bethlehem

sziklakoronás magaslata. Be az erdőbe ff kigyózva, azután a szerfölött gyökeres sziklás lejtőn nagyon merőn ff

113) 110 l: egy sziklábástya alatt b. kny

114) 20 l: b. az úttól egy óriási sziklatömb:

Hercules parittyaköve.

Itt j. kny s merőn ff a gyökeres hegyoldalon

115) 120 l: egy köves hajlás patakján át menve, j. tartani a bv. uton s ezen

116) 80 l: az erdőből kiérve, e. t. a nagy

117) 100 l: *Fericsei Pláj* utra. A Golgotháról a *Baj-kút* kerülő útján előre ide küldött gabanczokra felülve, lóháton t. e. j. e nagy uton

118) 1200 l: itt felérve a Pojeni és Bohogyó közti nyeregbe, b. kny s a Pojeni oldalában felhuzódó nagy köves sz. uton t. hazáig, mint a XII. sz. *Biharpark-körutban*.

XXIII.

Concert-körut.

(43220 l. — 1800—1900 m. em. — 14—16 ó.)

E körut voltaképen semmi egyéb, mint a *Kereszthegyi*- és a *Góliát-körut* összefüzése, olyanok számára, kik idejüket teljesen kihasználni óhajtva, egy nap alatt lehetőleg sokat akarnak látni; vagy a kiknek becsvágya nagyobb turista-bravour kifejtésére irányul. Hasonló — hogy úgy mondjam — egy szép nagy concertdarabhoz, mely a mellett hogy nemesebb szellemi élvezetekben részesít, — a végtagok technikájának csillogtatására is alkalmat nyújt. — A ki elejétől végig gyalog járja be az egészset, a nélkül, hogy megsínylené: az bátran elmehet koncertezni a lábával.

Minél korábban indulva s kezdetben megjárva a XXI. sz. *Kereszthegyi* körutat a

Rakott Torony-ig: innen t. a sziklagerinczen, egy merő ereszkedőn le az afonyás gerinczre, ezen t. lf.

1) 20 l: egy szűk, mély sziklahasadékot b. hagyva, nagyon merőn

2) 10 l. leereszkedni s t. a keskeny gerinczen

3) 20 l: itt elhagyva a *Golgotha*-gerinczet j. visszafelé kny le az afonyás lejtőre

4) 40 l: egy kopár omlatagon merőn lf az

5) 50 l: afonyás, mohás omlataghoz: ezen t. lf kigyózva s

6) 40 l: j. fordulva, mindjárt odább egy nagy sziklatömb alatt a sziklás hegyoldalban hirtelen j. s

7) 20 l: ismét b. kny lf

8) 40 l: a nagyon köves hegyoldal utján e. t. lejtés nélkül, később ereszkedve

9) 90 l: egy fenyő gyökereitől körül ölelt nagy sziklatömb alatt j. lf. kny

10) 30 l: kissé b. tartva, a gerinczen t. s azután j. lf kny a gerinczről

11) 70 l: át a gerincz tulsó b. oldalára s itt

12) 140 l: j. kny halad a bv. kigyózó lf, újra át a gerincz tulsó j. oldalára s itt

13) 140 l: b. kny t. a hegyoldalban lf a merő, sziklás gerincz alatt

14) 40 l: a gerincz szelidül, csak t. lf

15) 320 l: egy nagy dőlt fát b. megke-
rülve t. mindenütt a gerincz élén, mely most már egészen barátságos jelleget ölt, bv. út nélkül, csak a takarított vonalon

16) 660 l: kissé szabadabb tér, kilátás-
sal. Csak t. lf a gerinczen, imitt-amott bv.
uton,

17) 160 l: e. á: b! Itt az út a hegy

orrán lf t. visz annak tulsó oldalára s ezen t. lf.

18) 110 l: kissé nyitabb helyen, gyepes hegyoldalon t. lf

19) 200 l: ismét be az erdőbe; itt t. lf

20) 120 l: a sziklalépcsőn leszállva, j. kny

21) 420 l: egy omlatagos hajláson s

22) 140 l: még egy ilyenén átmenve j. kny t. lf egy

23) 180 l: sziklafalhoz s ez alatt

24) 30 l: t. menve, innen kissé ff s t. ismét menedékesebben és

25) 150 l: után merőbben lf

26) 200 l: egy nagy fenyő gyökérlé-
csőjén leszállva, e. á: j t. lf

27) 120 l: egy pados szikla sarkánál el,

29) 150 l: egy sziklabástya alatt b. kny merőn kigyózik az ut lf s

29) 80 l: egy nagy sziklabástya alatt is-
mét j. kny

30) 50 l: megint b. kny s

31) 10 l: után leszállva a gyökérlépcsőn
Vigyázz! e. á: b!

32) 20 l: a

Búcsú-esés.

T. a patak mentén ff s

33) 200 l: a patakon át s túl j. ff a

34) 30 l: szikla körül b. kny t.

35) 20 l: egy kis nyergen négy fenyőcske
közt át, t. a patak mentén ff

36) 40 l: e. á: j! a patakhoz

37) 10 l: ezen át s túl f. a sziklakapu
aljában elhelyezett

38) 20 l: gyaloghidra, honnan a

Vöröskő-esés

az általa áttört sziklakapuvál legjobban látható. — Vissza ismét a kitérőhöz

39) 30 l: de itt most j. t. ff s

40) 30 l: a szikla sarka alatt el s

41) 20 l: egy nagyon keskeny helyen át a szikla sarkánál t. ff

42) 40 l: e. á: b. le

43) 20 l: s innen t. mindenütt a szikla-fal alatt el

44) 40 l: egy félreeső zugba visszavonult morozos kis zuhatag: a

Duzzogó.

Ismét vissza a kitérőhöz

45) 60 l: itt a sziklagerinczen most b. t.

46) 10 l: innen lf a sziklák alatt

47) 100 l: a kőlépcsőzeten le s

48) 60 l: át a patakon, túl a köves szakadék falépcsőzetén f.

49) 50 l: itt a sziklák alatt j. kny merőn ff s

50) 100 l: a letarolt nyílt helynek ki a korhadtt gyökér-tuskóhoz, honnan nézve fel-táruul a

Phaëthon-esés

meglepő képe.

Innen t. b. ff

51) 40 l: b. kny egy nagyon merő gyökérlépcsőn t.

52) 10 l: j. f. a keskeny afonyás, mohás gerinczre; ezen t.

53) 10 l: még egy merő gyökér-lépcsőn f. s t. a gerinczen

54) 10 l: két — egymáshoz közel álló fenyő közt el s t. a keskeny gerinczen

55) 10 l: egy sziklabástya sarkánál el, t. egy kőfolyáson át, azután kissé ff egy

56) 140 l: sziklabástya alatt elmenve t. lf.

57) 280 l: itt az erdő szélére érve, nem e. t. a hegyoldalban a nagy dőlt fához vezető gyepes uton, hanem az utat elhagyva, j. kny ki a nyílt, gyepes sziklagerincznek

58) 60 l: végső ponkjára: innen nyílik meg a

Góliát-kilátó

(l. a XXII. sz. Góliát-körut 25) pontját).

E sziklaerkélyről — Góliátnak hátat fordítva j. le a merő sziklalejtő gyepes párkányaít út gyanánt használva s len

59) 100 l: egy köves hajlást megkerülve

60) 70 l: e. á: itt b. s t. lf a görgeteges páfrányos lejtő kigyózóján a

61) 640 l: patakhöz: ezen át, t. ff

62) 80 l: e. á: b. e. t. ki egy köves, páfrányos kis térségre

63) 110 l: itt b. visszatekinteni: lent a

Philiszter-zuhatag.

Odább kissé j. tartva, át a térségen ismét az erdőbe t.

64) 400 l: egy hajlason át t. merőn ereszkedve

65) 580 l: b. leszállani a

66) 10 l: régi széles tönkvontató utra: ezen j. kny t. kezdetben erősebben, később gyengén lejtve.

Most vigyázni!

67) 290 l: elhagyva a régi széles utat, j. térni a keskeny bv. gy. utra, mely a hegy csipőjén körül menve, bevisz a *Baj-patak* völgyébe s

68) 760 l: egy hajlást megkerülve, t.

69) 50 l: elől len a

Hajtott-esés

T. ff kigyózva, a patak folyásával szembe haladva

70) 250 l: egy sziklafal párkányutján el

71) 40 l: át a patakon s túl

72) 60 l: elől a

Nyújtott esés.

T. ff

73) 100 l: át a b. oldali patakon s túl

b. ff kny

74) 290 l: még egyszer átmenve rajta, t. a ff kigyózó uton, koronkint eltérve a paktól, de mindig visszatérve hozzá

75) 1000 l: kis csermelyhez f. s azon át

76) 80 l: a pataknak itt eredő jó vizü ágán át t.

77) 110 l: a másik ág zuhogóihoz: itt

b. f. kny t. a bv. uton kigyózva

78) 20 l: egy omlatagban j. és

79) 110 l: még egyben szintén j. kny

80) 290 l: egy omlatagos oldalon keresztül

81) 500 l: néhány nagy sziklatömb közt el, t. ff kigyózva az erdő széléig, hol

82) 200 l: egy nagy bükknél j. kny ki az erdőből a bükkbokrosba kivágott uton a

Baj-rét

nevü mezőre. Ezen hosszában e. t. a csapáson s közepe táján az e. á-nál (*vigyázni!*) e. b. menve

83) 130 l: az erdő szélén megjelölt fenyőt, hol a *Bajoár*-hoz levezető kigyózó kezdődik, b. hagyva, t. e. a mező végébe

84) 50 l: itt be a kijárt széles, később köves erdei utra s ezen t.

85) 910 l: ki a *Jegelő* (Funtinyel) mezőre, ezen e. t. ff s

86) 80 l: b. át a hajlason s t. haza mint a XX. sz. *Pojeni körutban* le van írva.

XIV.

A legbajosabb körut:

Radás-körút

Baj-országban (Boj)

(22460 l: — 700 m. em. — 8–10 ó.)

Teljesség kedvéért, a többiek tetejébe, — hogy a vidék igénytelenebb szépségei se maradjanak egészen ismeretlenül.

Egyébiránt pedig, — a mint mindjárt látni fogjuk:

*Ez az ország olyan, mint az élet:
Mindenütt baj, a merre csak nézed.*

De azért menjünk csak bátran: nézzük meg ezt is a többi után, — akár lóháton, ha tetszik.

Kezdetben mint a XVII sz. *Magura*-körut 36) pontjáig. Itt a

Bajréten (Boj.): a lovakat visszahagyva, a mező kezdetétől ötven l. j. a megjelölt fenyőknél be a bv. gy. utra s ezen lf. kigyózva a bükkösben

- 1) 700 l: egy kis hajláson át s t. j. le
- 2) 140 l: egy nagy ferde jegenyefenyő j. marad;
- 3) 390 l: pad, szemben fent

Bajvár

romjai. T. a bv. uton lf.

- 4) 180 l: át a patakon, túl b. s mindjárt megint a szikla alatt j. kny
- 5) 40 l: t. ff a jobbról jövő patak mentén, ennek innenső partján, az omlatagban f. kigyózó uton a padhoz
- 6) 90 l: szemben a

Bajadér

vizesés, keleti rendetlenséggel összezilált sziklavilág közepette.

Vissza ugyanazon uton

- 7) 75 l: e. á: itt elhagyni az előbbi utat s j. le téve a *Bajadér* patak felé,
- 8) 25 l: még sem ezen, hanem a másik főpatakon át azon nagy sziklatömb alatt, melyből egy fenyőfa nőtt ki, — a patak széles medrében út nélkül botorkálva a köveken;
- 9) 30 l: át e patak másik szakadékos ágán is a tulparton bv. kigyózóra: ezen ff
- 10) 60 l: a sziklabástya alatt b. kny. t. ff kigyózva a szohodolban
- 11) 50 l: jó ivóvíz fakad a görgetegből;
- 12) 80 l: az út kijutva a szohodolból tágasabb helyre, — egy fehér sziklabástya alatt j. kny s ezt b. hagyva, t. kigyózik ff

13) 1150 l: itt kiérve a *Fericsei Pláj* széles útjára, ezen b. kny. t.

14) 160 l: ki a *Bajrét*-re. Ezen e. t. hoszszában (ismét lóra ülvé)

15) 220 l: itt egy sátor s tüzelőhely nyomainál

Vigyázz! e. á: nem b! hanem a j. igyekvő csapásokon nem messzire be az erdőbe s itt a széles, köves, némelykor sziklás uton t.

- 16) 700 l: b. a *Baj-út* beágazása; t.
- 17) 20 l: e. á; csak e. t. a széles nagy uton
- 18) 380 l: ki egy kis ligetbe, hol a csapás b. ff kny a köves gyeplejtőn,
- 19) 50 l: b. a

Bajkő

sziklafalai meredeznek föl T. ff a köves gyes bordán a legalyazott fenyőcskék irányában

20) 80 l: b. az uttól hever három nagy lezuhant kőtetem. Innen kissé j. kny mindig ff a köves gyepon s

21) 60 l: egy nagyon sziklás ponton az uton be az erdőbe és

22) 120 l: ismét ki a köves gyepre; elől a *Bohogyő* sziklagulája tűnik egyszerre föl. — Odább nem b. föl a jelölt fákhöz.

23) 40 l: a sziklatömb alól nagyon jó forrás buzog elő: a

Bajkút.

T. a nyomon, a lejtő oldalában

- 24) 20 l: e. á: b!
- 25) 130 l: egy nagy sziklatömbnél na-

gyon keveset b. — Visszanézni a sziklás *Bajcsúcsra* (Boj)

26) 80 l : e köves helyen e : á : b !

27) 20 l : nagy kövek közt leereszkedve e. t. a gyepp csapásán a hajlásba, melyből buzug elő a

28) 140 l : **Golgotha-forrás**
a szép nagy nyílt *Breásza* mezővel. Pihenő, ebédelő.

Innen a *Golgotha-gerinczen* végig a **Rakott Torony**-ig s vissza mint a XX. sz. *Pojenikörutban* van előadva :

T. hazafelé pedig mint a XXII. sz. *Góliát-körut* 111) pontjától kezdve hazáig.

XXV.

Bulz-körut.

(60660 l. — 2100 — 2200 m. em. — Lóhátan 16-18 o.)

E nagy kirándulás csak fáradalmakhoz szokott, gyakorlott, edzett hegyzőknek *) ajánlható. Az utnak nagy részekülönben — kivéve a hosszú leereszkedőt a Bulzba s magát a tulajdonképeni körutat — lóhátan tehető meg.

Kezdetben mint a VIII. sz. Nagyhavaskörut 46) pontjáig ; de itt nem b. hanem j. t. a széles csapáson

1) 200 l : itt ezt elhagyva, j. letérni a keskenyebb, csinált ösvényre s ezen t.

2) 600 l : itt j. kny a kopott csapásokon

3) 60 l : egy széles, kijárt köves utba érve : ezen t. b. kny lf. a borókásban

*) A **hegyző** alatt a turistát értem. Ha van nagyzó, jegyző miért ne lehetne hegyző is, aki kedveli a hegyek világát, szívesen foglalkozik azzal s szeret benne csatangolni.

4) 300 l : egy hajlás, havasi égerbokrok-
kal : át t. egy sziklás részig

5) 650 l : itt j. e. le kigyózni a merő gye-
pes lejtő vad szerpentináin

6) 350 l : b. le a hegyoldalban látszó utra ;

7) 400 l : az út egy nagy hajlásba kny
be, melybe több patak ömlik alá ;

8) 440 l : a legnagyobb s kövesebb pata-
kon át ;

9) 300 l : j. fiatal bükkös az út mellett ;

10) 280 l : e. á : az erdőt elhagyva, — b.
az elől látszó nyereg-hajlás irányában

11) 500 l : egy köves, vizes szakadáson
átmenve, túl mindjárt j. kny s a köves, bok-
ros domb alatt elhaladva,

12) 120 l : itt elhagyva a csapást, a gye-
plejtőn út nélkül t. az erdő legfelső sarkának
tartva

13) 300 l : innen e. az erdő szélén emel-
kedő kis

14) 200 l : sziklaponkhoz s alatta be az
erdőbe a bv. útra, és ezen t. lf. odább a szik-
lás gerincz alatt, — végre le egy

15) 300 l : kis nyeregbe ; innen az élen t.

16) 300 l : ismét ki a gerincz élére : de

17) 20 l : j. le kny.

18) 250 l : a gerincz két sziklacsúcsa
alatt elmenve

19) 120 l : a bv. út kis darabon megsza-
kad. **Vigyázz!** Itt csak e. t. le az eddigi irány-
ban a nyeregbe

20) 100 l : itt b. kny. két csonka gyökér-
tuskó közt egy ledőlt korhadt fa alsó végénél
a kitaposott nyomra és

21) 50 l : egy görbe bükknél a bv. utra :
ezen t. lf. kigyózza a gerincz bal lejtőjén. E

hosszan tartó gerincz, melyen a Bulzba leereszkedni, tulajdonképen csak mellékgerincz, azaz bordaszerű kiágazása a Nagyhavas főgerinczének s

Tatár-borda

(Gruju Tatarenyilor)

nevet visel.

22) 1100 l: az út egy sziklás részlet után j. f. kny a nyeregbe: innen b. t. f. a gerincz dombjára s

23) 100 l: erre f. érve, t. a köves élen egy

24) 200 l: kis nyeregbe; t. f. a köves gerinczre, s ezen simán t.

25) 300 l: innen lf a takarított vonalon

26) 100 l: ki a

Tatár-rét

gyepes térségére. Itt előbb az erdő mentén e. simán

27) 50 l: innen lf a magánosan álló nagy mogyorócsaládhoz

28) 40 l: ezt j. hagyva e. t. a másik nagy csoporthoz

29) 80 l: innen e. t.

30) 20 l: egy nagy bodzafát j. hagyva, e. a

31) 60 l: hajlásba, hol tágabb nyílás látszik; innen j. a most már elől kibukkanó csapáson a j. oldali sűrűség mentén a gerincz b. oldali lejtőjén

32) 100 l: ismét egy kis liget: csak e. t. keresztül a páfrányos s később gyepes mezőn be az

33) 150 l: erdőbe;

34) 30 l: egy nyeregben e. á: (egy ösvény j. indul lf) Csak e b!

35) 780 l: keveset j. kny a bv. kigyózóra ezen lf

36) 550 l: j. fiatal fákból álló fenyősziget marad el a bükkösben, — végre

37) 250 l: le érve a gerinczre, ennek takarított vonalán bv. út nélkül t.

38) 100 l: innen a nyiltabb, gyepes erdő-utcán e. t. lf mindenütt a füves de erdős gerinczen le a

39) 300 l: nyereg ligetébe, vilátással a Bulz völgy rétjeire s messze fehérlő mészszikláira. B. a *Boga* magaslik ki; ettől j. a *Mataringa* hosszú fehér szakadása rí ki az erdő zöldjéből. E mezőn lassankint b. kny lf s

40) 60 l: fél b. fordulva, haránt keresztül rajta (nem le a hajlásba) az erdő szélén megjelölt kőrisházhoz,

41) 50 l: ennél be az erdő bv. kigyózójára s ezen t. lf

42) 680 l: a mező alatt át a merő sz. uton s csak e. t. a bv. gy. uton

43) 810 l: egy csurgó mellett elhaladva, az ut

44) 190 l: a rét széléhez jut, de b. kny t. meg az erdőben

45) 320 l: j. egy kis liget marad el.

46) 330 l: egy sövénygáttal körülfont szakadás mellett el

47) 130 l: a patakon átmenve, j. kny kissé em.

48) 220 l: ki érve a rét felső részéhez, az emelkedés megszűnik;

49) 400 l: egy omlataghoz: ezen át

50) 250 l: a *Kukuricza-patakon* (Vále Kukurutzului) át menve, túl b. t. a bükkbe-
rekben kitakarított kanyargós zöld utcán

51) 120 l: e. á: j!

52) 30 l: egy kis liget: itt b. kny s a széles zöld utczán ki

53) 80 l: a szép

Bulz-liget (5¹/₂ ó.)

szabad, nyílt réjtjére, melynek bájosan szelid, virágtól himes mezőit mindenfelől kopár meredélyek és zord szakadékok kerítik őrizve körül. Ott elől ama hosszan nyúló sziklabásta a

Nyisztor-bércz,

(Fácza Zsugyeului)

dr. Nyisztor Adorján törvényszéki bíró nevé-
ről elnevezve. Ettől j. egy csonka sziklatorony
van félig elbúva az erdő zöldjében. (A lovak
itt maradnak)

J. kny. e. a Nyisztorbércz b. szárnya
végének, az erdős bemélyedésnek tartva a
réten át

54) 210 l: itt egy kis vadalmafánál a
lejtő pereméhez érve, a gypes parton b. ha-
ránt lf a tuloldali gypes hegyoldal irányá-
ban az

55) 60 l: erdei utra lf ki a

56) 40 l: gypre a patakhoz, s itt b. t.
az erdő mentén a

57) 40 l: kövekből rakott átkelőn keresz-
tül a *Bulz* vizén s t. e. a

Mataringa-bércz

ágas-bogas j. sziklaorma: a

Hidra

felé tartva. B. a **Boga** falai magaslanak a töb-
biek fölébe.

Csak e. t. az uttalan gypen a k is geszt
nek a mezőbe balra benyúló sarka felé

58) 150 l: innen csak a geszt mentén t.

59) 100 l: itt, hol az erdő a domboldallal
találkozik, j. be a kitakarított zöld utczába
s ezen t.

60) 50 l: nyom tűnik elő; csak t. a be-
rek kitakarított vonalán, a patak mentén, a
viz folyásával szembe

61) 80 l: bv. út kezdődik, de

62) 50 l: megszakad; csak e. t. a pár-
kány szélén

63) 40 l: b. a mezőnek vége; a bv. út
j. kny, de

64) 30 l: megszakad; csak e. t.

65) 50 l: a *Bulbuk* patakon átmenve

66) 10 l: a bv. uton j. f. kny

67) 10 l: b. kny

68) 10 l: j. kny

69) 30 l: b. kny

70) 30 l: b. a két nagy sziklatömb felé;
az alsót

71) 20 l: elérve, bv. uton j. kny

72) 40 l: a bv. út b. kny és

73) 20 l: megszakad; csak e. t. f. a
csonka tuskónak;

74) 40 l: j. kny a gerinczen ff

75) 80 l: b. az erdőnyíláson át feltűnik a

Bulz-vár

merész-elszigelten emelkedve ki a sűrűségből
s tornyosulva az erdő fölébe.

76) 30 l: kikövezett kis vizéren át t. a
felső nagy mohos sziklatömbhöz;

77) 40 l: j. s pár l. után ismét b. f. kny
be a

78) 40 l: sziklás vápába: ezen t.

79) 80 l: b. két nagy sziklatömb marad
el az alacsony gerinczen; a vápából kiérve

80) 40 l: j. kny

81) 10 l: b. kny a köves oldalon;

82) 50 l: kiérve a kövek közül, a patak
fölött bv. út kezdődik, mely

83) 40 l; j.

84) 30 l: b. s

85) 50 l: ismét j. kny

86) 40 l: j. látszik egy pillanatra a *Kornu*
Munczilor mellékcúsa, mely alatt indul ki
a Tatár-borda.

87) 20 l: b. kny

88) 60 l: a bv. út megszakad: itt kissé
j. s. mindjárt kissé b. tartani a

89) 50 l: nagy mohos sziklatömbhöz:
ezt b. hagyva, a bv. uton t. ff

90) 30 l: b. az erdőnyíláson át fenn.

Eduárd és Kunigunda

hozzájuk méltó magos talapzatra állítva.

91) 50 l: még egyszer b. tekintve az er-
dőnyíláson, ugyanazon csoport mint a

Szarvaskő

tűnik fel (a nélkül, hogy azt merném állítani,
mintha e hirteleni átalakulás Kunigunda műve
volna)

92) 100 l: az em. megszűnik; t.

93) 30 l: elől sziklák tűnnek föl; e. á: j!

94) 40 l: e. á: b:

95) 10 l: előtűnik a

Háromkirály-esés

legalsóbbika:

Gáspár.

Most élesen b. kny az uton s

96) 20 l: a nagy sziklatömbnél az egymás
mellett álló két nagy fához lelépve s vissza-
fordulva: még egy vízesés bukkan felebb ki,
s innen egyútt látható mindkettő:

Gáspár és Menyhárt.

Hátat fordítva nekik s a nagy sziklaer-
kély útján t. menve

97) 40 l: e. á: itt vissza b. az előbbi
uton, t. s

98) 40 l: e. á: most j. f. kny a bv. uton
mely

99) 10 l: ismét j. ff s

100) 170 l: b. kny

101) 90 l: az em. megszűnik; t. a köves
hegyoldalban

102) 70 l: ki érve a gyepes ponkra s a
nagy sziklatömb mellett j. elhaladva, ki a
sziklaponk végén magában álló nagy fenyő-
höz, honnan a

Háromkirály-esés

legfelső tagja:

Boldizsár

láthatóvá lesz.

Innen még 3—4 l. téve e. lf. a meredély
legszéltre, a két suhanczfenyő felé, s e. lepil-
lantva a szakadékba: a felsővel együtt a kö-
zépső is szembe tűnik, s innen egyszerre,
egyútt látható

Menyhárt és Boldizsár.

Vissza ismét a fentebbi

103) 20 l: sziklatömbhöz, s innen most
b. e. f. a fenyőcskének;

104) 20 l: bv. uton t. j. ff a szikla falhoz

105) 40 l: s itt b. kny a fal alatt;

106) 40 l: ez elmarad; t. lassankint j. kny a sziklás oldalban

107) 30 l: j. nagy sziklakolosszusok; elől a *Bulbuk* zuhogói.

108) 20 l: egy rendkívül természetes sziklatömb alatt elhaladva, s

109) 30 l: egy másik. széles utra jutva, ezen b. le a

110) 50 l: patakhöz: ezen átmelve, túl b. f. vigyázva a merős szikla feljárón, — később kissé lf. azután lasankint b. kny

111) 150 l: itt a hegyoldal behorpadásából keletkezett kis erdei rónára vezet le a bv. út, s ezen elvész: csak e. t. a jelölt fák mentén

112) 50 l: egy vízmosáson át;

113) 30 l: kis csermelyen menve át, túl fél b. kny.

Vigyázz!

114) 60 l: kissé b. lf. tartva, előkerül a

115) 40 l: bv. út: ezen j. le kny az oldalban

116) 20 l: egy kikövezett dágványon át

117) 20 l: még egy kikövezett morotvás patakon át menve

118) 60 l: a bv. út megszakad: b. le

119) 10 l: b. kny

120) 10 l: j. a bv. utra, mely

121) 20 l: ismét megszakad; csak e. t.

122) 10 l: b. kny

123) 10 l: j. bv. uton, mely

124) 10 l: ismét megszakad; csak e. t.

125) 10 l: b. le kny

126) 10 l: bv. uton b. kny ki a nyíláshoz, honnan a

Háromkirály-esés

a maga teljességében, azaz

Gáspár, Menyhárt és Boldizsár

egyszerre, együtt, egy képet alkotva láthatók.

Innen j. t. vissza kny a bv. uton,

127) 50 l: egy vízmosáson át;

128) 170 l: elől a *Mataringa* sarokbástyája meredez; a bv. út itt j. kny s

129) 150 l: egy szakadás partján f. kapva a köves lejtőn a

130) 30 l: magos fűtől borított hegyetérásra s itt egy karám maradványainál

131) 20 l: a kákás morotvát j. hagyva, b. kny a hosszú dőlt

132) 30 l: fához; e mellett j. f. kny a bv. utra, mely

133) 30 l: b. f. kny a köves oldalon s merőn emelkedve

134) 80 l: eléri a sziklás gerinczet s ezen j. kny e. ff meglehetősen merőn, míg végre b. egy erdőnyílásnál

135) 60 l: kibukkau az

Oroszlánkő:

egy oroszlán mely az előtte levő alakoknak szolgál két lábon jámbor pudli módjára.

Innen t. ff a gerinczen még

136) 10 l: itt ezt elhagyva, b. térni a bv. utra, mely a törmelékben visz t.

137) 110 l: elől fen a

Noé bárkája.

T. a bv. uton még

138) 10 l: kedves panoráma tárul ki: az előtér központjában a

Nyisztor-bércz

sziklagulája; hátrább a petroszi *Nyárló* (Váráttek) ligetes csucsa magaslik ki: b. a háttérben a Codru hegységnek menyházavidéki része kékellik a távol ködein át. Innen t.

139) 60 l: a bv. út b. lf kny. J. a *Száraz Magura* dőlt rétegű sziklafalai fehérlenek. A bv. út a törmelékben

140) 150 l: ismét j. kny s

141) 130 l: elérve a sziklafal lábát, e mellett merőn száll lf

142) 50 l: j. a sziklafalban egy bujjalá marad el;

143) 20 l: elhagyva a sziklafalat, a hegyoldal törmelékébe bv. uton t.

144) 100 l: a törmelék elmarad: a földes hegyoldalba vágott uton t.

145) 90 l: a bv. út kiérve a gerinczre, itt megszakad: csak e. lf e gerinczen

146) 260 l: itt elhagyva ezt, j. le a bv. utra, ezen

147) 80 l: b. kny

148) 60 l: egy sovány kis forrásnál j. kny a szikla aljában

149) 60 l: e. á: j. a. a sziklás, gyökeres uton ff lassan emelkedve

150) 300 l: itt megszűnik az em. — T.

151) 90 l: egy kőfolyáshoz: ezen át t.

152) 200 l: innen lejtteni kezd az út s ki-gyózáva száll alá

153) 120 l: innen se f. se le t.

154) 120 l: innen ismét ff a kőfolyáshoz, ezen át be a

155) 40 l: sűrű erdőbe;

156) 70 l: innen lf a

157) 70 l: sziklákhoz; ezek közt t. a

158) 40 l: szakadék bejárásához.

Figyelmeztetés:

Szédülésre hajlandóknak tilos a bemenet!

A Behemóth-szakadék

a hegységnek legijesztőbb, legfélelmesebb, leg-visszariasztóbb szakadéka; fenekére csak egy-egy nyiltabb ponton lehet imitt-amott be látni. Az út benne mindenütt karfákkal van ellátva, minthogy az csak a merőleges sziklafalak keskeny párkányain lopózik be oda.

Belépve a szakadék belső útjára,

159) 50 l: egy falépcsőzet: ennek fokozatain le

160) 40 l: itt e. á; b. le az alsó párkány-utra s ezen

161) 50 l: a

Behemóth fürdője,

a szakadéknak egy teljességgel hozzáférhetetlen vizesése, alatta függőleges, magas falaktól őrzött nagy kerek sziklamedenczéjével. Behemóth olyan fürdőkádat választott, melyet kívül más senki ne használhasson.

Innen vissza a lépcsőaljához 50 l. s itt most b. f. a nagyon merő sziklás lépcsőzeten, a sziklafalnak robbantásalkotta keskeny párkányain végig

162) 250 l: szakadék felső szelidebb részén ennek patakján *) át s t. egy sziklaüreg alatt b. kny f. az erkélyre, honnan a

163] 80 l: *Felső zuhatag* látható a szakadékban. Innen t. f. a hasadék j. partjából felmeredő sziklabástya füves ormára

*) Az Osel patak

164) 200 l:

Kilátó

az alsóbb Bulzvölgy ligeteire, a felsőbb Bulzvölgy szakadékaire s a Boga fehérítő falaira.

Innen ugyanazon uton vissza a patakon át, végig ismét a szakadék karfás útján a nagy fa-lépcső felső végéig

165) 530 l: innen t. e. ki a szakadékból

166) 50 l: e. á:

Vigyázz!

Kiérve, most nem vissza b. az előbbi uton, hanem j. a lf. vezető ösvényen

167) 140 l: egy omlatagon átmenve, t

168) 100 l: innen a sziklás, gyökeres, rosz hegyoldalba kissé keskenyre vágott uton t.

169) 100 l: b. és mindjárt j. kny egy hajlason át ki egy

170) 70 l: szelidebb nyeregbe: ezt harántolva csak e. t. mindig lf

171) 60 l: a hv. út b. kny

172) 110 l: két fa közé szorul s néhány kigyózás után

173) 200 l: eléri a lépcsőzetes lejárót a hidhoz, melyről a

Bulz-esés

látható. — T. a hidon át s túl b. ff ki a

174) 130 l: régi széles tönkvontató útra: itt j. kny ff s egy hajlást megkerülve később lf egy köves vápában, le egy

175) 280 l: csermelyhez: ezen át s túl b. kny, t. ff. ennek mentén az árnyas berekben

176) 25 l: b. túl a csermelyen a sziklafalban hasadékszerű üreg látható: az Arzén-

barlang (Pestyere lui Arzen): kicsi és üres. — T. menve

177) 10 l: innen b. tiz l. buzog ki a csermely forrása a sziklák alul: jó ivóviz. Alkalmos ebédlő hely.

Csak t. ki egy

178) 55 l: nyitabb helyre, honnan szembetűnik a Behemóth-szakadék alsó esése, a

Schmidl-esés,

igy nevezve dr. Schmidl Adolf geográfus, a Biharhegység első tudós kutatója, ismertetője s ezen vizesés felfedezője után. — Jellemző e vizesés képére az oldalánál nyíló boltozatos sziklaüreg s a tuloldalon fölébe tornyosuló nagy sziklabástya (a kilátó pont.)

Innen vissza indulva

179) 90 l: át a kis csermelyen s t. ff azután lf a tönkvontató uton

180) 280 l: e. á: csak j. e. t. lf e széles uton s

181) 140 l: ki az erdőből a rétre: ezen útnélkül e. t. a patak mentén s

182) 510 l: sz. nyomra kapva, ezen be a gesztbe ff s (3 ó.)

183) 170 l: ki a Bulz-ligetbe. Itt kiérve a mezőre, ezen t. még

184) 20 l: most j. kny a réten haránt keresztül a hosszú erdős hegygerincz sekély horpadásának irányában s

185) 200 l: elérve a gesztet, ennek széles zöld utcáján élesen b. be kny s ez utcán t.

186) 70 l: itt j. kny az utcán s ezen

187) 30 l: ismét b. kny t.

188) 140 l: át a Kukuricza-patakon, t. ff

189) 200 l: egy omlatagon át

190) 450 l: a rét felső részéhez ki érve,
t. az erdőben ff

191) 220 l: át a patakon, túl b. kny ff
t. egy

192) 130 l: sövénynyel megkötött szaka-
dás fölött el menve, t

193) 330 l: b. kis liget marad el; t.

194) 320 l: ki a rét szélére; j. kny t. az
erdőben ff

195) 190 l: j. az inséges kis *Csurgó*.

196) 810 l: a nyereg mezője alatt át a
széles, merő szénahordó uton; t. kigyózva ff

197) 680 l: ki a mező felső részére. s
ezen e. t. harántosan

198) 50 l: itt a nyeregben fél j. kny ff be
az erdő

199) 60 l: kitakarított csapására. E nye-
reggel kezdődik ismét a

Tatár-borda,

s a hosszú emelkedés végig rajta ki a havasi
legelőre. Ff a füves, de erdős gerincz nyitabb
utczáján

200) 300 l: innen t. e. ff a sűrűbb erdő-
ben

201) 100 l: b. bv. út kezdődik: ezen t. ff

202) 250 l: b. a kis fenyősziget a bükkös
középen: a bv. út t. kigyózik ff s

203) 550 l: megszakad: itt b. kny t. a
gerinczen

204) 780 l: itt a nyeregben e. á: csak
j. e. t. f. a gerinczen

205) 30 l: ki egy ligetbe, s ennek előbb
gyepes, később páfrányos mezején e. t. a ko-
pott csapáson

206) 150 l: innen bokrosabb helyen a

gerincz b. oldali lejtője sűrűségének mentén
ki a

207) 100 l: *Tatár-rét*

nagy mezejére. Itt e. t. egy nagy

208) 60 l: bodzafához: ezt b. hagyva
e. t. a magában álló nagy

209) 20 l: mogyoró családdhoz; ettől e.
t. gyengén em. egy

210) 90 l: más magános nagy mogyoró
csoporthoz mindig gyengén em. s. t. f. a
dombra s be az

211) 100 l: erdőbe, a gerincz jól kijárt,
kissé köves csapására: ezen t.

212) 400 l: kis nyereg: t. f. a gerinczre
s ezen t.

213) 300 l: le egy nagyobb nyeregbe s
itt j. kny a hegyoldalban a jelölt fák után

214) 20 l: b. kny az itt kezdődő bv.
utra: ezen t. előbb e. később kigyózva ff

215) 1200 l: a bv. út megszakad: csak
e t. abban az irányban

216) 70 l: kissé b. és elérve

217) 50 l: a gerinczet, ezen kissé j. f. a

218) 50 l: bv. utra: ezen e. t. a sziklás
gerincz b. oldalán

219) 310 l: e. á: j. f. kny.

220) 90 l: kiérve a sziklás gerinczre,
ezen ff kigyózva t.

221) 30 l: innen az út b. a gerincz alatt
megy t. ff

222) 40 l: j. vissza a s kny s

223) 30 l: elérve a köves gerinczet, en-
nek ismét b. oldalán halad t.

224) 200 l: újra a gerinczre érve ki, le
egy

225) 30 l: kis nyeregbe; vigyázz! e. á:
nem b! hanem e. f. a köves gerinczre! ezen t.

226) 50 l: innen a sziklás gerincez b. lejtőjén t.

227) 120 l: j. f. kny

228) 10 l: a gerincez alatt b. kny s

229) 40 l: ismét j. f. kny és

230) 10 l: b. a gerinczen t.

231) 20 l: itt a gerincez b. lejtőjén t.

232) 60 l: j. f. kny s

233) 20 l: elérve a köves gerinczet, ennek b. lejtőjén végre ki a

234) 80 l: havasi legelők nyílt mezejére, a *Tatár-borda* végére. Elől a magasban a Cornu Muncilor mellék csúcsa.

Itt a hajlást j. megkerülve, e. a Cornu csúcs alatt látszó földszakadás irányában, azon ösvényekre, melyek ettől balfelé húzódnak a nagy sziklás orom alatti erdős hajlásnak; — mindig ama földes és köves szakadásnak tartva s

234) 700 l: ezen átmenve, t. az említett ösvényeken, lassankint szélesebb, kijártabb utra, mely

235) 500 l: egy kis határdombnál j. kny. be a hajlásba az erdőhöz, ezt nem sokára eléri s

236) 320 l: el is hagyja megint.

237) 310 l: át a nagy köves hajlás partján s t. a széles járt úton, mely

238) 870 l: ki ér egy nyílt gyepes mellékgerincezre: itt elhagyva az utat, j. kny ff az uttalan gyepes lejtőn e. a csúcs irányában, oda hol fentebb a hegyoldalban haránt ff húzódó út kezdődik. Ezt egy sziklás részletnél

239) 400 l: elérve s b. kny rajta t.

240) 700 l: egy hajlás havasi-éger bozótja közt t. ff a széles, köves uton, mely

241) 300 l: a borókásban j. kny s kezd erősen kopni;

242) 60 l: ismét b. kny huzódik lassu haránt emelkedéssel t. f. a borókás lejtőn, míg végre

243) 600 l: eléri a főgerincez szélesebb, jártabb csapásait. Ezeket e. b. t.

244) 200 l: itt ágaznak be j. a *Funtina recse* felől jövő csapások. Csak e. t.

245) 100 l: e. á: innen nem b. a felső nyomokon, hanem j. az alsó uton t. hazáig, mint a XII. sz. *Biharpark-körut* 96.) pontjától kezdve le van írva (5 $\frac{1}{2}$ ó.)

(A *Bulz-körutat* bátran lehetne Bujósdikörutnak is nevezni, minthogy festői változatos képei s érdekessége főleg azon szakadatlan bujódsdi-játékból fejlődnek ki, melyet itt a nézővel egy fantasztikus sziklacsoporthoz s két nagy — többszakaszos vizeses üznek az által, hogy minduntalan eltűnve: más-más alakban, átváltozva, vagy más részeit s szakaszaikat mutatva és folyton új meg új természeti képeket tárva fel, — bukkannak mindig újra s újra elő. A Hidra, a Bulzvár, Eduárd és Kunigunda, a Szarvaskő, az Oroszlánkő és Noé bárkaja: mind az egy *Mataringa-bércz* ugyanazon sziklacsoporthának a néző pontok szerint váltakozó különféle alakulásai. — A Három királyesés különböző kombinációkban csoportosítva tárja szakaszait a néző elő s a Schmidl-esés, a Behemóth fürdője és a Felső zuhatag pedig nem egyebek, mint a szakadékban alá ömlő Osel patak nagy vizesésének egyes szakaszai. *Mataringa-bércz* stb.

(E hosszú út idő tartamán lehet különben rövidíteni odamenet m. e. félórát az által, hogy a 32) pont kis ligetébe érve, el-

hagyja az ember az innen tovább leirt utat és Tatár-bordát s b. fordulva, e leereszkedik a gyepes hajlásban s később az erdőben t. nagyon merőn s út nélkül mindenütt, egészen a 47) ponthoz, hol a bv. út a patakon átkel; s itt ezen b. t. folytatja útját. De ez meglehetősen kényelmetlen leszállás, mely különösen nőknek éppen nem ajánlható.)

XXVI

A Galbinetta.

(63640 l. — 1900—2100 m. em. — Lóháton
16—18 ó.)

A Galbina eme legalsó érdekes vizesése siralomházi napjait éli: ki van rá mondva a halálos ítélet, hogy a szudricsi nagy fauszta-tási vállalat robbantás és kipadolás által ki fogja törölni a Galbina természetjátékainak sorából. Siessen hát, a ki látni akarja, — megnézni még az idén, mert jövőre már alkalmasint hült helyét találná, vagy csak fával kibélelt torzalakját láthatná meg.

A mi a Bulz-körut leírásának kezdetén van mondva, ugyanaz áll különben a Galbinetta útjára nézve is. Szédülésre hajlanak dőknek pedig ez út nem ajánlható.

A szerfelett hosszú út azonban tetemesen megrövidíthető az által, hogy az ember a XXV. sz. *Bulz-körut* 42) pontjánál elhagyva a lovakat s a bv. utat, — a széles merő uton az erdőben s később a réten át, lf. lehetőleg mindig inkább kissé j. tartva, — e. leereszkedik a mindjárt leirandó út 6) pontjához s itt a Bulz-völgyön folytatja t. a szerint j. lf.

utját; és hazajövet e ponton megint elhagyva a völgyet, újra e merő uton mászik f. az említett 42) illetőleg 196) ponthoz, hol ismét lóra ülhet. Ezzel m. e. másfél órát nyerhet. De ez esetben gyalog kell a 6) ponttól a 17) pontig és ettől vissza amaddig az utat megtennie, ha ez egyenes leereszkedéssel időt akar nyerni; mivel a gabanczok a kerülő bv. uton kellő időre a 6) ponthoz, hazajövet pedig a 42 — illetőleg 196) ponthoz el nem érkezhetnek s így e késedelem folytán a réven megnyert idő a vámon megint csak veszendőbe menne. Különben is nagyon ráfér ez a rövid rendelkezési állapotba való kelyezés a hosszú nehéz uton szegény muczikra.

Még csak egyet: ezen út az egyetlen mód Biharfüredről egy nap alatt a Galbina festői szakadékaiból egy kis kóstolót kapva, romantikus vad sziklavilágának karakteréről némi általános fogalmat szerezhetni.

Kezdetben mint a XXV. sz. Bulz-körút 53) pontjáig. De itt, kiérve, a berekből a Bulz ligetbe: a réten át nem a Nyisztorbércznek. hanem mindenütt a cziher szélén e. az ezen pontban említett csonkatorony alaku erdős szikla-oromnak irányában menve (5½ ó.)

1] 250 l: itt j. le kny a völgy legalsó színére, a nagy ferde almafától kissé j. eltérő irányban haladva

2] 90 l: itt j. kny a bozót nyílásának ezen be s

3] 30 l: át a *Kukuricza-patakon* s tul inkább j. a sűrűség mentén t.

4] 80 l: egy kis sáros patakon s.

5] 500 l: megint egy patakon át; csak mindig a völgyben t. a Bulz mentén, mely odább hirtelen b. kny. e ponttól t.

6] 300 l: azon hely, hová a bevezetésben említett rövidítő leszállással e. le lehet ereszkedni. Innen már feltűnik elől a *Bulz-kő*, a Bulz szorosa fölött uralkodó hatalmas sziklabástya. T. menve s ezt csaknem elérve

7] 850 l: át a Bulz b. partjára s túl t. menve s a Bulzkővel egy irányba jutva

8] 100 l: elhagyni a patakot s a sziklás uton be az erdőbe

9] 150 l: egy kis csalános térségen át j. t. ff

10] 300 l: az em. megszűnik; az uton t. egy darabig simán, azután lf. B. a *Száraz Magura* falai fehérlenek. — T. az összekuszált sziklás, szakadékos sz. utak bármelyikén le ismét a

11] 850 l: Bulz völgyébe, s ennek köves utján t. lf

12] 350 l: b. a hegyoldalban szép mező marad el.

13] 120 l: itt a nagyhidon alul a *Bulz* és *Galbina* találkozása. Csak t. az innenső part csapásán, most már a *Galbina* völgyén ff

14] 140 l: be az erdő sz. útjára;

15] 200 l: ki egv nagy ligetbe: ennek rétjén t. a csapáson

16] 300 l: j. egy koliba marad el;

17] 200 l: be az erdőbe (a lovak itt maradnak)

18] 50 l: e. á. háromfelé itt a legszelebb uton j. a víz fölött t.

19] 60 l: itt le a *Galbina* medrébe s t. mindig a víz mellett.

20] 250 l: bv. uton be az erdőbe s

21] 70 l: f. a köves hegyoldalba

22] 50 l: innen nagyon merőn ff a sziklás oldalban még

23] 70 l: ki a sziklák közül s t. az uton le egy

24] 340 l: kis hajlásba, egy sziklabástya lábához: alatta t. ff egy

25] 50 l: keskeny párkányutra, mely alatt a lent zuhogó *Galbina* medrének mély szakadéka tátong. az út legrosszabb része, mely nem tart sokáig mert

26] 50 l: után az út lekigyózik a vízhez

27] 50 l: ismét ff törekszik a sziklák lábánál s

28] 50 l: egy omlatagon kigyózik végig

29] 70 l: itt ki a kőfolyásból;

30] 60 l: egy omlatagon át s t.

31] 60 l: e. á: b. ki lehet menni a nagy sziklalapon át az

32] 70 l: esés legfelső részéhez; innen vissza az e. á: -hoz

33] 70 l: innen most b. le

34] 40 l; a

Galbinetta

esés lábához. Ebédelő hely; a part sziklaiból jó hideg forrás viz buzog b. elő. —

Innen vissza mindig ugyanazon uton a *Bulz* és *Galbina*

35] 2160 l; találkozásához s t. ff a *Bulz* völgyön és

36] 470 l: a völgyet elhagyva s a szakadékos sziklás utakon ff törekedve,

37] 560 l: egy ezek közt magánosan álló vastag bükknél elhaladva, e. á: itt j. ki s a vizmosta sziklás sz. uton a *Száraz Magura* sziklafalainak tartva a

38] 240 l: **Plája-liget**
szép nagy szabad térségére. J. a *Száraz Magura* e kettős orma felől a *Bogavára* sziklafal,

lai a nagy kapuval; s b. a *Cornu Munczilor* negédes csucsa mindeneknek fölébe emelkedve.

— Itt most b. át a sövényen a szekérsapásra, mely a gyepes lejtő aljában huzódik,

38) 120 l: kibukkannak b. a

Bulz-kő

szaggatott bástyái. — A sz. út lasankint b. kny a domb körül; de

39) 170 l: itt, hol j. készül kny: elhagyni azt s b. letérni a nyergen át, törhetetlenül a Bulzkőnek tartva az erdőben az

40) 130 l: alsó sz. utra: ezen j. t. lf

41) 220 l: ki az erdőből, le a Bulz vizéhez ismét s ezen

42) 100 l: átkelve, t. mindenütt a völgyön ff

43) 850 l: ez azon hely, honnan a völgyet elhagyva s b. cziheren, réten. erdőn keresztül a XXV. sz. Bulz-körut 42-ik, illetőleg 196) pontjáig e. merőn felmásзва, az utat meglehet rövidíteni. — Ha e rövidítés elmarad, akkor innen csak e. t. f. a völgyön

44) 300 l: egy patakon s

45) 500 l: még egy kis sáros vízfolyáson átmenve s inkább b. a sűrűség mentén t. haladva

46) 80 l: át a *Kukoricza-patakon* s túl a nagy ferde almafának tartva ff

47) 30 l: b. kny f. a *Bulz-liget* terraszára s kiérve [1½ ó.]

48) 90 l: a nyílt mezőre, innen a közeli nagy zöld sátor alakú hegynek irányától kissé b. eltérőleg a geszt mentén haladva,

49) 280 l: egy ehbe nyíló széles zöld utcán élesen b. be kny s innen t. mint a

XXV. sz. *Bulz-körut* 185] pontjától kezdve le van írva hazáig (6½ ó.)

XXVII.

Az ördögmalom.

[30860 l. — 1300 m. em. — 12—13 óra. — A *Rendez-vous* esés nélkül 28300 l. — 1150 m. em. 10—12 óra]

E vizesés be van ugyan a VIII. sz. körutba foglalva, s legjobban teszi mindenki, ha ennek fonalán nézi meg: de ha mégis nagyon sokallaná ezt valaki, vagy az esős, ködös idő elzárná a főgerincz útját [melyen ilyenkor könnyen el is lehet tévedni]: teheti azt is, hogy kirándulásával az Ördögmalomra szorítkozva, — egyenesen oda irányítja útját s csupán azt látogatja meg; s legfeljebb a felső kilátókat s a *Rendez-vous* esést toldja még hozzá, — melyek tulajdonképen mind az Ördögmalom nagyobb egészéhez tartoznak.

Kezdetben tehát mint a XV. sz. uton a grujesi kapaszkodó 19] pontjáig. Itt b. letérni s elején simán, később lejtve a régi széles tönkvontató uton,

1] 620 l: j. az út mellett a

Vaczogó.

egy nagyon hideg vizű csurgó; t. lf egy köves ereszkedőn

2] 130 l: feltűnnek elől az Ördögmalom bástyái.

3] 110 l: az út b. s mindjárt megint j. kny s a

Suttogó

forrás csendes kis víztükrénél elhaladva,

4] 60 l: átkél a patakon ; tul b. ff a kigyózóra,

5] 60 e : á : j. t. ff kigyózva

6] 500 l: egy félig begyepesedett om-lataghoz; ezen l.

7] 220 l: elől szembetűnnek a

Notre-Dame

két leütött tornya.

8] 80 l: e. á : j. le ; a szikla sarkánál az

Ördög pinczéje ;

j. kny t. lf egészen a vízhez

9] 80 l: a

Quasimodo-esés,

melynek teljes képe a háttér bástyai által alkotott sziklakerettel csak a patakban heverő nagy sziklatömböbről nézve tűnik ki:

Innen vissza a kitérőhöz

10] 80 l: itt most j, t. ff a sziklabástya sarkához

11] 120 l: e. á : j. t. a

12] 20 l: padhoz :

Melitskó-zsöllye. (4 ó.)

Innen mint a VIII. sz. körut 112) pontjától ennek 122] pontjáig, mely megfelel a

fentebbi 11.) pontnak. Itt az e. á.-nál most j. f. a nagy sziklagádor kigyózóján, meredélyes bástyák közt aláhuzódó omlatagokon

13) 600 l: j. f. kny ki a nagy szakadékból t. ff kigyózva

14) 160 l ; jó vizű csurgó ; t

15) 40 l: az ut b. oldalán fekvő nagy-kőtetemnél e. á : j. kitérve f. kapaszkodni a mohos szikla erkélyre ott hol

16) 10 l: rajta három legalyazott fenyőcske áll egymás mellett :

Az ördög malom karzata

felső kilátással a nagy vizesésre. Innen a *Rendez-vous* esés j. fele is látszik. Vissza a

17) 10 l: kitérőhöz s innen j. t.

18) 60 l: e. á : j. kitérve, a két nagy fa közt a sziklabástya mellett f. ki az erkélyre ott hol

19) 30 l; két legalyazott fenyőcske áll egymás mellett itt letekintve mélységes nyílás tátong alatt :

Az ördögmalom szakadéka.

Vissza le a

20) 30 l; kitérőhöz s itt most j. t. menve b. fentebb hatalmas bástyázat meredez fel ;

21) 50 l: az alsó bástyák sarkánál el s. t. le a patak azon

22) 90 l: pontjához, hol egy levágott fa belé dőlt : ez legjobb álláspont, a

Rendez-vous esés (1½ ó.) megtekintésére ;

Innen haza egészen úgy mint a VIII sz. körut 102) pontjától végig.

XXVIII.

Vigasz-kirándulás.

[12860 l. — 300 m. em. — 5 óra]

[11660 l. — 260 m. em. 4 — óra]

[9860 l. — 206 . m. em. — 2½ — 3 óra]

Megtörténhetik, hogy valaki pár napra feljöve Biharfüredre, a kedvezőtlen idő miatt innen semmi kirándulást nem tehet; s az időjárás épen akkor válik jóra, mikor el kell már utaznia. Ha ez esetben elutazása napját felhasználva magát kárpótolni akarja: van módja annak, hogy a *Jád-körut* összes víz-eséseit megnézve, így még kapuzárás előtt egy érdemes, szép s nagyon könnyű kirándulást tehessen, anélkül, hogy utazását kénytelen volna elhalasztani. Elérheti pedig ezt úgy, hogy tizenegy óra helyett reggel 6 órakor ülve kocsijára, elhajt a legfelső bujjalát elhagyva addig, hol az út egy sűrű buczkával borított mezőn a hajlást megkerülve b. kny; s kocsiját itt hagyva gy. letér j. a mint a IX. sz. *Pável Mihály körut* kezdetén le van írva, ennek 21] pontjáig; és innen ismét vissza a kocsizhoz ugyanazon úton a mint a III. sz. *Jád-körut* 43] pontjától 75] pontjáig elő van adva. Kocsin t. le Belényesbe a délutáni vonathoz. Ez a gy. megtett út menet-jövet, kocsitól kocsizig, 5 órát tart. —

Ha azonban ezt valaki sokálná, meg-rövidítheti egy órával az által, hogy csak az *Aktaon Veszedelme és Diána berkéig* megy

s innen vissza fordulva tér megint kocsijához, mint a III. sz. *Jádkörút* 44] pontjától le van írva.

Még ezen az úton is rövidíthetni 1—1 ½ órát, ha e gyalogos kitérést a Juppiter-viszhangon át csak a *Szerenád-esésig* terjeszti ki az ember, s onnan mint a III. sz. *Jádkörut* 50] pontjától le van írva, visszatér kocsijához.

FÜGGELÉK.

RÖVID TÁJÉKOZÓ

A BIHAR-HEGYSÉG

EGYÉBB TERMÉSZETI

 NEVEZETESSÉGEIRŐL

A Csodavár és körútja (ponori Csetátye, Levianopolis)

Hegységünk emez alkotásának természeti jelenségeknél ily nagy mértékben nem igen látható, rendkívüli hasonlatossága van a Krajnában levő Szt.-Canzián-i szakadék- és barlanglabirintushoz, melyet pedig Bädeker akkép ajánl az utazók figyelmébe, hogy senki ne mulasztja el, ha azon vidéken jár. — e *világcsodát* megtekinteni. Bädeker nem szokta elvetni a sulykot, ismeri szavainak sulyát, nem vesztegeti mindenre a dicséretet. És ha ő ezt mégis világcsodának nevezi: úgy ama meglepő hasonlóságnál fogva e jellemzésével a mi *Csodavár*-unk is kellőleg minősítve lévén, az őt megillető hely a természeti ritkaságok rangsorozatában számára ki van mutatva.

Fekszik a helényes-petroszi havasok mélyében, a Galbina forrásvidékén, azon ponton, hol a katonai 1: 75000-es térképen a 994 számnál a völgyek megszakadnak.

Táborozási hely, honnan egy nap alatt megtekinthető; a *Ponor*-nak elhagyott fűrészmalma az *Izbuk* mellett. Bárhonnan, bármely oldalról jön tehát valaki: ide az **Izbuk-Ponorra** kell éjszakára jönnie, itt meghálnia, másnap reggel a Csodavárhoz kimennie, estére vissza a fűrészhez s harmadnap reggel haza.

Biharfüredről a *Funtina recse*, *Varasó* és *Bálrét* [Balásza] érintésével lóháton 9—10 óra alatt könnyen el lehet ide jutni, sőt 1—2 órával korábban indulva, útközben még a *Bogavárához* is ki lehet térni; de ez esetben a XII. sz. körut 30] pontjától a köruton gy. t. menve, a lovakat a Págyis-róna forrásához kell átküldeni s ott hozzájuk ismét csatlakozni.

A kirándulónak minden szükségeset magával kell hoznia, mert e lakatlan vadonban semmit sem — legjobb esetben talán itt-ott néha egy kis tejet kaphat valamelyik pásztor-tól. Sátrat nagyon tanácsos vinni: mert lehet hogy e fűrészmalom is mielőbb ama másik ponori házikó sorsára jut, melyet a pásztorok szórakozás céljából felgyújtottak.

Szükséges továbbá, vagy a megelőző napon kiküldeni oda egy-két embert, hogy az éjjeli szállást ott elrendezze, tüzi fát vágjon s összehordjon, takarítson, ágynak való fenyő-lombot gyűjtsön stb. vagy pedig úgy intézni az indulást, hogy legkésőbb d. u. öt órára oda érkezhessék az ember, mert különben nem volna idő ott elrendezkedni.

Nemcsak fáklyát kell továbbá, hanem a vizshangokra való tekintettel hosszú havasi pásztordudát [tulnyik] s lehetőleg mozsarat, vagy legalább puskát is hozni a kirándulásra. S minthogy Izbukponorhoz bármely oldalról csak lóháton lehet hozzá férni: általvetők, a ló két oldalán lógó kettős zsákok a táskák és csomagok elhelyezésére s szállítására nélkülözhetetlenek.

Belényesből nyolcz óra alatt lehet — és pedig Petroszig kocsin, vagy az épülőben levő iparvasuton, onnan tovább pedig lóháton menve — a Bulz völgyén, a Plájon, a Szke-

riczán vagy a Zapogye-in s végül a Bálréten [Balászán] át Izbukponorra eljutni. Szükséges azonban, hogy a ló megrendelve s felnyergeelve már készen álljon ottan; s e célból bizalommal fordulhat a kiránduló *Popu Agoston* uradalmi erdész urhoz, vagy *Sebő Sándor* urhoz, kik előre kapott értesítés esetén készségesen gondoskodnak a lovak megrendeléséről.

Kolozsvár vagy Nagyvárad felőljöve s Bánffy-Hunyadon kiszállva és kocsin Meregyóra menve, — innen két út között választhatni. — Reggel érve Hunyadra, — Meregyóról lóháton tovább a Gyálu Botin át a kora délutáni órákban már *Szamosponoron* lehet az ember, a Meleg Szamos és Ponor egyesülésénél; s az itteni erdőlak vendégszobájában meghálva, másnap délre már *Izbukponorra* érkezhethet.

Ha ellenben a déutáni órákban indul Hunyadról, akkor legfőlebb Retyiczelig mehet: itt az új vendéglőben meghál s másnap reggel hajnalban indulva, a Sztáncs major felé a Vále arszán felmegy a Miko (Nyimojásza a kat. térképen) havasra, s innen mindenütt a főgerinczen t. a Gárdun át, a Briccezej alatt el, az 1629. mag. számnál a főgerinczet elhagyva, a mőczok köves sz. útján le, a Varasón s a Bálréten át 11—12 óra alatt Izbukponorra. Lovak megrendeléséről idejében vett értesítés esetén szívesen gondoskodik előre *Sikó Kanut* úr Meregyón.

Már azért is kellemesebb, idejében, alkonyat előtt pár órával legalább Izbukponorra megérkezni, hogy ott a közelben még az nap körül nézve, meglehessen egyetmást tekinteni s ekkép megrövidíteni a másnapra való

hosszu munkát. A megérkezés után fel lehet mindjárt a sziklaszakadékba vezető facsatornán a patak érdekes kitöréséhez az

Izbuk-hoz

menni. Innen le és ki a

Ponor medencze

szép nagy kérek czirkuszába, megtekinteni, mikép tűnnek el sziklakulisszái lábánál s a mezőn a patak egyes ágai. Azután f. a legfelső víznyelő közelében levő vörössel jelölt sziklafalnál a gádorszakadékba s mindjárt fen ki egy kis katlanba, melyből a

Ponorvár

sziklakapujának bolthajtás-ive nyilik. — Haza a tanyára. —

Reggel lóháton kiindulva a Csodavár körutjára — melyre 12–13 órai időt lehet számítani — most nem szükséges ismét a Ponorvárhoz menni, hanem kiérve a Ponorczirkuszba, — amattól b. eltérőleg ff a nyeregbe vezető kopott úton a lejtő félmagasságáig, ama legalyazott nagy fenyőfáig, melyen a viszhangot jelölő tábla van. Ezt elérve, itt megállva s a czirkusznak fordulva, ezen irányban meg kell fúni a hosszú pásztor-dudát, a tulnyikot, hogy a

Ponor-viszhang

simfonikus akkordjai megzendüljenek.

Innen t. ff a kopott sz. úton s elérve mindjárt a vörös színjelzést, ennek fonalán a nyeregben álló erdei lak maradványa mel-

lett [ezt j. hagyva] ki a nyereg szabad térségére, az oszlophoz, mely a völgyön túl nyújtózkodó hosszú erdős hegyhat viszhangját jelzi: a mozsarat vagy puskát azon irányban elsűtve, megszóllal a

Glavoj viszhang

hosszan hullámzó menydörgés-moraja.

Innen j. kny a házrom alatt mindig a színjelzés nyomán végre le a pataknyelő

Hamlet barlang

sötét rejtélyes üregéhez. Ebben előbb f. a beömlési medencze fölött a barlang galériájára s erről egy kis lépcsőn le a sziklafolyóra s ki a nagy létraig: ezen azonban nincsen miért lemenni a patak medrébe, mert ott len leküzdhetetlen akadályai merülnek fel nagyon hamar a továbbhaladásnak. —

Ki s t. a sziklakapun át egy vápába, melyben nem messzire a vöröskék jelzés j. ff kezd vezetni a rövidített kis körútra, mely három órával kevesebb. A ki azonban a Tóbiás-kilátóról áttekintést akar kapni nem csak a körút fekvéséről: hanem az egész érdekes táj arczatát s karakteréről: az menjen csak len a hajlásban e. t. a vörös kék jelzést j. hagyva s odább egy nagyon sziklás rossz helyen túl egy j. oldali vápán (a Hamlett barlangtól ide $\frac{1}{2}$ óra) betérve ff később bv. kigyózon végre ki a

Glavoj-havas

szép nyílt mezejére: elől a Biharcsoport képe. Itt j. mindenüti az erdő mentén, s a mező

végén mindég ugyanazon irányban e be az erdőbe s innen mindig e. t. menve, m. e. öt percz alatt le és ki az afonyás köves lejtőn a

Tóbiás-kilátó *)

szabad sziklás lejtőjére. — Érdekes tanulságos kilátás a Ponorvidék hegyvilágába tál-szerűleg bemélyesztett óriási terjedelmű horpadásra, melynek legalantibb pontjából a *Csodavár* sziklái meredeznek ki. Ide huzódnak s ennek kapuján tűnnek el az egész nagy lesüllyedt terület vizei melyek számára e mindenfelől körülzárt hegykatlan a napvilágon semmiféle kijáróutat nem kínál (a vápa elágazásától ide egy óra.)

Innen ismét vissza ki a mezőre, de ide kiérve most j. kny. mindenütt az erdő mentén lf a gyepen, azon pontig, hol egy az erdőbe betérő jól kijárt köves utat találni: ezen be, át a patakon, túl kissé f. s. azután mindig le a (egy óra]

Tarnicza Kohányilor (Musinoj.)

buczkás, gyepes nyereg kis ligetébe. Itt j. kny. e. lf a kitakarított vonalon, egy forrásnál s odább len egy viznyelő sziklafalnál el a vörös színjelzés után nemsokára bele a Kis Körut vöröskék jelzésébe: ezt elérve, b. mindenütt utána a vápában, míg az út sziklásabb merőbb kényelmetlenebb lesz (itt le-szállva a lovakról s azokat a Ponorra küldve, gy. b. f. a jelzés után ki a [45 p]

Belveder

sziklaponkjára, honnan a *Csodavár* falai s

*) Tóbiás Miklós belényesi püsp. urad. főerdész s a *Csodavár* felfedezője után így nevezve.

nagy főportáléja egyszerre szembe tűnnek. T. a szikla gerinczen mindig a színjelzés után le egy szűk sziklafolyosón át s a kigyózón ki jutva az erdőből, le a patak medréhez: itt ebben végig az 50-60 m. magas

Főportále

felé az előcsarnokba, a patak sziklái között vagy—ha itt nem lehetne a vizállás miatt oda jutni; a b. part gy. utján a falépcsőig s ezen le az előcsarnokig (45 p.)

Az előcsarnokból előbb a b. nyiló barlang b. ágába a [j. elmaradhat), honnan egy bővizű patak rohan elő, mely egy tavat képez; e tó elzárja egyelőre a továbbhatolás útját.

Visszatérve az előcsarnokba, f. ennek j. nyiló kapuján a nagy tunnelgádor törmelék-jének kigyózóján ki a

Belső Várudvar

százötven m. magas sziklafalaktól őrzött nagy köröndjébe. — F. a kigyózón a **Sötét Kapu** fölébe mely a barlang belsejében tomboló patak alagútjára lenyulik; ötvenig lehet olvasni, míg a kapun át megindított kő le érve a patak vizét megloccsantja.

Innen t. a kigyózón j. f. kny s egy pilantást vetve a bejövő kapu fölött tornyosuló sziklafal búbjára, f. a *Várudvar Erkélyére*, s ismét le a tunnelgádoron az előcsarnokba. (45 p.) Innen most le a

Nagy Alagút

nyílásához, hol a patak bezuhog s a patak-
kal együtt abban t. lf. addig, hol a

Nagy Ablak

nyílásán át ömlik felülről a napvilág a földalatti patak vizeséseire. Ez ablak azon sötét kapu, melyen át a kövek ide előbb lezuhan-
tak. — A b. vissza kanyarodó Alaguton t. a patakkal az elől derengő napvilág felé, mely egy másik tunnelgádor nyílásán hatol ide be. Ennek aljához érve, elhagyni a 20–25 m. magos Alagutat s a benne t. rohanó patakot, s f. a tunnelgádor törmelékjének kigyózóján, ki a (1 óra)

Külső Várudvar

nagy köröndjébe, mely szintén 150–160 m. magas sziklafalaktól van övezve.

Itt az e. á.-nál j. t. menve, jobbról fen egy sziklahid látszik, mely a különvált bástyákat összeköti. Odább a szikla üregnél b. kny s feltekintve szembetűnik a

Tátra, Mátra, Fáttra

hármás bérce, a mint hazánk czimerében ábrázolva van. — Most ff a nagy szohodol (sziklagádor) kigyózóján s felérve, a fenyvesben t. j. a bástyák peremére ki:

A Külső Várudvar kilátója.

T. a köves uton le fel s még egyszer ki egy gyeses sziklaponkra: (1 $\frac{1}{4}$ óra)

A Belső Várudvar kilátója.

honnan a Tóbiás kilátó s a Balázs-csúcs *) kúpjának hegye is látszik. Szép áttekintése az egész Csodavár fekvése — s elrendezésének.

*) Bolecsán

T. a sziklás uton lf menve, egy kis erdőnyílásból látható oda át a *Belveder* (itt egy kis vízhang is van); s még odább letér a jelzett út a patakhhoz, a

Kis Labirint

kapujához s ezen át a víztől keresztül-kasul vajt sziklák folyósóinak, alagútjainak, kisebb-nagyobb üregeinek, fel- és lejáróinak útvezetőjébe vezet, — az egész csak kis arányokban, mintegy modellnek kidolgozva. Nagyobb vízállásnál nem igen hozzáférhető.

Odább a patak medrében az

Ördögkonyha

nagy kerek sziklaüstjei vannak sorjában elhelyezve.

Végre le a balalászi útról jövő patakhhoz s az ide rendelt muczikon t. át ismét a száraz völgybe s ennek *Vránicza* nevű szikla kapuján át — mely esős időben a Ponoreczirkuszt tóvá alakító víz feleslegének lefolyást nyújt — ki ennek mezejére s haza a táborba [2 ó.]

(NB. Ha a *Belső Várudvarból* az előcsarnokba vissza jöve, nem volna bármi akadály miatt lehetséges, a patak beömlésénél a nagy Alagútba lemenni: akkor a falépcsőn felmászva, f. kell jobbra az uton hágni a nyeregbe [elhagyva a patak sziklavölgyét], s onnan le a kőfolyás kigyózóján az üreg nyílásához; ezen be s le a tunnelgádor szerpentinján a

Nagy Alagút

aljára, és t. a vízfolyással szemben menve a patak zuhatagjait megvilágító

Nagy Ablak

alá. Innen ismét vissza s ki a *Külső Várudvarba* s t. a nagy szohodolon, mint az előbb le volt írva.)

II.

A Galbinária.

(A körút 24-25000 l. — 1000 m. em. — 14-15 ó.)

A Galbina forrásvidéke az, melyre talán a hegység legfőbb érdeke összpontosul: ez, mondhatni, góczpontja az egész Bihar legkiválóbb s megragadóbb nevezetességeinek. A Csodavárat s környékét is ide lehet ugyan tulajdonképen számítani, minthogy az ott eltűnő vizek a *Porczika* hegylánczot alá aknázva, a *Galbina-Izbuk* kitörésében, a Galbina eredetében jönnek ismét napvilágra: de ezenkívül maga ezen kitörésnek környéke oly pazar sorozatát rejtí a rendkívüli, megkapó, szebbnél szebb természeti tűneményeknek, melyhez fogható a képek arányaira s imponáló hatalmára, az őstermészet közvetlenségével ható erejére, elevenségére, festői bájaira s főleg sokoldalúsága — és gazdag változatosságára nézve — ily kis területen mintegy Természeti Album gyanánt összeállítva s elhelyezve, a hegységben máshol alig található. — A barlangba be s abból kitörő vizesések, eltűnő s előbukkanó patakok bújosdi játéka, vízi tunnelek, klammok, várudvarok s a meredélyek fölébe helyezett sziklabálványok, a magasba felnyúló sziklagádorok, portálék, cseppkő- és jégbarlangok, virágszőnyeggel be-

vont rétek, mélyre bevágott, szűk, sötét szikla folyosók s szakadékok és az egész táj alakulását megmagyarázó, pompáját egyszerre feltáró kilátási pontok: szóval feltalálható itt minden, a mivel egy hegység a természetbarátot magához vonzani képes.

A Galbinária meglátogatására legezél-szerűbb — bármerről jön is az ember — éjjeli tanyául a rézbányái kincstári bányaválatatnak a Váleszákában fekvő régi elhagyott Reichenstein nevű bányatelepét választani, mely a szudricsi nagy erdő-értékesítő vállalatnak élelmiraktárul s munkás-kantinul szolgál.

A Nagyvárad-vaskohi vasut lunka-rézbányái állomásáról d. u. két óra felé Rézbányára érkezve, s itt a nagy vendéglőben hamarosan megebédelve, épen elég idő van, innen, lóháton estére még a Vale szákáig elmenni; de csak úgy, ha az előre megrendelt lovak már készen felnyergelve állnak ottan. A lovak és emberek megrendelését szívesen közvetítik *Schuch János* nyug. bányafőfelőr úr az Erdélyi Kárpát-Egylet megbízottja, vagy *Szőnyi* vendéglős úr, ha ez iránt jó eleve értesítést kapnak. Tanácsos ekkor egyszersmind az ebédet is megrendelni.

Általvető zsákok, teljes ételmi felszerelés, négylángu stearin-fáklyák, magnezium-szalagok, két jó erős és hoszu pányvaskötél az Eszkimójégbarlangba való leereszkedéshez: mindez nélkülözhetetlen az expeditióhoz.

Rézbányáról fél háromkor elindulva, öt óra alatt a főgerincz *Czápu* (Bak) nevű részén át a bánya-uton a Vale Szákába juthatni. Itt a vendégszobában meghálva, hajnalban négy órakor el kell a Galbinária nagy körút-

jára indulni; a lovak a Vále szákában maradván.

Le a száraz patakmeder kavics-zátonyain s fél óra múlva, a szorosnak bejáratához közeledve s a körutat elérve b. f. a bv. gy. utra, mindenütt a vörösfhér színjelzés után, mely az egész hosszú köruton hűségesen végig vezet. — Itt a sziklaszoros fölött a hegyoldalban, a

Kecskejáró

bv. útján t. a hegy csipőjét megkerülve s az alant zajongó Galbina medre fölött haladva végre ki a

Pacifik-barlang

kapujának meglepő szabályos boltozata elé. A barlang m. e. 450 l. hosszú s csupán egy kanyargós alagútból áll, mellékágak nélkül az eltévedésnek lehetősége is ki van benne zárva.

Mindjárt előcsarnokában feltűnők a menyezet ferdén nőtt nagy cseppkőstalaktjai. Ezeket túl mindjárt a nagy kerek terem kezdetén j. egy alulról-felülről összenőtt s gazdagon diszitett roppant cseppkő-oszlop áll, a barlang legérdekesebb képződménye. Figyelemmel keresve, a nagy terem felé fordult oldalán meg lehet a váltakozólag játszó cseppkőkutak találni: a nagy oszlopnak egy pontjából 10—15 másodpercnyi időközökben vékonyka kis csurgó indul meg, nem cseppen, hanem szakadatlan összefüggő vízfonal kint folyva pár másodpercig, s szabályos időközökben ismételve e játékot. — A nagy-oszlop mögött j. kny a barlangnak szép szabályos, tágas, könnyen járható alagútja. Nincsenek benne nyugtalan részek: sziklaszorosok

a földszinhez alá hajló menyezetek, kapaszkodók, ereszkedők, omlatagok, ugrálók, csúszkálók és bujtatók, mint más barlangokban; következetes marad stílusához, melylyel kezdte s architektúrája mindvégig megtartja nyugodt jellegét; hangulata komoly, csupán legvégében van egy kis csarnok, melynek cseppkőképződése a színezésben némi fényűzést fejtett ki. — A nagy Oszloptól befelé menve, egy kanyarultnál a menet közepén, ülő oroszlanra emlékeztető cseppkőalak látható. Beleből egy másik fordulónál egy domb fölött gazdag cseppkőrojtózat függ:

A Vadasbolt:

felakasztott 's fejjel lelógó szárnyasok csoportja. Felmenve a dombra, a cseppkőképződmények közt fen legbelül egy különösen hű kis madárfejforma alakulás található, csőrrel, szemmel és reczés tarajjal ellátva. Az íróknál keresztezett cseppkővek fával, csonttal vagy könnyebb cseppkődarabbal megütve, érczes zenei hangot adnak. — A domb tulsó lábánál a

Bethlehem

kis miniature-képződménye. — Kora nyáron, vagy esős időben innen nem igen lehet t. menni a barlang említett végső csarnokáig; sőt van eset rá, hogy ilyenkor a Vadasboltig sem lehet eljutni.

Ki jőve a barlangból 's egy tekintetet vetve kapujából a Galbina völgyszakadéknak panorámájára: b. t. le 's a hidon át, túl ismét f. 's ki a

Galbina-rét v. Flóra-rét (Ritu Florile)

viragszőnyeges mezejére, 's itt a Petrosz felől jövő úthoz csatlakozva, ezen j. — Szép tekintet j. a két barlangkapura (a felső a Pacifik, az alsó csak egy üreg.) Át a patakon 's f. a Flóra rét felsőbb terraszára az

Út-osztó Oszlop-hoz (1½ óra)

mely a 8-as szám alakját leíró körút keresztezési pontján állván, mutatja, merre kell itt a Vále Száka felől jövőknak és merre pedig, azoknak innen tovább menniök, kik az *Építési Irodában* vagy Izbukponoron lévén szállva felülről érkeznek e ponthoz.

Tehát e. t. az eddigi irányban a jó vízű

Eke-forrás

mellett el, mely az Erdélyi-Kárpát-Egylet (EKE) után kapta nevét. — T. ff a mezőn s be az erdőbe

Medve-forrás

mellett el, melynek neve az utkésztés alatt itt elevenen zsákmányul esett medvebocs emlékét őrzi.

T. ff az erdőben, át a vizmosáson, s leérve a Galbinába, át az első hidon és túl b. kny ff a sziklaszorosban, sorra a többiekén. Ez első hidról mindjárt festői kép bilincsel le:

A Galbina sziklaszorosa, a háttérből kiemelkedő sziklafal hatalmas homlokzatával.

Belebb menve a nagy sziklaomlatagok torlatai közt tomboló patak mentén ff: j. a megjelölt helynél egy nagy bástya után nyomban a

Galbina-kőhöz *)

vizzel telt sziklacsatornája. — Odább feltűnik elől a

Kösisak

magos sziklája s végül a barlangból mintegy előrobbanó

Eminenciás esés (½ óra)

legyező-alakra nyílt hóféhér habjaival és soha nem szűnő hús permetegével. Hozzá méltó környezetével rendkívüliség, imponáló erő szűz-érintetlen vadság, zord-romantika és festői varázs tekintetében párját ritkító látvány. Ez a Galbina földalatti bujkálásának legalsó kitörése, s itt kezdődika **Colosseum**. J még egy kisebb patak zuhatagai rohannak le belé az omlatag szikláin. Fen az iharfákkal benőtt nagy várudvar: az

Iharpark

görgeteglejtői s körítő magas sziklafalai.

Oda t. a *Kösisak* fejürece mellett el (mely futólag menedékházul is használható) s onnan, hol az út a sziklafalnál j. ff kny: le lehet a Galbina földalatti folyásához néhány lépéssel ereszkedni és itt a magnéziumszalagot meggyújtva, a sziklaboltozatok közt tombolva le-rohanó folyó partján érdekes alvilági scénát élvezni. Innen a víz mentén ff ben is lehet a következő nagy ablakig menni; vagy visszatérve t. ff az omlatag kigyózóján, a

Nagy Ablak

előtt el, melyből az alagút mélyén tomboló földalatti folyó len jól látszik. — T. f. a

*) Kőhöz a. m. klamm, E kifejezést Nagy-Enyed környékén a „sziklaszoros“ értelmében használják is.

Sisiphus köve

mellett el: egy roppant sziklakolonecz, mely ép indulásra készen áll, hogy a nagy ablakon át a Galbinába, a barlang fenekére le zuhagjon. — T. f. a **Colosseum** kigyózáján annak mintegy gyúppontjába, a kilátó nyeregbe: ez a

Colosseum-Páholya:

ott len húsz méternyi eséssel zuhog be a Galbina az alvilág sötét kapuján: ez a

Bujdosó-esés.

Fölötte emelkedik ki a

Capitólium

bástyája merészen, magasan és negédesen. B. tőle kapaszkodik fel a szűk szakadék merő görgeteglejtőjén egy 334 fokot számláló s 70 méter függőleges magasságú falépcsőzet: a

Jákob Lajtorjája,

melynek megmászsása azonban elkerülhetővé vált, mióta sziklarobbantások segélyével az út folytatása az innenső parton lehető lett.—

A *Colosseum Páholyából* az uton t. menve s a kanyarulaton túl b. felpillantva, ott fen a magas sziklafal peremén áll a szónokoló

Cicero

alakja, halgatósága felé kissé előre hajolva. Nem meszire innen e. á: itt b. a sziklafal alá s a mindjárt következő elágazásnál j. e. ki az erkélyre, hová a

Najád-esés

bájosan vonzó képe mosolyog fel.

Ismét vissza; s most mindként elágazásnál b. térve, f. a felső sziklafal oldalában, a merő lejtő kényelmetlen lépcsőzetein: ez a

Pokol Tornácza.

közvetlen a nagy mélység fölött egy keskeny párkányút, melyet csak robbantásokkal lehetett a merő sziklafaltól kierőszakolni. *Szédülékenyeknek itt tilos az átjárás*: ezek a mindjárt leirandó uton a Jákob lajtorjáján átmehetnek a tulparton a Galbina-Izbukhoz.

A Pokol Tornácán végig menve, t. ismét a törmeléklejtőbe vágott úton, b. a tulparton egy nagy boltíves portále nyílik, fölötte piramisalaku sziklatoronynyal: a

Colosseum kapuja.

T. a bv. úton oda át az

Építési Iroda

nagy barlangürege tátong a sziklás oldalon, mely a körut készítése alatt mint szállóhely, kázinó és iroda tett nélkülözhetetlen szolgálatokat. — T. egy pad: a **Tomboló** esés.

Le a patakhöz, át a hidon s t. mindkét e. á-nál j. Elöl a patakon ff a

Minerva-zuhag

hófehér habjai csillognak ki az erdő zöldjéből. A Galbina nem aprócseprő csermelyekből gyűjti össze lassankint vizét; hanem itt az Izbukban egyszerre mint meglett folyó tör

készen, fiksünfertig ki a világra 's forrásmedenczéből rögtön e vizeséssel kezdi pályafutását. — Az út felvisz a forrás kitöréséhez, a

Galbina-Izbuk (1½ óra)

nagy medenczéjéhez. Alig látni rajta, honnan, merről kapja azt a nagy tömeg vizet, mely belőle a Minerva-esésén át kiömlik. A forrás fölötti sziklák hegyébe mászva, a nagy medence 's a zuhatag együtt láthatók szépen.

(T kik nem a Pokol Tornácán, hanem a Jákob lajtorjáján át jönnek — a mi fél órai kerülő —: azok a lajtorján felérve 's a szohodol vagy sziklagádor j. ágát a Colosseum kapujával j. hagyva és a szakadéokban t. ff menve, végre kijutnak ebből a sziklás gyepek gerinczre; s ezen f. t. e. ki a

Táborhegyi Kilátó

padjához: szép tekintet az alsó és felső Flóra rét ligeteire 's a Galbinát kísérő hegyek világára.

Innen t. j. visszafelé kny a kigyózon le az

Építési Iroda

szádához. — T. lf. az e. á-nál j. a színjel után; a következő e. á-nál szintén j. le a hidhoz, át 's t. a padig, honnan a

Tom boló

nagy medenczés zuhatagjainak habjátéka élvezhető. — T. f. az úton addig, honnan a

Colosseum kapuja

látható; 's innen vissza a hidhoz, át, 's mindkét e. á-nál j. (elől a Minerva-zuhatag) a

Galbina-Izbuk

kitöréséhez.)

Az Izbukkal elhagyva a Colosseumot, 's innen megint visszafelé indulva, mindjárt az első e. á-nál j. ff kezdődik a hosszú erdei felhágó út a Porcika gerinczére 's Jégbarlangjához. Ez emelkedés m. e. másfél órát tart sűrű erdőben. Viz itt már sehol sincs, kivéve az emelkedés fél magosságában alig-alig szivárgó *Sanyaru forrást*. — Végre ép a gerincz alá jutva, eléri az út a 25-30 m. mélységű nagy szikla-aknát; merőleges falainak aljában, fenekén ott a nagy hótömeg, melynek olvadásából alakulnak a belső üregek jégképződményei, ez a

Porcika hóaknája. (1½ óra)

belül a

Jégkrinolin

hatalmas jégmasszájával. Fogódzókkal ellátott erős falépcsőzet visz le a hóig: itt a havon j. kny az üreghez, melynek szájánál a belső falépcsőzet kezdődik: ez levezet a Jégkrinolin oldalán ennek aljáig s itt len b. indulva, az egész krinolint körül lehet az egyes jégcsarnokok s termeken, kápolnákon s jégbevágott alagutakon keresztül járni, érdekes jégképletek közt, milyenek a *Sütő kemence*, az *Orgona*, a *Jégkasza*, a *Háromkirály* a régi lejáró lejtőjén, a *Megfagyott zuhatag* stb.

Visszaérve a körutban a lejáró falépcsőhöz (1 óra) ezen f. ki az aknából s t. f. a tetőre, melylyel kezdődik a

Porcika (Bortzigu) gerincz

hosszú, részben sziklás utja, kilátási pontokkal, előbb j. a Csodavár Belvederére, később b. Belényesre, azután j. Izbukponor ligeteire, ismét j. a Mócz templom (Stina de Piatr) oromra, odább a biharfüredi havasokra, míg végre kijut az út a

Galbinabérczi Kilátó (1½ óra)

(Galbina-Belveder)

gyepes sziklaponkjára. Meglepő áttekintés nyílik itt egyszerre meg az egész roppant hegykatlan fölött, melynek északi lejtőjéből ezen kilátó magaslat sziklafalai (a *Piatra Galbina*) merednek föl, déli oldalán pedig a *Rózsínósz*a háromszög alakú rozsdavörös hegyomlása virít meszire. A nagy katlan aljában tátong egy folytonssági hiány az erdőhegységben, egy kerek szakadás; e fiók-katlan nem más mint a *Colosseum*, melyben a Galbina — első kitörésétől utolsó kitöréséig ifjúkori bohóságait játsza pajzánul végig. — A nagy katlan központjáról viritnak fel ide a *Flóra rét* vadvirágos ligetei; felettük a Váleszáka erdőrengetegeiből régi elhagyott bányák hányói kopárának s méltó koszorút fon az egész kép köré, legfelül a *Biharnak* mindent átölelő főgerincze, — míg közvetlen a néző lábai alatt 2–300 méternyi mélység nyílik. Egyike a hegység legérdekesebb kilátóinak.

Innen t. elhagyva a Porczika gerinczet le a

Rejtelmes Üregek

közé: három szikladolina egymás mellett,

melyek nagyon sokáig megőrzik a havat s az utolsó (b.) fenekén ennek folytán

Jégbarlang

is képződött. Erős létra vezet le belé, mely azonban nem mindig járható, mert némelykor elvész a létra alsó része egészen a len nagy mértékben képződő jégtömegek közt.

T. szép sima erdei uton a kiágazásig, honnan b. csak pár lépés a dolina, melyből az (½ óra)

Eszkimó-Jégbarlang

szűk bejárója nyílik. Itt tanácsos egy vagy két jó pányvaskötelet kívül megerősíteni s ennek segélyével ben a jégajtón leereszkedni, melyen — habár többé kevésbé falombokkal, korhadékkal be is van fedve, — mégis könnyen megcsúszhat az ember.

A lejtő aljában kezdődő nagy csarnok teljes napfénytől van megvilágítva, mely a nagy felső ablakon át ömlik be ide. Talaja sík, de nem nagyon síkos jég. Legelől a

Nagy Jégzuhatag

kékesbe játszó fehér kristályképlete. Ezt j. hagyva, odább az előcsarnok belsejének közepén az

Eszkimo,

melynek az a jó szokása van, hogy évenként özvegyen marad s minden évben újra házasodik. Tavasszal, a nyárelőn még egy jég alak van u. i. mellette mindig: a felesége. Később azonban, midőn már jó magasan jár

a nap az égen, sugarai behatolva a nagy felső ablakon, ép az eszkimónéra tűznek. Szegény jégasszony ezt nem állhatja ki sokáig, lassankint elsorvad, eltűnik férje oldala melől s ezt özvegyen hagyja. Az eszkimo pedig, egy idő múlva megeléglélvén az özvegység örömeit, más tavasszal újra feleséget vesz.

Visszatérve a *Jégzuhataghoz*, ennek j. oldalán körül a

Jégkút

széléig: egy mély kútüre, mely nem csak belől van kereken jéggel kifalazva, hanem a jégdombból kiemelkedő kerek kávája is tiszta kristály-jégből van képződve. Más jégbarlangokban nem igen látható, rendkívül érdekes, meglepő szép tünemény, melynek alább a jéglejtőn j. a fal mellett még egy párja van. — A Jégkút mögött az évad szerint változó nagyságu s alaku különféle jégfüggvények s oszlopok, szobrok, — néha alsók s felsők össze is nőve. Az itt kezdődő jéglejtőn, mely belebb vezet, csak akkor lehet lemenni, ha fejszével abba lépcsőfokokat vágnak, mely esetben nincs semmi veszély, mert a lejtő nagyon menedékes. Ezen lejjebb belebb mentve, j. még néhány jégzuhatag bukkan elő a sziklafalból. Nincs is miért egészen le menni a lejtő aljára, mert az alsó rész már merőnben hajlik alá s ama legnagyobb, szép magas

Megfagyott Vizesés,

mely a barlang tulsó végén ennek hátterét disziti, — magnézium fényénél innen külebről is egészen jól látható.

Ki mászva a barlangból (1 óra) a kitérőnél most e. j. t. a takarított, itt-ott bv. úton mindig lf ki egy nyereghez s ennél egy szélesebb régi utba: ezen t. ki a

Ponóra-rét

kis ligetébe. Út nélkül e. át s t. az erdei úton nemsokára egy gyeppamlagról a

Teknősbéka

sziklaképe, álló alakban ábrázolva ezt a jámbor állatot. T. lf. s végre ki a

Felső Flóra-rét

virágmezejére. Itt találni a Sanyaró forrástól idáig az első vizet, még pedig nagyon jó forrás vizet: az uttól b. a hajlás kezdetét beárnyaló csaltiban a patakfő, a

Flóra-forrás, (1/2 ó.)

puha gye, hűs árnyék, illatos virág, zamatos viz. — T. lf a gyeppen s len most

Vigyázz!

nem j. hanem b. a csermelynek s ezen át a b. partra s egy kis szakadás fölött elmenve, be az erdőbe, át a köves patakon s t. egy vízenyős részleten végig, azután ki az

Alsó Flóra-rét

mezejére, és ezen e. le az

Útosztó oszlophoz.

Ettől most e. t. a kis lapos gerincz mezején

a Váleszáka irányában, nemsokára be az erdőbe s ennek bv. útján b. a patakhöz le kny ezen át s t. kigyózva a sziklás oldalban a Lélekvesztő épen nem veszedelmes útján (melynek csak a neve hamis) le a lépcsőn a hidhoz, át a Galbinán s ezt elhagyva, be a

Váleszáka Kőhöz

sötét komor sziklafolyosójába: a hegységnek egyik legnagyobb szabásu, legérdekesebb klammja; száraz szikla medrének nagy esése van s annak természetalkotta óriás lépcsőfokozatai nehézségeket gördítenének az előhaladás elébe; de ezen akadályok megfelelő utak, lépcsők, létrák segítségével el vannak hárítva. — Kierve a kőkőzből, (1 óra), a széles, kavicsos mederben t. ff estére a váleszákai tanyára.

Másnap reggel korán hazafelé indulva még utba lehet a főgerinczen a *Ruzsinósz* hegyomlást ejteni, hol a Galbina s a rézbányai Körös közt harcz folyik a vízválasztó vonalért s innen — ha a vezető jól ismeri a helyeket, egyenesen Biharkapuhoz (rézbányai Portále) leereszkedve s ezt is megtekintve és déli 12 órára Rézbányára érve s itt mindjárt megebédelve, — a délutáni vonattal t. lehet utazni.

Belényes-Petrősz felől vagy Biharfüredről jöve, lehet az *Építési Iroda* barlang üregét is táborozási helyül használni, mely tett is már többször kiránduló társaságoknak ilyenféle szolgálatot, és nagyon alkalmas rá, mert, a körútnak ép szívében fekszik s így reggel idővesztés nélkül meglehet annak körüljárását kezdeni. Ez esetben innen lf kell

indulni, s az Izbuk-on át t. a Porczika gerinczére s t mint fen le van írva, addig míg a Váleszáka szűk szorosából ennek széles medrébe kijut az ember: de itt j. a színjel után f. kny a Kecskejáró-ra s t. mint fentebb, vagy a *Tombolón* át le a hidhoz s onnan ff s az elágazásoknál mindig b. végre f. az *Építési Irodába*; — vagy pedig a *Jákob Lajtorján* s a *Táborhegyi Kilátón* át ugyanoda. —

Azonban Belényestől kocsin Petroszig s onnan t. ff a Galbina mentén az alsó Flóra-rétig s ettől az Eke-forráson felül b. az erdőbe kivágott uton f. a gerincez nyergébe s le az *Építési Irodába*, legalább 8 órát tart az út s a déli vonattal megérkezve Belényesbe az napon már nem lehet neki indulni.

A ki az *Építési Irodát* választja szálló helyül, bár honnan jön is, ugy kell intéznie a dolgot, hogy délután 4—5 órára megérkezzen oda; mert az elhelyezkedéshez s a tábor letelepítéséhez idő kell s e vad szakadékba még az ágynak való szénát is távolról kell hozni. Legjobb különben a tábor elrendezése végett két embert a megelőző napon oda előre küldeni.

Biharfüredről jöve, az út a *Bálrétig* (Balalásza) ugyanaz, mint Izbukponorra. De itt azt b. hagyva e f. visz a felső *Bálréten* (Vurvu balalészi) s a *Bársza* vadonján át be a Galbinária körútjába s ezen le a Flóra rétre s innen az *Építési Irodába*; de ez út megtart 10—12 órát s a korai indulás nagyon ajánlható. —

Végül lehet még Izbukponort is (l. a *Csodavár* körútját) táborhegyül választani a Galbinára megtekintésére; de innen már nem tehető meg az egész körút egy nap

alatt; hanem két részre osztva azt: szép derült idő esetén mindjárt az első napot kell a felső rész bejárására fehasználni. A *Csodavár körut*-ján elindulva u. i. a Száraz völgy szikla kapuján tul j. f. kny a vöröskék színjel után a Kis-körutra s ezen t. a Nagy-körut vörös jeleivel találkozáva len a hajlásban, ezen j. t. még m. e. tíz perczig: itt j. hagyva a vápában t. haladó színjelzést, b. térni a ki takarított vonal megcsapkodott fáinak nyomán; s a színjelzést nem sokára innét elérve ezen e. b. t. és negyed óra mulva azt végkép j. len a hajlásban hagyva, b. ismét csak takarított vonalon s meghajkolt fák után t. ff a száraz vápában, végre ki a *Porczika gerincze*. Itt a *Jégkrinolit* megtekintve, t. a gerinczen, mint fen le van írva, az *Eszkimo jégbarlangig*. Ettől most t. a széles. járt sáros, köves tönkvontató uton le a *Bársza* medenczéjébe. melynek vadonjában szintén rejtőzik egy már régóta ismeretes

Jég- és cseppkő barlang.

De jeget ez csupán előcsarnokában tartalmaz; be-seje s j. b. nyiló ágaiban csak cseppkövek vannak.

Innén akár a felső s alsó *Bálréten* (Báralásza) akár e. végig a *Bársza* kitakarított utján s a Styévién át haza Izbukponorra (az egész út pihenéssel m. e. 10—11 óra.)

Az alsó rész másnap, mint alább az 5. nap alatt le van írva.

Legvégtére pedig, ha kedve volna valakinek a Biharhegység legmegkapóbb részeit legcsodaszzerűbb természeti alkotásait, a Szamosbazárt, a Csodavárat, s a Galbináriát,

egy füst alatt, egy kirándulásba összevonva megtekinteni: ezt megtekintheti következő képen:

a) *Biharfüredről vagy Belényes-Petroszról:*

1-ső nap:

A már leirt utakon délutánra *Izbukponorra*.

2-dik nap:

Hajnalba indulva lóháton. a Bálréten, Arkádián, Varasón át s ennek medenczéjéből a Homieskő-féle menedék házon túl, a lovakat itt hagyva gy. át a nyergen a Meleg Szamos medenczéjébe; itt pedig t. a megcsapkodott fák nyomán elmenve a barlang üreg fölött melybe a patak alázuhog s t. b. kézi elérve a mély sziklakallant: az itt elő bukkanó színjelek fonalán b. ff ki a katlanból (Babilon kapuját j. len hagyva) t. a *Bölcső*-höz, mint a 74. lap utolsó három sorában le van írva, végig az ottani utmutatás szerint a *Szamosbazár* egész körútján; de a *Kis tunnel*-től, melylyel a *Biharfüredről jövő*eknek 12460 lépéssel a 77-dik lap végén a kör bezárul most a 73-dik lap utmutatása szerint t. a 17) és 18) pontokon át, az *Aragyásza Katakombáin* keresztül ki a *Babilon kapuján* s itt a patakon át kelve, a sziklák közül kiszabadulva s a színjelzést j. hagyva, b. f. ismét a reggeli nem színezett utra s ezen a lovakhoz a Varasóra és estére Izbukponorra (m. e. 14—15 órai út.)

3-dik nap:

A Csodavár körutja, mint fent le van írva.

4-dik nap :

A Galbinária felső része : a jégbarlangok és kilátó pontok [ha derült idő van], mint fentebb le van írva.

5 dik nap : (14—15 óra)

A Galbinária alsó része : ép úgy, mint az előbbi napon a *Jégkrinolinig*; de itt átmenve a gerinczen s ezt elhagyva, e. t. le az *Alsó Flóra rétre* [Ritu Galbina] — nem az Izbukhoz! — s az Útosztótól t. a Valeszáka kőközön f és a szorosból kiérve (*Vigyázz!*) a szinjelek után mindjárt f kny a *Kecskejáróra* s t. mint a Galbinária ismertetésében le van írva, a *Colosseumon s Izbukon* át ismét a Jégkrinolinhoz s a reggeli uton Izbukponorra.

(E két nap programja az időjáráshoz mérve megcserélhető)

6-dik nap :

Haza Biharfüredre, vagy a Galbina mentén Petroszra s onnan a délutáni vonathoz Belényesbe (hat órákor reggel indulni!)

b) **Bánffy Hunyad felől :**

1-ső nap ;

Kocsin 3—4 óra alatt Retyiczetre ; onnan ki lóháton a *Próba-körutra* a *Székelyői* (retyiczei) *vizeséshez* ; estére vissza Retyiczetre a vendéglőbe (5—6 óra)

2-dik nap :

A Sztáncsmajoron s a Váleárszán f. a kato-

nai térképen Nyimojászának nevezett *Miko* havasra s t. Izbukponorra, mint ennek ismertetésében le van írva.

3-dik nap :

Szamosbazár, mint fentebb a 2-dik nap.

4-dik nap :

Csodavár, mint előbb a 3-dik nap

5-dik nap :

Felső Galbinária, mint előbb a 4-dik nap.

6 dik nap :

Alsó Galbinária, mint előbb az 5-ik nap.

7-dik nap :

Petrósz-Belényes, vagy Bánffy-Hunyad.

III.

Rézbánya-Vaskoh vidéke.

Rézbánya egy turistailag rendkívül érdekes, festői szép vidéknek kirándulási központja. — Nagy vendéglőjében jó ellátás vár az utasra : és hogy ez a kincstári bányabivatához is minden lehető utbaigazítás és támogatásért bizalommal fordulhat, — azt mondani is felesleges. Az Erdélyi Kárpát-Egyletnek ottani megbízottja, Schuch János nyug. bányafőfelőr ur is készségesen kezére jár minden szükségben a turistának ; lovak pedig bármily számban kaphatók mindig a kirándulásokra. Nagyobb számú lovak megrendeléséről azonban czélszerű előre gondos-

kodni, hogy idő legyen azt a szomszéd Fonácza és Kimpány községekben össze verbuválni. — A ki vasuton jön, kocsit rendeljen előre a lunka-rézbányai állomáshoz, — különben kénytelen lesz azt a 2-3 órai utat gyalog tenni meg.

Rézbánya természeti nevezetességei három nagy körútba vannak összefűzve. Mindegyik egy teljes nyári napot s legkésőbb reggel öt órai elindulást kíván; de nagyobbbrészt lóháton tehetők meg s nem mondhatók tehát nagyon fárasztóknak. Az *Alsó Körút* főleg földalatti látványosságokat mutat be; a *Felső körut* Rézbánya gyönyörű vizeséit tárja fel; míg a *Középső körut* vegyesen vizeséseket s barlangokat fűz egy csoportba. — szép kilátási pontokkal mind a három dicsekedhetvén. A körutak térképe a távolságmutatókkal együtt ki van a vendéglő étkezőjében függesztve; a kiránduló jól teszi, ha előleges tájékozást merít azokból. Különbön Schuch János nyug. bányafőfelőr ur, Bogdán Juon s az *Alsó Körut*a a szegystyeli öreg Gróza Jakab is — tájékozott vezetők.

1. Alsó Körut.

Kiind. a kis gör. kel. templom mellett a Kalvária három keresztje felé. Fen szép réteken keresztül a

Fonácza barlang

génytelen bejárásához. Belebb nagy arányokban épült cseppkő- és csontbarlang, melyben eltévedni nem lehet, minthogy csak egy nagy alagutból áll, mellékágak nélkül. Egy óra alatt jól bejárható.

Odább len a

Fonácza Izbuk

kitörése egy nagy barlangüregből.

Innen t. ff a *Prislop* hegy nyugatra kiágazó bordáin s a közékük bemélyedő völgyhajlásokon keresztül, felváltva árnyas erdőkön s szabad kilátást engedő nyílt mezőkön át, végre ki a *Prislop* gerinczére s innen a mezőn s egy erdei kigyózón le a

Rip-rip barlang (4 ó.)

kapujához. Nem nagy cseppkőbarlang, de igen kedves még érintetlen cseppkőképződmények diszitik.

Le a kigyózón a sziklás, szakadékos *Szegystyeli völgy* patakjához, s ennek mentén ff a felfedezője, dr. Schmidl Adolf által Albrechtbarlangnak, a néptől pedig *Drakoj*-nak nevezett

Sárkánylyuk

nagy portáléja elé egy kiömlési barlang, mely befelé mind szűkebbre s alacsonyabbra szorul össze. —

T. b. szintén egy barlangüreg, melyből hő patak rohan elő.

Az út felkap a hegyoldalba s a *szegystyeli* vagy *magurai barlang*nak is nevezett

József főherczeg barlang (1 ó.)

kapuja elé jut: a meziádi után kétségtelenül legszebb, leggazdagabb s nagyobb cseppkőbarlangja az egész Biharnak. Másfél óra alatt bejárható. Szegystyelen több vezető van, a ki jól ismeri a barlangot.

Innen kijöve, nem lemenni a patakba,

hanem b. f. az uton a nagy sziklafészerhez, melyből a

Csóri vajda barlang

kis kapuja nyilik. Az üreg befelé hirtelen nagy kerek csarnokká tágul, cseppkődiszítette menyezettel; alább j. még egy ilyen csarnok. Itt elérni a barlang patakját, mely a belsőbb részeket nagyon eliszapolta, s mely kint a barlang nyílása alatt mint bő forrás bukkan a törmelékből elő.

Kijöve s a patakhoz le érve, ne mulassza el senki annak mentén m. e. tiz perczig ff menve, ama rendkívül érdekes klammot megnézni, mely felfedezője után

Schmidl-köhöz

nevet visel (Schmidl maga Albrecht-klammnak nevezte), — felülről nyitott keskeny, mély sziklafolyosó, melyen végig lehet azon pontig menni, hol a patak egy vizeséssel belé zuhog.

Innen vissza s a patakba torkoló száraz *Tyifu* szakadékba beindúlva, j. f. az erdei kigyózón, ki a mezőre; innen lóháton f. a mérnöki gulával ellátott

Prislop-csucs (2 $\frac{1}{2}$ ó.)

kilátójához, mindenféle nyílt szép szabad körképpel. Innen e. le Rézbányára 1 $\frac{1}{2}$ óra.

(E körutnak Rézbányától a Rip-rip barlanghoz levezető erdei kigyózóig — és hazafelé az erdőtől a Prislop czucsig terjedő része lóháton tehető meg).

2. Középső körut.

(Lóháton a Bihar-eséshez letérő szerpentináig s a Körös eredetétől haza.)

Rézbányáról a kohóhoz, s itt j. a völgyön t. nem messzire egy lovagló út tér fel b. a hegyre (1 ó.) Ezen f. a

Pregna mező

szép kilátással kínálkozó térségére. Ezen át t. az erdei köves uton s a második nagy pataknál (Ferdinánd patak) erről a gy. utra b. letérve, le a (3. ó.)

Bihar-esés

lábához. — T. a bv. gy. úton s a Ferdinánd és Nepomuk (Pomiczenyilor)-patakot elválasztó hegybordára érve, ezen jó darabig út nélkül, a kitakarított hegy-élen lf s végre a bv kigyózón le a *Nepomuk patakba* a

Johanna-esés

alá. T. lejjebb a patakon a

Nepomuk-esés

s végre a

Muki

zuhatag. —

Le a *Vertop* felől jövő nagy patakba; de ebből túl mindjárt f. s a bv. gy. uton a hegy orrán körül a Körös eredetéhez lehuzódó völgybe. Felebb ennek elágazásánál a b. oldali ágból f. a merő sziklás úton egy szikla üreghez, melynek kimélyített nyílása a

Kondor-barlang

hőfehér cseppkövekkel diszitett csarnokába vezet. A barlang Kondor Sándor m. kir. bányá-ellenőr után van elnevezve, ki azt felfedezte. —

Le a völgyön a (3 ó.)

Körös eredete

barlangjához, mely pár száz lépésnyi hosszúságban befelé szintén járható s a nagy tömegben lerohanó viz földalatti zuhatagjain kívül ben szép cseppkőalakulásokat is tartalmaz. —

Hazafelé lóháton az érczuzók kallói mellett el, j. egy vápából gy. kitérni a

Portále

sziklakapujához. Innen f. a **felső gy. útra** a kigyózón, mely a Portále hátsó nagy mély szikla dolinájának belső merő lejtőjén karikázik körül. Ismét le a Portáléhoz, ki a nagy útra s lóháton a bányatelephez — hol más vidéken nem igen található ritka ásványok: biharit, szájbélit, rézbányit stb., ugynevezett rézbányai specialitások vannak — és az érczkohó érintésével haza Rézbányára. (3. ó.)

3 Felső körut (Kataraktália)

A rézbányai vizijátékok.
(E körut a leghosszabb; reggel négy órákor indulni kell.)

Kiind. a hegyen levő kath. templom mellett f. t. az u. n. *Livádán* át, a *Magura* erdős lejtőin végig ki a rétekre a

Blaga-gerincz (1. ó.)

nyergébe. Itt b. ff e fokozatosan emelkedő szép nyílt gerinczen, szabad kilátással mindenfelé, melyet csak imitt amott szakít meg egy-egy árnyas pagony rövid időre. Az út végre kiemelkedik a havasi legelőkre a Bihar gerincz alá; de később ismét az erdőhöz húzódik s egy elhagyott bányakutatás mellett el végre a (2¹/₂ ó.)

Kétfél-esés.

alsó és felső szakasza közt eléri a Funtinyel patakot. Ezen nem át, hanem a lovakat a Styévie szlinához küldve, gy. a j. partján le a kigyózón a patak völgyében, mely aránylag rövid útjában nagy szinkülömbiséget kénytelen ugyan ledolgozni, de e munkát nem egyszerre, egy nagy eséssel végzi el; ha nem úgy segít magán, hogy kisebb esésekre s zuhatagokra feloldódva, részletenkint törleszti tartozását. E zuhatagok melyek a nagy lejtést mintegy aprópénzre felváltva játszsza ki: a

Pic zulák.

Lentebb egy kitérő b. a szomszéd Hótarán patak

Pongrácz, Szervác, Bonifác

hármass eséséhez, annak emlékéül úgy nevezve, hogy a körut épen a fagyos szentek napjaiban készült

Vissza f. a körutra s ezen t. ki a nyílt gyepek sziklás hegyoldalra, le azon pontra, honnan a

Szentháromság esés (1 ó. 15 percz)

szembe tűnik: az egész hegység nagy számu vizesései közt páratlanul álló látvány.

Három patak zuhog egy mély, zord sziklaszakadékba három felől alá, hogy itt egyesítsék habjaikat. A találkozás öröme mindegyik parádéba öltözik, egy-egy vizeséssel pompázva. A középső patak képezi a legnagyobbat: ez m. e. 80 m. magas. A b. oldali lehet 50—60 m. a j. oldali ennél kisebb. S a velük ép szemben kirugó sziklaerkélyről egy hatalmas egésszé össze olvadva, egyetlen nagyszerű vizijátékot, egy képet alkotva látható egyszerre mind a három, — Plitviczát juttatva önkénytelenül a néző eszébe. —

T. le, át a patakon, túl f. a hosszú ki-gyózon, melynek egy rövid ága az

Olvasó (1 ó.)

hosszúra nyúlo eséséhez tér ki. Innen vissza a fővonalra s ezen ki, a patakot elhagyva s j. fordulva — az erdőből a havasi legelőre. Itt lóra ülve, a mezőn f. a csapásra, mely az oldalban huzódik e. t. be az erdőbe s csaknem egy órai erdei út után végre ki a Nagy Biharról alá ömlő

Bellavista-esés (1¹/₂ ó.)

lábához. honnan a Fekete Körös völgyére nyílik egyszerre szép kilátás. Az esés alatt régi bányakutatások üregei s hánói. Innen a lovakat az *Entre Krizs* ligetbe leküldeni.

T. lf. gy. a patak völgyében legtöbbnyire hv. uton ³/₄ óra : b. egy sziklaponkról az

Amazon-esés

egy mellék patakon. —

Lentebb nem messzire ismét egy esés: az

Apród.

Odább a völgygyel j. kny a patakon át s túl a mellékpatakon f. menve, szembe tűnik a

Menyasszony-fátyol (1 ó.)

hosszu uszályával, a vizesések egyik legérdekesebbike. —

Innen b. f. kny a sziklák alatt, egy kis üregnél, el azután lassankint j. kny vissza a fővölgybe, de odább ismét be j. az *Illés patak* völgyébe, ezen átkelve, hirtelen előbukkan az

Ezüst létra (1¹/₂ ó.)

hosszú, magos, lépcsőzetes vizesése, mely habár nem szabad esés, de megállja helyét derekasan a többiek között s ezeknek hosszú sorát méltólag fejezi be. — Innen le az *Aszkuczit* (Élesített) bordán a fővölgybe s ezen t. le az Endre Krizs nevű kis ligetbe, hol a három patak találkozik s itt lóra ülve, a nagy patak mentén, mely innen már Pojána-patak nevet visel s közbe-közbe festői zuhatagokat alkot, ki egy paraszt-majorhoz kerestel; itt j. f. a nyeregbe s innen a reggeli úton haza Rézbányára. (3 ó.)

Ha az idő rövidege úgy kívánná: az Alsó Körut legérdekesebb részeinek megtekintésére az elutazás napját is fel lehet használni a következőképen:

Reggel öt órakor elindulva e. f. a *Prislopcsúcsra*; onnan le a *Schmidl-köközhöz* [a nép nyelvén *Zsgyábu*]; s a *József főhg barlang* megtekintése után lf. a patakmenti úton azon pontig, hova a *Rip-rip barlangból* a kigyózó lejön [e pontot *Izvor*-nak hívják, mert ott jó forrás van): itt f. a barlangba s megint le ide. Innen t. menve a völgyön lf. út nélkül, egy negyed óra múlva egy kigyózó gy. út ágazik a völgyből ki ff b. ez a mindjárt leírandó **K. Nagy Sándor-cseppköbarlanghoz** vezet. Ha idő van hozzá még ezt is meglehet nézni, s visszajöve ismét a patakhoz, innen le ^{3/4} óra alatt *Szegyestyel* faluba s az oda rendelt kocsin egy óra alatt a lunka rézbányai állomáshoz. De esős időben, nagy víz állásnál ez út végső része nehézségekkel van összekötve.

A ki egyébiránt nem akarja az egész Alsó-Körútát megtenni, csupán a *József főhg barlangot* s a *Schmidl-köközt* kívánja látni: elérheti e czélt nemcsak e. a *Prislap-csúcs*on át, mint ép az előbb le volt írva, — vissza is jöve ezen úton, hanem egy még kényelmesebb, de hosszabb úton, *Szegyestyel*ig kocsin s onnan lóháton vagy akár ökörszekéren t. a cserépetőnél f. a *Magura* hegy oldalában végig ki a rétekre s innen le a gy. úton a barlanghoz (Rézbányától ez úton ilyen módon 3 óra.)

4. K. Nagy Sándor cseppköbarlang.

Ez új barlang szépen fel van szerelve s a diszitésén működött kezek nem fukarkodtak munkájukkal. Az Alsó körutba nem foglалható be s külön kirándulás czélpontját ké-

pezi, mit Rézbányáról öt óra alatt jól meg lehet tenni.

Szegyestyel faluig kocsin, innen lóháton (kisebb vízállásnál gy. is lehet) f. a völgyön ^{3/4} órát: itt j. a bv. kigyózó gy. úton ^{1/4} óra alatt f. a barlanghoz s ugyanazon úton haza.

A barlang kezdő folyosóján bemenve nem messzire elágazáshoz jutni. B. egy festőileg diszitett szép nagy kerek csarnok, benne egy alvilági tó, melyből soha ki nem fogy a víz. Úgy az elágazásnál, mint a j. lf. vezető ágba jó izlésű, néha meglepő szép cseppkőalakulásokban van a nézőnek alkalma gyönyörködni. Ez utóbbiban különösen néhány rendkívül karcsún és mágosan megnőtt cseppkőfigura ily kifejlődésben a ritkább tűnemények közé tartozik. — Egészben véve nagyon érdekes barlang s megtekintése mindenkinek ajánlható.

5. A Galbinária

Rézbánya kedvező pont a Galbinária megtekintésére is, — a mint a Galbináriáról szolló fejezetben részletesen elő van adva.

6. A Nagy Bihar

A Nagy Bihar csúcsra (*Cucurbata*) f. lehet Rézbányáról hat óra alatt lovagolni, akár a Kohó felé a mőczok merő, vizmosásos útján, akár pedig, a mi inkább ajánlható, a Felső Körút kótájára a Blaga gerinczen végig, de nem a Kétfél-eséshez, hanem a Funtinyel forrásokhoz s a Zsóku nyeregbe f. s innen j. t. mindenütt a gerinczen. Dél felé tehát a főcsúcson lehet az ember; de látni itt

akkor már vajmi keveset fog; mert a völgyekből felszállt párák a déli órákban már mindenre szürke fátyolt vonnak. Hanem a ki látni is akar valamit és olyat, a miben gyönyörködni lehet s nem csupán *voltamolista* az induljon el dél fele Rézbányáról, nézzen szét a csúcstról a lemenni készülő nap világánál; jöjjön onnan le éjszakára a gerincz alatt fekvő *Styevie* pásztortanyára, vagy a Gruju Dumi barákába háltni; és másnap igyekezzék napfelköltére már ismét fen lenni a csúcson, hogy a körpanorámát uj, eredeti, merész, üde világításnál láthassa meg.

Lemenni lehet Vaskohra is, akár Pojánán, akár Kristyóron át. Ugyanezen utakat lehet Vaskohról természetesen a felmenetelre is használni.

7. A szkerisórai jégbarlang (Gyeczár) és környéke.

Rézbánya nagyon alkalmas kiindulási pont a hegység eme legnagyobb s legérdekesebb jégbarlangjának felkeresésére is, de tájékozott jó vezető szükséges e nagy kirándulásra. [Stearin fáklya és magnézium szalag!]

Kiind. mint a Felső Körutnál (ne a Kohó féle a szakadékos, merő, vak uton!) f. a *Funtinyel* forrásokon át a főgerincz *Zsóku* nevű nyergébe, a **Piatra Greitóre** (Viszhangos kő) alatt. Innen le *Lepus*-ra, s most nem Felső-Girdára hanem e. a Girdaszáka völgyön át f. a **Gyeczár**-hoz, mely Felső-Girdától légvonalban, e. irányban északra m. e. 4—5 kilométernyire körülbelül azon ponton van, hol a katonai 1:75000-es térkép »Belényes-Sulest« lapjának j. alsó szöglete a „Vaskoh-Nagyhalmagy“ lap j.

felső sarkával találkozik. Út és színjelzés hiányában megtalálni vezető nélkül azonban nem igen lehet.

A nagy szikladolina lépcsőin fenekére lesz állva, a kapun be a nagy kerek

Redoute-terem

sik jégpadlózatára, hármas jéghegygyel.

Innen egy kanyargós sziklafolyosó jég-lejtőjébe esetről-esetre bevágott lépcsőfokozatokon le a

Diszterem

plasztikailag gazdagon kialakított jégvilágába. Jéghegyek, mindenféle nagyságu szobrok, gyertyatartók, belül üres vázak s egyéb fantasztikus alakok sokasága: mind mind kristályjégből, mely — magnéziumszalagot mögé tartva. tündéries ragyogással kápráztatja a szemet, s melyben a mőczok, ha egy-egy látogatóval lemennek, vandál pusztítást szoktak fejszeikkel végez vinni.

Rézbányától idáig kilencz órát tart az út; a barlang megtekintésére elég egy óra, s a ki nem akar itt valami mőcz pajtában háltni, az lemehet még könnyen az nap Felső Girdára s a bírót felkeresve, beszállásolhatja magát éjszakára a községháza vendégszobájába.

A Gyeczár környékének természeti szépségei közül érdekesek: a

Tyeuz.

a Girdaszákának hatalmas kitörése a D. Citera (1245 m.) keleti lejtőjét levágó magas sziklával lábánál.

A Porta Juoneli [Jánoskapu]

a *Vále Ordinkus* [Ördögös völgy] szakadé-
kában: egy barlangnak meglepő szép nagy
sziklaportáléja, belőle kiömlő patakkal, mely
a saját maga által lerakott mésztufa-lépcső-
zeteken zuhog vig ugrándozással alá. A völ-
gyön különben kényelmetlen ide fel jönni,
mert a nagy patakon többször kell hid nélkül
át ugrálni. Talán könnyebb Felső Girdá-
ról felmenni az *Ordinkus* b. partjának hegy-
lejtőjén levő

Korobán

sziklakapuhoz s onnan le a Jánoskapuhoz, —
melyet egyébiránt tévesen tartanak a Gyeczár
földalatti csatornája kiömlésének s a jég ol-
vadásából képződött víz levezetőjének, mert
úgy a távolsági mint a domborzati viszonyok
s a térszín egész alakulása kétségtelenné te-
szik, hogy a Gyeczár vizét a Girdaszáka
b. partján alatta közel kitörő bővizű *Dobres
la Kotyecz* nevű nagy forrás szívja fel.

Van még egy érdekes barlang a János
kapu közelében, az *Ordinkus* j. partján, fen
a hegyen, utaktól nem zavart vadonban ez a

Gyeczár Zguresty

egy szép nagy kerek csarnokkal. Állítólag ez
is jégbarlang, de én — az igaz, egy nagyon
esős nyáron — csak egy földalatti víztükröt
találtam a kerek csarnokban.

Érdekes végre Felső- és Alsó-Girda közt,
a *Sztenuletye* házcsoport környékén, a vízi
malomtól nem meszi, az Aranyos j. partján
szorosan a víz mellett egy

Váltó-forrás.

mely rendes időközökben ki-kibugyanva, az
évadhoz és időjáráshoz mért szabályos szü-
neteket tart egyes kiömlései közt. Amaz esős
nyáron $1\frac{5}{4}$ óránként tört elő.

Girdáról fél nap alatt át lehet az **alsó-
vidrai vízeséshez** menni, s vele szemben a nagy
út mellett levő **Csigahegy** megtekintése után
Topánfalva felé folytatni az utat.

8. A Kimpi Kapu (Kimpanyászka)

vagy **Szohodoli Üreg** és a

Dagadó Forrás (Kalugeri Izbuk) **Vaskoh vidékén.**

Vaskoh vidékének e két természeti neve-
zetességet — reggel 4—5 órakor indulva —
Rézbányáról is meglehet egy nap alatt látog-
tatni.

Kocsin Lunkán át 2 $2\frac{1}{2}$ óra — vagy
lőháton Verzáron át $2\frac{1}{2}$ —3 óra alatt Vas-
kohra; onnan kocsin vagy lőháton a kath.
templom háta mögött f. a szerpentin-kocsi
úton egy óra alatt Kimpre s itt b. le a hosszú
száraz, gyepes völgyhajlásba, melynek végé-
ben Szohodol temploma látszik. E hajlásban
m. e. 10—15 p. múlva előtűnik b. a szikla-
falban a

Kimpi Kapu

nagy arányu, sötét ürege s a Szohodol felől
jövő kis patak, mely e kapunak fordulva, azon
át zuhog be az alvilág sötét mélyeibe. A pa-
takon kétszer átkelve s azután egy szikla-ab-
lakon merőn leászva, el lehet a rejtélyes

sötét örvény küszöbéig jutni, mely a patak aláömlő habjait elnyeli. E pontról látni jól, mely nagy munkát végzett itt e kis patak s mily nagy arányokban van ez érdekes kata-vothron ki alakítva.

Innen t. kocsin v. lóháton Szohodolon s a vele összeépített Kaluger falun és a templomtól ennek b. szárnyán végig s innen kalugeri vezetővel (minden nagyobb gyerek tudja) az erdőbe a kis ligetbe, melynek mélyén a

Dagadó

rejtőzködik (a Kimpi kaputól ide m. e. $1\frac{1}{2}$ —2 ó.) E váltó forrás kitöréseinek sűrűsége is az évszaktól és időjárástól függ. Leggyorsabban követik tavasszal vagy esős nyáron a kitörések egymást; úgy hogy ilyenkor a víz negyedóránként kétszer is kidagad és elapad. Később hova tovább annál hosszabb idő kö-zöket tart a kidagadás s a nyár vége felé már 1—2—3 óráig is kell egy-egy kitörésre vára-kozni; míg végre ősszel szeptember — ok-tóberben a kidagadás végleg megszűnik s tavaszig nem is jelentkezik. A babonás köz-nép csoda-erőt tulajdonít a forrás egyszerű hideg vizének s egész tábor a gyűl sokszor ide messze vidékekről a legkülönbélek bajok-ban gyógyulást kereső betegeknek. Megtör-ténik azonban némelykor minden érthető ok nélkül, hogy a kitörés elmarad s mapokig várat magára. —

Végre pedig ne mulassza el senki, ha Vaskohn jár, a *kath. templomot* megnézni, melynek nagy márványtömbökből rakott ol-tára igen érdekes gazdag kiállítás a Vaskoh vidékén található legkülönbözőbb színű és rajzolatú szebbnél szebb márvány fajoknak.

9. Menyháza és környéke

A ki a Menyháza-fürdőt meg akarja lá-togatni, annak nem szükséges a fentebbi ki-rándulás után Vaskohról Rézbányára vissza térnie, hanem Vaskohn a vendéglőben meg-hálva s reggel korán elindulva, délfelé már Menyházán lehet; mert egyenesen *Kimp-en*, a *grázsduri* és *Arnód* vashányákon át lovagolva nem tart hat óránál ez út többet.

Össze lehet a *Kimpi-kapu* és a *Dagadó* megtekintését is kötni a Menyházai kirándu-lással aképpen, hogy jó vezetővel elindulva reggel 4 — $4\frac{1}{2}$ órakor Vaskohról, a Kimpi Kapun át a Dagadóhoz s innen m. e. hét óra alatt a *Baisóran*, a *Grázsdur* és *Arnód* vashányákon át Menyházára lovagol az ember.

A Vaskoh és a Menyháza közti mészföld a kars-tünemények érdekes világát tárja fel az utas előtt. —

Menyháza, Arad megyének e kedves fek-vésű fürdőhelye, kényelmesen, szépen beállí-tott nyaraló és üdülő telep, — meleg forrá-sokkal s hidegvíz gyógyintézettel

Általános fekvéséről s egyes szép pont-jairól részletesen, legjobb tájékozást nyujt ama **Kilátási körút** mely a *József magaslattal* kezdődve, a völgy délkeleti oldalát kísérő Dószu gerinczen vonul a *Frigyes-Pihenőig* s innen a Halas tóig száll alá. Az első kilátó a község belvárosi részét, a második a Villa-negyedet, a harmadik a Fürdőt és az ál-lomást, a negyedik Ravnát és a Déznai vár-romot, az ötödik végre a márvány-bányát tárja a néző elé. Kiind. a *Mundi-forrásnál*; a körút tartama $2\frac{1}{2}$ —3 óra.

Menyházáról f. lehet Arad megye legmagasabb pontjára, a nép által *Izoj*-nak nevezett **Nagy Arad** csucsra is a *Tinós* (Tinósza) mezőn át 3—3½ óra alatt lovagolni. Ez 1114 m. magas pontról szép kilátás nyílik a hegyek hullámzó világából lassankint elsimuló rónára s az *aradi Hegyaljának* Világos várával diszitett láncolataira.

Menyházáról végre a kora délutáni vónattal *Déznára* átmenve, meg lehet itt a váradi Török családnak festői fekvésű balastavát, a felülről belé tekintő *várromot*, a vár-hegy fantasztikus sziklacsoportozatait koszoruba fűző *Jókai-utat* is 2½—3 óra alatt tekinteni, — estére gy lóháton vagy kocsin vissza térve Menyházára.

Itt lévén már a FehérKörös medenczéjében, — említésre méltó érdekes természeti tünemény még a Körösbánya vidékén levő u. n.

Grohoti Sziklahid,

egy természetes nagy alagút, átfolyó patakjával, mely azt a sziklából kivéste. Az alagút boltozatait a nép a sziklás völgyszakadék egyik partjáról a másikra átkelőül használja s innen ered elnevezése.

Körösbányától könnyen megjárható: a Riskuliczáig kocsin ½—¾ óra, onnan gy. körül-belül egy óra.

Nem mulasztható el végre, egy a Bihar-hegységet jellemző sajátos népszokásnak, *leányvásár* név alatt ismeretes havasi nép-ünnepeknek megemlézése. A *kalinyászi leányvásárt* (Tergu de dát) az ó hitő naptár szerint Péter-Pál napján (vagy a rá következő napon?) tartják meg Bihar-, Kolozs-, Torda- és Aranyos vármegyék össze szögellő hármas

határánál, a *Sánczu* közelében. Ennél még sokkal látogatottabb a híres **gainai-leányvásár** az ó hitő Péter-Pál nap oktaváján a Bihar-hegyláncznak Nagy-Halmágytól ÉK-re fekvő *Gaina-csúcsán*.

A hegylancz nagyterjedelmű vadonjai u. i. jelentékeny akadályokat gördítenek a közlekedés elé, minek folytán a keleti lejtőket lakó u. n. mőczok a nyugoti oldal lakóival, az u. n. *krizsán*-okkal („körösi“-ekkel) aránylag keveset érintkeznek s alig ismerik egymást. E hiányon segíteni vannak hivatva, e nép ünnepek, melyekre fel gyűl erről is arról is a nép, a szebbik részét is magával víró. A régi jó világban valóságos leányvásárok voltak ezek, hol a lányt egész kelengyével s hozományával együtt kiállították, s ha elfogadható partija akadt, a jelenlevő párok valamelyikének közreműködésével minden felesleges huza-vona nélkül ott loco azonnal férjhez is adták. De most már, „mióta rendnek muszáj“ lenni, — ennek vége, s csak mint hagyományos népünnepek maradtak fen ez összejövetelek. Számosan látogatják ezeket évről évre most is olyanok, akik a népelet eredeti nyilvánulásaiban gyönyörködni szeretnek.

IV.

A székelői (retyiczei) vizesés

E vizesés Bánffy-Hunyad vidékén, Retyczel mőcz község határában, a Sebes folyónak *Székelői patak* (Vale Secujeu) nevű eredő ágán — nem a *Retyczei-patak* nevű déli ágán van s ez az oka, hogy az eddig

Retyiczelinek hítt vizesést az Erdélyi Kárpát Egylet, mely ahoz Retyiczelnél utat is csinált s mellé még menedék házat is épített volt, *Székelyői vizesés* neve alatt tartja továbbhi gondozásában.

A vizesés megérdemli a kirándulást, mert bár vannak a hegységnek egy részéről oly vizesései, melyek magasságra — másrészt olyanok, melyek vízbőségre nézve azt túlhaladják : de oly vizesés, mely ily mennyiségűvizet ekkorra magasságról lökne alá, — melyben a jó akarattal ennyi tehetség is párosulna. — nincsen a hegységben. —

A vizesés egy körútnak képezi magvát, mely

Próba-körut

név alatt az esés közeli környékének szebb pontjait fűzi karikába. E körút bejárása 2 és fél—3 órát kíván s az eséstől kis félóránnyira levő *Sztáncs-major*-ból kell rá kiindulni. Mindenütt a színjelzés után f. előbb a Vále ársza (Égett patak) mentén s később a b. parti lejtőn f. a *Ciklo* hegy tetejére (idáig lóháton is lehet jönni). Ezen t. j. egy nyílásnál a lejtő kanyarulatánál

Szép kilátás Retyiczelnélre és vidékére.

Mindjárt odább b. kny : a

Felső menedékház,

a hegy orrát keresztül jukasztó természetes kis alagút, kéménynyel, ablakkal ellátva. T. b. kny. a gerinczen, j. egymásután két kitérő lf: az egyik az alsó menedékházra nyújt kilátást; a másíkról pedig nagyon szépen látható a

Sikó torony,

igy nevezve *Sikó Kanut* meregyői jegyző, a vizesés lelkes gondozója s buzgó protektora után. —

Az út kivisz ezután a

Cikló-tető

nyílt gerinczére, meglepő kilátással a közvetlen alatta tátongó körszakadékra s az övedző magas hegykoszorura. B. az *Égett Kő* (Píatra ársza) kosár sziklagulája; szemben a *Vlagyeásza* b. szárnya és szárny segéde a *Vurvurás* s a többi alattvaló népsége; j. a *Sasbércz* fehér sziklaháta s merészen kimagasló homloka.

T. le a szakadék mélyébe s végre a sziklás hegyoldalban le a karfákkal ellátott kilátó pontra, honnan a

Felső és Alsó esések

együtt, egy egészet képezve láthatók.

T. le, át a patakon s f. a gyepes nyeregben: innen szép tekintet a

Sasbércz

merész szikla homlokára. — Le a kigyózon a patakhöz: innen szemtől-szembe élvezhető az

Alsó Nagy Esés

gazdag vizijátéka. — Át a hidon a menedékházhoz s t. a patak menten a sok helyt klammszerűleg megszükölt festői sziklaszo-

roson végig a Sztáncs-major kedves ligetéhez, melylyel a *Próba-körut* bezárul. —

A Székelyői vizesés a világgal főleg Bánffy-Hunyadon át áll összeköttetésben : ahhoz legközelebb fekszik. B.-Hunyadról kocsin *Retyicz*el faluig 3—3½ óra ; innen a *Sztáncs-major* gy. vagy lóháton egy óra ; ettől a vizesés kis félóra. — *Retyicz*el községben most már vendéglő áll a látogatók rendelkezésére, melyben éjjeli szállást is kaphatni. De meg lehet a *Sztáncs-major* széna pajtájában is éjszakára maradni. Szóval akárhol, csak a hűvös, nedves helyre épített menedékházba ne, melyhez sem lóval hozzáférni s a podgyászt oda szállítani, sem benne tüzet rakni, sem közelében éjjeli fekhelynek való szénát kapni nem lehet.

Biharfüredről akár a *Dragánon* és *Grujes-hágón*, akár körül a *Funtina recsén* s a főgerinczen, végig — el lehet a *Mikó* (Nyimójásza) havason át s innen le a *Vále árszán* lóháton 8—10 óra alatt könnyen a *Sztáncs-major*-hoz jutni ; s aki korán indul, az napon még a *Próba-körutat* is bejárhatja. —

A Székelyői vizesés különben nagyon alkalmas kiindulási pontja az érdekes a vidékére tehető excursióknak, s könnyű szerrel lehetne azt kellemes kirándulási központtá, valóságos turista-teleppé fejleszteni. Innen hajnalban négy órakor elindulva, 8—8½ órakor már a *Vlageász*a csúcsáról gyönyörködhetni a reggeli napfényben pompázó körpanorámán. A csúcsról két óra alatt elérhető az érdekes

Rékasvölgyi vizesés.

a *Vále* *Rekáde* patakon. — Az ezzel délről párhuzamos patakból emelkedik ki a

Pozsárkő

megkapó szép sziklakúpja, a patak két fő ágának találkozásánál.

A Székelyői vizeséstől mindenütt a völgyön ff menve, nem nagyon messzire balkézt egy mellékpatakhoz, a *Parenmárehoz* jutni : ezen van felebb a

Paromári vizesés.

E mellékvölgy vadonjaiban van elrejtve a

Szercsel-cseppkőbarlang

is, melyet kevés munkával jól hozzáférhetővé s bejárhatóvá lehetne tenni. —

Mintegy három órányira van továbbá a *Sztáncs-major*tól a *Gyálu Resinár-on* és *Muncsel* márén át a *Fire völgyben* a vízöntő

Súra-barlang,

formás szép portáléjával ; alatta len a nagy patak mellett jó hideg forrás.

A Székelyői vizesés vize nem messziről jön a közelben tör ki az egész nagy víztőmeg egyszerre egy hatalmas sziklaforrásból. Ettől ff nincs a völgynek vize s itt már *Vále-száka* (száraz völgy) nevet visel. — T. menve ff a völgyön, a pataknak érdekes eltűnéseiben s kibukkanásaiban lehet gyönyörködni. E vízvezető ág a *Fekete vár* (Piatra nyágra) aljából jön : egy várromszerű sziklacsoport a főgerincznek a *Vurvurás* és *Mikó* közti kis ligetében

V.

Rév—Vásonkolyos vidéke.

A Sebes Kőrös völgye természeti szépségeinek felkeresésére *Rév, Vásonkolyos* vagy *Csucs*a a legalkalmasabb kirándulási központok. Mindenütt — úgy Réven a casino vendéglőjében, mint Vásonkolyoson Schütz Márton úr és Csucsán Handlos mama fogadójában kényelmes elhelyezést és jutányos jó ellátást kaphat az utas. — Réven pedig bizalommal fordulhat mindennemű felvilágosításért *Handl János* pályafelvigyázó urhoz, ki rendkívüli topografiai tájékozottságával a legkézségesebben szokott a kirándulónak kezére járni.

1. A Mén-Maróth-út.

(M. e. négy óra)

A vonatról nem Rév állomáson, hanem Rév-örháznál leszállva, t. a pálya mentén a szoros felé, s a nagy mészkemence irányában át a Kőrös hidján s túl rögtön letérve a mezőre, ezen végig pár száz lépést, míg j. az első színjel az erdő szélén feltűnik: itt kezdődik a kigyózó gy. út.

Pár száz l. t. b. a széles erdő nyíláson meglátszik a

Tündérvár,

egy bástya, magasan oda ragasztva a sziklafalhoz, mint egy fecskéfészek. Innen felhíva, szép háromtagu viszhangot ad. Alatta egy nagy barlangüreg sötét portáléja.

T. ff kijut az út az

Alsó Kilátó

szabad térségére, mely ép a vasuti örház fölött van. Innen t. nem messzire e. á:

J. f. a kigyózó s később sziklák közé keveredő uton, egy sziklafal párkányán végig ki a szép tágas sziklaerkélyre: a

Mén-Maróth gallerja,

bájos kilátással közvetlen alatt a sziklaszoros szakadékára a vaspályával, — b. a *Tündérvár*, fölötté j. a *Kétszemű Hegy*, odább Rév; — j. a *Máv-esés*, melyet a m. á vasutak révi pályafelvigyázója, *Handl János* úr, mentett meg annak idején a szétrombolódástól; ő is örzi azóta gondos kézzel az elzülléstől, mely a laza mésztufából álló sziklafal folytonos mállása folytán különben mihamarább utólérné e vizesést.

Innen ugyanazon úton ismét le az e. á.-hoz s most j. t. egy nagy barlang szádához: a

Devencze-barlang,

mely a hagyomány szerint egy Rákóczy-korabeli Devencze nevű felkelő vezérnek volt fészke. Tényleg láthatók most is az előcsarnokban fen magason jobbról balról a sziklafalba bevéssett fészkek, melyekben kétségtelenül gerenda-dúczok végei voltak beillesztve. — A cseppkőképződést mutató szép nagy előcsarnokokból be lehet menni még jó darabig a barlangnak imitt-amott szűk alagutján, mely szintén tartalmaz cseppkő alakulásokat.

Az út t. csavarog lf. a két nagy sziklábárvány alá:

A Mén-Maróth pár *)

egymással barátságosan kezét fogva (talán valami kibékülési scéna egy kis házi zivatar után). Itt e. á:

F. a lépcsőzetes úton a nagy kapuhoz, ezen át s kint b. kny le az aláomló görgetegen, a

Mén-Maróthné uszályán

keresztül, kilátással a vizesés felé, körül a bálványokon s le az e. á.-hoz. Innen most j. t. lf. — Közbe pár sziklaüreg elmarad: a felső a *Mén-Maróthné kamarája*, az alsó pedig *Mén-Maróth pinczéje*. — Odább két rendbeli falépcsőzetesen le a nagy omlataghoz:

Mén-Maróth Palástja.

Ezen át lf be az erdőbe s j. ki a Körös partra, és itt a párkányuton t. Ismét le és be az erdőbe s végre a

Máv-esés

fölötti hidon át, túl j. kny a patakmentén ff az e. á. — nál j. a

Barlang-üreg

elé, melyből a vizesés patakja előrohan. —

Vissza az e. á.-hoz s itt most j. t. lf a viz mentén sima úton. Odább j. szabadabb helyt egy süveg alakú sziklakúp:

Mén-Maróth hálósapkája.

Több omlatagon át, végre egy sziklafal lábától visszatekintve:

*) A hagyomány szerint e vidéken állott volna Mén-Maróth vára.

Bucsú a Máv-eséstől

Az út emelkedni kezd s f. kigyózik a

Szarvasmező

gyepes lejtőjére. Ezen folyton ff haladva kezd *Sonkolyos* felé is megnyílni a kilátás. Be az erdőbe s ismét ki nyílt, gyepes hegylalakra, váltakozva pagonyrészekkel, s végre ki a felső sziklaponkra: az

Excelsio Kilátó:

szabad tekintet mindenfelé: Rév és vidéke, a kettészakított hegyláncz, a vasuti alagúttól átlukasztot inpertinens sziklaorr; a szép tágas völgymedenceze, tarkázva Vársonkolyos házaival s a vasuttol végig vonalozva, túl rajta a Királyhágó kiemelkedő púpja; a legfelső tunnel vörös sziklafalai; j. a biharfüredi havasok, mind miud egyszerre feltárva áll a néző előtt.

Innen le Sonkolyos elszórt házai közt annak főutcájára s ezen a vasuti megálló helyig.

2. Vársonkolyosi körút.

A megálló helytől a fő-utczán végig — s azután még jó darabig a völgyön később eből b. kiemelkedve, mindenütt a színjelek után, nyílt mezőkön f. a

Runk-tető

csúcsára. Az egész környék e legmagosabb pontjáról szép körkép tárul fel, szabad kilátás nyílik mindenfelé. Nyugatra Nagyvárad

fürdik a reggeli levegő párázatában. Közelebb azon irányban a Nabroszky-major idilli fekvésű házcsoportja bilincseli le a szemet. — DK-re a biharfüredi Boczásza és Magura Rosiáni zárják be a horizontot.

Innen jelzett vonalon menedékes, nyílt gvepes lejtőkön le a *Hurduk* mezőn át s a *Tolvaj-forrás* mellett el a *Misid völgyébe*. Ezen lf. a víz mentén pár jó forrást érintve, végre j. egy kigyózó gy. út ágazik ki f. a hegyoldalba a két bánlakai barlanghoz.

A Bánlakai Alsó Barlang.

Ennek két kapuja van, a miből nagyon kedves, festői fény- és szineffectusok keletkeznek az előcsarnokban. A barlangon patak zuhog végig s ennek mentén fel lehet a szikla-lejtőn s még azon túl egy darabig menni.

A felső kapun kijöve. t. ff a kigyózón a

Felső Bánlakai Barlang

jelentéktelen száda elé. Ennek holtozata imitt-amott nagyon alacsonyra ereszkedik alá; szükséges volt azért a barlang talajába járó csatornát vágni. Számos cseppkőképződményt rejt magában s egyszerű, egy ágú szerkezetében eltévedni lehetetlen. Vezető egész fölösleges. — Mindkét barlang Bánlaka falu határában van.

Le ismét ugyanazon úton a völgybe s ebben t. lf. a mészkemenczék mellett el, s végre ki a Kőröshöz, hol a kirándulót a

Misid-torok panorámája

várja. Szemben a tunnel-hegy sziklái, a vörös -

sárga színek minden árnyalatával s vegyülékeivel pompázva. Alatta a Kőrös: ennek átelleni partján vízből emelkednek ki egész függőlegesen a fehér sziklafalak, melyeknek tetején a kőfallal körül bástyázott *Telegdynyaráló* őrzi várszerűleg a sziklaszorost.

A Kőrösnek itt a Misid-toroknál nagyon éles kanyarulata van; s a ki nem siet, az túl a hidon még felmehet a bokros hegyfokra, hogy a túl parton levő két barlang szádát megláthassa. A nagyobbhoz a hidtól nem, — csak a túlsó oldal sziklaszakadécai közt kinosan leszállva lehet hozzá jutni; de nem érdemes e fáradságos kitérést megtenni, mert a barlang — bár elég terjedelmű, — azonban cseppkőképződményeket vagy általában valami érdekeset nem rejt magában.

T. a szoroson végig, a villa alatt, a Kőrösön lf a vársonkolyosi megállóhoz.

(Ez egész 10—12 órai körút — kivéve f. a barlangokhoz — lóháton is megtehető.)

3. Nagy Körut

A Mén-Maróth-utat s a vársonkolyosi körutat össze is lehet fűzni, egy nap alatt megjárva mindkettőt, — ha Révről az Excelsi-órkilátóhoz feljutva, innen nem le, hanem a színnel jelölt vonalon j. ff kny. mindenütt szép nyílt mezőkön, gvepes lejtőkön, Vársonkolyos szétzilált házai közt lassankin felebb-felebb emelkedve, végre a Runk-tető csúcsára megy fel az ember. — Innen t. mint az előbbi körutban. De ez 13—15 órai út, s a lovat csak az Exelsiortól kezdve lehet használni: azt tehát előre oda kell rendelni.

4. Vidaréti Barlang.

Azon vidéken felfedezője után *Kuglis barlangnak* is nevezik. A meziádi és József főherceg barlangok után kétségkívül a hegység legnagyobb szabásu, legművészebben épült s legpazarabbul díszített cseppkőbarlangja. Két ága van csak: vezető benne nem szükséges. A katonai térképen is jelölve van a Valea Vidától É-ra; de azért vezető nélkül megtalálni a lehetetlenséggel határos; mert szerény kis kapuja az erdő sűrűjében van elrejtve. A Gyálu Krucsi-ig azonban Réven is lehet vezetőt kapni, azontúl pedig akad a Petrisor vagy Lub tanyán ember, a ki tudja a barlangig az utat. Lóháton lehet mindenütt odáig menni s így alig tart többet öt óránál. A barlang megtekintésére 1—1½ óra elég. Épen nem fárasztó s nem nehéz kirándulás; útja is kellemes, erdőtől s szép zöld mezőktől tarkázott ligetszerűváltozatossággal szórakoztatja a kedélyt. De a katonai térképre ne biza ez uton magát senki; mert a vidék felvétele után bekövetkezett birtokrendezés egészen megváltoztatta Tizfaluhátárának képét: régi majorok tűntek el s újak keletkeztek, erdők helyén szántóföldek s rétek virítanak s az utak is kénytelenek voltak más irányokat venni, hogy az új birtokviszonyokhoz hozzá simuljanak. —

Egészben véve, nagyon kellemes kirándulás.

A barlang különben Dobrestről s illetőleg a vidaréti állomásról is meglátogatható, mert ez utóbbinak közelében fekszik.

5. A Királyhágó.

Révről fel lehet a politikailag mint forgalmilag egyaránt skártha került **Királyhágót** szép kilátásával gy. lóháton vagy kocsin keresni, onnan t. folytatva az utat Bucsa és Csucsá felé. —

6. A Tündérvár.

Negyedőrai séta Rév-örháztól: a vasut mentén be a szoros kezdetébe s itt a kőlépcsőkön f. a hegyöblözet kisimitott térségére a barlang száda előtt s a várbástya aljában.

7. Révről Bihafüredre.

Remeczen át utba lehet tájékozott vezetővel a **Jadolinát** s itt a j. partra átkelve gy. t. menve a **Jád összes vizeséseit** (lásd a IX. sz. Pável Mihály körutban) ejteni, — estére Biharfüredre érve.

Ezen vonal különben *Biharfüredről* elutazó főleg olyan vendégeknek is ajánlható, kik ezen eséseket még nem látták. Reggel korán indulva Biharfüredről, a IX. sz. Pável Mihály körút útmutatása szerint a **Jadolinához** s itt megebédelve, f. a *Balinczelre*, innen pedig elhagyva a Pável Mihály körutat j. az uton t. le a Jádba, s estére Remeczre vagy a Nagyvárad — Kolozsvári vonal *Jádölgye* állomásáig. Ekképen el van a Belényes-nagyvárad-i vicinális döcögés háritva; s az elutazás napja sem megy kárba, hanem kellemesen s gyümölcsözőleg van felhasználva.

TARTALOM-JEGYZÉK:

	L. sz.
I. Omnibusz-körút	3
II. Kuszturna-körút	5
III. Jád-körút	7
IV. Itthon-körút	14
V. Otthon-körút	15
VI. Kirligát-körút	17
VII. A Vezinális vizesések-körútja	19
VIII. Nagyhasas-körút	22
IX. Pavel Mihály-körút	35
X. Dragán-körút	48
XI. Kishavas-körút	53
XII. Körút a Bihar-parkban	59
XIII. Szamos-bazár	71
XIV. Oncásásza-körút	79
XV. Oncásásza-csontbarlang	86
XVI. Az alun-cseppkőbarlang	93
XVII. Magura-körút	96
XVIII. Óperenciás-körút	107
XIX. Éjféli-körút	122
XX. Pojeni-körút	137
XXI. Kereszthegyi-körút	145
XXII. Góliát-körút	154
XXIII. Concert-körút	163
XXIV. Rádás-körút	169
XXV. Bulz-körút	172
XXVI. A Galbinetta	190
XXVII. Az ördög-malom	195
XXVIII. Vigasz-kirándulás	198

FÜGGELÉK:

I. A Csolvár és körútja	203
II. A Galbinária	212
III. Rézbánya-Vaskőh vidéke	231
IV. A székelyói-vizesés	249
V. Rév-Vársonkolyos vidéke	254

- A 9-ik lapon 27) 620 h. olvasd 27) 560.
A 10-ik lapon 33) 290 h. olvasd: 33) 260.
A 10-dik lapon 74) 190 l. (5 p.) h. olvasd: 74) 190 l: (20 p.)
A 15-ik lap apró betűvel nyomott jegyzete a 14-ik lapon végződő Jád-körút utoljához tartozik.
A 25-dik lap 47) pontjában Drugán h. olv: Dragán.
A 25-dik lap 47) pontjában mint h. olvasd: mit.
A 26-dik lap 56) pontjában mőczos kövek h. olvasd: mőczok köves.
A 31-dik lap apró betűvel nyomott jegyzete időközben tárgytalanná vált; mert az út utólagos felmérése szerint.
A 31-dik lap 111) pontjánál 800 helyett 600, — és.
A 33-dik lap 127) pontjánál 600 l: (?) helyett 500 l: e. á: — olvasandó.
Az 51-dik lap 1-ső sorában sziklapontjára h. olv: sziklapontkjára.
Az 53-dik lap az apró betűvel nyomott jegyzetének 3-ik sorában Medvehat h. olv: Medvehát.
A 81-dik lap 16) pontjának utolsó két sorában Hergyetyen h. olv: Hergyetyeu.
A 86-dik lap 82) pontj. l (ó 45 p.) h. olv: (l ó. 45 p.)
A 101-dik lap 52) pontj. D re h. olv: D-re (délre).
A 110-dik lap 38) pontjában vizeseihez h. olv: vizeséseikhez.
A 112-dik lap 84 pontjában Stina de Izor h. olv: Stina de Izvor.
A 122-dik lap n a XIX. körút 3-dik kikezdésének 4-dik sorában arzenájából h. olv: arzenáljából.
A 125-dik lapon a 17 dik sorban tornász h. olv: tárnán.
A 128-dik lapon a 9-dik sorban tel h. olv. fel.
A 156-dik lap 20) pontjában térégen h. olv. térségen
A 169-dik lap XIV. szám helyett olv: XXIV.